

নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ

ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ অধীনত পি.এইচ. ডি. উপাধিৰ
বাবে দাখিল কৰা গৱেষণা গ্ৰন্থ

অমৰ শইকীয়া

অসমীয়া বিভাগ
ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়
ডিব্ৰুগড় - ৭৮৬০০৪, অসম
২০১৮ বৰ্ষ

ড° অৰ্পণা কোঁৱৰ
প্ৰাধ্যাপিকা
অসমীয়া বিভাগ
ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়
ডিব্ৰুগড় - ৭৮৬০০৪ (অসম)
দূৰভাষ : ০৩৭৩২৩৭০২৪০ (কাৰ্যালয়)
ম'বাইল নম্বৰ : ৯৪৩৫৩৯০৮৪৯

Dr. Arpana Konwar
Professor
Department of Assamese
Dibrugarh University
Dibrugarh - 786004
Phone No. (0373) 2370240 (O)
Mobile No. 9435390849

Date:.....

CERTIFICATE

This is to certify that the thesis entitled “নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ” which is being submitted by **Amor Saikia** towards the fulfillment of the Degree of Doctor of Philosophy in the faculty of Arts (Assamese) is a genuine research work done by him under my supervision and guidance. The work embodies the findings of his research and enquiries of original works into the topic. The thesis fully or partially has not been submitted to any other University or Institution for any other degree.

I further certify that **Amor Saikia** has fulfilled all the necessary requirements for submitting the thesis for the Ph.D. degree of Dibrugarh University.

(Arpana Konwar)

Research Guide

আগকথা

ভাৰতবৰ্ষ এখন বহুভাষিক দেশ। প্ৰাক্ ঐতিহাসিক কালৰপৰা এই ঠাইলৈ ককেছীয়, মংগোলীয়, অষ্ট্ৰিক, দ্ৰাবিড় ইত্যাদি নানা নৃ-গোষ্ঠীৰ লোকসকল প্ৰব্ৰজিত হৈ আহি বসতি স্থাপন কৰিছে। সেয়ে ভাৰতবৰ্ষ ভিন্ন ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক বৈচিত্ৰ্যৰ সমন্বয়খলী।

ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এখন বহুভাষিক ৰাজ্য অৰুণাচল প্ৰদেশ ভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয়খলী। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠীসমূহ নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ আৰু ভাষিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা তেওঁলোক চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত। তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে নিজা কথিত ভাষা আছে। জনগোষ্ঠীবোৰৰ মাজত প্ৰচলিত ভাষাবোৰ এটাৰ লগত আনটো পৰস্পৰৰ দুৰ্বোধ্য। প্ৰত্যেক জনগোষ্ঠীৰে আকৌ কিছুমান ফৈদ পোৱা যায়। ফৈদ অনুসৰি ব্যৱহৃত একেটা ভাষাৰে উপৰূপবোৰৰ মাজত ভাষিক ভিন্নতা দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই ভাষাবোৰৰ উপৰি তেওঁলোকে সংযোগী ভাষা হিচাপে অসমীয়া, ইংৰাজী, হিন্দী আদি ভাষাও ব্যৱহাৰ কৰে। এনে ভাষিক বৈচিত্ৰ্যৰে ভৰপূৰ এই অঞ্চলটো সেয়ে ভাষা অধ্যয়নকাৰীসকলৰ বাবে ভাষা অধ্যয়নৰ ভূ-স্বৰ্গত পৰিণত হৈছে।

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাত বাস কৰা নক্টেসকল অৰুণাচল প্ৰদেশৰ এটা বৃহৎ জনগোষ্ঠী আৰু তেওঁলোকৰ এটা নিজা ভাষা আছে। নক্টেসকলৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক জীৱন সম্পৰ্কে অধ্যয়ন হৈছে যদিও ভাষাটোৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন হোৱা নাই। সেয়েহে এই ভাষাটোৰ কিছুমান দিশ পোহৰলৈ অনাৰ প্ৰয়াসেৰে 'নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ' শীৰ্ষক গৱেষণা গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

গৱেষণাকৰ্মটিৰ বিষয় নিৰ্বাচনৰপৰা আৰম্ভ কৰি গৱেষণা গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰালৈকে – এই সময়ছোৱাত মই অধ্যয়ন কৰা প্ৰতিটো দিশ তন্ন-তন্নকৈ পৰীক্ষা কৰি বিভিন্ন দিশ পৰামৰ্শৰে বাধিত কৰা ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আসনৰ প্ৰাধ্যাপক, মোৰ গৱেষণাৰ তত্ত্বাৱধায়ক প্ৰাধ্যাপক অৰ্পণা কোঁৱৰ বাইদেউলৈ শ্ৰদ্ধা আৰু কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ। তেওঁৰ ওচৰত মই চিৰাংগী। ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ শিক্ষাগুৰুসকলে বিভিন্ন সময়ত গৱেষণা কৰ্মটি আগবঢ়াই নিয়াত উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগাই আহিছে। সকলোৰে বিষয়টোৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰত্যক্ষভাৱে সহায় নকৰিলেও

কাম-কাজৰ অগ্ৰগতিৰ খবৰ লৈ থকাৰ কথাটোৱেই মোৰ বাবে অন্যতম প্ৰেৰণা আছিল। সকলোলৈকে মোৰ কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ।

যিসকল সমল ব্যক্তিৰ পৰা ভাষাটোৰ অধ্যয়নৰ বাবে সমল সংগ্ৰহ কৰিছিলোঁ তেওঁলোকৰ সহায়-সহযোগিতা অবিহনে এই গৱেষণাকৰ্ম কেতিয়াও সম্ভৱ নহ'লহেঁতেন। সকলো সমল ব্যক্তিলৈকে এই ছেগতে ধন্যবাদ জনাইছোঁ। তদুপৰি প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে সহায়-সহযোগিতা আগবঢ়োৱা তথা সমল সংগ্ৰহ কাৰ্যত সহায় কৰা খনিকৰ মাউত আৰু গৱেষণাকৰ্মৰ বিভিন্ন সময়ত সহযোগ আগবঢ়োৱা মোৰ অনুজ তথা ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপক দৰ্পণজিৎ কোঁৱৰ, অসম মহিলা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সহকাৰী অধ্যাপক তথা ভাতৃসম জিতুদা, বন্ধু ৰোহিনী চুতীয়া আৰু সকলো সময়তে গাৰ ছাঁৰ দৰে থাকি মোৰ প্ৰতিটো কামত সহযোগ কৰা সহধৰ্মিনী অনন্যা কোঁৱৰক কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ। গৱেষণাৰ সময়খিনিত কাৰ্যিক আৰু মানসিকভাৱে সহায় আগবঢ়োৱা অবিনাশ কোঁৱৰ (বাবু), বিশ্বজিত গগৈ (হিৰো) আৰু গৱেষণা গ্ৰন্থখনিৰ আৰ্হিকাকত নিয়াৰিকৈ চাই সহায় কৰি দিয়া একালৰ ছত্ৰী চয়নিকা গোহাঁইক মৰম আৰু শুভকামনা জনাইছোঁ।

ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা গ্ৰন্থাগাৰ আৰু মহেন্দ্ৰ বৰা সোঁৱৰণি গ্ৰন্থাগাৰৰ সকলো সদস্য আৰু ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ গৱেষণা সহায়িকা ৰশ্মিৰেখা গগৈ বাইদেউক শ্ৰদ্ধা আৰু কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ।

বিভিন্ন ব্যস্ততাৰ মাজতো আন্তৰিকতাৰে মোৰ এই গৱেষণাৰ অগ্ৰগতিৰ বুজ লৈ প্ৰেৰণা আগবঢ়োৱা সৰুপথাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষ ড° সিদ্ধেশ্বৰ বৰা ছাৰ, মহাবিদ্যালয়ৰ অসমীয়া বিভাগৰ বিভাগীয় প্ৰধান ড° ৰীতা কুমাৰী বৰা বাইদেউ আৰু বিভাগৰ সকলোকে শ্ৰদ্ধাৰে শলাগ লৈছোঁ।

শেষত গৱেষণাগ্ৰন্থখনি ছপাই বন্ধাই দিয়াৰ দায়িত্ব আন্তৰিকতাৰে গ্ৰহণ কৰি মোক বাধিত কৰা ৰামধেনু প্ৰিন্টাৰ্চৰ ৰিতু বৰগোহাঁইক আন্তৰিকতাৰে শলাগ লৈছোঁ।

তাৰিখ :

ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়

(অমৰ শইকীয়া)

সংক্ষিপ্তিকৃত শব্দসূচী

অনু.ক.	-	অনুজ্ঞাবাচক ৰূপ
কা.ক.	-	কাৰকসূচক ৰূপ
কাল.ক.	-	কালসূচক ৰূপ
জোৰ.ক.	-	জোৰবাচক ৰূপ
নির্দি.ক.	-	নির্দিষ্টতাৰাচক ৰূপ
পুং	-	পুংলিঙ্গ
প্.	-	পৃষ্ঠা
ব.ক.	-	বদ্ধৰূপ
সংক.	-	সংকলক
সদ.	-	সদৰ্থক ৰূপ
সম্পা.	-	সম্পাদক/সম্পাদিত
স্ত্ৰী	-	স্ত্ৰীলিঙ্গ
p.	-	page
pp	-	pages
ed.	-	editor

সাংকেতিক চিহ্ন

- // বৰ্ণসূচক চিন।
- = সমান চিন, দুয়ো মূৰে থকা ৰূপ দুটাক সমান সূচাইছে।
- + যোগ চিন, দুটাৰ মাজত সংযোগ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।
- ঃ কলোন চিন, দুটা শব্দ বা অংশৰ মাজৰ সম্পৰ্ক সূচাইছে।
- Φ শূন্য ৰূপ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।
- () সৰু বন্ধনী, বিশেষ শব্দৰ অৰ্থ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।
- / বিকল্প চিন, ইটো বা সিটোক বুজাইছে।
- {-} বন্ধৰূপৰ চিন।
- হাইফেন (দুটা ৰূপ লগ লগা বুজাইছে, অক্ষৰ বিভাজন সূচাইছে।)
- § দ্ৰষ্টব্য, পৰিচ্ছেদসূচক চিন।
- V Vowel, স্বৰ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।
- C Conconent, ব্যঞ্জন বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

তালিকা-সূচী

তালিকা নং	তালিকা	পৃষ্ঠা
১	অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠী	২-৩
২	টিৰাপ জিলাৰ নক্টে অধ্যুষিত বস্তু	১৯
৩	উপভাষা অনুসৰি টিৰাপ জিলাৰ নক্টে অঞ্চল	৩৫
৪	নক্টে ভাষাৰ স্বৰধ্বনিৰ তালিকা	৩৬
৫	নক্টে ভাষাৰ স্বৰধ্বনিৰ তালিকা	৩৬
৬	নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জনধ্বনিৰ তালিকা	৪২
৭	নক্টে ভাষাৰ কাৰকসূচক ৰূপ	১০২
৮	নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনাম	১২৯
৮ ক, খ, গ	কাৰকসূচক ৰূপ ব্যৱহাৰ হোৱাৰ পাছত ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামে লোৱা ৰূপ	১৩১-১৩২
৯	নক্টে ভাষাৰ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনাম	১৩২
১০	ভৱিষ্যত কালৰ নঞৰ্থক ক্ৰিয়া গঠনত সংযোগ হোৱা পৰসৰ্গ	১৫৫
১১	কাল অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰূপ	১৫৮

ৰৈখিকচিত্ৰ সূচী

ৰৈখিকচিত্ৰ নং	তালিকা	পৃষ্ঠা
১	S.K. Chatterjee চীন-তিব্বতীয় ভাষাসমূহৰ সম্পৰ্কভিত্তিক ৰৈখিকচিত্ৰ	৩০
২	P. C. Bhattacharji ৰ চীন তিব্বতীয় ভাষাসমূহৰ ৰৈখিকচিত্ৰ	৩১
৩	Robbins Burlingৰ 'বৰো-কন্যাক-জিংপউ' ভাষাসমূহৰ সম্পৰ্কভিত্তিক ৰৈখিকচিত্ৰ	৩২
৪	ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন	৫৯
৫	নক্টে ভাষাৰ শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন	৬০
৬	বিশেষণৰ শ্ৰেণীবিভাজন	১১৮
৭	সৰ্বনামৰ শ্ৰেণীবিভাজন	১২৮
৮	নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ শ্ৰেণীবিভাজন	১৪৬
৯	অব্যয়ৰ শ্ৰেণীবিভাজন	১৬৭

মানচিত্র

মানচিত্র নং	মানচিত্র	পৃষ্ঠা
১	অৰুণাচল প্ৰদেশৰ নক্টে অধ্যুষিত অঞ্চল	৪৭
২	টিৰাপ জিলাৰ ৰাজহ চক্ৰ অনুসৰি নক্টে বসতি প্ৰধান অঞ্চল	৪৮
৩	অসমৰ মানচিত্ৰত নক্টে অধ্যুষিত জিলা	৪৯
৪	ডিব্ৰুগড় জিলাৰ নক্টে অধ্যুষিত গাঁও	৫০
৫	শিৱসাগৰ জিলাৰ চৰাইদেউত অৱস্থিত নক্টে অধ্যুষিত গাঁও	৫১

সূচীপত্ৰ

০.০ অৱতৰণিকা

১-১৪

- ০.১ বিষয়ৰ পৰিচয়
- ০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য
- ০.৩ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব
- ০.৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ
- ০.৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি
- ০.৬ তথ্য সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি
- ০.৭ গৱেষণা সমস্যা
- ০.৮ প্ৰাক-কল্পনা
- ০.৯ পূৰ্বকৃত অধ্যয়নৰ সমীক্ষা

প্ৰথম অধ্যায়

১.০ নক্টেসকলৰ পৰিচিতি আৰু ভাষিক স্থিতি

১৫-৫২

- ১.১ নক্টেসকলৰ পৰিচিতি
 - ১.১.১ নক্টেসকলৰ ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপট
 - ১.১.২ জনসংখ্যা
 - ১.১.৩ নক্টেসকলৰ সামাজিক প্ৰেক্ষাপট
- ১.২ নক্টে ভাষাৰ পৰিচয়
 - ১.২.১ নক্টে ভাষাৰ মূল
 - ১.২.২ নক্টে ভাষাৰ ভাষিক স্থিতি
 - ১.২.৩ নক্টে ভাষাৰ ভাষাতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য
- ১.৩ নক্টে অধ্যুষিত অঞ্চলৰ মানচিত্ৰ

দ্বিতীয় অধ্যায়

২.০ ৰূপতত্ত্ব আৰু নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব

৫৩-৬৬

২.১ ৰূপতত্ত্ব

২.২ নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব

২.২.১ ৰূপ, ৰূপৰ গঠন, ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন

২.২.২ শব্দ, শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন

২.২.৩ নক্টে ভাষাৰ শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়া

তৃতীয় অধ্যায়

৩.০ নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্যৰ গঠন আৰু ৰূপসাধন

৬৭-১১৪

৩.১ বিশেষ্যৰ গঠন

৩.১.১ মৌলিক বিশেষ্য

৩.১.২ সাধিত বিশেষ্য

৩.২ বিশেষ্যৰ শব্দ সাধন

৩.২.১ সমবৰ্গীয় শব্দসাধন

৩.২.২ বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন

৩.৩ বিশেষ্যৰ প্ৰকাৰ

৩.৩.১ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য

৩.৩.২ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য

৩.৩.৩ সংখ্যাবাচক বিশেষ্য

৩.৪ বিশেষ্যৰ ৰূপসাধন

৩.৪.১ বচন

৩.৪.২ লিঙ্গ

৩.৪.৩ কাৰক আৰু কাৰকসূচক ৰূপ

৩.৫ নিৰ্দিষ্টতাৰূচক ৰূপ

৩.৬ অনিৰ্দিষ্টতাৰূচক ৰূপ

চতুৰ্থ অধ্যায়

৪.০ নক্টে ভাষাৰ বিশেষণৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

১১৫-১২৬

৪.১ বিশেষণৰ গঠন

৪.১.১ মৌলিক বিশেষণ

৪.১.২ সাধিত বিশেষণ

৪.২ বিশেষণৰ শ্ৰেণীবিভাজন

৪.২.১ বিশেষ্যৰ বিশেষণ

৪.২.২ বিশেষণীয় বিশেষণ

৪.২.৩ ক্ৰিয়া বিশেষণ

৪.৩ বিশেষণৰ তুলনা

পঞ্চম অধ্যায়

৫.০ নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

১২৭-১৪০

৫.১ সৰ্বনামৰ গঠন

৫.১.১ মৌলিক সৰ্বনাম

৫.১.২ সাধিত সৰ্বনাম

৫.২ সৰ্বনামৰ শ্ৰেণীবিভাজন

৫.২.১ ব্যক্তিৰূচক সৰ্বনাম

৫.২.২ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনাম

৫.২.৩ সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম

৫.২.৪ অনিৰ্দিষ্টতাবাচক সৰ্বনাম

৫.২.৫ প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনাম

৫.২.৬ আত্মবাচক সৰ্বনাম

ষষ্ঠ অধ্যায়

৬.০ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

১৪১-১৬৬

৬.১ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন

৬.২ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ প্ৰকাৰ

৬.২.১ গঠন অনুসৰি ক্ৰিয়াৰ ৰূপ

৬.২.২ কাৰ্য সম্পাদনৰ প্ৰকৃতিৰ ভিত্তিত ক্ৰিয়াৰ ৰূপ

৬.২.৩ কাৰ্য সম্পাদনৰ অৰ্থৰ ভিত্তিত ক্ৰিয়াৰ ৰূপ

৬.২.৪ ক্ৰিয়াৰ অন্যান্য ৰূপ

৬.৩ ক্ৰিয়াৰ কাল

৬.৪ ক্ৰিয়াৰ ভাব

৬.৫ ক্ৰিয়াৰ বাচ্য

সপ্তম অধ্যায়

৭.০ নক্টে ভাষাৰ অব্যয়ৰ প্ৰকাৰ আৰু প্ৰয়োগ

১৬৭-১৭২

৭.১ সংযোজক অব্যয়

৭.২ পৃথকাত্মক অব্যয়

৭.৩ সন্দেহবোধক অব্যয়

৭.৪ প্ৰশ্নবোধক অব্যয়

৭.৫ ভাববোধক অব্যয়

৭.৬ সমিধানবোধক অব্যয়

৭.৭ সম্বোধনাত্মক অব্যয়

৮.০ উপসংহাৰ

১৭৩-১৮০

• সিদ্ধান্ত

• ভৱিষ্যত অধ্যয়নৰ সম্ভাৱনীয়তা

গ্ৰন্থপঞ্জী

১৮১-১৮৮

পৰিশিষ্ট

১৮৯-২২৬

(ক) তথ্যদাতাৰ নাম আৰু ঠিকনা

(খ) নক্টে ভাষাৰ শব্দৰ নমুনা

(গ) নক্টে ভাষাৰ বাক্যৰ নমুনা

০.০ অৱতৰণিকা

- ০.১ বিষয়ৰ পৰিচয়
- ০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য
- ০.৩ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব
- ০.৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ
- ০.৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি
- ০.৬ তথ্য সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি
- ০.৭ গৱেষণা সমস্যা
- ০.৮ প্ৰাক্-কল্পনা
- ০.৯ পূৰ্বকৃত অধ্যয়নৰ সমীক্ষা

০.০ অৱতৰণিকা

০.১ বিষয়ৰ পৰিচয় :

মানৱ মনৰ ভাব প্ৰকাশৰ বলিষ্ঠ মাধ্যম ভাষা। ভাষাই সদায় শক্তিশালী, উপযুক্ত আৰু স্থায়ীৰূপে মানুহৰ মাজত ভাবৰ আদান-প্ৰদান কৰাত সহায়ক হিচাপে কাম কৰি আহিছে। ভৌগোলিক পৰিৱেশ, সমাজ-সংস্কৃতি, বক্তা, শ্ৰোতা, ভাষাৰ ব্যৱহাৰিক পৰিৱেশ আদিৰ বাবে ভাষাৰ ভিন্ন ৰূপৰ সৃষ্টি হয়। সেয়ে সমগ্ৰ পৃথিৱীৰ জনসমষ্টিৰ মাজত বহু ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। ভাৰতবৰ্ষ এখন বহুভাষিক দেশ। প্ৰাক্ ঐতিহাসিক কালৰপৰা এই ঠাইলৈ ককেছীয়, মংগোলীয়, অষ্ট্ৰিক, দ্ৰাবিড় ইত্যাদি নানা নৃ-গোষ্ঠীৰ লোকসকল প্ৰব্ৰজিত হৈ আহি বসতি স্থাপন কৰিছে। সেয়ে ভাৰতবৰ্ষ ভিন্ন ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক বৈচিত্ৰ্যৰ সমন্বয়থলী।

ভাৰতৰ ভিতৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিকভাৱে অধিক বৈচিত্ৰ্য আৰু বৈবিধ্যৰে ভৰপূৰ। অসম, অৰুণাচল প্ৰদেশ, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, মিজোৰাম, মেঘালয় আৰু চিকিমকে ধৰি আঠখন ৰাজ্যত বসবাস কৰা বিভিন্ন জনসমষ্টিৰ মাজত প্ৰচলন হৈ থকা বিভিন্ন ভাষাৰ বাবে এই অঞ্চলটোক ভাষা অধ্যয়নকাৰীৰ অৰ্থাৎ ভাষাবিদৰ ভূ-স্বৰ্গ বুলি ক'ব পাৰি। ভাষাবিদৰ ভূ-স্বৰ্গস্বৰূপ এই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰচলন হৈ থকা ভাষাসমূহৰ ছেগা-চোৰোকালৈ অধ্যয়ন হৈছে যদিও বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়নে সকলোবোৰ দিশ সামৰি নোলোৱাত বহু ভাষাৰ ভাষিক পৰিচয় এতিয়াও পোহৰলৈ অহা নাই। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰচলিত অধিকাংশ ভাষাৰে লিখিত ৰূপ নথকাত আৰু কেতবোৰ ভাষাৰ ব্যৱহাৰকাৰীৰ সংখ্যা নিম্নগামী হোৱাত এইসমূহ বিপদাপন্ন হৈছে। UNESCO (ইউনেস্ক'ৰ)ৰ তালিকাত প্ৰকাশ পোৱা অনুসৰি পৃথিৱীৰ ৪৩শতাংশ ভাষাই বিপদাপন্ন। বিপদাপন্ন ভাষাৰ তালিকাত ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কেইবাটাও ভাষা অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। এইসমূহৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন অবিহনে ভাষাসমূহ যে এদিন বিলুপ্ত হ'ব সেইটো ধুৰূপ।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এখন বহুভাষিক ৰাজ্য অৰুণাচল প্ৰদেশ ভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয়থলী। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠীসমূহ নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা মংগোলীয় প্ৰজাতিৰ আৰু ভাষিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা তেওঁলোক চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত। তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে নিজা কথিত ভাষা আছে। জনগোষ্ঠীবোৰৰ মাজত প্ৰচলিত ভাষাবোৰ এটাৰ লগত আনটো পৰস্পৰৰ দুৰ্বোধ্য। প্ৰত্যেক

জনগোষ্ঠীৰে আকৌ কিছুমান ফৈদ পোৱা যায়। ফৈদ অনুসৰি ব্যৱহৃত একেটা ভাষাৰে উপৰূপবোৰৰ মাজত ভাষিক ভিন্নতা দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই ভাষাবোৰৰ উপৰি তেওঁলোকে সংযোগী ভাষা হিচাপে অসমীয়া, ইংৰাজী, হিন্দী আদি ভাষাও ব্যৱহাৰ কৰে।

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনগোষ্ঠী :

২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অৰুণাচল প্ৰদেশত প্ৰায় ২৮ টা জনগোষ্ঠী আৰু এই জনগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰায় ১১০ টা সৰু সৰু ফৈদ থকাৰ তথ্য পোহৰলৈ আহিছে। ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল মতে অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনসংখ্যা হৈছে — ১৩,৮২,৬১১ জন।^১ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জিলা অনুসৰি বৰ্তমানে বসতি কৰি থকা জনগোষ্ঠীসমূহ এনেধৰণৰ^২ —

তালিকা - ০১

জিলা	জনগোষ্ঠী	জনসংখ্যা
টাৱাং	মনপা, ছেৰদুকপেন, খৰা, অকা	৪৯,৯৭৭
পশ্চিম কামেং	মনপা, মিজি, ছেৰদুকপেন, অঁকা (হুচু) ছুগপা, অকা, বুগান (খ'ৰা), ঠাকপা, লিছপা, ছুগপা, বুটপা	৮৩,৯৪৭
পূব কামেং	নিছি, চুলুং, অঁকা (হুচু)	৭৮,৬৯০
কুৰুংকামে	নিছি, বানগ্ৰু, পুৰৈক	৯২,০৭৬
ওপৰ সোৱণশিৰি	টাগিন, নিছি, গাল'	৮৩,৪৪৮
নামনি সোৱণশিৰি	আপাটানি, নিছি	৮৩,০৩০
ওপৰ চিয়াং	আদি, খাম্বা, মেম্বা, ইদু মিচিমি	৩৫,৩২০
পশ্চিম চিয়াং	আদি, মেম্বা, খাম্বা, মিয়ং	১১২,২৭৪
পূব চিয়াং	আদি	৯৯,২১৪
আপাৰ দিবাং ভেলী	ইদু, মিচিমি	৮,০০৪
ল'ৰাৰ দিবাং ভেলী	মিচিমি, আদি	৫৪,০৮০

^১ http://censusindia.gov.in/2011-prov-results/data_files/aruachal/Prov.%20Popul%20Total%20I.pdf, 7th July, 2018

^২ <https://www.census2011.co.in/census/state/districtlist/aruachal+pradesh.html>, 7th July, 2018

জিলা	জনগোষ্ঠী	জনসংখ্যা
আনজাও	মিচিমি, খামতি	২১,১৬৭
লোহিত	মিচিমি, খামতি, চিংফৌ, মেয়ৰ, দেউৰী	
চাংলাং	চিংফৌ, টাংচা, টুটচা, লিচু	১৪৮,২২৬
টিৰাপ	নক্টে, বান্ধু, টাংচা, চিংফৌ, লিচু, খামতি, তুত্চা	১১১,৯৭৫
পাপুংপাৰে	নিচি	১৭৬,৫৭৩

উক্ত তালিকাত ২০১১ চনলৈকে অৰুণাচল প্ৰদেশৰ অবিভক্ত ১৮খন জিলাৰ তথ্যসমূহ উল্লেখ কৰা হৈছে। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ বৰ্তমান জিলা ২২ খন। নৱগঠিত জিলাকেইখন হৈছে — লংডিং ২০১২, নামচাই ২০১৪, ব্ৰহ্ম দাদি ২০১৫, চিয়াং ২০১৫, ল'ৰাৰ চিয়াং ২০১৭, আৰু কামলে ২০১৭।

উল্লিখিত জনগোষ্ঠীসমূহৰ বহু উপগোষ্ঠী পোৱা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে 'মনপা' জনগোষ্ঠীৰ উপগোষ্ঠীসমূহ হৈছে — দিৰাং, লিচি, কালাকটাং; সেইদৰে আদিসকলৰ উপগোষ্ঠীসমূহ হৈছে — পাংদাম, পাংচি, মিএং, পাংগি, চিমং, আংচি, কাৰ্ক, আচিং, বৰি, মিলাং, কমকাৰ ইত্যাদি।

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ দক্ষিণ পশ্চিম দিশত অৱস্থিত টিৰাপ জিলাত বাস কৰা এটা জনগোষ্ঠী হৈছে নক্টেসকল। নৃতাত্ত্বিক বিচাৰত নক্টেসকল মঙ্গোলীয় গোষ্ঠীৰ আৰু ভাষাতাত্ত্বিক বিচাৰত নক্টে ভাষা চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ নগা শাখাৰ অন্তৰ্গত। বৰ্তমান নক্টেসকল অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাৰ মুঠ ১১৩ খন গাঁও আৰু অসমৰ অৰুণাচলৰ সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চলৰ তিনিখন গাঁৱত বাস কৰে। নক্টে গাঁওসমূহ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাৰ লাজু, নামচাং, চহা, খুনচা, ডডাম ৰাজহুচক্ৰৰ অন্তৰ্গত।^১ অসমত বাস কৰা নক্টেসকল ডিব্ৰুগড় জিলাৰ জয়পুৰৰ দিহিংকিনাৰ নক্টে গাঁও, নামৰূপৰ পানীদুৰৰীয়া আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ শিলনি নগা গাঁৱত বসতি কৰি আছে। নক্টেসকল নিজা ভাষা-সংস্কৃতিৰে চহকী। বৰ্তমান নক্টেসকলৰ মাজত ৯ টা ঔপভাষিক ৰূপত নক্টে ভাষা প্ৰচলন আছে। নক্টেসকল দ্বিভাষী। প্ৰথম ভাষা হিচাপে তেওঁলোকে বৰ্তমানেও নক্টে ভাষা গ্ৰহণ কৰি আহিছে।

^১ <https://tirap.nic.in/tehsil/>, 7th July, 2018

এই গৱেষণাকৰ্মত নক্টে ভাষাৰ প্ৰচলিত ঔপভাষিক ৰূপবোৰৰ ভিতৰত হাৰা উপভাষা (Hawa-Zap) ৰ ৰূপৰ ভিত্তিত নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্বৰ আটাইকেইটা দিশ সামৰি ‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ শীৰ্ষক বিষয়টো অধ্যয়ন কৰা হৈছে।

০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ শীৰ্ষক গৱেষণা কৰ্মৰ উদ্দেশ্যসমূহ হ’ল –

- নক্টে ভাষাৰ মূল নিৰ্ণয় কৰা আৰু উপভাষাৰ চিনাক্ত কৰা।
- নক্টেসকলৰ ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপট উন্মোচন কৰা।
- নক্টে ভাষাৰ ভাষিক স্থিতি আৰু ভাষাগত বৈশিষ্ট্য বিচাৰ কৰা।
- নক্টে ভাষাৰ গাঁথনিক দিশসমূহ বিশেষকৈ ৰূপতাত্ত্বিক দিশৰ বিশ্লেষণ কৰা।

০.৩ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

- একোটা ভাষাৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়নে ভাষাটোৰ স্বকীয়তা প্ৰতিপন্ন কৰাৰ লগতে ভাষাটোক বিজ্ঞানসন্মত ভিত্তিৰে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। বৰ্তমানলৈকে নক্টে ভাষাৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন হোৱা নাই। এনে অধ্যয়নৰ দ্বাৰা নক্টে ভাষাৰ বৈজ্ঞানিক চিন্তা-চৰ্চাৰ বাট মুকলি কৰাৰ লগতে ভাষাটোৰ ভাষাতাত্ত্বিক দিশসমূহ ফঁহিয়াই চোৱাত সহায়ক হ’ব।
- নক্টে ভাষিক জনগোষ্ঠীৰ মাজত কেইবাটাও ঔপভাষিক ৰূপ থকাৰ বাবে তেওঁলোকৰ মাজত ভাবৰ আদান-প্ৰদানত কিছু অসুবিধা সৃষ্টি হোৱা দেখা গৈছে। নক্টে ভাষাৰ ‘হাৰা’ উপৰূপটোৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন কৰি মান্যতা প্ৰদান কৰিব পাৰিলে ব্যাকৰণ অভিধান প্ৰণয়ন কৰি ভাষাটোৰ এটা স্থায়ী ৰূপ দিয়াত সহায়ক হ’ব। এনে স্থায়ী ৰূপটোৰ জৰিয়তে নক্টে জনগোষ্ঠীৰ মাজত ভাবৰ আদান-প্ৰদানত সুবিধা হ’ব।
- নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত নক্টে ভাষাটোৰ প্ৰচলন দিনক দিনে কমি আহিছে। এনে অধ্যয়নে ভাষাটোৰ সংৰক্ষণ আৰু সংবৰ্দ্ধনতো অৰিহণা যোগাব।
- বিজ্ঞানসন্মত গৱেষণা নোহোৱাৰ বাবে নক্টে ভাষাই আজি পৰ্যন্ত এক লিখিত ৰূপ পোৱা নাই। এনে অধ্যয়নে লোক-সাহিত্য সংৰক্ষণৰ লগতে ভাষাটোৰ লিখিত ৰূপ দিয়াতো সহায়ক হ’ব।

০.৪ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ — শীৰ্ষক গৱেষণাকৰ্মৰ পৰিসৰ দুই ধৰণে নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে —

- বিষয়ৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ
- ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ

এই গৱেষণাকৰ্মৰ অধ্যয়নৰ পৰিসৰৰ ভিতৰত ভাষাৰ বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়নৰ অন্তৰ্গত ৰূপতত্ত্বই সামৰি লোৱা ভাষাৰ গাঁথনিক দিশৰ সকলোবোৰ দিশ সামৰি লোৱা হৈছে। গৱেষণা গ্ৰন্থখনত অৱতৰণিকা আৰু উপসংহাৰকে সামৰি মুঠ আঠটা অধ্যায়ত ভাগ কৰি লোৱা হৈছে। প্ৰথম অধ্যায়ত নক্টে জনগোষ্ঠী আৰু ভাষাৰ পৰিচয় আগবঢ়োৱা হৈছে। দ্বিতীয় অধ্যায়ত ৰূপতত্ত্ব আৰু নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্বই সামৰি লোৱা দিশসমূহৰ আভাস দিয়া হৈছে। তৃতীয় অধ্যায়ত নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্যৰ গঠন আৰু ৰূপসাধন সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। চতুৰ্থ অধ্যায়ত নক্টে ভাষাৰ বিশেষণৰ গঠন, প্ৰকাৰ আৰু প্ৰয়োগ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। পঞ্চম অধ্যায়ত নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। ষষ্ঠ অধ্যায়ত নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন, নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ প্ৰকাৰ, ক্ৰিয়াৰ কাল, ক্ৰিয়াৰ ভাব — এইসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। সপ্তম অধ্যায়ত ‘নক্টে ভাষাৰ অব্যয়’ — শীৰ্ষকেৰে নক্টে ভাষাৰ অব্যয়ৰ শ্ৰেণীবিভাজন কৰি প্ৰয়োগৰ বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে। অষ্টম অধ্যায় অৰ্থাৎ উপসংহাৰত গৱেষণাকৰ্মৰ প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্তসমূহ উল্লেখ কৰা হৈছে আৰু ভৱিষ্যত অধ্যয়নৰ সম্ভাৱ্য দিশসমূহৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে। পৰিশিষ্টত নক্টে শব্দৰ আৰু বাক্যৰ তালিকা এখন নমুনা হিচাপে সংযোগ কৰা হৈছে।

এই অধ্যয়নত নক্টেসকলৰ মাজত কথিত ৰূপত প্ৰচলিত ভাষাটোৰ পৰা হাৰা উপভাষাটোকহে আলোচনালৈ অনা হৈছে। বৰ্তমান অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাত বসতি কৰা নক্টেসকলৰ মাজৰপৰা ‘হাৰা’ উপৰূপৰ প্ৰচলন হৈ থকা অঞ্চলসমূহৰ পৰা সমলসমূহ সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাৰ পাঁচটা ৰাজহচক্ৰৰ ১১৩ খন গাঁৱত বসবাস কৰি থকা সকলো নক্টে জনগোষ্ঠীক এই অধ্যয়নত সামৰা নাই। বৰ্তমান হাৰা উপৰূপটো প্ৰচলিত খুনচা ৰাজহচক্ৰৰ অন্তৰ্গত বৰদুৰীয়া, অল্ড

পানীদুৰীয়া, কাইমাই, লাপটাং আৰু নামচাং ৰাজহচক্ৰৰ দেওমালী গাঁৱৰ পৰা আৰু অসমৰ নাহৰকটীয়া অঞ্চলৰ দিহিংকিনাৰ নক্টে গাঁৱৰ পৰা ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

০.৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ — শীৰ্ষক গৱেষণাকৰ্ম সম্পন্ন কৰিবলৈ প্ৰধানকৈ তিনিটা পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

- ঐতিহাসিক পদ্ধতি
- বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি
- বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি

নক্টে জনগোষ্ঠীটোৰ পৰিচিতি, নক্টেসকলৰ প্ৰব্ৰজন, ভাষাটোৰ মূল বিচাৰৰ ক্ষেত্ৰত ঐতিহাসিক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে। বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতিৰ সহায়ত ভাষাটোৰ গাঁথনিক দিশৰ বিশ্লেষণ কৰা হৈছে। গৱেষণাৰ তথ্য বিশ্লেষণত প্ৰধানকৈ বিশ্লেষণাত্মক ভাৱেই বৰ্ণনাত্মক ভাষাবৈজ্ঞানিক পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

বৰ্ণনাত্মক ভাষাবৈজ্ঞানিক পদ্ধতি :

ভাষাৰ গাঁথনিক দিশ বিশ্লেষণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাবিজ্ঞানৰ এটা বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন পদ্ধতি হ’ল বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন পদ্ধতি। কোনো এটা ভাষাৰ কোনো এক বিশেষ সময়ত প্ৰচলিত ৰূপ সম্পৰ্কে এই বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন পদ্ধতিয়ে বিশ্লেষণ কৰে। উল্লেখ্য যে, কোনো এটা ভাষাৰ কথিত ৰূপৰ অধ্যয়নতহে এই পদ্ধতি প্ৰযোজ্য হয়। এক কথাত, কথিত ভাষাৰ কোনো এক বিশেষ সময়ত প্ৰচলিত ৰূপকে বিশ্লেষণ কৰে বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন পদ্ধতিয়ে। বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়নক ভাষাৰ গাঁথনিক দিশৰ অধ্যয়ন বুলিও কোৱা হয়। কাৰণ বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়নে ভাষাৰ গাঁথনিক স্তৰটোত অধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰে।

এটা ভাষাৰ গঠনত বিভিন্ন উপাদান নিহিত হৈ থাকে। ভাষাৰ প্ৰধান উপাদান হ’ল ধ্বনি, ৰূপ, বাক্য আৰু অৰ্থ। এই প্ৰতিটো উপাদানেই ইটোৰ লগত সিটো সুসংগতভাৱে জড়িত হৈ থাকে। এটা উপাদানৰ পৰিবৰ্তনে আন এটা উপাদানৰ ওপৰতো প্ৰভাব পেলায়। এনেধৰণৰ দিশবোৰ পুংখানুপুংখভাৱে

অধ্যয়ন কৰি ভাষাৰ গাঁথনিক দিশৰ বিশ্লেষণৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা বিজ্ঞানসন্মত ধাৰণা বা পদ্ধতিয়ে হ'ল বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন পদ্ধতি। বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন পদ্ধতিয়ে ভাষা এটাৰ ধ্বনি, ৰূপ, বাক্য, অৰ্থ — এই চাৰিওটা দিশৰে পুংখানুপুংখ, প্ৰণালীবদ্ধ অধ্যয়ন কৰে।

ৰূপতত্ত্ব বিশ্লেষণৰ পদ্ধতি :

বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন পদ্ধতিয়ে সামৰি লোৱা এটা তাত্ত্বিক দিশ হ'ল ৰূপতত্ত্ব। ৰূপতত্ত্ব হৈছে — ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ বা শব্দসমষ্টিৰ গঠন আৰু ৰূপ সাধন সম্পৰ্কে কৰা আলোচনা; ইয়াত শব্দৰ আকৃতি-প্ৰকৃতিৰ লগতে শব্দ আৰু পদৰ সৈতে থকা সম্বন্ধৰ কথাও বিতংভাৱে আলোচিত হয়। ভাষাবিজ্ঞানী ব্লুমফিল্ডৰ মতে— ‘কোনো ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব বুলিলে ইয়াৰ আনুষংগিক অঙ্গবোৰৰ ভিতৰত প্ৰাকৃতিকবোৰৰ সূক্ষ্ম বিশ্লেষণক বুজায়।’^৪ সূত্ৰ অনুসৰি এই অঙ্গবোৰৰ দুটা ভাগ— এটা হৈছে শব্দ বা শব্দসমষ্টি আৰু আনটো হৈছে বদ্ধ প্ৰাকৃতি; ৰূপতত্ত্বত শব্দ আৰু শব্দৰ লগত সংযোগ ঘটা সুকীয়া সুকীয়া অংশবোৰৰ বিষয়ে বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হয়। অৰ্থাৎ ভাষা অধ্যয়নৰ এক স্তৰ হিচাপে ‘ৰূপতত্ত্ব’ই ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ৰূপ সম্পৰ্কীয় আলোচনাক সামৰি লয়। আনহাতে ভাষা এটাৰ শব্দমূল আৰু ইহঁতৰ লগত যোগ হোৱা প্ৰত্যয়, বিভক্তিসমূহৰ আলোচনাকো সামৰি লোৱা হয়। বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ অন্তৰ্গতভাৱে প্ৰধানকৈ ৰূপতত্ত্ব অধ্যয়নৰ দুটা বিশেষ শাখা আছে।

ক) সংজ্ঞনাত্মক ৰূপতত্ত্ব (Cognitive Approach of Morphology)

খ) গঠনাত্মক ৰূপতত্ত্ব (Structural Approach of Morphology)

সংজ্ঞনাত্মক ৰূপতত্ত্বৰ মতে ভাষাৰ গাঁথনিক যিবোৰ নীতি নিয়ম থাকে সকলোবোৰ কোনো প্ৰকাৰেই সম্পূৰ্ণৰূপে স্থায়ী নহয়। ভাষা পৰিৱৰ্তনশীল। সময়ৰ লগে লগে ভাষাৰ পৰিৱৰ্তন দেখিবলৈ পোৱা যায় আৰু তাৰ ভিত্তিতেই ভাষাৰ নীতি-নিয়মবোৰ গঢ় লৈ উঠে। ভাষাৰ গঠন অথবা ব্যৱহাৰৰ ভিত্তিত সংজ্ঞনাত্মক ৰূপতত্ত্বত নিজাববীয়াকৈ কিছুমান নিয়ম ঠিক কৰি লোৱা হয় আৰু ইয়াৰ আধাৰতে ভাষাৰ গাঁথনিক বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হয়। কথিত ৰূপটোৰ পৰা সমল সংগ্ৰহ কৰি এই গৱেষণাগ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰিবলৈ সংজ্ঞনাত্মক ৰূপতত্ত্বৰ পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

^৪ Bloomfield. L., *Language*, 1963, p.106

গঠনাত্মক ৰূপতত্ত্বই যিহেতু ভাষাৰ বিভিন্ন উপাদানবোৰ তন্ন তন্নকৈ বিচাৰি উলিয়াই সেইবোৰৰ বিজ্ঞানসন্মত বিশ্লেষণ আগবঢ়াই, গতিকে এই দিশেৰে গৱেষণা কৰ্মটোত গঠনাত্মক ৰূপতত্ত্ব পদ্ধতিও গ্ৰহণ কৰা হৈছে। বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞানৰ অন্তৰ্গত ৰূপতত্ত্ব বিশ্লেষণৰ এনেধৰণৰ তাত্ত্বিক পদ্ধতিৰে নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব সম্পৰ্কে বিশ্লেষণ কৰা হৈছে।

০.৬ তথ্য সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি :

এই গৱেষণা কৰ্মৰ বাবে দুটা উৎসৰ পৰা সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। এটা হৈছে—মুখ্য উৎস আৰু আনটো হৈছে —গৌণ উৎস। মুখ্য উৎসৰ পৰা সংগৃহীত সমলসমূহ ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে সমলদাতাৰ সহায়ত সংগ্ৰহ কৰা হৈছে আৰু গৌণ উৎসসমূহ বিষয়ৰ লগত সম্পৰ্কিত বিভিন্ন গ্ৰন্থ, আলোচনীত প্ৰকাশিত বিভিন্ন প্ৰবন্ধ আৰু ইণ্টাৰনেটৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। এনেদৰে সংগ্ৰহ কৰা সমলসমূহক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি—

- মুখ্য সমল (Primary data)
- গৌণ সমল (Secondary data)।

সমল সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি হিচাপে ক্ষেত্ৰ অধ্যয়ন :

ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নেই এই গৱেষণা কৰ্মৰ সমল সংগ্ৰহৰ মুখ্য উৎস। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নত প্ৰধানকৈ তলত উল্লেখ কৰা পদ্ধতিকেইটা গ্ৰহণ কৰা হৈছে। সেইকেইটা হ'ল —

- ভৌগোলিক ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচন
- প্ৰশ্নসূচী প্ৰস্তুতকৰণ
- সাক্ষাৎকাৰ পদ্ধতি আৰু পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি

অধ্যয়নৰ ভৌগোলিক ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচন :

- নক্টেসকল বসবাস কৰা অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাক প্ৰশাসনিক সুবিধাৰ বাবে পাঁচটা ৰাজহচক্ৰত বিভাজন কৰা হৈছে। এই বিভাজন কেইটা হৈছে —

- ১) লাজু ৰাজহচক্ৰ (Lazu Circle)
- ২) নামচাং ৰাজহচক্ৰ (Deomali Circle)

- ৩) চহা ৰাজহচক্ৰ (Soha Circle)
- ৪) খুনচা ৰাজহচক্ৰ (Khonsa Circle)
- ৫) ডাডম ৰাজহচক্ৰ (Dadam Circle)

এই গৱেষণা কৰ্মৰ বাবে নামচাং আৰু খুনচা ৰাজহচক্ৰৰ অন্তৰ্গত নক্টেসকলৰ ঘন বসতিপূৰ্ণ গাঁওবোৰত সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

- অঞ্চলসমূহ নিৰ্বাচন কৰোতে বিশেষকৈ যাতায়তৰ সা-সুবিধা থকা অঞ্চলসমূহ নিৰ্বাচন কৰি সেই সেই ঠাইসমূহত বসবাস কৰি থকা বিশেষকৈ শিক্ষিত আৰু নেতৃস্থানীয় ব্যক্তিৰ পৰা সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।
- সমলব্যক্তি নিৰ্বাচনত সাধাৰণতে দ্বিভাষীক লোক নিৰ্বাচন কৰা হৈছে। অৰ্থাৎ নিজৰ নক্টে ভাষা জনাৰ উপৰি অসমীয়া, নেফামিজ, হিন্দী আৰু ইংৰাজী ভাষা সুন্দৰকৈ ক'ব আৰু বুজিব .পৰা নক্টেভাষী লোক (native speaker) ৰ জৰিয়তে সমলব্যক্তি থকা অঞ্চলৰ পৰা সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।
- বাহিৰৰ সমাজৰ মানুহৰ লগত মধ্যমীয়া যোগাযোগ থকা অঞ্চলসমূহক সমল সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাধান্য দিয়া হৈছে।
- এই ক্ষেত্ৰসমূহ নিৰ্বাচন কৰিবলৈ ইণ্টাৰনেট আৰু গ্ৰন্থৰ সহায় লোৱা হৈছে।
- ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নলৈ যোৱাৰ আগতে কেইজনমান সমলব্যক্তিৰ লগত ফোনেৰে যোগাযোগ কৰা হৈছে।
- ক্ষেত্ৰ অধ্যয়ন কৰা গাঁওবোৰত নক্টে ভাষাৰ নটা ঔপভাষিক ৰূপ কথিত ভাষা ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা ভিন ভিন মানুহ লগ পাইছো। সেয়ে সুকীয়া ঔপভাষিক ৰূপবোৰো সংগ্ৰহ কৰা হৈছে, কিন্তু গৱেষণাৰ মূল আলোচনালৈ হ'ৱা নক্টে ভাষাৰ সমলবোৰহে অনা হৈছে। কাৰণ নক্টেসকলৰ মাজত খাপা, হ'ৱাখুন বা ডলমাক উপভাষা কোৱা লোকসকলেও হ'ৱা উপভাষা সুন্দৰকৈ ক'বও পাৰে আৰু বুজিবও পাৰে।

প্ৰশ্নসূচী প্ৰস্তুতকৰণ :

গৱেষণা কৰ্মৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা তথ্যসমূহ প্ৰশ্নসূচীৰ দ্বাৰা সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। লিখিত আনুষ্ঠানিক প্ৰশ্নসূচী প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। এই প্ৰশ্নসূচীসমূহ সাক্ষাৎকাৰৰ জৰিয়তে পূৰ কৰা হৈছে। অসমীয়া আৰু ইংৰাজী ভাষাত প্ৰস্তুত কৰা এই প্ৰশ্নসূচীসমূহ I.P.A. (International Phonetic Alphabet) লিপিৰে পূৰ কৰা হৈছে। প্ৰশ্নসূচীসমূহ প্ৰস্তুত কৰোঁতে ‘সহজৰপৰা জটিললৈ’— সূত্ৰ অনুসৰি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। প্ৰথমে শব্দসমূহ, তাৰ পিছত সৰল বাক্য আৰু কিছুমান জটিল বাক্য ক্ৰমান্বয়ে স্তৰ অনুসৰি পূৰ কৰা হৈছে। নক্টে ভাষাৰ মাজত উপভাষাগত ভেদ থকাৰ বাবে একেবোৰ প্ৰশ্নসূচী কেইবাঠাইতো বিভিন্ন উপভাষাৰ লোকৰ পৰা সাক্ষাৎকাৰৰ জৰিয়তে পূৰ কৰা হৈছে।

সাক্ষাৎকাৰ পদ্ধতি আৰু পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি :

গৱেষণা কৰ্মৰ বাবে ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নত সমল (data) সংগ্ৰহ কৰোঁতে সাধাৰণতে বহুপৰ্যায়ী নমুনা পদ্ধতি (Multi- Stages Sampling Method) অৱলম্বন কৰা হৈছে। এই পদ্ধতিৰ অন্তৰ্গত হিচাপে প্ৰধানকৈ আৰু দুটা পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে। এই পদ্ধতিকেইটা হৈছে —

- সাক্ষাৎকাৰ পদ্ধতি (Interview)
- পৰ্যবেক্ষণমূলক পদ্ধতি (Observation method)

সাক্ষাৎকাৰ পদ্ধতি :

নিৰ্দিষ্ট প্ৰশ্নমালাৰ ভিত্তিত (Questionary-based) আৰু সুনিৰ্দিষ্ট বিষয় ভিত্তিত (Focus-based) সাক্ষাৎ গ্ৰহণ কৰি প্ৰয়োজনীয় সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। এনেদৰে সাক্ষাৎ গ্ৰহণ কৰাৰ উপৰিও অনিৰ্দিষ্ট প্ৰশ্নমালা ভিত্তিত (Non-Questionary-based) আৰু পুনৰাবৃত্তিমূলক পদ্ধতি (Repetitive-based) গ্ৰহণ কৰি প্ৰয়োজনীয় সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে আৰু ইয়াৰ বাবে লগত দ্বিভাষীৰ সহায় লোৱা হৈছে।

পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি :

জনগোষ্ঠীয় ভাষা অধ্যয়নত পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি অপৰিহাৰ্য। প্ৰধানকৈ ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নত পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতিৰ অবিহনে গৱেষণা কৰ্মক আগবঢ়াই নিব নোৱাৰি। পৰ্যবেক্ষণমূলক পদ্ধতিক আকৌ চাৰিটা

ভাগত ভাগ কৰা হৈছে — প্ৰত্যক্ষ অংশগ্ৰহণ পদ্ধতি (Participant method), পৰোক্ষ অংশগ্ৰহণ পদ্ধতি (Non-participant method), নিয়ন্ত্ৰিত পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি (Controlled Observation method), অনিয়ন্ত্ৰিত পৰ্যবেক্ষণ পদ্ধতি (Non-Controlled Observation method)।

এই গৱেষণাৰ বাবে ঘাইকৈ অংশগ্ৰহণকাৰী পৰ্যবেক্ষণ বা প্ৰত্যক্ষ অংশগ্ৰহণ পদ্ধতিৰে ক্ষেত্ৰ পৰ্যবেক্ষণ কৰা হৈছে।

ইলেকট্ৰনিক যন্ত্ৰ-পাতিৰ ব্যৱহাৰ :

ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ সময়ত কেমেৰা আৰু ডিজিটেল ভইচ ৰেকৰ্ডাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। নক্টে ভাষাৰ শব্দবোৰ যাতে শুদ্ধভাৱে সংগ্ৰহ কৰিব পাৰি আৰু তাৰ ধ্বনিসমূহ উচ্চাৰণত যাতে খেলি-মেলিৰ সৃষ্টি নহয়, সেই উদ্দেশ্যেৰে ইলেকট্ৰনিক যন্ত্ৰপাতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

০.৭ গৱেষণা সমস্যা :

- অঞ্চল অনুসৰি ভাষাটোৰ ভিন্নৰূপ আছে আৰু ইয়াৰ কোনোটোৱেই মান্যৰূপ পোৱা নাই।
- নক্টে ভাষাৰ নিজা লিপি নাই।
- নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত ভাষাটোৰ ব্যৱহাৰ কমি আহিছে।
- নক্টে অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহত বৰ্তমান হিন্দী আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ আধাসন চলিছে।
- নক্টে ভাষাটো লাহে লাহে বিলুপ্তপ্ৰায় অৱস্থালৈ গৈ আছে।

০.৮ প্ৰাক্-কল্পনা :

এই গৱেষণাগ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিষয়টো সন্দৰ্ভত কেইটামান ধাৰণা কৰি লোৱা হৈছে।

- নক্টে ভাষাটো যোগাত্মক ভাষা।
- নক্টে ভাষাৰ শব্দগঠন আৰু ৰূপসাধনৰ কিছুমান নিৰ্দিষ্ট প্ৰণালী আছে।
- নক্টে ভাষাত ক্ৰিয়াৰ নিৰ্দিষ্ট গঠন প্ৰণালী আছে।
- নক্টে ভাষাটো এক সুৰপ্ৰধান ভাষা।

০.৯ পূৰ্বকৃত অধ্যয়নৰ সমীক্ষা :

‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ — শীৰ্ষক বিষয়ৰ গৱেষকৰ্মৰ বাবে প্ৰাসংগিক সাহিত্যসমূহৰ অনুসন্ধান কৰোঁতে প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থসমূহক দুটা ভাগত ভগাই লোৱা হৈছে —

- তাত্ত্বিক দিশৰ গ্ৰন্থ
- প্ৰায়োগিক দিশৰ গ্ৰন্থ

তাত্ত্বিক দিশৰ গ্ৰন্থ :

Ram Ahuja ৰ *Research Methodology* । গ্ৰন্থখনত গৱেষণাৰ বৈশিষ্ট্য, প্ৰকাৰ, পদ্ধতি, প্ৰাক্কল্পনা, গৱেষণাৰ আৰ্হি, তথ্য আহৰণৰ কৌশল, পদ্ধতি, তথ্যৰ উপস্থাপন, তালিকাকৰণ আদি তাত্ত্বিক দিশৰ কথাসমূহৰ বিশদ আলোচনা আছে। এই গৱেষণাকৰ্ম আগবঢ়াই নিবৰ বাবে গ্ৰন্থখনক তাত্ত্বিক দিশৰ মূল গ্ৰন্থ হিচাপে লোৱা হৈছে।

নগেন শইকীয়াৰ ‘গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়’ আৰু মহেন্দ্ৰ বৰাৰ ‘গৱেষণা প্ৰণালীতত্ত্ব’ — দুয়োখন গ্ৰন্থ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ গৱেষণাৰ তাত্ত্বিক ভেঁটি নিৰ্মাণত এখন উল্লেখযোগ্য গ্ৰন্থ। দুয়োখন গ্ৰন্থই গৱেষণাৰ তাত্ত্বিক দিশত আগবাঢ়ি যোৱাত সহায় কৰিছে। ৰঞ্জন কলিতা সম্পাদিত ‘গৱেষকৰ হাতপুথি’ গ্ৰন্থখনো এই গৱেষণাকৰ্মত সহায়ক গ্ৰন্থ হিচাপে লোৱা হৈছে।

Gerard Guthrie ৰ *Research Methods (An Entry to Social Research)*, Gerard আৰু Nicholas Walliman ৰ *Your Research Project, Desining and Planing your Work* — গৱেষণাকাৰ্য আগবঢ়াই নিবলৈ এই গ্ৰন্থ দুখনৰো সহায় লোৱা হৈছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী প্ৰস্তুত কৰিবলৈ MLA Handbook ৰ নিৰ্দেশনা গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

ভাষাতাত্ত্বিক দিশৰ গ্ৰন্থ :

Leonard Bloomfield ৰ *Language*, E.A Nida ৰ *Morphology* আৰু Andrew Spencer & Arnold M. Zwicky ৰ *The Handbook of Morphology* গ্ৰন্থত ভাষাৰ ৰূপতত্ত্বৰ তাত্ত্বিক দিশৰ বিশদ আলোচনা আছে। এই তিনিওখন গ্ৰন্থৰ তাত্ত্বিক দিশবোৰক আধাৰ হিচাপে লৈ

গৱেষণাকৰ্মত প্ৰয়োজন হোৱা বিষয়সমূহ গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

Pavol Stekaur, Rochelle Lieber ৰ *Handbook of Word Formation* গ্ৰন্থত মুঠ বিশজন লেখকৰ শব্দ গঠন সম্পৰ্কীয় প্ৰবন্ধ সন্নিবিষ্ট আছে। Geert Booji ৰ *The Grammar of Words, An Introduction to Linguistic Morphology* — ছটা অধ্যায়ত বিভক্ত গ্ৰন্থখনত ৰূপতত্ত্বৰ প্ৰাথমিক ধাৰণা আৰু ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক দিশৰ বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হৈছে। R.L. Varshney ৰ *An Introductory Textbook of Linguistics and Phonetics* গ্ৰন্থখনৰ নৱম অধ্যায়ত ৰূপতত্ত্বৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। উল্লিখিত আটাইকেইখন গ্ৰন্থকেই এই গৱেষণাকৰ্মত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

Rochelle Lieber ৰ *Introducing Morphology* নামৰ গ্ৰন্থখনত মুঠ দহটা অধ্যায়ত বিভক্ত ৰূপতত্ত্বৰ বিভিন্ন দিশৰ আলোচনা আছে।

অৰ্পণা কোঁৱৰৰ *ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা*, উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ *ভাষাবিজ্ঞান*, দীপ্তি ফুকন পাটগিৰিৰ *ভাষাতত্ত্ব*, আদি গ্ৰন্থত ভাষাবিজ্ঞান সম্পৰ্কীয় তাত্ত্বিক কথাবিলাক আলোচনা কৰিছে। এই গ্ৰন্থকেইখনৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে ধ্বনিতাত্ত্বিক, ৰূপতাত্ত্বিক আদিৰ আলোচনাই সামৰি লোৱা দিশসমূহৰ কিছু কথা জানিব পৰা গৈছে।

লীলাৱতী শইকীয়া বৰাৰ *অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব* গ্ৰন্থখনত অসমীয়া ভাষা ৰূপতাত্ত্বিক দিশৰ সকলোখিনি দিশ খৰচি মাৰি আলোচনা কৰিছে। এই গৱেষণাৰ লগত পোনপটীয়াকৈ জড়িত নহ'লেও আৰ্হি হিচাপে এই গ্ৰন্থখনো গ্ৰহণ কৰা হৈছে।

প্ৰায়োগিক গ্ৰন্থ :

প্ৰায়োগিক দিশৰ গ্ৰন্থসমূহৰ ভিতৰত নক্টে ভাষা-সংস্কৃতি বিষয়ক গ্ৰন্থসমূহ সামৰা হৈছে। প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থসমূহত নক্টে জনগোষ্ঠীৰ বিষয়ে বিশদ আলোচনা হ'লেও ভাষা বিষয়ক আলোচনা নিচেই সামান্য।

George A. Grierson ৰ *'Linguistic Survey of India'* ত অৰুণাচলৰ ভাষাৰ সম্পৰ্কে উল্লেখ কৰোঁতে নক্টে ভাষা সম্পৰ্কে কেৱল উল্লেখ কৰিছে।

K. Das Gupta ৰ ১৯৭১ চনত প্ৰকাশিত *'An Introduction to Nocte Language'*

গ্ৰন্থত নক্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলিত হাৰা ঔপভাষিক ৰূপৰ সম্যক আলোচনা সন্নিবিষ্ট কৰিছে। গ্ৰন্থখনত পৰম্পৰাগত ব্যাকৰণৰ আৰ্হিৰে ভাষাটোৰ ৰূপসমূহৰ চমু পৰিচিতি আগবঢ়োৱা হৈছে। গ্ৰন্থখনত নক্টে ভাষাৰ শব্দসম্ভাৰৰ কিছু উল্লেখ আছে। এনে অধ্যয়নক বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়নৰ শাৰীত ধৰিব নোৱাৰি।

নাগালেণ্ড ভাষা পৰিষদৰ পৰা ১৯৭৪ চনত প্ৰকাশিত '*Hindi Nocte English Vocabulary*' গ্ৰন্থত নক্টে ভাষাৰ শব্দসম্ভাৰৰ কিছু প্ৰবিষ্টিৰ আৰু এইসমূহৰ অৰ্থ হিন্দী আৰু ইংৰাজী ভাষাত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। গ্ৰন্থখনত ভাষাটোৰ সম্পৰ্কে একো আলোচনা হোৱা নাই।

Parul Dutta ৰ '*The Noctes*' [১৯৭৮] গ্ৰন্থত নক্টেসকলৰ সমাজ-সংস্কৃতিৰ বিস্তৃত আলোচনা আছে। গ্ৰন্থখনত নক্টে ভাষা সম্পৰ্কে সামান্য উল্লেখৰ বাহিৰে বিশেষ তথ্য সন্নিবিষ্ট হোৱা নাই।

Dr. P.C. Dutta (Parul Dutta) ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থ '*Tribel Chieftainship*' [২০০৩] গ্ৰন্থখন নক্টেসকলৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ আন এটা দিশৰ বৰ্ণনাৰে সমৃদ্ধ। গ্ৰন্থখনত নক্টেসকলৰ ৰাজপৰিয়ালকেন্দ্ৰিক সমাজব্যৱস্থাৰ সকলোখিনি দিশৰ বৰ্ণনা কৰিছে।

Mrinal Miri সম্পাদিত '*Linguistic Situation in North-East India*' [১৯৮২] গ্ৰন্থত Promod Chandra Bhattacharji ৰ '*Sino Tibetan Languages of North-East India, Social Aspects*' ত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ চীন-তিব্বতীয় ভাষাসমূহৰ স্থিতিৰ কথা উল্লেখ কৰোঁতে নক্টে ভাষাটো যে অসমবৰ্মী শাখাৰ নগা উপশাখাৰ পৰা উদ্ভৱ হৈছে সেই কথা উল্লেখ কৰিছে।

প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থসমূহৰ পুনৰীক্ষণৰ পৰা দেখা গৈছে যে, নক্টে ভাষাৰ সম্পৰ্কে এতিয়ালৈকে পূৰ্ণাঙ্গৰূপত অধ্যয়ন হোৱা নাই। ভাষাটোৰ সম্পৰ্কত K. Das Gupta ই আলোচনা কৰিছে যদিও তেওঁৰ আলোচনাই নক্টে ভাষাক পূৰ্ণৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পৰা নাই। পদ্ধতিগত অধ্যয়ন আৰু ক্ষেত্ৰভিত্তিক সমলৰ বিশ্লেষণৰ জৰিয়তে নক্টে ভাষাৰ অধ্যয়ন হ'লেহে ভাষাটোৰ গাঁথনিক দিশসমূহ পোহৰলৈ আহিব।

প্রথম অধ্যায়

১.০ নক্টেসকলৰ পৰিচিতি আৰু ভাষিক স্থিতি

১.১ নক্টেসকলৰ পৰিচিতি

১.১.১ নক্টেসকলৰ ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপট

১.১.২ জনসংখ্যা

১.১.৩ নক্টেসকলৰ সামাজিক প্ৰেক্ষাপট

১.২ নক্টে ভাষাৰ পৰিচয়

১.২.১ নক্টে ভাষাৰ মূল

১.২.২ নক্টে ভাষাৰ ভাষিক স্থিতি

১.২.৩ নক্টে ভাষাৰ ভাষাতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য

১.৩ নক্টে অধ্যুষিত অঞ্চলৰ মানচিত্ৰ

১.০ নক্টেসকলৰ পৰিচিতি আৰু ভাষিক স্থিতি

১.১ নক্টেসকলৰ পৰিচিতি :

ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ঘাইকৈ অৰুণাচল প্ৰদেশত বসতি কৰি থকা নক্টেসকল নিজা ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিচয়েৰে সমৃদ্ধ এটা উল্লেখযোগ্য জনগোষ্ঠী। পৰম্পৰাগত সাজ-পোছাক, খাদ্যসম্ভাৰ আৰু জীৱনধাৰণ প্ৰণালীৰ স্বকীয়তাই নক্টেসকলৰ এটা সুকীয়া পৰিচয় বহন কৰি আহিছে। অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু অসমৰ অৰুণাচল সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চলত বাস কৰা নক্টেসকলৰ বাণিজ্যিক তথা সামাজিক ক্ষেত্ৰত অসমৰ লগত এটা সু-সম্পৰ্ক আছিল আৰু বৰ্তমানেও আছে। আহোম ৰাজত্ব কালত তেওঁলোকক নামচঙীয়া, বৰদুৰৰীয়া, পানীদুৰৰীয়া, বানফেৰীয়া, শ'ল'গুৰীয়া ইত্যাদি খেলত ভাগ কৰি সেই নামেৰে অভিহিত কৰা হৈছিল। নক্টে শব্দটোৰ বুৎপত্তিগত অৰ্থ হৈছে 'নক্' মানে মানুহ আৰু 'টে' মানে গাঁও; অৰ্থাৎ গাঁৱত বাস কৰা লোক।^১

১.১.১ নক্টেসকলৰ ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপট :

নক্টেসকলৰ উৎপত্তি :

নক্টেসকলৰ উৎপত্তি আৰু আদি বাসস্থান সম্পৰ্কে দুই এটা বুৰঞ্জীৰ উল্লেখৰ বাহিৰে অধিকাংশই লোককথা আশ্ৰিত। লোককথা অনুসৰি তেওঁলোকৰ সৃষ্টিৰ দেৱতা 'জাউবান' (zauban) এ সকলোকে সৃষ্টি কৰিছিল বুলি বিশ্বাস প্ৰচলিত আছে। অৰুণাচলৰ মূল ভূমিলৈ অহাৰ আগতে নক্টেসকল পাটকাই পাৰ হৈ অহাৰ কথা পৰৱৰ্তী অধ্যয়নৰ পৰা স্পষ্ট হৈছে।

ভেৰিয়াৰ এলুইনে তেওঁৰ গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰা এক জনশ্ৰুতিমতে, পৃথিৱীৰ অশৰীৰী এক আত্মাৰ সৈতে ভগৱানৰ অৰ্থাৎ আকাশৰ এগৰাকী সুন্দৰী জীয়েকৰ বিবাহৰ ফলশ্ৰুতিত জন্ম হোৱা সন্তানসকলেই নক্টে।^২

ভেৰিয়াৰ এলুইনৰ একে গ্ৰন্থতে উল্লেখ থকা কোথাও গাঁৱৰ নক্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলিত আন এটা জনশ্ৰুতি মতে, প্ৰথম অৱস্থাত গোটেই পৃথিৱীতে এজন মাত্ৰ মানুহ আছিল। সুদৰ্শন আৰু শক্তিশালী

^১ Nocte means people living in an organizing community ('Noc-Village', and 'te' -the people, i.e one who lives in a village
– Parul Dutta, *The Noctes*, p. 8

^২ Verrier Elwin, *Myths of the North-East Frontier of India*, p. 117-118

যুবকজনৰ প্ৰেমত পৰি ভগৱান 'য়াঙ'ৰ এগৰাকী জী আকাশৰ পৰা নামি আহি একেলগে থাকিবলৈ লোৱাত গাভৰুগৰাকী অন্তঃসত্ত্বা হ'ল। এদিন গাভৰুগৰাকীয়ে জুৰি এটাৰ পাৰত এটা সন্তান জন্ম দিলে আৰু সন্তানটো পানীত উটুৱাই দিলে। উটি যোৱা সন্তানটোৰ নাম আছিল 'টেভা'। সেই পানীতে থকা এটা বৃহৎ সাপে উটি যোৱা সন্তানটোক খাব বিচৰাত সি নদীৰ পাৰলৈ পলাই গৈ লুকাবলৈ চেষ্টা কৰিলে। ইফালে বৃহৎ আকাৰৰ সাপটোৱে পাহাৰ খান্দি সন্তানটোক বিচাৰিবলৈ ধৰাত জুৰিৰ পানীয়ে সন্তানটোক সমতললৈ লৈ আনিলে। দুৰ্দশা দেখি ভগৱান 'য়াঙে' এটা ঐশ্বৰিক শক্তিসম্পন্ন পোহৰেৰে আকৰ্ষিত কৰি দুৰ্শাগ্ৰস্ত সন্তান 'টেভা'ক ভৈয়ামলৈ লৈ আনিলে। পৰৱৰ্তী সময়ত ভগৱান 'য়াঙ'ৰ জীয়েকৰ বহুত ল'ৰা ছোৱালী হ'ল আৰু সিহঁতো ভৈয়ামলৈ নামি গ'ল। পাহাৰৰ পানী ক্ৰমাৎয়ে ভৈয়ামলৈ নামি অহাত পাহাৰৰ উৰ্বৰা শক্তি কমি আহিল। লাহে লাহে সন্তানবোৰ ডাঙৰ হ'ল আৰু এদিন 'টেভা'ই মাকক চাবলৈ মন কৰি পাহাৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। দীঘলীয়া যাত্ৰাৰ অন্তত সি মাকক লগ পালে আৰু আন সন্তানবোৰ মাকৰ ওচৰলৈ নহাৰ বাবে মাকে খঙতে সিহঁতক ভৈয়ামতে থাকিবলৈ দি 'টেভা'ক লগতে ৰাখিলে। পৰৱৰ্তী সময়ত 'টেভা'ৰ সতি-সন্ততিবোৰেই নক্টে নামেৰে পৰিচিত হ'ল।^৭

পাৰুল দত্তই *The Noctes* গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰা মতে, নামচাং, বৰদুৰীয়া আৰু লাপটাঙৰ ৰজা আহোমসকলৰ বংশধৰ। নামনি অঞ্চলৰ নক্টেসকলৰ মতে তেওঁলোকৰ প্ৰথম ৰজা খুনবাও ব্ৰহ্মদেশৰ ছকং উপত্যকাৰ পৰা আহিছিল।^৮

বৰদুৰীয়া আৰু নামচাং ৰজাৰ মতামত অনুসৰি তেওঁলোক ইন্দ্ৰ পঞ্চ-পাণ্ডৱৰ বংশধৰ। তেওঁলোক সোণৰ জখলাৰে পৃথিৱীলৈ নামি আহিছিল। তাৰে এজন আহোম ৰজা, এজন নগা ৰজা আৰু এজন বাৰেঘৰ সত্ৰৰ গোসাঁই হ'ল।^৯

প্ৰব্ৰজন :

নক্টেসকলৰ প্ৰব্ৰজন সম্পৰ্কে তেওঁলোকৰ মাজত কেতবোৰ লোককথা প্ৰচলিত আছে। এনে প্ৰচলিত লোককথাসমূহক বিশ্লেষণ কৰি এই কথা অনুমান কৰিব পাৰি যে, নক্টেসকল বাৰ্মাৰপৰা পাটকাই

^৭ Verrier Elwin, *Myths of the North-East Frontier of India*

^৮ Parul Dutta, *The Noctes*, P. 120-121

^৯ Parul Dutta, *The Noctes*, P. 125

পাৰ হৈ বৰ্তমানৰ মূল বসতি স্থান টিৰাপ জিলালৈ আহিছিল। তেওঁলোক প্ৰথমে পাহাৰৰ ওখ ঠাইত বসতি কৰিবলৈ লৈছিল। পাছত তাৰপৰাই নামনি অংশলৈও প্ৰব্ৰজিত হৈ গাঁও পাতি বসতি কৰিবলৈ লয়। পাৰুল দত্তই তেওঁৰ 'The Noctes' গ্ৰন্থত নক্টেসকল পাটকাই পৰ্বত পাৰ হৈ অহাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে।^৬

প্ৰচলিত এক প্ৰবাদ অনুসৰি নামচাং, বৰদুৱৰীয়া আৰু লাপটাং – তিনিজন ৰজা মূলতঃ একে বংশৰ আছিল। প্ৰবাদ অনুসৰি তেওঁলোকৰ কোনোবা এজন ৰজা পাটকাই পৰ্বত পাৰ হৈ হুকং উপত্যকাৰ পৰা আহিছিল। তেওঁ পোনতে লাপটাঙত নিজৰ ৰাজ্য গঢ়ি তোলে। কিন্তু প্ৰজা তেওঁৰ প্ৰতি বিদ্ৰোহী হোৱাৰ কথা গম পাই পৰিয়ালসহ ৰাজ্য ত্যাগ কৰি খুনচালৈ পলাই যায়। তাৰপৰা নিনু, কামহুৱা, নানু, চানু, বানফেৰা আদি অঞ্চলেদি ঘূৰি আহোম ৰজাৰ লগ লাগেহি। আহোমে নিজৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰি পুনৰ তেওঁক কৰতলীয়া ৰজা পাতে। পৰৱৰ্তী সময়ত ৰজাৰ পুতেক কেইজনৰ মাজত বিবাদৰ সূত্ৰপাত হৈ লাপটাং, নামচাং আৰু বৰদুৱৰীয়া এই তিনিঘৰ ৰজা হ'ল।^৭

অসমৰ ভৈয়ামলৈ প্ৰব্ৰজন সম্পৰ্কে শিৱসাগৰ শিলনি নগা গাঁৱত এক লোককথাৰ প্ৰচলিত আছে। এই অনুসৰি আহোম ৰাজত্বৰ সময়তেই বৰদুৱৰীয়া নগা ৰজাৰ সৈতে কৰ-কাটলক লৈ তেওঁলোকৰ চাঙৰ ৰজাৰ সংঘাত হয়। কিন্তু সংখ্যালঘু হোৱাৰ বাবে পৰাস্ত হৈ তেওঁলোকৰ প্ৰায় দুশ ঘৰ লোক অসমৰ ভৈয়ামলৈ গুচি আহে। কিন্তু ইয়াৰ পাছত মহামাৰী হোৱাৰ বাবে একাংশ নক্টে লোক পুনৰ বৰ্তমান টিৰাপ জিলালৈ ঘূৰি যায়। পৰৱৰ্তী সময়ত বিট্ৰিছ ৰাজত্বৰ দিনত হোৱা জৰীপত তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক শোচনীয়তালৈ লক্ষ্য ৰাখি তেওঁলোকক থাকিবলৈ মাটি দান কৰা আৰু খাজনা বেহাই দিয়া হৈছিল।^৮

আহোম শাসনৰ সময়ত নক্টেসকলক পানীদুৱৰীয়া, বৰদুৱৰীয়া, নামচাঙীয়া, বানফেৰীয়া, শ'ল'গুৰীয়া নগা ইত্যাদি নামেৰে জনা গৈছিল। সাম্প্ৰতিক সময়ত অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাত পানীদুৱৰীয়া, বৰদুৱৰীয়া, নামচাঙ আদি অঞ্চল হিচাপে চিনাক্ত হৈছে। বুৰঞ্জীত স্বৰ্গদেউ চুপিমফাই (১৪৯৩-১৪৯৭) নামচাঙীয়া

^৬ Parul Dutta, : *The Noctes*, P. 18

^৭ মহেশ্বৰ নেওগ, *অসমৰ জনজাতি*, পৃ.

^৮ তথ্যদাতা : লানজ' নক্টে (৫৭), শিলনি নগা গাঁও, তাৰিখ : ২২-০৩-২০১৮

নগাক সগৰ্ভা চমুৰা কুঁৱৰীক গটোৱাৰ উল্লেখ আছে।^{১৯} নক্টেসকলৰ সন্দৰ্ভত লীলা গগৈয়ে *অসমৰ সংস্কৃতি* গ্ৰন্থত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ মন্তব্য আগবঢ়াইছে —

.....টিৰাপ জিলাখন আহোমৰ দিনৰ ৰাজত্বত তিপমীয়া ৰজাৰ অধীনত আছিল। তেতিয়া পাটকাই পৰ্বতেই আছিল অসম-ব্ৰহ্মৰ সীমা। টাংছাসকল টিৰাপলৈ পিছত আহিছে, গতিকে তেওঁলোকৰ গাত ব্ৰহ্মদেশীয় সংস্কৃতিৰ প্ৰভাব স্পষ্ট; কিন্তু নক্টে-ৰাংছোসকল অতি পুৰণি।নক্টেসকল ৰজাৰ গোষ্ঠী হংকং উপত্যকাৰ পৰা অহা টাইজাতীয় মানুহ। নামচাং, লাপ্টাং আৰু বৰদূৱৰীয়া মূলতঃ একে বংশৰ। অন্যান্য চাংবিলাক নক্টে গোষ্ঠীৰে।^{২০}

উল্লিখিত আলোচনাৰ ভিত্তিত নক্টেসকলৰ আদি বসতি স্থান বৰ্তমানৰ ম্যানমাৰ (বাৰ্মা) বুলি ঠাৱৰ কৰিব পাৰি। বৰ্তমানৰ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ অঞ্চললৈ নক্টেসকলৰ আগমন আহোমসকলৰ আগমনৰ আগতে অৰ্থাৎ বৰ্তমানৰ সময়ৰ পৰা বছৰ পূৰ্বে ঘটাব সম্ভাৱনাই অধিক।

বাসস্থান :

নক্টেসকল অৰুণাচল প্ৰদেশৰ দক্ষিণ পশ্চিম দিশত অৱস্থিত টিৰাপ জিলাৰ ৫ টা ৰাজহচক্ৰৰ মুঠ ১১৩ খন গাঁও আৰু অসমৰ তিনিখন গাঁৱত বাস কৰে। এই অঞ্চলটো ভৌগোলিকভাৱে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূবত ২৬°৩৮° আৰু ২৭°৪৭° উত্তৰ অক্ষাংশ আৰু ৯৬°১৬° আৰু ৯৬°৪০° পূব দ্ৰাঘিমাংশত অৱস্থিত।^{২১} বৰ্তমান টিৰাপ জিলাৰ মাটিকালি ২৩৬২ বৰ্গকিলোমিটাৰ। জিলাখনৰ নক্টে অধ্যুষিত ৰাজহচক্ৰকেইটা হ'ল — লাজু, নামচাং, চহা, খুনচা আৰু ডাডম। নক্টেসকলৰ লগতে টিৰাপ জিলাত টুট্‌চা, চিংফৌ, বানছু আদি জনজাতিও বসতি কৰি আছে। টিৰাপ জিলাত মুঠতে ১১৩ খন নক্টে গাঁও আছে। ইয়াৰে ৭২ খন গাঁৱত কেৱল নক্টে, ২০ খন গাঁৱত নক্টে আৰু আন জনজাতীয় লোক, ২৩ খন গাঁৱত নক্টে আৰু টুট্‌চা মিহলি হৈ আছে। অসমত বাস কৰা নক্টেসকল ডিব্ৰুগড় জিলাৰ জয়পুৰৰ দিহিংকিনাৰ

^{১৯} পদ্মেশ্বৰ নাওবৈছা ফুকন, *নাওবৈছা ফুকনৰ বুৰঞ্জী*, সম্পা. লক্ষ্মীনাথ তামুলী, পৃ. ১৩২

^{২০} লীলা গগৈ, *অসমৰ সংস্কৃতি*, পৃ. ১৬০

^{২১} *District Report*, Ministry of Minority Affairs Govt. of India, A brief profile of Tirap, Part II, p.11

নক্টে গাওঁ, নামৰূপৰ পানীদুৰীয়া আৰু শিৱসাগৰ জিলাৰ শিলনি নগা গাঁৱত বসতি কৰি আছে। তলত টিৰাপ জিলাৰ নক্টে অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহৰ এখন তালিকা উল্লেখ কৰা হৈছে।^{১২}

তালিকা - ০২

ৰাজহচক্ৰ	নক্টে বস্তিৰ নাম
লাজু	লাজু, ল'ৰাৰ চিনহান্, আপাৰ চিনহান্, নগ্লো, ল'ৰাৰ চিন্‌নু, লংলিয়াঙ, চাঙলিয়াঙ, পংলং, আপাৰ কোলাম, ল'ৰাৰ কোলাম, টুটলিও, নিউ কথুং, অল্ড কথুং, নগনা, থুনজাং, লাজু সদৰ।
নামচাং	নামচাং, নামচাং সদৰ, শিপিনী পাথৰ, লংখং, মাকাট, চুবাং, লামল', নতুন খেতি, ৰাচাখং, মপ'ইয়া, নামচাংমুখ, নৰোত্তম নগৰ, দিৰকমুখ, শুকানজুৰি, বৰদুৰীয়া ৰেঞ্জ।
চহা	নিউ দইদাম, অল্ড দইদাম, চহা, টুৰেট, নিউ ফিনথিং, অল্ড ফিনথিং, বৰাক, দংৰং, কেনন, থালত, চহা কেম্প।
খুনচা	ক'লাগাওঁ, ঙ্গিথং, অল্ড লেনৰাং, নিউ লেনৰাং, অল্ড কাটাং, নিউ কাটাং, ৰাথিন, লামচা, খেলা, অল্ড বানটিং, নিউ বানটিং, লংগ', খুনচা, কাইমাই, চুমাচিপথাৰ, লাপটাং, পানচুমথং, পুলং, বৰদুৰীয়া, ল'ৰাংচু, ল'ৰাংদং, অল্ড পানীদুৰীয়া, নিউ পানীদুৰীয়া, কামছ্ৰা, খোৱাথং, হ'লাম, চাচা, নকচা, কাপো, লঙো, অল্ড টুপি, নিউ টুপি, নিউ লাপটাং, লুথং, টুপি বাগিচা, লাপনান্, খেতি, থিনচা, বগাপানী, পুলুং কেম্প, চাৰজু প্ৰকল্প, জাদ্থুং, টিৰথজু, আৰ.ডব্লিউ.ডি. কমপ্লেক্স, পোক্কম পমপ্লেক্স, পোখাম চাহ বাগিছা, চুমুইথুং।
ডাডম	ছকান, বেৰা, আপাৰ চিনকুই, ল'ৰাৰ চিনকুই, অল্ড কথিন, নিউ কথিন, লাহো, দাদম, মকটোৱা ১, মকটোৱা ২।

^{১২} <https://tirap.nic.in> 7th July, 2018

১.১.২ জনসংখ্যা :

২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অৰুণাচল প্ৰদেশৰ নক্টেসকলৰ মুঠ জনসংখ্যা ৩৬,৯৭৪জন। ইয়াৰে ১৯,৫৭৪ জন পুৰুষ আৰু ১৭,৪০০ গৰাকী মহিলা।^{১০} ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়নত প্ৰাপ্ত তথ্য অনুসৰি অসমত প্ৰায় ৫৬০ জন নক্টে লোকে বাস কৰে। ইয়াৰে নাহৰকটীয়াৰ জয়পুৰস্থিত দিহিংকিনাৰ নক্টে গাঁৱত ৩৭০, নামৰূপস্থিত পানীদুৰীয়া গাঁৱত ৪০ জন আৰু চৰাইদেউৰ বৰহাটত অৱস্থিত শিলনী নগা গাঁৱত ১৫০ জন নক্টে লোকে বসতি কৰি আছে।

১.১.৩ নক্টেসকলৰ সামাজিক প্ৰেক্ষাপট :

ফৈদ বিভাজনঃ

গাঁও পাতি বাস কৰা নক্টেসকলৰ মাজত দুটা ফৈদ দেখা যায় — লৌৱাং (ৰজাঘৰ) আৰু মংৱাং (প্ৰজাঘৰ)। এওঁলোকৰ মাজত ৰজাৰ শাসন প্ৰচলিত। তেওঁলোকৰ নিয়মত প্ৰতিখন গাঁৱত ডেকা-গাভৰুৰপৰা দুগৰাকীকৈ দলপতি নিৰ্বাচন কৰা হয়। ইয়াৰে এগৰাকী লৌৱাং ফৈদৰ আৰু আনগৰাকী মংৱাং ফৈদৰ। প্ৰতি তিনি বছৰৰ মূৰে মূৰে হোৱা নিৰ্বাচনত ডেকা দুজনৰ এজনক পাঙলুৱাং অৰ্থাৎ ৰজা আৰু আনজনক পাঙখাফৌ অৰ্থাৎ দলপতি আৰু গাভৰু দুগৰাকীৰ এগৰাকীক ম্যানচৌৱাঙচা বা ৰাণী আৰু আনগৰাকীক ম্যানচৌম্যাখৌ অৰ্থাৎ দলনেত্ৰী হিচাপে নিৰ্বাচিত কৰা হয়। এওঁলোকৰ ডেকাসকলৰ বাবে ডেকাচাঙৰ ব্যৱস্থা থকাৰ দৰে গাভৰুসকলৰ বাবেও গাভৰুচাঙৰ ব্যৱস্থা আছে। গাঁৱৰ সৰু-সুৰা বিবাদ আদিৰ মীমাংসা তেওঁলোকে ৰজাৰ উপস্থিতিত এই গাঁওসভাৰ জৰিয়তেই সমাধা কৰে।

গৃহনিৰ্মাণ :

নক্টেসকলে চাংঘৰ সাজি বাস কৰে। এওঁলোকৰ ঘৰসমূহ বাঁহ, কাঠ, টকৌপাত আদিৰে নিৰ্মিত। তেওঁলোকৰ ঘৰবোৰ পূবা পশ্চিমাকৈ পৰস্পৰে মুখামুখিকৈ সজোৱা। বাঁহ কাঠেৰে আটোমটোকাকৰিকৈ সজোৱা ঘৰবোৰ সৰু হ'লেও প্ৰয়োজনীয় সকলো সুবিধাৰে পৰিপূৰ্ণ। ঘৰ সাজোতে গাঁৱৰ প্ৰতিঘৰৰ পৰা এজনকৈ আহি শ্ৰমদান কৰা প্ৰথা প্ৰচলিত। উল্লেখ্য যে নক্টেসকলৰ কোনো লোকৰ মৃত্যু হ'লে দুই

^{১০} District Census Handbook, Tirap, 2011, Director of Census Operations, Arunachal Pradesh.

তিনিদিন ৰাখি থোৱাৰ নিয়ম কাৰণে তেওঁলোকৰ ঘৰ সাজোতে মৃতদেহ ৰাখিব পৰাকৈ আছুতীয়াকৈ এডোখৰ ঠাই ৰখাৰ ব্যৱস্থা কৰি থয়।

খাদ্যসম্ভাৰ :

নষ্টেসকলৰ প্ৰধান খাদ্য ভাত। এওঁলোকে মচলাযুক্ত খাদ্যতকৈ পাতত দিয়া, ভাপত দিয়া, খৰিকাত দিয়া, পিটিকা আদি বেছি পৰিমাণে খায়। নষ্টেসকলে মাছ-মাংস, আলু, কচু আদি শুকুৱাই খাদ্য সংৰক্ষণ কৰে। আদা, বাঁহৰ গাজ নষ্টেসকলৰ প্ৰিয়। পৰম্পৰাগত সুস্বাদু টোপোলা ভাত প্ৰস্তুত কৰোঁতে নষ্টেসকলে কৌপাত, ভীমকলৰ পাত, ডিমৰুপাত ব্যৱহাৰ কৰে। পৰম্পৰাগত পানীয় ‘খাম’ নষ্টেসকলৰ পৰিত্ৰ বস্তু। এওঁলোকে কাঠআলু, শিমলুআলু আদি শুকুৱাই খাম প্ৰস্তুত কৰাৰ লগতে বৰ্তমান সময়ত চাউলৰপৰাও এই ‘খাম’ প্ৰস্তুত কৰে। পূৰ্বতে এওঁলোকে ‘খাম’ পৰিৱেশনৰ বাবে ম’হৰ শিং ব্যৱহাৰ কৰিছিল। নষ্টেসকলৰ উৎসৱ-পাৰ্বণ আদিত ‘খাম’, গাহৰি মাংস আৰু টোপোলা ভাত অপৰিহাৰ্য।

সাজপাৰ আৰু আ-অলংকাৰ :

পৰম্পৰাগতভাৱে নষ্টেস পুৰুষসকলে গা অংশত হাত কটা চোলা (চ্যামচাং বা লুকি চচং) পৰিধান কৰে। সাধাৰণতে চ্যামচাংবোৰ ক’লা বৰণৰ আৰু ক’লা-ৰঙা বৰণৰ ফুল বহু। পিঠিত দুডাল যাঠি ব্ৰুচ আকাৰে থাকে। তলৰ অংশত এওঁলোকে ইটা বৰণীয়া লেংটি (কৌপিন বা খাত্ৰি) আৰু কঁকালত কেইবামেৰো মেৰিওৱা পেটিৰ লগতে কঁকালৰ পৰা ভৰিলৈ পৰা এবিধ কাপোৰ পিন্ধে। মূৰত কপৌফুল নাইবা তেনে অৰ্কিডজাতীয় গছৰ ঠাৰিৰে বনোৱা টুপী (খাফক) পিন্ধে। টুপীবোৰত ধনেশৰ নেজ বা পাখি গুজি লয়।

মহিলাসকলে কঁকালৰ পৰা ভৰিৰ পানী গাঁঠিলৈকে পৰা মেখেলা ‘কাঠুৰু বা টক্খাট’ পৰিধান কৰে। ওপৰত ৰঙা ৰঙৰ চোলা (চচং বা চামচোং) আৰু তাৰ ওপৰত চাদৰ (খাত্ৰাক), ৰিহা (চক্ৰি) লয়। সাধাৰণতে মেখেলা-চাদৰ আৰু ৰিহা হালধীয়া বৰণৰ হয় আৰু ইয়াত ৰঙা ৰঙৰ ফুল বহু হয়। কঁকালত ৰমদিদ অৰ্থাৎ সেউজীয়া ৰঙৰ কাপোৰ মাৰে। নষ্টেসকলৰ ভাষাত পুৰুষৰ সাজযোৰক ‘দালাৰাং’ আৰু মহিলাৰ সাজযোৰক ‘দহকৰাং’ বোলা হয়।

নক্টেসকলৰ পুৰুষ-মহিলা উভয়ে কাণ, ডিঙি, মূৰ, বাহু, কঁকাল আদিত বিভিন্ন ধৰণৰ অলংকাৰ পৰিধান কৰে। নক্টেসকলৰ পুৰুষসকলে ডিঙিত হাতীদাঁত আৰু এবিধ মণিৰে নিৰ্মিত দীঘল মণি (লিকতৈ বা লিট্-টো), কাণত 'নাৰাংথোৱাক', বাহুত 'ডাকু' আৰু 'ডাক্ফান', কঁকালত 'ৰামডিত' (বেল্ট) আৰু বেতেৰে নিৰ্মিত 'বিনয়াক' আৰু হাতত 'পাচঙ (যাঠি) লয়। ইয়াৰ উপৰিও তেওঁলোকে তিনিধাৰা থকা মণি (মেমেত) পিন্ধে। মহিলাসকলে মূৰত 'মুঙ্খাফোক', কাণত 'ৰাকিলাক', ডিঙিত 'লিপয়া' (চাৰিশিৰীয়া মণি), কঁকালত 'ৰামডিত' (বেল্ট) আৰু হাতীদাঁত আৰু বৰমণিৰে নিৰ্মিত চাংচি নামৰ মণি পৰিধান কৰে। 'চাংচিং' সোঁফালৰ পৰা বাঁওফালে কেৰেচীয়াকৈ পিন্ধে। মণিডালত সৰু সৰু জুনুকা লগোৱা হয়। সম্প্ৰতি নক্টেসকলে সময়োপযোগী সাজ-পাৰ, আ-অলংকাৰ পৰিধান কৰিছে। অৱশ্যে এতিয়াও পৰম্পৰাগত উৎসৱ অনুষ্ঠান আদিত পৰম্পৰাগত সাজ-পোছাক তথা আ-অলংকাৰৰ আদৰ কমা নাই।

উৎসৱ-অনুষ্ঠানঃ

'লকু' নক্টেসকলৰ মূল কৃষিভিত্তিক উৎসৱ। নক্টেসকলে বুম খেতিৰ বাবে নতুন ভূমি চয়ন কৰাটোৱেই এই 'লকু' উৎসৱৰ মূল উদ্দেশ্য। ইয়াৰ পৰাই নক্টেসকলৰ কৃষি পঞ্জিকা আৰম্ভ হয়। সেয়ে ইয়াক নৱবৰ্ষৰ উৎসৱ বুলিও অভিহিত কৰিব পাৰি। 'লকু'ত মঙলতীৰ নিৰ্দেশ আৰু গাঁওপ্ৰধান আৰু গাঁওসভাৰ বিচাৰ-আলোচনাৰে নতুন কৃষিভূমি নিৰ্বাচন কৰা হয়। আগষ্টক দিনত শস্যৰ শ্ৰীবৃদ্ধি হ'বলৈ, অপায়-অমংগল দূৰ হ'বলৈ 'লকু' উৎসৱ নৃত্য-গীতৰ সমাৱেশেৰে বৰ্ণাঢ্য ৰূপত উদ্‌যাপন কৰা হয়। 'লকু' উৎসৱ সাধাৰণতে অক্টোবৰ-নবেম্বৰ মাহত অৰ্থাৎ ধান খেতি চপাই নতুনকৈ কৃষি আৰম্ভণিৰ পূৰ্বে সমজুৱাকৈ উদ্‌যাপন কৰা হয়। নক্টেসকলৰ লকু উৎসৱ অসমৰ বিহু উৎসৱৰ প্ৰায় সমপৰ্যায়ৰ। লকু উৎসৱ সাধাৰণতে তিনিদিনীয়াকৈ পালন কৰা হয়। স্থানবিশেষে ভিন্ন নামেৰে নামকৰণ কৰা লকু উৎসৱৰ তিনিওটা দিনৰ প্ৰথম দিনক 'ফামলামজা', দ্বিতীয় দিনটোক 'চামকটজা' আৰু শেষৰ দিনটো 'ঠানলনজা' নামেৰে বেছিকৈ জনা যায়।

নক্টে সমাজত কেতবোৰ কৃষিভিত্তিক অনুষ্ঠান গাঁও অনুসৰি সুকীয়া সুকীয়া হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে, বুম খেতিৰ বাবে মঙল চাই ভূমি চয়ন কৰ্মত একপ্ৰকাৰৰ অনুষ্ঠান আয়োজন কৰা হয়।

যাক বৰদুৰীয়া অঞ্চলত ‘পিটাচা’ বুলি কোৱা হয়। অন্যহাতে ধান সিঁচাৰ আগতে এটি অনুষ্ঠানৰ প্ৰচলন স্থানবিশেষে পোৱা যায় যাক বৰদুৰীয়া, কলাগাঁও আদি অঞ্চলত ‘কপখুট’ উৎসৱ, নক্চাত ‘মেইকিট’ উৎসৱ আদি নামেৰে জনা যায়। ইয়াৰ উপৰিও নক্চেসকলৰ মাজত বহুবোৰ অঞ্চলভিত্তিক কৃষি উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ প্ৰচলন আছে। এইক্ষেত্ৰত বৰদুৰীয়া অঞ্চলৰ ‘হামি পৰি’, ‘চামপু পৰি’, ‘বংহুন’, আদি কৃষিভিত্তিক উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ নাম উল্লেখযোগ্য। নক্চেসকলৰ দ্বাৰা উৎপাদিত মূল শস্য ধান, কণীধান আৰু মানকচুৰ খেতিৰ সামৰণিত সকলো নক্চে গাঁৱতেই পালন কৰা ‘লকু’ উৎসৱক নক্চেসকলে নিজ মূল উৎসৱৰূপে পালন কৰে। অৱশ্যে এই উৎসৱ পালন কৰাৰ সময়, ধৰণ সকলো ঠাইতে অনুৰূপ নহয়। ইয়াক স্থান বিশেষে ‘কু’ আৰু ‘পাকু’ বুলিও জনা যায়।

জন্ম সম্বন্ধীয় অনুষ্ঠান :

নক্চেসকলে জন্ম-মৃত্যু সম্পৰ্কীয় ঘটনা-পৰিক্ৰমা দেৱতাৰ আৰ্শ্ববাদতে সম্পন্ন হয় বুলি বিশ্বাস কৰে। নক্চেসকলৰ বিশ্বাসমতে নক্চে সন্তান দেৱতা জাওবানৰ কৃপাৰ ফল। তেওঁলোকৰ কোনো সন্তান সম্ভৱা মহিলাই সুস্থ-সবল সন্তান জন্ম দিব নোৱাৰিলে সেয়া ভগৱান জাওবানক সখিক ৰূপত পূজা অৰ্চনা নকৰাৰ ফলত হৈছে বুলি বিশ্বাস কৰে।

নক্চে সমাজৰ বিবাহিতা মহিলা সন্তান সম্ভৱা হোৱাৰ আঠ মাহৰ পাছতহে পতিগৃহলৈ যোৱাৰ নিয়ম। সন্তান সম্ভৱা নক্চে মহিলাই পতিগৃহতে সন্তান প্ৰসৱ কৰাটো নক্চে সমাজৰ অঘোষিত পৰম্পৰা। অন্যথা নৱজাতক সন্তান সম্ভৱা মহিলাৰ পিতৃগৃহত ভূমিষ্ঠ হ’লে সেয়া নীতিবৰ্হিত্ত হয় আৰু সেই অপৰাধৰ বাবে মহিলাৰ পতিয়ে নীতিগতভাৱে গাহৰি দান কৰিবলগীয়া হয়।

নক্চেসকলৰ নামকৰণ অনুষ্ঠানটোক ‘ন’চুক’ বোলে। ‘ন’চুক’ অনুষ্ঠানটোত নৱজাত শিশুৰ কাণ বাঁহৰ খৰিকাৰে ফুটোৱা হয়। এই কাম কোনো দক্ষ নাৰীয়ে কৰে। ন’চুক জন্মৰ পৰৱৰ্তী দিনটোত, তৃতীয় অথবা চতুৰ্থ দিনটোত পালন কৰা হয়। ভাত, পানীয় আৰু গাহৰি মাংসৰে অতিথিসকলক আপ্যায়িত কৰা হয়। নক্চেসকলৰ নাম তেওঁলোকৰ সুযোগ্য পূৰ্ব পুৰুষৰ পৰা নিবাৰ্চন কৰা হয়। বংশটোৰ কেইজনমান সুযোগ্য পুৰুষসকলৰ নাম সন্তানৰ পিতৃয়ে বাচি থ’ব লাগে। ইয়াৰ পৰা মঙল চাই এটি ভাল নাম সন্তানটিক দিয়া হয়। নাম নিবাৰ্চন কৰোঁতে তিনিটা টকৌ পাতৰ আগলিৰে মংগল চায়।

বিবাহঃ

নষ্টে সমাজৰ গাঁওভেদে বিবাহ অনুষ্ঠানক সুকীয়া সুকীয়া নামেৰে জনা যায়। উদাহৰণস্বৰূপে চহা গাঁৱত এনে অনুষ্ঠানক কোৱা হয় জাদ-আ-চাঙ, ক'লাগাঁৱত 'জানচ' আলাম; সেইদৰে আন ঠাইত মিনু আৰে, নামলাম, 'জানচ' চিয়াত, মাইলেট আদি নামেৰে জনা যায়। অৱশ্যে এনে ভিন্নতা থাকিলেও ৰীতি-নীতিসমূহ প্ৰায় একেধৰণৰ।

নষ্টে সমাজত গাঁৱৰ মুখিয়ালৰ বাহিৰে অন্য গাঁৱৰ পৰা বিয়া কৰোৱাতো অপৰাধ বুলি গণ্য কৰা হয়। নষ্টেসকলৰ সমাজত এগৰাকী পত্নী বিয়া কৰোৱাতোহে নীতিগত। গাঁৱৰ মুখিয়ালে অৱশ্যে দুগৰাকী পত্নী বিয়া কৰোৱাত বাধা নাই। তেওঁ ইচ্ছা কৰিলে এগৰাকী পত্নী গাঁৱৰ বাহিৰৰ পৰা বিয়া কৰাব পাৰে। কোনো ব্যক্তিৰ পত্নীৰ মৃত্যুৰ পাছত দ্বিতীয় বিবাহত বাধা নিষেধ নাই। পতি পত্নীয়ে এবাৰ সংসাৰ কৰাৰ পাছত একেলগে থকাত সমস্যা হ'লে গাঁওসভাৰ সিদ্ধান্তমতেহে তেওঁলোকে বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিব পাৰে। নষ্টে সমাজত বিবাহপূৰ্ব যৌন সম্পৰ্ক সম্পূৰ্ণ বৰ্জনীয় আৰু ইয়াক সামাজিক অপৰাধৰূপে গণ্য কৰা হয়।

বহুক্ষেত্ৰত নষ্টেসকলে বৈবাহিক সম্পৰ্ক সৰুকালতেই ধাৰ্য কৰে। কিন্তু পিছত যদি দুয়োপক্ষ অথবা ল'ৰা-ছেৱালী অমান্তি হয় সেই বিবাহ নোহোৱাকৈ থাকিব পাৰে। নষ্টেসকলৰ মাজত প্ৰেম বিবাহ যথেষ্ট পৰিমাণত পোৱা যায়। যদি দুয়োপক্ষ বিবাহৰ বাবে মান্তি হয়, তেন্তে বিবাহৰ দিন ধাৰ্য হোৱাৰ পিছত দৰা পক্ষৰ হৈ ঘৰৰ কোনো ভাল চিনাকিৰ বয়োজ্যেষ্ঠ আৰু এহাল দম্পতি কইনাৰ ঘৰলৈ গৈ কইনাৰ মাকক এযোৰ তামোল-পাণ, এযোৰ কাপোৰ, খাৰু আৰু এচুঙা পানীয় আগবঢ়ায়। ই এক প্ৰকাৰে বিবাহত মাকৰ সন্মতি লোৱাৰ নিয়ম। সেইদিনা কইনা আৰু দৰা দুয়োঘৰতে ভোজৰ আয়োজন কৰা হয়।

গধূলি কইনা নিজ আত্মীয় আৰু সখীয়েকহঁতৰ সৈতে দৰাৰ ঘৰলৈ যায়। আনফালে দৰাৰ কেইজনমান বন্ধু এই অনুষ্ঠানটোত আনুষ্ঠানিকভাৱে উপস্থিত থাকিব লাগে। সকলোৰে বাবে ভোজন আয়োজন কৰা হয়। কইনা দৰাঘৰলৈ গৈ সকলোকে তামোল-পাণ যাচে।

নষ্টেসকলৰ বিবাহত নীতি-নিয়মৰ বিশেষ পয়োভৰ পৰিলক্ষিত নহয়। সকলোৱে মাত্ৰ পানীয় গ্ৰহণ কৰি দৰা-কইনাৰ সুখী দাম্পত্য জীৱনৰ বাবে আৰ্শীবাদ দিয়ে। দৰাৰ ঘৰত কইনা কিছু সময় থাকি

পুনৰ মাকৰ ঘৰলৈ ঘূৰি যায়। যদি দূৰণি-বটীয়া বাট হয়, তেন্তে নিশাও দৰাৰ ঘৰত কইনা আৰু কইনাৰ পক্ষৰ লোক থকাত কোনো বাধা নাই।

বিবাহৰ পিছদিনা কইনা নিজ সখীয়েকহঁতৰ সৈতে দৰাৰ লগত মাছ মাৰিবলৈ যায়। ইয়াৰ দুই-এদিনৰ পিছত দৰা-কইনা দুয়ো মিলি শস্যৰ পথাৰলৈ গৈ একেলগে কাম কৰে। তেতিয়াৰ পৰা সমাজৰ দৃষ্টিত তেওঁলোক স্বামী-স্ত্ৰী। ইয়াৰ পিছত তেওঁলোক একেলগে থকাত কোনো সামাজিক বাধা নাথাকে। কিন্তু স্ত্ৰী স্বামীৰ ঘৰলৈ স্থায়ীভাৱে থাকিবৰ কাৰণে গৰ্ভধাৰণৰ আঠমাহৰ পিছতহে আহে। যেতিয়া স্ত্ৰী স্বামীঘৰলৈ স্থায়ীভাৱে থাকিবলৈ আহে, তেতিয়া বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ শস্যৰ বীজ, সুৰা, প্ৰয়োজনীয় পোছাক, দা, সৰু কটাৰী আদি কেতবোৰ বস্তু লগত নিয়াৰ এক পৰম্পৰাৰ প্ৰচলন নক্টে সমাজত পোৱা যায়।

যদি নক্টে সমাজত কোনো ডেকা-গাভৰুৱে ঘৰৰ পৰা পলাই বিয়া পাতে, তেন্তে তাৰবাবে ল'ৰাই ছোৱালীৰ অভিভাবকক গা-ধন দিয়াৰ নিয়মো নক্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলন আছে। এইক্ষেত্ৰত দৰাই কইনাৰ ঘৰত ভোজৰ বাবে দুটা গাহৰি দিয়াৰ নিয়ম দেখা যায়। পলুৱাই নিয়া বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত দৰাই পিছত ছোৱালীৰ অভিভাবকক দেখা কৰিব লাগে। দৰাই নিজৰ এজন বন্ধু আৰু এজন বয়োজ্যেষ্ঠলোকৰ সৈতে কইনাৰ ঘৰলৈ যায়, তাত কইনাৰ অভিভাবকৰ সৈতে সকলোৱে মিলি এসাঁজ খায়।

নক্টেসকলৰ সমাজত বিবাহত আনুষ্ঠানিক নীতি-নিয়মতকৈ সকলোৰে সন্মতিৰহে অধিক প্ৰয়োজন হয়। নক্টে সমাজত বৰ্তমান খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম, হিন্দু ধৰ্মৰ পদ্ধতিৰে বিবাহ হোৱাৰো নিদৰ্শন পোৱা যায়। পূৰ্বতে অন্য জনগোষ্ঠীৰ লগত বৈবাহিক সম্বন্ধ স্থাপনৰ বাধা-নিষেধ বৰ্তমান নক্টে সমাজত বহু পৰিমাণে কমি গৈছে।

নক্টেসকলৰ মাজত তোলনী বিয়াৰ বিশেষ আড়ম্বৰতা দেখা নাযায়। তেওঁলোকে কোনো ছোৱালী পুষ্পিতা হ'লে গাঁৱৰ বয়সীয়াল তিৰোতা আৰু বোৱাৰী, পৰিয়ালৰ মহিলা সদস্যসকলে মিলি অনুষ্ঠানিকভাৱে চাদৰ-মেখেলা পৰিধান কৰোৱায়।

মৃত্যু সম্বন্ধীয় উৎসৱ-অনুষ্ঠান :

নষ্টে সমাজৰ লোকবিশ্বাসমতে মৃত্যু প্ৰকৃতিৰ নিয়মমাফিকভাৱে দেৱতা জাওবানৰ ইচ্ছামতেই পৰিচালিত। নষ্টে লোকৰ অস্বাভাৱিক মৃত্যু যেনে পানীত ডুবি মৰা, গছৰ পৰা পৰি মৰা, নৰিয়াত মৰা আদি অপদেৱতাৰ কাৰ্যৰ ফল। তেওঁলোকৰ মতে মৃত্যুও কৰ্মফল আধাৰিত। মৃত্যুৰ পাছত পৰিত্ৰ আত্মাই 'লুমবান'লৈ আৰু অপৰিত্ৰ আত্মাই 'চালাম'লৈ গতি কৰে বুলি লোকবিশ্বাস প্ৰচলিত আছে।

নষ্টেসকলৰ মৃত্যুৰ সৈতে জড়িত অনুষ্ঠানসমূহৰ বিশেষ আড়ম্বৰতা দেখা নাযায়। কোনো লোকৰ মৃত্যুৰ পাছত মৃতকৰ আত্মীয়সকল আহি নোপোৱাকৈ সাধাৰণতে শৱদেহ সৎকাৰ কৰা নহয়। প্ৰচলিত নিয়ম অনুসৰি কোনোটো মৃতদেহৰ তিনি-চাৰিদিন পলমকৈ সৎকাৰ কৰা হৈছিল। তদুপৰি শ মুকলিকৈ ৰাখি এমাহ-দুমাহৰ পিছত নৰমুণ্ডটো সংগ্ৰহ কৰি সংৰক্ষণ কৰাৰ প্ৰথাও নষ্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলিত আছিল। কোনো লোকৰ অপমৃত্যু হ'লে সেই ব্যক্তিৰ মুণ্ড সংগ্ৰহ কৰা নহৈছিল। বৰ্তমান এই পৰম্পৰা তেওঁলোকে ত্যাগ কৰিছে। নষ্টেসকলৰ মৃত ব্যক্তিৰ শৱদেহ নিৰ্দিষ্ট ঠাইত পোতাৰ পৰম্পৰা প্ৰচলিত।

নষ্টে সমাজত গাঁও প্ৰধানৰ মৃত্যু হ'লে সকলো লোকে নিজ পৰম্পৰাগত সাজেৰে আহি মৃত গাঁও প্ৰধানলৈ সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰে। অন্য গাঁৱৰ লোকেও আহি ইয়াত ভাগ লয়। পূৰ্বতে এই উপলক্ষে মৃত্যুৰ অনুষ্ঠানো কৰা হৈছিল। বৰ্তমান এই পৰম্পৰা নোহোৱা হৈ আহিছে। টিপাৰ জিলাত খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা নষ্টেসকলে সম্পূৰ্ণ খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ নীতি অনুসৰি শৱ সৎকাৰ কৰা পৰিলক্ষিত হয়।

মৰংঘৰ :

নষ্টে সমাজৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশ মৰং। এখন গাঁৱৰ মৰঙত যুৱকসকল অন্তৰ্ভুক্ত হ'বলৈ এক ৰীতি পালন কৰা হয় যাক 'পমিখি' বোলে। এটি ল'ৰা মৰং ঘৰৰ সদস্য হ'বলৈ এটি গাহৰি বা ঘৰচীয়া হাঁহ-কুকুৰা আৰু সুৰা ৰাইজলৈ আগবঢ়ায় এক ভোজৰ আয়োজন কৰে। ইয়াৰ দ্বাৰা এটি কিশোৰ যুৱকৰ শাৰীলৈ উন্নীত হৈ গাঁৱৰ তথা মৰঙৰ দায়িত্ব বহন কৰিবলৈ পৈণত হোৱা বুলি ৰাজহুৱা স্বীকৃতি লাভ কৰে।

নক্ৰেসকলৰ অৱসৰ বিনোদন আৰু খেল-ধেমালি :

নক্ৰেস সমাজত অৱসৰ বিনোদন আৰু খেল-ধেমালি পৰিৱৰ্তিত সময় আৰু সমাজৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত সলনি হৈছে। পূৰ্বৰ প্ৰায়বোৰ খেল-ধেমালি নোহোৱা হৈছে। পুৰণি দুই এক খেল-ধেমালি 'লকু' উৎসৱৰ সৈতে সংগতি ৰাখি সমজুৱাকৈ পতা হয়। ইয়াৰে ভিতৰত অন্যতম হ'ল বাঁহ নৃত্য। এই খেলত পুৰুষ-নাৰী উভয়ে অংশ গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। কেইবাডালো ১০ ফুট মান দীঘল বাঁহ যুৰীয়াকৈ দীঘল-পথালিকৈ 'দ্ৰুচ' কৰি সমান ঠাইত ৰখা হয়। বাঁহবোৰৰ দুয়োটা মূৰে কেইজনমান ব্যক্তিয়ে যোৰ কৈ বাঁহবোৰ ধৰি জপোৱা-মেলা কৰি থাকে। এই জপোৱা মেলা কৰি থকা বাঁহবোৰত এক নিৰ্দিষ্ট তালত খেলুৱৈয়ে ভৰি নলগাকৈ এটা বৰ্গৰ পৰা আনটো বৰ্গলৈ যাব লাগে। বাঁহ যুঁজ খাই দিয়া মাত আৰু মুখৰ পৰা 'হু-হু' মাতৰ ধ্বনিত খেলুৱৈয়ে এক নিৰ্দিষ্ট তালো ৰক্ষা কৰিব লাগে।

অন্য খেলৰ প্ৰচলনো নক্ৰেসকলৰ মাজত আছে যেনে, বাঁহৰ খুটাত বগুৱা, গছত খৰকৈ বগোৱা, লুকা-ভাকু, ওখ-জাপ ইত্যাদি। কিন্তু এইসমূহ পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি আজিকালি সীমিত হৈ আহিছে। পূৰ্বতে সমৰ কলাৰ সৈতে জড়িত কেতবোৰ খেলৰ প্ৰচলনো আছিল। সাম্প্ৰতিক সময়ত এইবোৰ নোহোৱা হৈছে। অৱশ্যে নক্ৰেস সমাজত গাঁৱৰ ৰাইজে মিলি সমজুৱাকৈ মাছ মৰা আজিও দেখা যায়। টিৰাপ জিলাৰ নক্ৰেসকলে আজৰি সময়ত চিকাৰলৈ যায়।

নক্ৰেসকলৰ লোক-ঔষধ :

নক্ৰেস সমাজৰ প্ৰায় প্ৰত্যেকখন গাঁৱত একোজনকৈ কবিৰাজী বিদ্যাত পাকৈত বৈদ্য (*somha ta*) থাকে। তেওঁলোকে দৈৱিক শক্তিক সন্তুষ্ট কৰাৰ নিয়ম নীতি পালন কৰাৰ লগতে ভৱিষ্যত গণনাকে ধৰি বনৌষধিৰে ৰোগীকো চিকিৎসা প্ৰদান কৰে। নক্ৰেসকলৰ মাজত ৰোগৰ কাৰক হিচাপে অলৌকিক শক্তিৰ প্ৰভাব বুলি বিশ্বাস কৰাৰ প্ৰৱণতা এতিয়াও পোৱা যায়।

নক্ৰেসকলৰ মঙলতিয়ে বিভিন্ন ৰোগৰ কাৰণ বিচাৰ কৰিবলৈ মঙল চাই গাঁঠি মাৰে। এই মঙল কলপাত ফালি চোৱা হয়। বুঢ়া ডাঙৰীয়া আৰু বুঢ়া ডাঙৰীয়ানীৰ বিশ্বাস নক্ৰেসকলৰ মাজত অতি গভীৰ। বুঢ়া ডাঙৰীয়াৰ দোষ লাগিলে বসন্ত হয়। 'এগ্নকাথাকৰাই' (ডাঙৰ আই) 'টিটামাটে' (সৰু আই) বসন্ত

ওলালে, তিনিজন বা সাতজন ভকতে চাকি, ফুল, পইচা, বগীহাঁহ আদি লৈ আইলৈ সেৱা আগবঢ়ায়। ইয়াৰ উপৰিও 'থল', 'জলখাই', 'ৰণাচন', 'কুলাচন', 'চামন' আদি দেৱতা-অপদেৱতাৰ বিশ্বাসো তেওঁলোকৰ মাজত আছে। বিশ্বাস অনুসৰি 'জলখাই' এক অপদেৱতা, এওঁ পানীত থাকে; 'থল' দেৱতা গছত থাকে। এইবোৰেই মানুহক বহুতো ৰোগত পেলায়। 'চকটে-ওঙনটেই' অৰ্থাৎ কাহ-পানী লগা জ্বৰ হ'লে তুলসী পাত, সৰিয়হৰ গুটি আদিৰ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা ৰোগ নিৰাময় কৰাৰ যি লোক-চিকিৎসা অসমীয়া সমাজত দেখা যায় তেনে চিকিৎসা পদ্ধতি নক্টেসকলেও পালন কৰে। কোনো লোকক কাটিলে তেজ ৰখাবলৈ বাঁহ চাঁচি তাক আঘাত পোৱা ঠাইত লগোৱা হয়। কোনো লোকৰ হাড় ভাঙিলে তাক বনৰীয়া ঔষধেৰে ঠিক কৰাও নক্টেসকলৰ মাজত দেখা যায়। কিন্তু এই ঔষধ দিলে গাঁৱত গেনা লাগে। গাঁৱৰ সকলো লোকেই দা-কটাৰী আদি সঁজুলি আৰু কৃষি কাৰ্যৰ পৰা বিৰত থাকিবলগীয়া হয়। কোনো লোকৰ মুখ লগিলে তাক জবা পানীৰে ঠিক কৰা হয়। সাধাৰণ পেটৰ অসুখৰ বাবে আদা, আম, হালধি, মধুৰীআমৰ আগলিপাত, মছন্দৰী, মানিমুনি, দোৰোণ বন, বনজালুক আদি খোৱা হয়। অৰ্শৰোগত ওলকচু, চকুত আচিনা ওলালে কণা শিমলু, বিষ নিৰাময়ৰ বাবে ক'লা হালধি, আদি লোক-ঔষধৰ প্ৰচলন নক্টেস সমাজত পোৱা যায়। সম্প্ৰতি আধুনিক চিকিৎসাৰ সহজলভ্যতাই নক্টেস সমাজত ঘৰুৱা চিকিৎসাৰ প্ৰচলন কমাই আনিছে।

নক্টেসকলৰ লোক ধৰ্ম :

নক্টেসকল লোকধৰ্মত বিশ্বাসী। তেওঁলোকৰ বিশ্বাসমতে নক্টেসকল প্ৰকৃতিৰ সন্তান আৰু এই সকলোৰে সৃষ্টিকৰ্তা জাওবান (নক্টেসকলৰ পৰম্পৰাগত লোকদেৱতা)। তেওঁলোকৰ মতে জাওবান স্বৰ্গৰ বাসিন্দা। তেওঁ সৰ্বজ্ঞ, সকলোৰে নিয়ন্ত্ৰা আৰু প্ৰত্যেক জীৱৰ শৰীৰতে অদৃশ্যভাৱে বিদ্যমান। সেয়ে নক্টেসকলৰ লোকধৰ্ম, বিশ্বাস আদি সকলোতে সৰ্বশক্তিমান উপাস্য দেৱতা অদৃশ্য জাওবান আধাৰিত।

নক্টেসকলৰ পৰম্পৰা আশ্ৰয়ী লোকধৰ্মৰ বিভিন্ন অনুষ্ঠানত পৰম্পৰাগতভাৱেই উপাস্য দেৱতাক সন্তুষ্ট কৰা হয়। তেওঁলোকৰ সকলোধৰণৰ ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানতে দেৱতাৰ প্ৰতি জীৱ-জন্তু উৎসৰ্গা (বিশেষকৈ গাহৰি আৰু কুকুৰা), ঘৰুৱাভাৱে প্ৰস্তুত কৰা পানীয় জুমিন, লোকবাদ্য খাম অপৰিহাৰ্য। ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানত ব্যৱহৃত সকলো খাদ্যসামগ্ৰী প্ৰথমে দেৱতা জাওবানৰ নামত উৎসৰ্গা কৰা হয়।

নক্টেসকলৰ মুখ্য দেৱতা জাওবানৰ উপৰিও অন্যান্য ঐশী শক্তিকো পূজা উপাসনা কৰা হয়। এইসমূহ ঘাইকৈ উপদেৱতা আৰু মৃতকৰ আত্মা। উল্লেখ্য যে উপদেৱতা নাইবা মৃত আত্মা আদি সকলোধৰণৰ পূজা উপাসনাত প্ৰথমতে কেৱল জাওবানক স্মৰণ কৰাটো তাৎপৰ্যপূৰ্ণ।

নক্টেসকলৰ মাজত বৈষ্ণৱ ধৰ্মও জনপ্ৰিয়। সীমামূৰীয়া ৰাজ্য অসমৰ সৈতে সু-সম্পর্ক থকাৰ ফলত সপ্তদশ শতিকাত প্ৰায় ১৬৭২-১৭৪৭ চন মানৰ ভিতৰত নক্টে ৰজা খুন্‌বাবে শ্ৰীৰামদেৱৰ ওচৰত 'বাৰেঘৰ' সত্ৰত শৰণ লৈ বৈষ্ণৱ ধৰ্মত দীক্ষিত হৈছিল। উল্লেখ মতে বৈষ্ণৱ ধৰ্মত দীক্ষিত হোৱাৰ পাছত ৰজা খুন্‌বাবে 'নৰোত্তম' নাম লৈ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰসাৰতো আগভাগ লৈছিল। তেওঁ নক্টে আৰু ৰান্‌ছুসকলৰ মাজত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰি বহুসংখ্যক জনজাতীয় লোকক বৈষ্ণৱ ধৰ্মত দীক্ষিত কৰিছিল বুলি জনা যায়।

নক্টেসমাজৰ লোকধৰ্মতো বৈষ্ণৱ প্ৰভাৱ লক্ষ্যণীয়। আত্মা-পৰমাত্মাত বিশ্বাস, বুঢ়াডাঙৰীয়া বিশ্বাস আদি বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰে প্ৰভাৱৰ ফল। অসমৰ ভৈয়ামৰ নক্টেসকলে বৰ্তমান বৰঘৰীয়া সত্ৰৰ অনুশাসন মানি চলে। তেওঁলোকৰ উৎসৱ-অনুষ্ঠানত থলুৱা পৰিৱেশে যথেষ্ট প্ৰভাৱিত কৰিছে। অৰুণাচল প্ৰদেশত বৰ্তমান সময়ত বেপ্টিষ্ট মিছনেৰীসকলৰ খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ দ্বাৰা এক-তৃতীয়াংশ নক্টেলোক খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰে দীক্ষিত হৈছে।

১.২ নক্টে ভাষাৰ পৰিচয় :

১.২.১ নক্টে ভাষাৰ মূল :

অৰুণাচল প্ৰদেশত প্ৰচলিত নক্টে ভাষা পৃথিৱীৰ দ্বিতীয় সৰ্ববৃহৎ চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত। নুগোষ্ঠীৰ ফালৰপৰা নক্টেসকল মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত। নক্টে ভাষাক অধিকসংখ্যক ভাষাবিদে চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বতবৰ্মী শাখাৰ বড়ো-নগা উপশাখাত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। জৰ্জ আব্ৰাহাম গ্ৰীয়াৰ্চন, প'ল কে. বেনেডিষ্ট , ৰবাৰ্ট চাফিৰ, সুনীতি কুমাৰ চেটাৰ্জী প্ৰমুখ্যে ভাষাবিদসকলে চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ শ্ৰেণীবিভাজন কৰি দেখুৱাইছে। কিন্তু এইসকল ভাষাবিদৰ কোনেও ভাষাটোৰ মূল সম্পৰ্কে স্পষ্টকৈ আলোচনা আগবঢ়োৱা নাই।

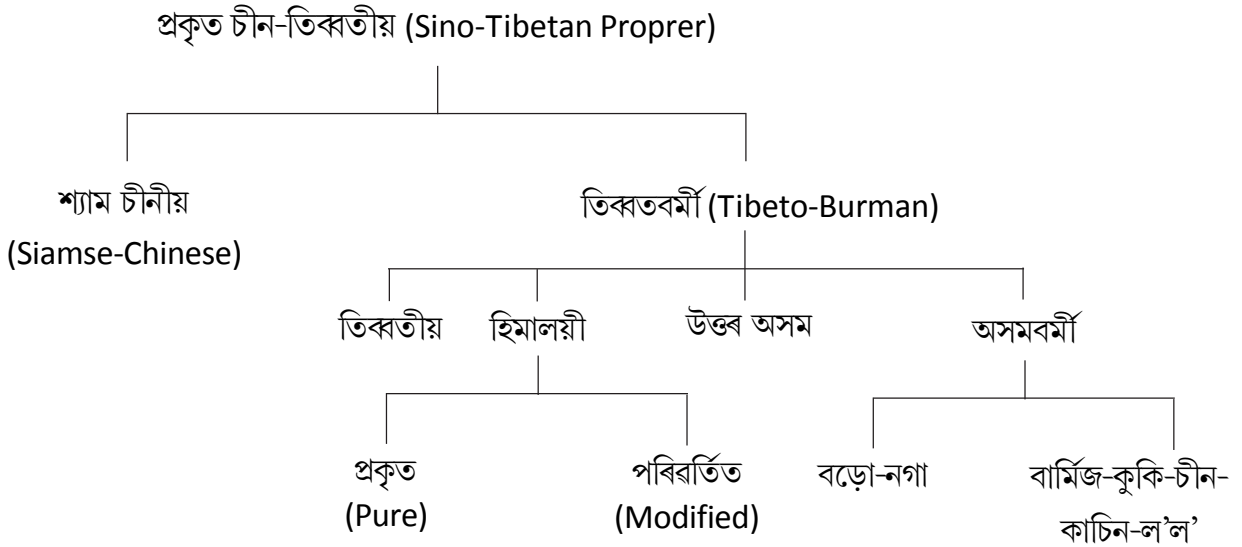
সুনীতি কুমাৰ চেটাৰ্জীয়ে চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ তিব্বতবৰ্মী শাখাৰ বড়ো-নগা উপশাখাক

বড়ো আৰু নগা – এই দুই ভাগত বিভক্ত কৰিছে। কিন্তু নগা উপশাখাৰ অন্তৰ্গত ভাষাবোৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা নাই। সুনীতি কুমাৰ চেটাজীয়ে সেই একে মতকে সমৰ্থন কৰি *Kirat-Jana-Kriti* গ্ৰন্থত এনেদৰে শ্ৰেণীবিভাজন কৰি দেখুৱাইছে —

বৈখিক চিত্ৰ - ০১

S.K. Chatterjee ৰ *Kirat-Jana-Kriti* (1975) গ্ৰন্থত দাঙি ধৰা 'চীন-তিব্বতীয়' ভাষাসমূহৰ

সম্পৰ্কভিত্তিক বৈখিক চিত্ৰ^{১৪}

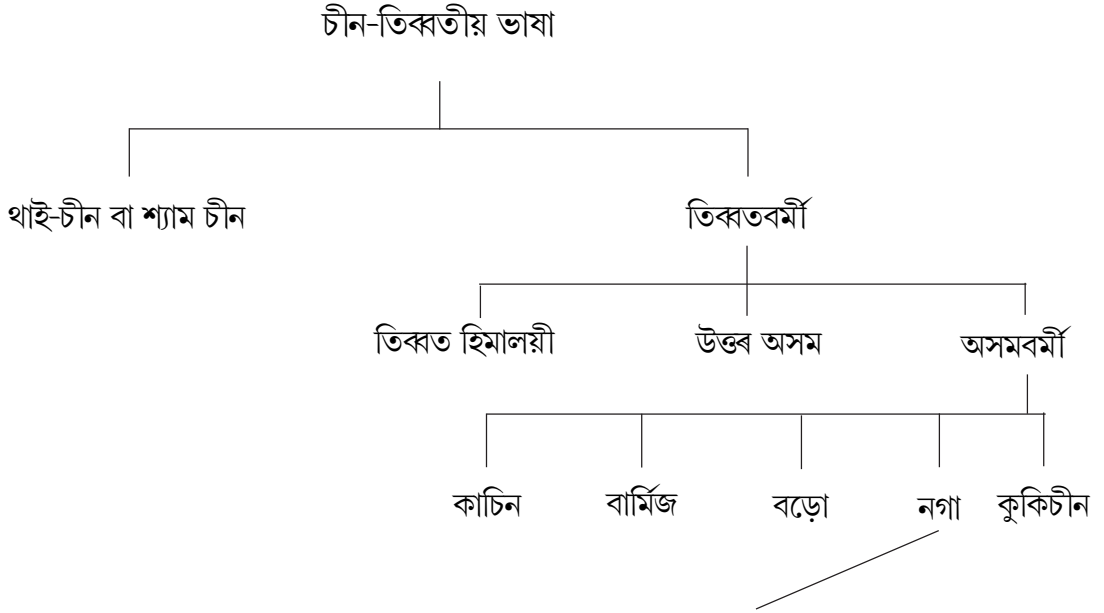

প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই তেখেতৰ *A Descriptive Ananysis of the Boro-Language* শীৰ্ষক গৱেষণাগ্ৰন্থত চীন-তিব্বতীয় ভাষাৰ শ্ৰেণীকৰণ কৰি দেখুৱাইছে। Mrinal Miri সম্পাদিত "*Sino Tibetan Languages of North East India : Social Aspect*" গ্ৰন্থৰ "Linguistic Situation in North East India" শীৰ্ষক প্ৰবন্ধত প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্যই নক্টে ভাষাৰ মূল সম্পৰ্কে মত দিছে এনেদৰে – চীন-তিব্বতীয় > তিব্বতবর্মী > অসমবর্মী > নগা > নক্টে। অৰ্থাৎ, চীন-তিব্বতীয়ৰ প্ৰধান শাখা দুটা – তিব্বতবর্মী আৰু থাই-চীন বা শ্যাম-চীনীয়। তিব্বতবর্মী শাখাৰ তিনিটা উপশাখা তিব্বত হিমালয়ী, উত্তৰ অসম আৰু অসমবর্মী। অসমবর্মী উপশাখাৰ পাঁচটা প্ৰশাখা কাচিন, বাৰ্মিজ, বড়ো, নগা আৰু কুকিচীন। ইয়াৰে চতুৰ্থটো প্ৰশাখা নগাৰ অন্তৰ্ভুক্ত ১৮ টা ভাষাৰ ভিতৰত অৰুণাচল প্ৰদেশৰ নক্টে ভাষাও এটা।

^{১৪} S. K. Chatterjee, *Kirat-Jana-Kriti*, P. 24-25

বৈখিক চিত্ৰ - ০২

Mrinal Miri ৰ সম্পাদিত *Linguistic Situation in North East India* গ্ৰন্থৰ
Pramod Ch. Bhattacharji, ৰ "Sino Tibetan Languages of
North East India : Social Aspect " *প্ৰবন্ধত দাঙি ধৰা 'চীন তিব্বতীয় ভাষা' সমূহৰ বৈখিক চিত্ৰ*^{১৫}

আঙ্গামী, চেমা, খেজা, আও, লোথা, ঘাং, কন্যাক, জেলিয়াং, চেংতম, ফোম,

য়িমচুংগৰে, থিয়েমুংগাম, কাবুই, মাও, টাংখুল, নক্টে, ৰাংছু আৰু টাংচা।

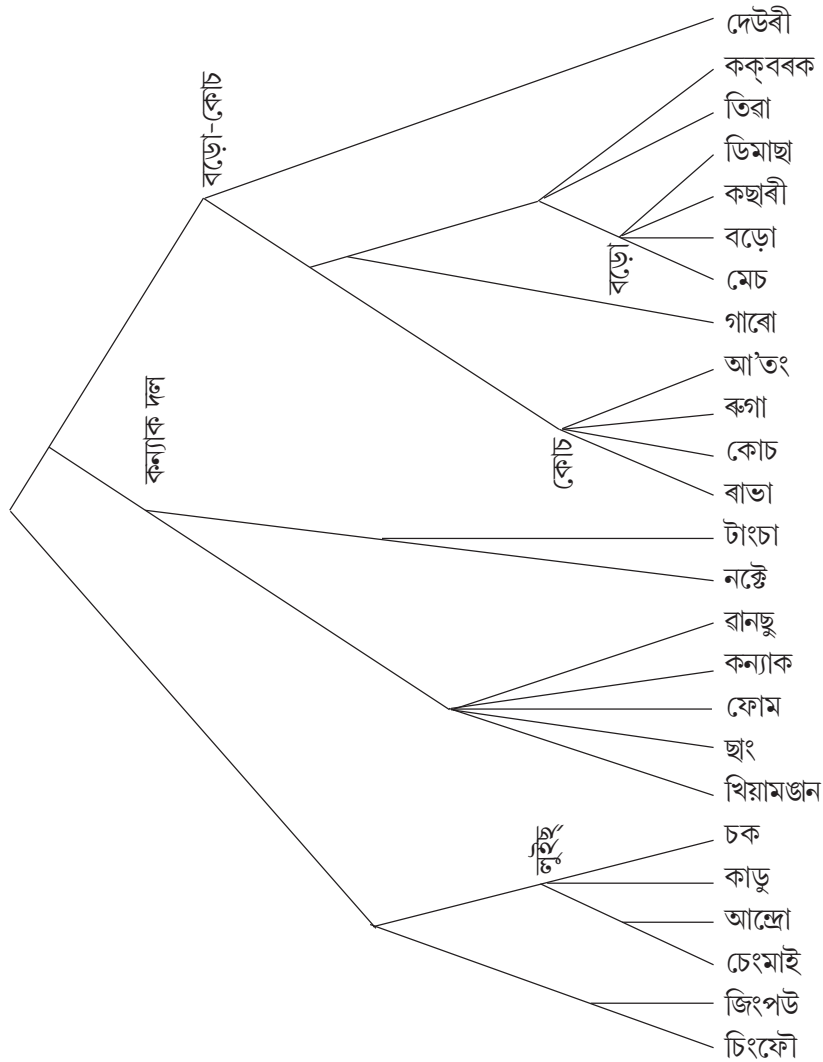
শেহতীয়া তথ্য অনুসৰি, আমেৰিকাৰ মিচিগান বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক, নৃতত্ত্ব-ভাষাবিজ্ঞানী Robbins Burling এ পূৰ্বৰ তিব্বত-বৰ্মীয় নামটো পৰিহাৰ কৰি একেটা থূলতে ৰাখিব পৰা ভাষাবোৰৰ এক অনুমানসিদ্ধ (hypothesis) প্ৰত্নৰূপ তৈয়াৰ কৰি লৈছে। কিন্তু প্ৰত্নৰূপবোৰৰ নামকৰণ কৰা নাই। পূৰ্বৰ অসম-বৰ্মী শাখাৰ 'বড়ো-নগা' দলটো তেওঁ দুটা ভাগত বিভাজন কৰি পূৰ্বৰ অসম-বৰ্মী শাখাৰ অন্তৰ্গত ভাষাসমূহক Burlingএ 'বড়ো-কন্যাক-জিংপাউ' (Bodo-Konyak-Jinghpaw) নামেৰে মূল শাখা হিচাবে লৈ 'বড়ো-কোচ' নামেৰে শাখা অন্তৰ্ভুক্ত কৰি এই শাখাক চাৰিটা ভাগত বা শ্ৰেণীত বিভাজন কৰি লৈ ভাষাবোৰৰ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক তলত দিয়া ধৰণে দেখুৱাইছে। অৱশ্যে এই বৰ্গীকৰণ শব্দগত

^{১৫} Pramod Ch. Bhattacharji, "Sino Tibetan Languages of North East India : Social Aspect ", Mrinal Miri., Ed. *Linguistic Situation in North East India*, 2003.P. 133

মিলৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিছে কৰিছে, বৰ্গীকৰণ ভাষাবোৰৰ আকৃতিগত-প্ৰকৃতিগত (Structural form) নহয়।

বৈখিক চিত্ৰ - ০৩

The Sino-Tibetan Languages (2003) গ্ৰন্থত প্ৰকাশিত Robbins Burlingৰ 'The Tibeto- Burman Languages of Northeastern India' প্ৰবন্ধত দাঙি ধৰা 'বৰো-কন্যাক-জিংপউ' ভাষাসমূহৰ সম্পৰ্কভিত্তিক বৈখিক চিত্ৰ'^{১৬}

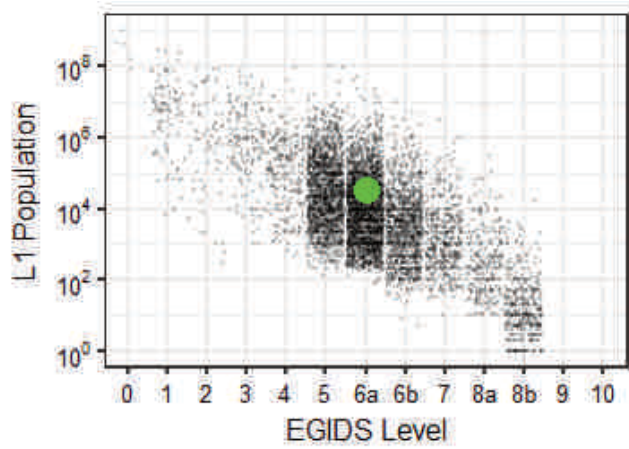

^{১৬} Burling, Robbins : 'The Tibeto-Burman Languages of Northeastern India', Graham Thurgood & Randy J. LaPolla, Routledge, Ed. *The Sino-Tibetan Languages*, p.175

এইদৰে তিব্বতবৰ্মী শাখাৰ ভাষাসমূহৰ মূল সম্পৰ্কে বিভিন্নজন পণ্ডিতে আগবঢ়োৱা মতামতৰ পৰা এটা সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি যে নক্টে ভাষা পৃথিৱীৰ দ্বিতীয় সৰ্ববৃহৎ চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত তিব্বতবৰ্মী শাখাৰ এটা উল্লেখযোগ্য ভাষা। আনহাতে নক্টেসকলৰ আদি আৰু বৰ্তমানৰ বাসস্থানেও এই মতকে সমৰ্থন কৰে।

১.২.২ নক্টে ভাষাৰ ভাষিক স্থিতি :

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা, বিজ্ঞান আৰু সাংস্কৃতিক সংস্থা (UNESCO)-ৰ ভাষাৰ জৰীপত পৃথিৱীৰ ভাষাসমূহৰ স্থিতিৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল। এই তালিকাত পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ভাষাৰ লগতে ভাষিক বৈচিত্ৰ্যৰে ভৰপূৰ ভাৰতবৰ্ষত প্ৰচলিত ভাষাসমূহৰ বহু ভাষা বৰ্তমান বিপদাপন্ন অৱস্থালৈ গতি কৰিছে। UNESCO ৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি নক্টে ভাষা বিপদাপন্ন অৱস্থাত আছে যদিও Sustainable স্তৰত চিহ্নিত কৰিছে।^{১৭} তলত ইন্টাৰনেটত পোৱা তথ্য অনুসৰি তালিকাখন দেখুওৱা হ'ল^{১৮} —

এই তালিকাত সেউজীয়া চিহ্নটোৱে নক্টে ভাষাৰ ভাষিক স্থিতিক চিহ্নিত কৰিছে। লক্ষ্যমান ৰেখাত ভাষা ব্যৱহাৰকাৰী সংখ্যা সূচোৱা হৈছে আৰু অনুভূমিক ৰেখাৰে ভাষাৰ LEVEL সূচোৱা হৈছে। বাওঁফালৰ ওপৰৰ পৰা ক্ৰমে সোঁফালৰ তললৈ চিহ্নিত ভাষাবোৰৰ অৱস্থান ক্ৰমহাসমান গতিত

১৭ *The EGIDS level for this language in its primary country is 6a (Vigorous) — The language is used for face-to-face communication by all generations and the situation is sustainable.*

– <https://www.ethnologue.com/cloud/njb>, 12th July, 2018

১৮ <https://www.ethnologue.com/cloud/njb>, 12th July, 2018

সবলৰ পৰা দুৰ্বল হিচাপে চিহ্নিত কৰা হৈছে। ভাষা ব্যৱহাৰকাৰীৰ সংখ্যা নিৰ্ণয় কৰিবলৈ নিৰ্দিষ্ট এটা গাণিতিক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। এই পদ্ধতি এনেধৰণৰ — $10^0 = 1$; $10^2 = 100$; $10^4 = 10,000$; $10^6 = 1,000,000$; $10^8 = 100,000,000$ । আনুভূমিক ৰেখাত থকা EGIDS LEVEL ৰ সহায়ত ভাষাৰ ব্যৱহাৰকাৰীৰ সংখ্যা আৰু ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰ অনুসৰি প্ৰতিটো ভাষাৰ স্থিতি নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে। UNESCO ৰ প্ৰতিবেদনৰ এই তালিকা অনুসৰি নক্টে ভাষাটো বৰ্তমান EGIDS (Expanded Graded Intergenerational Disruption Scale) 6 A LEVEL ত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে।

নক্টে ভাষাটো এক সীমিত ভৌগোলিক অঞ্চলত বসবাস কৰা নক্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলিত ভাষা। নক্টে ভাষাৰ ঔপভাষিক ভিন্নতাৰ লগতে ভাষিক বৈচিত্ৰ্যতাই ভাষাটোৰ বিকাশত সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে। কম পৰিসৰত প্ৰচলিত হোৱাৰ লগতে ভাষাৰ দুৰ্বোধ্যতায়ো নক্টে ভাষাৰ বিকাশৰ ঘাই অন্তৰায়। নক্টে ভাষাটো নানা সমস্যাবে ভাৰাক্ৰান্ত হৈ আছে। লিপিৰ সমস্যা, পাঠ্যপুথিৰ সমস্যা, ভাষা-উপভাষাসমূহৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন নোহোৱাৰ কাৰণে দেখা দিয়া ব্যাকৰণ আৰু অভিধান প্ৰণয়নৰ সমস্যা, জনগোষ্ঠীটোৰ নৱপ্ৰজন্মৰ মাজত নিজা ভাষাটোৰ প্ৰতি থকা হীনমন্যতা ইত্যাদি সমস্যাবে নক্টে ভাষাই বৰ্তমানেও পূৰ্ণ পৰ্যায়ত বিকাশ লাভ কৰিব পৰা নাই।

নক্টে ভাষাৰ ঔপভাষিক ভিন্নতা :

নক্টে ভাষা ভাষিক বৈচিত্ৰ্যৰে পৰিপূৰ্ণ। নক্টে ভাষাৰ নটা ঔপভাষিক ৰূপ পোৱা যায়। নক্টে ভাষাৰ ঔপভাষিক ৰূপসমূহ হৈছে – হৱাখুন, খাপা, হৱা, ডলমাক, ফুটুং, জপা, টুট, লাজু আৰু ডাডম।^{১৯}

নক্টে ভাষাৰ এই আটাইকেইটা উপভাষাৰ মাজত ভাষিক ভিন্নতা স্পষ্ট। নক্টেসকলে এইধৰণৰ উপভাষা বুজাবলৈ প্ৰত্যেকটো উপভাষাৰ সৈতে 'জাপ' 'zap' শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে। 'জাপ' শব্দটো নক্টেসকলে ভাষাক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰে। উপভাষা অনুসৰি টিৰাপ জিলাৰ নক্টে বক্তিসমূহৰ নাম

^{১৯} "It is very difficult, however, to say whether the various speech forms in the Nocte area could be considered as dialects of a common Nocte language. It has already been mentioned that among the Noctes there are nine dialects namely Hawakhun, Khapa, Hawa, Domlak, Phothung, Jope, Tut, Laju and Dadom."

– P. C. Dutta : Tribal Chieftainship, P. 14

উল্লেখ কৰা হ'ল ^{২০}—

তালিকা - ০৩

উপভাষা অনুসৰি টিৰাপ জিলাৰ নক্টে বস্তু

উপভাষা	বস্তুৰ নাম
হাৰাখুন	খুনচা, খেলা, নতুন খেতি, খেতি, ৰাথিন, থিনচা
খাপা	নক্চা, টুপি, ফুলুং
হাৰা	বৰদুৰৰীয়া, পানীদুৰৰীয়া, নামচাং, লাপটাং, কাইমাই, ৰাচাথং
ডলমাক	ডইদাম
ফুটুং	চহা, টুৰেট, কনেই মাপুয়া, দংৰং
জ'পে'	টুট, নকনা, থুংজা, পানলাম, খথুং, লিনৰাং, খাটাং, জাংকাং, ৰাটলম, থুমজাং, ফুংচা, চাংৰা, লামচা, লামল' আৰু বুনটিং
টুট	ক'লাগাঁও
লাজু	লাজু, নগল', চিনহাম, লং লিয়াং, পংখং, চানিয়াম আৰু লংবু
ডাডম	চিংক'ই, লাহো, কথিন, বেৰা, মকট'ৰা, খাপু আৰু হ'ৰাকান

নক্টেসকলে এনে উপভাষা ভিন্নতাৰ বাবে একে নক্টেভাষাৰ আন উপভাষীৰ মাজত ভাব বিনিময়ৰ বাবেও দ্বিতীয় ভাষাৰ আশ্রয় ল'বলগা হয়। দ্বিতীয় ভাষা হিচাবে অধিকসংখ্যক নক্টেভাষীয়ে অসমীয়া ভাষাকে গ্ৰহণ কৰিছে। ^{২১}

নক্টে উপভাষাসমূহৰ ভিতৰত খাপা উপভাষাত আনকেইটা উপভাষাতকৈ কিছু সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আছে। এই উপভাষা নক্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলিত লোকগীতসমূহত বহুলভাৱে ব্যৱহৃত হয়।

১.২.৩ নক্টে ভাষাৰ ভাষাতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

ধ্বনিতাত্ত্বিক :

স্বৰবৰ্ণ : নক্টে ভাষাৰ স্বৰবৰ্ণ ৬ টা। তলত ওঁঠৰ আকৃতি আৰু জিভাৰ অৱস্থান অনুসৰি তালিকা প্ৰস্তুত

^{২০} Parul Dutta : *The Noctes*, P. 30-31

^{২১} "In view of such difference dialect spoken by various groups of Noctes a crude of Assamese groups of Noctes is also spoken to communicated amongst themselves."

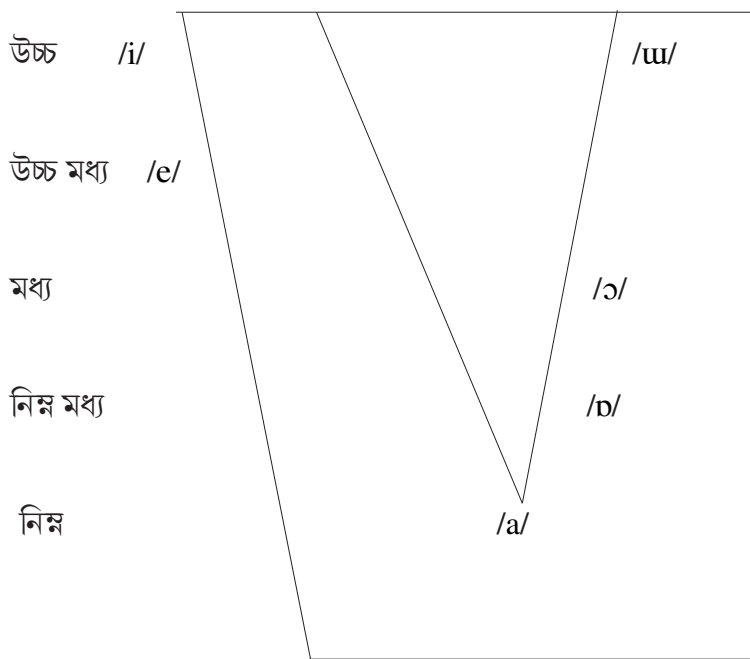
—Lawang, Wangpha, *The Land and the People*, retrieved from <http://tirap.nic.in/arti4.aspx>, 10th May, 2013

কৰি দেখুওৱা হ'ল —

তালিকা - ০৪
নক্টে ভাষাৰ স্বৰবৰ্ণৰ তালিকা

ওঁঠৰ আকৃতি অনুসৰি	বিবৃ্তৌষ্ঠ		সংবৃ্তৌষ্ঠ
জিভাৰ অংশ অনুসৰি	সন্মুখ	কেন্দ্ৰীয়	মূলীয়
উচ্চ	/i/ ই		/ɯ/ অী
উচ্চ-মধ্য	/e/ এ		
মধ্য			/ɔ/ অ'
নিম্ন-মধ্য			/ɒ/ অ
নিম্ন		/a/ আ	

তালিকা - ০৫

উচ্চাৰণৰ স্থান অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ স্বৰবৰ্ণ :	সন্মুখ :	/i/, /e/
	কেন্দ্ৰীয় :	/a/
	মূলীয় :	/u/, /ɔ/, /ɒ/
উচ্চাৰণৰ ধৰণ অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ স্বৰবৰ্ণ :	উচ্চ :	/i/, /u/
	উচ্চমধ্য :	/e/
	মধ্য :	/ɔ/
	নিম্নমধ্য :	/ɒ/
	নিম্ন :	/a/

স্বৰবৰ্ণসমূহৰ প্ৰয়োগ বিশ্লেষণ :

/i/

প্ৰান্তীয়, বিবৃত স্বৰৰূপে উচ্চাৰিত হয়। ইয়াৰ উচ্চাৰণ উচ্চ আৰু সুথিৰ। শব্দৰ আদি, মধ্য আৰু অন্ত্য তিনিওটা অৱস্থানতে উচ্চাৰিত হয়। উদাহৰণ —

আদি অৱস্থানত :	[inaŋ]	‘তাত’
	[ipa]	‘সেইটো’
মধ্য অৱস্থানত :	[sia]	‘মধ্যমা আঙুলি’
	[riŋ]	‘ঘঁৰিয়াল’
	[miaŋ]	‘মেকুৰী’
অন্ত্য অৱস্থানত :	[ni]	‘আমি’
	[makakui]	‘শিয়াল’
	[rai]	‘সহায়’
	[loi]	‘ম’হ’

/e/

প্রান্তীয় উচ্চ -মধ্য স্বৰ। ওঁঠৰ অৱস্থান বিবৃত। আদি, মধ্য আৰু অন্ত্য তিনিওটা অৱস্থানতে উচ্চাৰিত হয়। উদাহৰণ —

আদি অৱস্থানত :	[epa]	‘এইটো’
	[enən]	‘এইফালে’
মধ্য অৱস্থানত :	[keŋ]	‘গাঁও’
	[mei]	‘ছাগলী’
	[p ^h aseŋ]	‘এবিধ বঙা পৰুৱা’
অন্ত্য অৱস্থানত :	[he]	‘তেজ’
	[me]	‘নেজ’
	[zakke]	‘সোঁহাত’
	[ŋate]	‘এবিধ সৰু মাছ’

/a/

এই স্বৰৰ উচ্চাৰণ নিম্ন কেন্দ্ৰীয়। ইয়াৰ উচ্চাৰণ আনবোৰ স্বৰতকৈ কিছু বিস্তৃত। তিনিওটা অৱস্থানতে ইয়াৰ প্ৰয়োগ হয়। উদাহৰণ —

আদি অৱস্থানত :	[aluŋ]	‘পোহৰ’
	[aria]	‘দেখ’
	[atsin]	‘লেতেৰা’
মধ্য অৱস্থানত :	[p ^h ak]	‘বাহ’
	[lam]	‘ৰাষ্টা’
	[ŋam]	‘পেশী’

অন্ত্য অৱস্থানত :	[na]	‘কাণ’
	[pa]	‘দাঁত’
	[va]	‘দেউতা’

/u/

উচ্চ, মূলীয় আৰু সংবৃত্ত স্বৰ। আদি অৱস্থানত ইয়াৰ প্ৰয়োগ নাই। উদাহৰণ —

মধ্য অৱস্থানত :	[kum]	‘ৰঙালাও’
	[balum]	‘আকাশ’
অন্ত্য অৱস্থানত :	[hu]	‘কুকুৰ’
	[k ^h u]	‘ন’ (৯)

/ɔ/

সংবৃত্তৌষ্ঠ মধ্য মূলীয় স্বৰ। উচ্চাৰণত ওঁঠ দুখন গোলাকাৰ হৈ পৰে। আদি অৱস্থানত ইয়াৰ প্ৰয়োগ নাই। মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত প্ৰয়োগ পোৱা যায়। উদাহৰণ —

মধ্য অৱস্থানত :	[bɔli]	‘চাৰি’
	[mɔk]	‘গাধ’
	[sɔk]	‘থু’
	[rɔd]	‘খাদ্যনলী’
অন্ত্য অৱস্থানত :	[bɔ]	‘ডিঙি’
	[ʊsarɔ]	‘পাখি’
	[zɔ]	‘পানী’

/b/

মূলীয় স্বৰবোৰৰ ভিতৰত /b/ স্বৰ নিম্নতম। ওঁঠ দুটা সংবৃত্ত্ব, ইয়াৰ উচ্চাৰণত সবাতোকৈ কম, প্ৰায় বিবৃতৰ দৰেই। ইয়াৰ উচ্চাৰণৰ ক্ষেত্ৰ /a/তকৈ আপেক্ষিকভাৱে কিছু উন্নত। তিনিওটা অৱস্থানত ইয়াৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। উদাহৰণ —

আদি অৱস্থানত :	[ɒti]	‘কণী’
মধ্য অৱস্থানত :	[rɒk]	‘ছয়’
	[rɒŋ]	‘শিং’
অন্ত্য অৱস্থানত :	[kampo]	‘ফুল’
	[zu-po]	‘এন্দুৰ’

স্বৰবৰ্ণৰ বিৰোধ বিচাৰ :

/i/ : /e/	[k ^h iŋ]	‘কঁকাল’	[k ^h eŋ]	‘নাক’
	[si]	‘আঙুলি’	[se]	‘মহিলাৰ যৌনাংগ’
	[tafi]	‘তেজ’	[tafie]	‘গিবন’ বান্দৰ বিশেষ
/a/ : /ɔ/	[an]	‘খৰি’	[ɔn]	‘জালুক’
	[p ^h ak]	‘বাহু’	[p ^h ɔk]	‘চুঙা বাদুলী’
	[ba]	‘গছ’	[bɔ]	‘থোপা’
	[la]	‘শেন চৰাই’	[lɔ]	‘শগুণ’
/ɔ/ : /u/	[bɔ]	‘ডিঙি’	[bu]	‘তিল/মাহ’
	[rɔn]	‘চেলাউৰি’	[run]	‘হাড়’

[rɔd]	‘খাদ্যনলী’	[rud]	‘শিং’
/i/ : /ɔ/ [tik]	‘ৰন্ধা পাত্ৰ’	[tɔk]	‘জুহালত থকা পাত্ৰ’
/i/ : /ɔ/ [kʰi]	‘শৌচালয়’	[kʰɔ]	‘মোনা’
[ri]	‘গজালি’	[rɔ]	‘লতা’
[pi]	‘ফুল’	[pɔ]	‘ফুলনি’

স্বৰ সংযুতি :

ɔa	pɔak	‘হাতী’
	mikkʰɔan	‘চকুৰ মণি’
	kʰuɔak	‘গুডাম ঘৰ’
	bɔan	‘মহিলাৰ হোৰা’
io	ɲioŋ	‘গাহৰি’
ea	litpʰeaŋ	‘হাড় (এবিধ অলংকাৰ)’
ie	vanhiet	‘দিয়াশলাই’
	ʋpɰurien	‘কুকুৰা গড়াল’
ia	miniaŋ	‘মানুহ’
ua	tʰuɔnkʰuap	‘গুঁঠ’
	ʈswakkʰɔ	‘ৰাজহাড়’
ɔa	rɔam	‘কঁকাল’

ব্যঞ্জনবৰ্ণ :

নক্টে ভাষাত ২২ টা ব্যঞ্জনবৰ্ণ পোৱা গৈছে। উচ্চাৰণৰ স্থান আৰু ধৰণ অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জন বৰ্ণসমূহৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰি দেখুওৱা হ’ল —

তালিকা - ০৬
নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জনধ্বনিৰ তালিকা

উচ্চাৰণৰ স্থান	ঔষ্ঠ্য	দন্তৌষ্ঠ্য	দন্তমূলীয়	তালব্য	পশ্চতালব্য	কণ্ঠ্য
উচ্চাৰণৰ ধৰণ	অ. স.	অ. স.	অ. স.	অ. স.	অ. স.	স.
	অল্পপ্ৰাণ	p প b ব	t স d দ	c	k ক	ʔ
	মহাপ্ৰাণ	p ^h ফ	t ^h থ		k ^h খ	
নাসিক্য	m ম		n ন	ɳ ঞ	ŋ ঙ	
ঘৃষ্ট			s চ	z জ		h হ
স্পৃষ্ট			ʃ ছ			
পাৰ্শ্বিক			l ল			
তাড়িত			r ৰ			
অৰ্ধস্বৰ		ʋ ৱ		j য়		

উচ্চাৰণৰ স্থান অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জনবৰ্ণ :

ঔষ্ঠ্য : /p/, /b/, /p^h/, /m/

দন্তৌষ্ঠ্য : /ʋ/

দন্তমূলীয় : /t/, /d/, /t^h/, /n/, /s/, /ʃ/, /l/, /r/

তালব্য : /c/, /ɳ/, /z/, /j/,

পশ্চতালব্য : /k/, /k^h/, /ŋ/

কণ্ঠ্য : /ʔ/, /h/

উচ্চাৰণৰ ধৰণ অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জনবৰ্ণ :

স্পৰ্শ	:	/p/, /p ^h /, /b/, /t/, /t ^h /, /d/, /k/, /k ^h /, /ʔ/
নাসিক্য	:	/m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/
ঘৃষ্ট	:	/s/, /z/, /h/
স্পৃষ্ট	:	/ʃ/
পাৰ্শ্বিক	:	/l/
তাড়িত	:	/r/
অর্দ্রস্বৰ	:	/v/, /j/

নক্টে ভাষাৰ ২২টা ব্যঞ্জনৰ আটাইকেইটা সকলো অৱস্থানতে প্ৰয়োগ নহয়। আদি, মধ্য আৰু অন্ত্য — তিনিওটা অৱস্থানতে প্ৰয়োগ হোৱা ব্যঞ্জন ১০ টা। এইকেইটা হৈছে — /p/, /b/, /p^h/, /m/, /v/, /t/, /n/, /l/, /ʔ/, /h/। কেৱল আদি আৰু মধ্য অৱস্থানত প্ৰয়োগ হোৱা ব্যঞ্জন — /t^h/, /d/, /k/, /k^h/, /ɲ/, /s/, /z/, /r/, /v/, /j/। তেনেকৈ /c/ ব্যঞ্জনটো কেৱল মধ্য অৱস্থানত আৰু /ʃ/ কেৱল আদি অৱস্থানতহে প্ৰয়োগ হয়। প্ৰয়োগৰ ভিত্তিত নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জনধ্বনিসমূহক এনেধৰণে দেখুৱাব পাৰি —

আদি, মধ্য আৰু অন্ত্য অৱস্থানত : /p/, /b/, /p^h/, /m/, /v/, /t/, /n/, /l/, /ʔ/, /h/

আদি আৰু মধ্য অৱস্থানত : /t^h/, /d/, /k/, /k^h/, /ɲ/, /s/, /z/, /r/, /v/, /j/

কেৱল মধ্য অৱস্থানত : /c/

কেৱল আদি অৱস্থানত : /ʃ/

ব্যঞ্জনৰ বিৰোধ বিচাৰ :

/p/ : /b/ apa ‘উন্মাদ’

aba ‘বোবা’

/p/ : /t/ : /d/	pa	‘দাঁত’
	ta	‘দাঁতৰ আলু’
	da	‘ভৰি, চন্দ্ৰ’
/t/ : /d/	ataŋ	‘ডাঙৰ’
	adaŋ	‘অলপ দূৰ’
/p ^h / : /t ^h / : /k ^h /	p ^h am	‘ঔষধ’
	t ^h am	‘ঢোলজাতীয় বাদ্য’
	k ^h am	‘সুৰা’
/m/ : /n/ : /ŋ/ : /ɲ/	ma	‘ক্ষত’
	na	‘কান’
	ŋa	‘মই’
	ɲa	‘টনা’
/s/ : /z/ : /h/ : /ts/	sa	‘মূত্ৰ’
	ha	‘মাটি’
	za	‘পানী’
	ts a	‘ধান’
/v/ : /j/	vak-ɲiŋ	‘মাইকী গাহৰি’
	ɟban-sɔam	‘উপাসনা কৰ’

/l/ : /r/ laŋ
 raŋ ‘আকাশ’

নক্টে সুৰপ্ৰধান ভাষা। শব্দৰ উচ্চাৰণৰ সুৰ অনুসৰি অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন এই ভাষাত পোৱা যায়।

মূলতঃ এই ভাষাত দুটা সুৰ পোৱা যায়। এইকেইটা হৈছে – সম (Level) আৰু উচ্চ (Raising)।

উদাহৰণ —

উচ্চ	সম
ŋa ‘মাছ’	ŋa ‘মই’
ka ‘থুঁতৰি’	ka ‘থিয় বা আওগড়া’
ha ‘পৃথিৱী’	ha ‘ভৃত্য’
da ‘ভৰি’	da ‘চন্দ্ৰ’

ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য :

ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে পৰিবৃত্ত অধ্যায়সমূহত বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে।

(§ অধ্যায় : দ্বিতীয়, তৃতীয়, চতুৰ্থ, পঞ্চম, ষষ্ঠ আৰু সপ্তম)

বাক্যতাত্ত্বিক :

নক্টে ভাষাৰ বাক্য গঠনৰ স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়াটো হৈছে — কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়া। উদাহৰণ —

ŋa-ma glas-pa k^ha-vat-tak ‘মই গিলাছটো ভাঙিলোঁ।’

(কৰ্তা - কৰ্ম - ক্ৰিয়া)

ate hum haan-ta ‘সি ঘৰ সাজিলে।’

(কৰ্তা- কৰ্ম - ক্ৰিয়া)

ŋa tsam tsa-tak ? ‘মই ভাত খালোঁ?’

(কৰ্তা- কৰ্ম - ক্ৰিয়া)

এনেধৰণৰ গঠন প্ৰণালীৰ বাহিৰেও কতহীন, কৰ্মহীন, ক্ৰিয়াহীন বাক্যও দেখিবলৈ পোৱা যায়।

তদুপৰি পদক্রমৰ বিচ্যুতিও দেখিবলৈ পোৱা যায়। উদাহৰণ —

poŋ poŋ-e-ka ‘বতাহ বলিছে।’

zo p^hat-e-ka ‘পানী উতলিছে।’

sa:n hoŋ-e-ka ‘বেলি ওলাইছে।’

kasak-he sak-o ‘দুৱাৰখন বন্ধ কৰ।’

ts oŋpo-he k^hoan-set-an ‘ফুলখিনি চপাই থ।’

ire minjaŋ- pa ‘মানুহটো মৰিল।’

নক্টে ভাষাত সৰল বাক্যৰ সৈতে অব্যয়ৰ সংযোগত যৌগিক বাক্য গঠন কৰা হয়। উদাহৰণ —

ŋa le naŋ ma raŋ-i-ki ‘তই আৰু মই লিখিছো।’

মই সং.অ. তই লিখিছো।

robin le d^hiren skuul roantaŋ raŋ ka-a ‘ৰবীন আৰু ধীৰেণ

ৰবীন সং.অ. ধীৰেণ স্কুল সদায় যায় সদায় স্কুললৈ যায়।’

ate taŋsi do:komin toaŋ taŋ ‘সি দুখীয়া কিন্তু জ্ঞানী।’

সি দুখীয়া সং.অ. জ্ঞানী

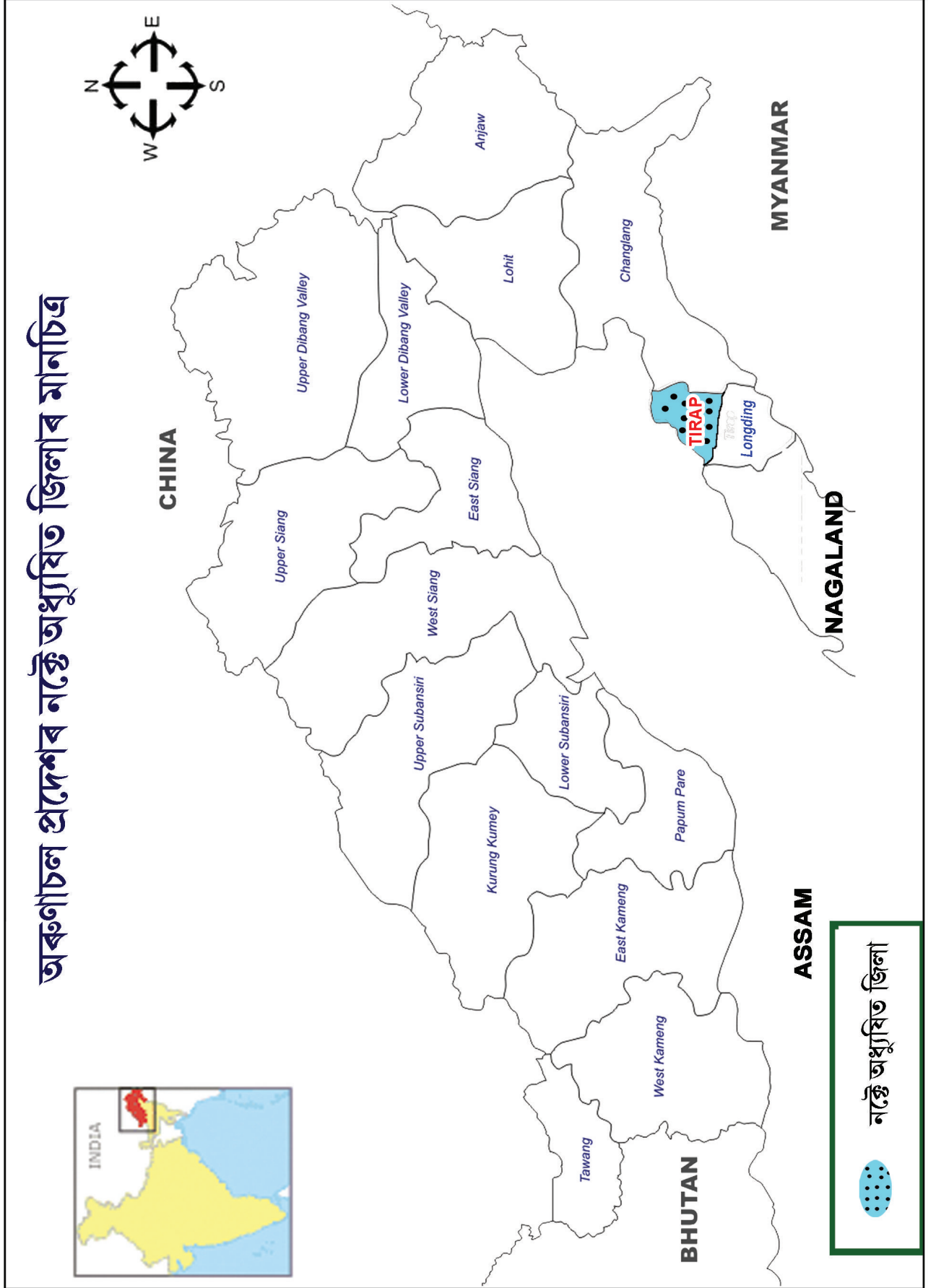
rina ma_daga rita ma ŋa bam-haŋ ‘ৰীনা অথবা ৰীতা কোনোবাজনী

ৰীনা প্ৰ.অ. ৰীতা মোলৈ ৰ’বা মোলৈ ৰ’বা।’

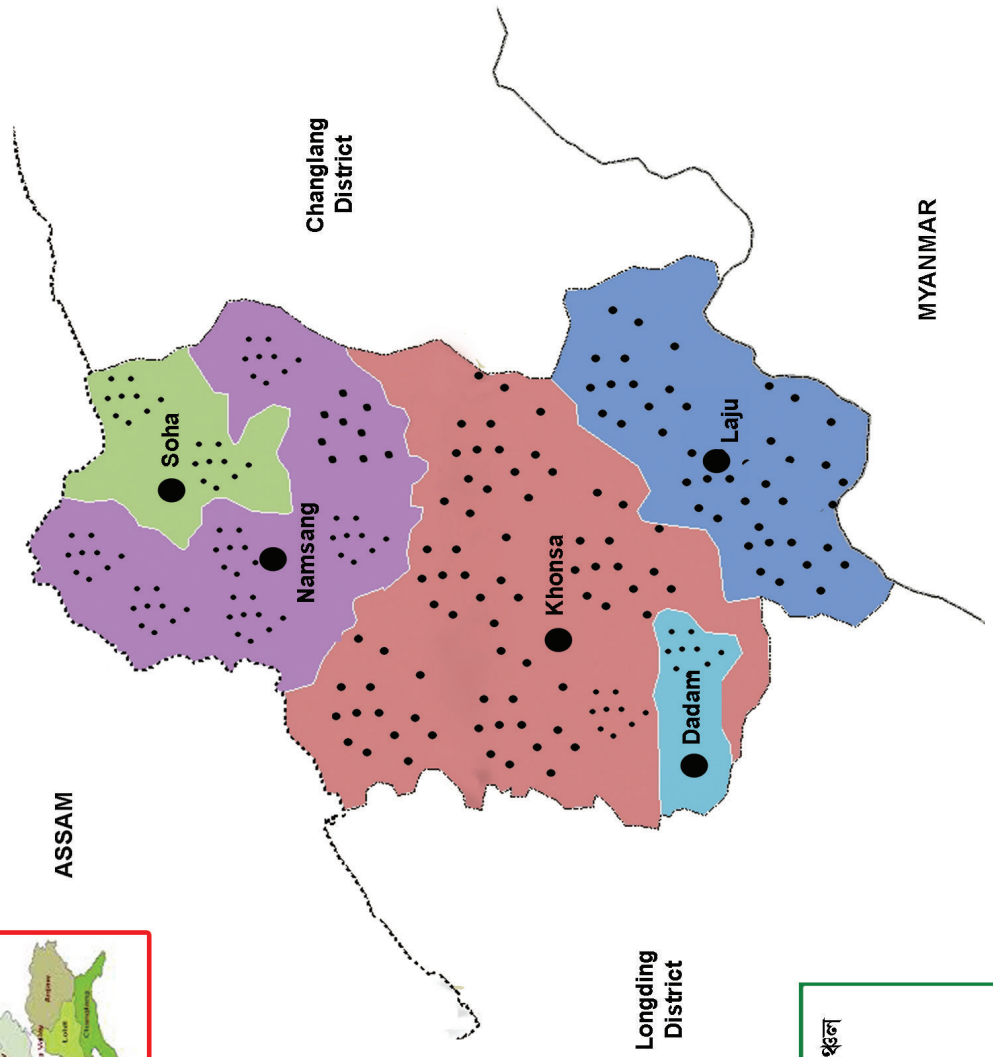
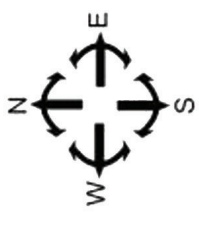
নক্টে ভাষা শব্দসম্ভাৰ দিশত চহকী। নক্টে ভাষাৰ নিজা শব্দৰ লগতে ইংৰাজী, হিন্দী ভাষাৰ বহু

শব্দই নক্টে ভাষাৰ শব্দভাণ্ডাৰ চহকী কৰিছে।

১.৩ মানচিত্র

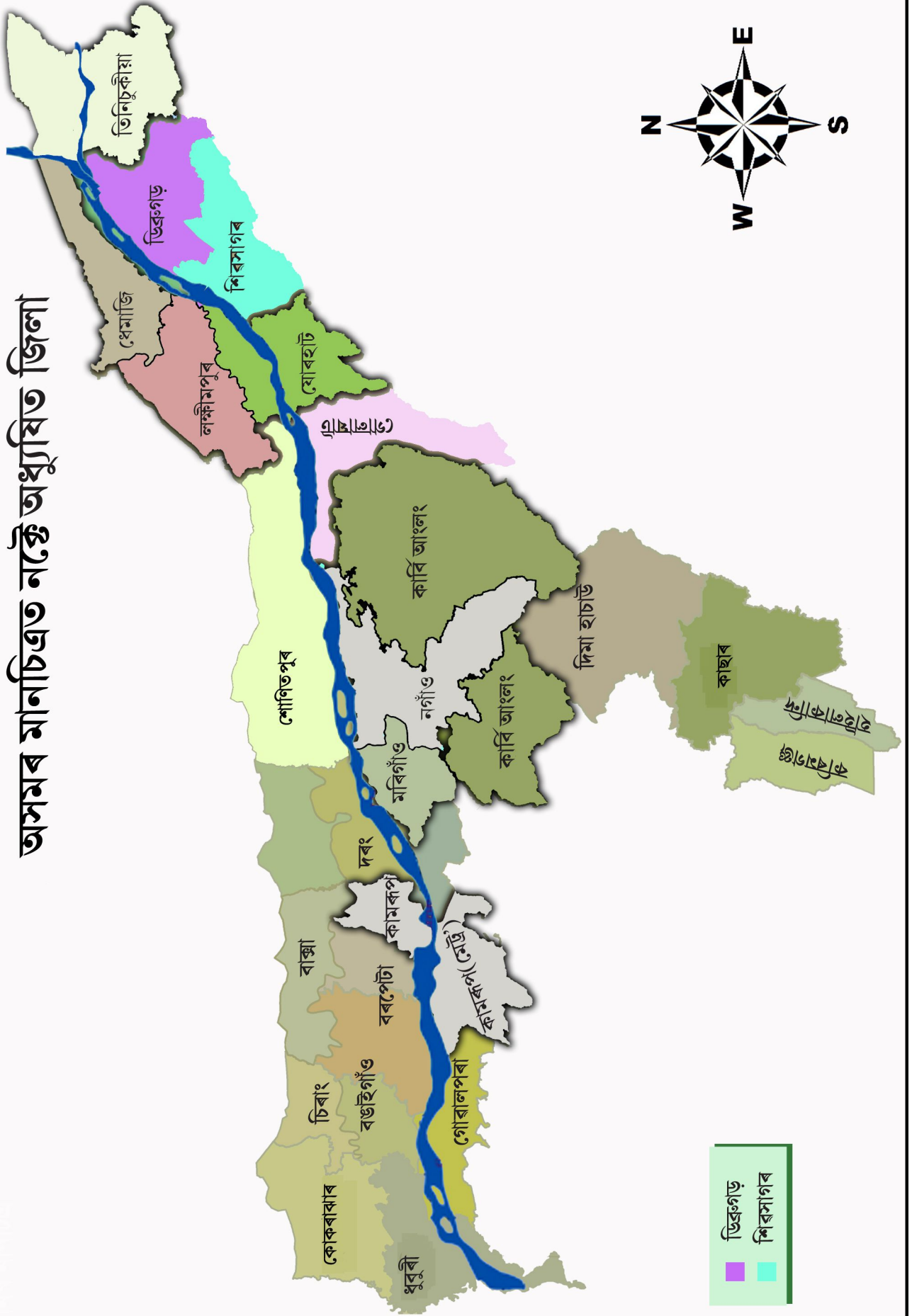

টিৰাপ জিলাৰ ৰাজহ চক্ৰ অনুসৰি নক্টে বসতি প্ৰধান অঞ্চল

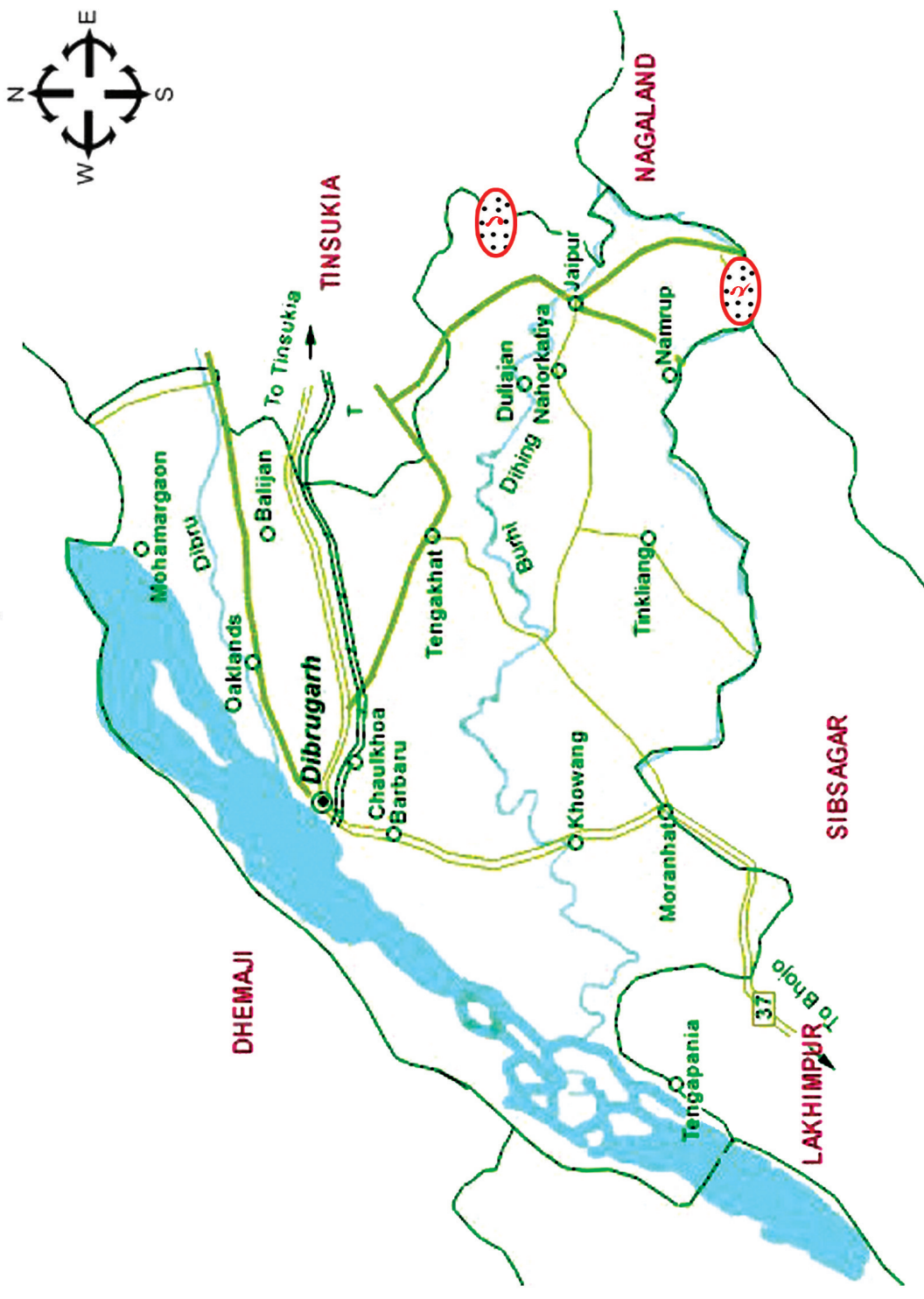

নক্টে বসতি প্ৰধান অঞ্চল
 চ'হা
 নামচাং
 খুনচা
 দাদম
 লাজু

অসমৰ মানচিত্ৰত নস্টে অধ্যুযিত জিলা

ডিব্ৰুগড় জিলাৰ নক্টে অধ্যুষিত গাঁও

দিহিং কিনাৰ নক্টে গাঁও পানীদুৰীয়া নগা গাঁও

শিৱসাগৰ জিলাৰ চৰাইদেওত অৱস্থিত নক্টে অধ্যুষিত গাঁও

দ্বিতীয় অধ্যায়

২.০ ৰূপতত্ত্ব আৰু নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব

২.১ ৰূপতত্ত্ব

২.২ নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব

২.২.১ ৰূপ, ৰূপৰ গঠন, ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন

২.২.২ শব্দ, শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন

২.২.৩ নক্টে ভাষাৰ শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়া

২.০ ৰূপতত্ত্ব আৰু নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব

২.১ ৰূপতত্ত্ব :

ৰূপতত্ত্ব ভাষাৰ অধ্যয়নৰ এটা অন্যতম স্তৰ। ভাষাত ব্যৱহৃত ৰূপ বা আকৃতি সম্পৰ্কীয় আলোচনা ৰূপতত্ত্বই সামৰি লয়। ৰূপতত্ত্বৰ সম্পৰ্কে বিভিন্নজন ভাষাবিদে বিভিন্ন সংজ্ঞা আগবঢ়াইছে।

Eugene A. Nida ৰ *Morphology, the descriptive analysis of Words* গ্ৰন্থত আগবঢ়োৱা সংজ্ঞা অনুসৰি — “শব্দ আৰু শব্দাংশ গঠনত প্ৰাকৃতি আৰু প্ৰাকৃতিবোৰৰ প্ৰয়োগ সম্পৰ্ক অধ্যয়নেই হৈছে ৰূপতত্ত্ব।”^১

Charles F. Hockett এ *A Course in modern Linguistics* গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে যে— ৰূপতত্ত্বই প্ৰাকৃতিৰ পৰা শব্দ গঠন সম্পৰ্কীয় সকলো কথা সামৰি লয়।^২

Bloomfield ৰ মতে — ভাষাৰ অংগবোৰৰ লগত ব্যৱহাৰ হোৱা বন্ধৰূপবোৰৰ আলোচনাই ৰূপতত্ত্ব।^৩

ৰূপতত্ত্ব হৈছে ভাষাৰ সকলোবোৰ দিশ সংলগ্ন কৰি ৰখা ভাষাবিজ্ঞানৰ এটা কেন্দ্ৰীয় ধাৰণা। ৰূপতত্ত্ব মূলতঃ শব্দগঠনৰ অধ্যয়ন। ৰূপতত্ত্বৰ লগত ধ্বনিতত্ত্ব, বাক্যতত্ত্ব আৰু অৰ্থতত্ত্ব আটাইকেইটা সম্পৰ্কিত।^৪

Encyclopedia of Language and linguistics গ্ৰন্থৰ মতে — ৰূপতত্ত্ব শব্দটোৱে ভাষাৰ গঠনৰ বিজ্ঞানক বুজায়। ই বিশেষভাৱে ভাষাৰ গাঁথনিক দিশৰ সকলোবোৰ বৰ্ণনাক সামৰি লয়। বাক্যত শব্দৰ ক্ৰম আৰু বাক্যাংশ আদিৰ বিষয়েও আলোচনা কৰা হয়। ৰূপ বা প্ৰাকৃতিবোৰৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়নেই

^১ *Morphology is the study of morphemes and their arrangements in forming word.*

– Eugene A. Nida, *Morphology, the descriptive analysis of Words*, p.1

^২ *Morphology Includes the stock of segmental morphemes, and the ways in which words are built out of them.*

– Charles F. Hockett, *A Course in modern Linguistics*, p. 177

^৩ *By the morphology of language we mean the constructions in which bound-forms appear among the constituents.*

— Leornad Bloomfield, *Language*, p.207

^৪ *The Handbook of Morphology*, 2001, p. 1

হ'ল ৰূপতত্ত্ব। ই বাক্যত শব্দ আৰু বাক্যাংশৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰাতকৈ ভাষাৰ গাঁথনিক দিশতহে অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। বিভিন্ন ৰূপৰ সংযোগত কেনেকৈ শব্দগঠন হয় আৰু ৰূপৰ সংযোগত কেনেদৰে বাক্যত ব্যৱহাৰৰ উপযোগী হৈ উঠে এই সকলোবোৰ দিশৰ বিষয়ে ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাত সামৰি লোৱা হয়।^৬

ৰূপতত্ত্বৰ মূল আধাৰ ৰূপ বা আকৃতি (Morph)। ভাষা এটাৰ ৰূপ, ৰূপৰ সংযোগ আৰু তেনে সংযোগৰ ফলত সৃষ্ট নতুন অৰ্থবাচক শব্দ বা পদৰ পৰ্যালোচনাই হৈছে সেই ভাষাটোৰ ৰূপতত্ত্ব।

ৰূপতত্ত্বৰ অধ্যয়নে সামৰি লোৱা দিশ :

ৰূপতত্ত্ব হৈছে ভাষাবিজ্ঞানৰ দ্বিতীয়টো স্তৰ। ৰূপতত্ত্বৰ পৰিসৰ অতি বিস্তৃত। ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাত কোনো এটা ভাষাত ব্যৱহৃত শব্দ, ৰূপৰ তত্ত্বগত কথাসমূহৰ বিশ্লেষণ কৰা হয়। ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাই সামৰি লোৱা দিশসমূহ হৈছে —

- ৰূপ, ৰূপৰ গঠন, ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন
- শব্দ, শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়া, শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন
- পদ, পদৰ গঠন, পদৰ শ্ৰেণীবিভাজন

২.২ নক্টে ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব :

২.২.১ ৰূপ, ৰূপৰ গঠন, ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন :

ৰূপ বা আকৃতি হৈছে ভাষাৰ ক্ষুদ্ৰতম অৰ্থবহ গোট। এক বা একাধিক বৰ্ণৰে ৰূপ গঠিত হয়। ভাষাৰ গঠনৰ নিয়ম অনুসৰি লগ লগাই ৰূপসমূহৰ পৰা শব্দ আৰু পদ গঠন হয়। বিভিন্নজন ভাষাবিদে ৰূপ সম্পৰ্কে আগবঢ়োৱা সংজ্ঞাসমূহৰ কেইটামান এনেধৰণৰ —

প্ৰসিদ্ধ ভাষাবিজ্ঞানী Eugene A. Nida ৰ মতে ৰূপ হৈছে শব্দ আৰু শব্দাংশ গঠনত ব্যৱহৃত ভাষাৰ ক্ষুদ্ৰতম অৰ্থবহ গোট।^৭

^৬ *The word Morphology means the 'science of forms' and it has infrequently been used to mean the description of all phenomena of a language other than (1) the order of words in a sentence or clause, and of clauses in sentences, (2) The inventory of words in a sentence or clause.*
— Briant T. Riley, Encyclopedia of Language and linguistics, Vol-VII, 1999, p. 127

^৭ *Morphemes are the minimal meaningful units which may constitute words or parts of words.*
— Eugene A. Nida, *Morphology, the descriptive analysis of Words*, p.1

A Course in modern Linguistics গ্ৰন্থৰ প্ৰণেতা Charles F. Hockett ৰ মতে ভাষাৰ উচ্চাৰণত ব্যৱহৃত স্বয়ংসম্পূৰ্ণ ক্ষুদ্ৰতম অৰ্থবহ উপাদানেই হৈছে ৰূপ।^১

ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন :

ভাষাত ব্যৱহৃত ৰূপসমূহক বিভিন্ন ধৰণে ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি। গঠন অনুসৰি ৰূপসমূহক মূলতঃ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

- শব্দ বিষয়ক ৰূপ
- ব্যাকৰণগত ৰূপ
- শূন্য ৰূপ

শব্দ বিষয়ক ৰূপ :

ভাষাত ব্যৱহৃত স্বতন্ত্ৰ অৰ্থযুক্ত ৰূপবোৰক শব্দ বিষয়ক ৰূপৰ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। সাধাৰণতে বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, অব্যয়, বিবিধ ধাতু, ক্ৰিয়াবিষয়ক শব্দ আদি শব্দবিষয়ক ৰূপৰ অন্তৰ্গত।

ব্যাকৰণগত ৰূপ :

ব্যাকৰণগত ৰূপবোৰে শব্দৰ লগত সংযোগ হৈ ব্যাকৰণগত চাহিদা পূৰণ কৰে আৰু মূল ৰূপৰ সৈতে সংযোগ হৈ নতুন নতুন ৰূপৰ সৃষ্টি কৰে। নক্টে ভাষাৰ পৰসৰ্গ, শব্দ বিভক্তি, কালবাচক ৰূপ, নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ, অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ, বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়, কালবাচক প্ৰত্যয় আদি ব্যাকৰণগত ৰূপৰ শ্ৰেণীত ধৰা হয়। এই ব্যাকৰণগত ৰূপসমূহ শব্দবিষয়ক ৰূপৰ সৈতে সংযোগ হোৱাৰ পাছতহে অৰ্থৰ ধাৰণা স্পষ্ট হৈ পৰে।

শূন্য ৰূপ :

শূন্য ৰূপসমূহ উহ্য হৈ থাকে। এইসমূহ শব্দৰ সৈতে সংযোগ নহ'লেও ইয়াৰ স্থিতি অনুভৱ কৰিব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে নক্টে ভাষাত বাক্যত পদৰ লগত পদৰ অৰ্থাৎ এটা নামপদৰ লগত আন

^১ *Morphemes are the smallest individually meaningful elements in the utterance of a language.*

– Charles F. Hockett, *A Course in modern Linguistics*, p. 123

এটা নামপদৰ ইটো সিটোৰ অধিকাৰৰ ভিতৰত বা ইটো সিটোৰ অংগ বা অংশৰ সম্বন্ধ ঘটাব অৰ্থত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ নহয়, অৰ্থাৎ শূন্য বিভক্তি {- φ} লগ লাগে। উদাহৰণ —

baŋ	- φ	kaŋ ‘গছৰ ডাল’
গছ		ডাল
ni	- φ	huum ‘আমাৰ ঘৰ’
আমি		ঘৰ
naŋ	- φ	kitab ‘তোমাৰ কিতাপ’
তুমি		কিতাপ

গাঁথনিক দিশ আৰু প্ৰয়োগৰ প্ৰকৃতি অনুসৰি ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন :

গাঁথনিক দিশ আৰু প্ৰয়োগৰ প্ৰকৃতি অনুসৰি ৰূপসমূহক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

- মুক্তৰূপ
- বদ্ধৰূপ

মুক্ত ৰূপ :

এটা বা একাধিক বৰ্ণৰে গঠিত স্বয়ংসম্পূৰ্ণ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব পৰা ৰূপবোৰ মুক্তৰূপ। মুক্ত ৰূপসমূহে গাইণ্ডটীয়াকৈ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব পাৰে আৰু এইবোৰক সুকীয়াকৈ ব্যৱহাৰ কৰিলেও নিজা অৰ্থৰ প্ৰকাশ ঘটাব পাৰে। মুক্তৰূপবোৰক আশ্ৰয় কৰি বিভিন্ন ৰূপ সংযোগ হৈ বিভিন্ন অৰ্থপূৰ্ণ শব্দৰ সৃষ্টি হয়। মুক্তৰূপৰ উদাহৰণ — paŋ ‘বতাহ’, zo ‘পানী’, ha ‘গাঁও’, huum ‘ঘৰ’, va ‘দেউতা’ ইত্যাদি।

বদ্ধ ৰূপ :

এটা বা একাধিক বৰ্ণৰে গঠিত নিজাকৈ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰা ৰূপবোৰ বদ্ধৰূপ। বদ্ধৰূপসমূহ স্বতন্ত্ৰকৈ ব্যৱহাৰ কৰিলে সিহঁতৰ অৰ্থ স্পষ্টকৈ বুজি পোৱা নাযায় আৰু মুক্তৰূপৰ সৈতে সংযোগ হ’লেহে বিভিন্ন অৰ্থপূৰ্ণ শব্দৰ সৃষ্টি হয়। উদাহৰণ — {pa}, {p^haŋ}, {k^ha}, {p^ha} আদি নিৰ্দিষ্টবাচক ৰূপ,

{-ma}, {-naŋ}, {-ma}, {-naŋ}, {-va}, {-naŋ} আদি কাৰকসূচক ৰূপ বদ্ধৰূপৰ অন্তৰ্গত।

বদ্ধৰূপৰ অৱস্থানগত বিভাজন :

প্ৰয়োগৰ অৱস্থান অনুসৰি ৰূপসমূহৰ তিনিটা ভাগত ভগাব পাৰি। সেইকেইটা হ'ল —

- পূৰ্বসৰ্গ বা উপসৰ্গ
- মধ্যসৰ্গ বা অন্তঃসৰ্গ
- পৰসৰ্গ

মূল ৰূপ বা প্ৰাকৃতিৰ আগত সংযোগ হোৱা ৰূপবোৰক পূৰ্বসৰ্গ বা উপসৰ্গ, মূল ৰূপৰ পাছত যোগ হোৱা ৰূপসমূহক পৰসৰ্গ আৰু মূল ৰূপটো ভাঙি মাজত সোমাই যোৱা সৰ্গক মধ্যসৰ্গ বা অন্তঃসৰ্গ বোলা হয়। নক্টে ভাষাত মধ্যসৰ্গ বা অন্তঃসৰ্গ সংযোগ নহয়। উদাহৰণ —

পূৰ্বসৰ্গ:

{p^haŋ-} — নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ। (ঘৰ, ফল-মূল, কণী আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।)

p^haŋ-t^he panri 'এটা ফল'

p^haŋ-t^he uɔ ti 'এটা কণী'

{k^ha-} — নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ। (বহল আৰু চেপেটা বস্তু — কাগজ, কাঁহী আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।)

k^ha-t^he niap 'এখন কাগজ'

van k^ha-t^he 'এখন কাঁহী'

{p^ha-} — নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ। চেপেটা, ঘূৰণীয়া বস্তু; যেনে — মুদ্ৰা আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

p^ha-t^he 'এটকা মুদ্ৰা'

পৰসৰ্গ:

{-va} জন minjaŋ-va 'মানুহজন'

{-niu} জনী minjaŋ-niu 'মানুহজনী'

{-pa} টো puok-pa 'হাতীটো'

বন্ধৰূপৰ গুণগত বিভাজন :

ভাষাত ব্যৱহৃত বন্ধৰূপসমূহৰ কাৰ্য বা গুণ অনুসৰি দুটা বহল ভাগত ভগাব পাৰি। —

- শব্দসাধন সৰ্গ
- পদসাধন সৰ্গ

শব্দসাধন সৰ্গ :

শব্দসাধন সৰ্গবোৰ মূল ৰূপৰ লগত সংযোগ ঘটি একোটা নতুন শ্ৰেণীৰ শব্দ গঠন কৰে। কৃৎপ্রত্যয়, তদ্ধিত প্রত্যয়, পাঁচনী ধাতু সাধিত প্রত্যয় আৰু নামধাতু সাধিত প্রত্যয়ৰ সংযোগত বিশেষ্যৰ পৰা বিশেষ্য, বিশেষণৰ পৰা বিশেষণ আৰু ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুৰ পৰা ক্ৰিয়ামূল সাধন কৰা হয়। এই শ্ৰেণীৰ প্রত্যয়সমূহৰ মুক্ত ৰূপৰ লগত সংযোগ হোৱাৰ পাছত মূল ৰূপটোৰ শ্ৰেণীৰ পৰিৱৰ্তন ঘটা বা নঘটা অনুসৰিও দুটা শ্ৰেণীত ভাগ কৰা হৈছে। —

- সমবৰ্গীয় শব্দসাধন
- বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন

পদসাধন সৰ্গ :

যিবোৰ সৰ্গৰ সংযোগত শব্দ সাধন নহয়, পদৰূপে সাধন হয় সেইবোৰকে পদসাধন সৰ্গ বোলা হয়। এনে সৰ্গ সংযুক্ত হোৱাৰ পাছত শব্দৰ অৰ্থৰ সলনি হয় কিন্তু শ্ৰেণীৰ পৰিৱৰ্তন নহয়। এনে সৰ্গসমূহৰ গুণ আৰু কাৰ্যৰ ভিত্তিত দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

- ব্যাকৰণগত অৰ্থ প্ৰকাশক সৰ্গ
- বাক্যবিন্যাসগত কাৰ্যসাধক সৰ্গ

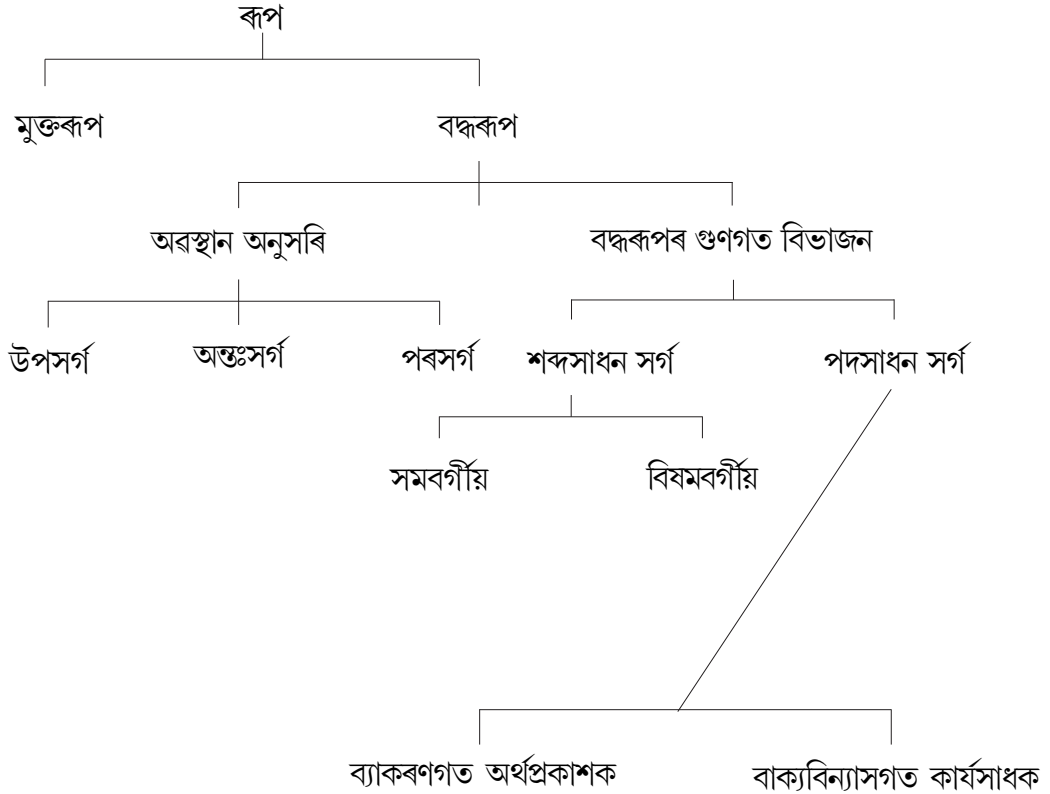
ব্যাকৰণগত অৰ্থ প্ৰকাশক সৰ্গসমূহ মূল ৰূপৰ পৰা আঁতৰাই আনিলেও বাক্যবিন্যাসত আউল নালাগে। নক্টে ভাষাৰ বচনবাচক সৰ্গ, লিঙ্গবাচক সৰ্গ, নিৰ্দিষ্টতাবাচক সৰ্গ — এইসমূহ ব্যাকৰণগত অৰ্থ প্ৰকাশক সৰ্গ।

কিছুমান সৰ্গ মূল ৰূপৰ পৰা আঁতৰাই আনিলে বাক্যবিন্যাসত আউল লাগে আৰু ইবোৰৰ প্ৰয়োগে

বাক্যৰ চাহিদা পূৰণ কৰে। নষ্টে ভাষাৰ বিভক্তিসমূহ বাক্যবিন্যাসগত কাৰ্যসাধক সৰ্গ।

তলত বৈখিক চিত্ৰৰ সহায়ত ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন কৰি দেখুওৱা হ'ল —

বৈখিক চিত্ৰ - ০৪ (ৰূপৰ শ্ৰেণীবিভাজন)

২.২.২ শব্দ, শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন :

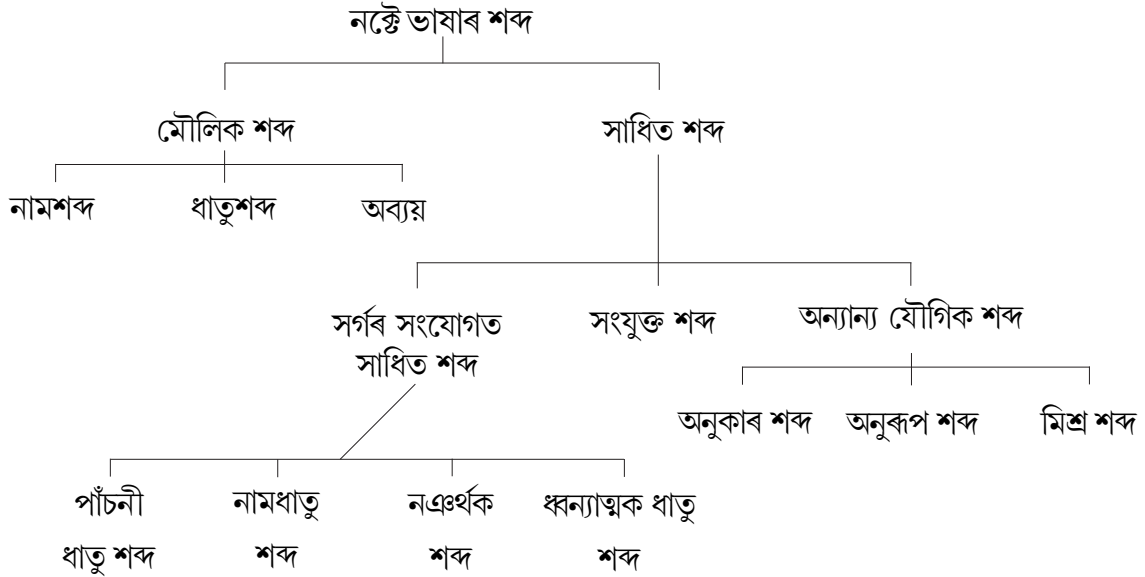
শব্দ :

শব্দ ভাষাৰ এটা মৌলিক উপাদান। ধ্বনি সংযোগৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা অৰ্থযুক্ত ৰূপবোৰেই শব্দ। অৰ্থাৎ ভাষা বিশেষত স্বাধীনভাৱে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা মূল ৰূপবোৰেই বহল অৰ্থত শব্দ। Eugene A. Nida ৰ *Morphology* গ্ৰন্থৰ সূত্ৰ ধৰি ড° গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে কৈছে যে সব্যয় পদৰ পৰা বিভক্তি গুচালে যিটো ৰূপ পোৱা যায় তাকে শব্দ বোলে।^৮

৮ গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামী, অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ, পৃ. ৯৬

তলত বৈখিক চিত্ৰৰ সহায়ত নক্টে ভাষাৰ শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন কৰি দেখুওৱা হ'ল।

বৈখিক চিত্ৰ - ০৫ (নক্টে ভাষাৰ শব্দৰ শ্ৰেণীবিভাজন)

মৌলিক শব্দ :

মৌলিক শব্দসমূহে স্বাধীনভাৱে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে আৰু এনে শব্দক অৰ্থপূৰ্ণভাৱে খণ্ডিত কৰিব নোৱাৰি। এনেবোৰ শব্দৰ গঠন প্ৰক্ৰিয়াও মৌলিক। মৌলিক শব্দৰ গঠনত আন কোনো মৌলিক শব্দ বা সৰ্গৰ ভূমিকা নাই। নক্টে ভাষাৰ মুক্ত বা মৌলিক শব্দৰ কেইটামান উদাহৰণ —

va	‘দেউতা’
ran	‘শত্ৰু’
pa	‘দাঁত’
hum	‘ঘৰ’
tap	‘হৃদয়’
lb	‘টকৌপাত’
sam	‘ভাত’
ti	‘কণী’

নক্টে ভাষাৰ মৌলিক শব্দসমূহক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

- নামশব্দ
- ধাতুশব্দ
- অব্যয় শব্দ

নামশব্দ :

নক্টে ভাষাৰ মৌলিক নাম শব্দৰ ভিতৰত মৌলিক বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম আদি শব্দসমূহক ধৰা হয়। উদাহৰণ —

hum	‘ঘৰ’
t ^h ɔ	‘চুঙা’
ua	‘পিতা’
ŋa	‘মাছ’
san	‘ধুনীয়া’
rin	‘সৰু’
san	‘ভাল’
te	‘ককা’
pa	‘দাঁত’

ধাতুশব্দ :

ক্ৰিয়াপদ গঠন কৰা মূলবোৰেই হৈছে ধাতুমূল বা ধাতুশব্দ। এই ধাতুশব্দৰ সৈতে কালবাচক ৰূপ আৰু বিভক্তি সংযোগ কৰি ক্ৰিয়াপদ গঠন কৰা হয়। উদাহৰণ —

kap	‘গ্ৰহণ কৰ/ল’
k ^h ak	‘গ্ৰেপ্তাৰ কৰ’
hoŋ	‘উদয় হ’/‘উঠ’

auat	‘আক্রমণ কৰ’
ponj	‘বতাহ বল’
ro	‘মাত/চিঞৰ’
asak	‘জপা/বন্ধ কৰ’

অব্যয় শব্দ :

ভাষাৰ কোনো বাক্যৰ গাঁথনিতে ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন নোহোৱাকৈ অৰ্থাৎ ব্যয় নোহোৱাকৈ ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰেই অব্যয়। নক্টে ভাষাৰ সংযোজক অব্যয়বোৰে শব্দ বা বাক্যৰ মাজত বহি সেই শব্দ বা বাক্য দুটাত ইটোৰ লগত সিটোৰ সংযোগ স্থাপন কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে —

le ‘আৰু’

na le nan ma ran-i-ki

‘তই আৰু মই লিখিছো।’

মই সং.অ. তই লিখিছো।

robin le d^hiren skuul roantaŋ ran ka-a ‘ৰবীন আৰু ধীৰেণ সদায় স্কুললৈ যায়।’

ৰবীন সং.অ. ধীৰেণ স্কুল সদায় যায়

নক্টে ভাষাৰ পৃথকাত্মক অব্যয়বোৰে বাক্যৰ মাজত যোগ হৈ এটা পদক আন এটা পদৰপৰা পৃথক কৰে। উদাহৰণ —

ma-danja ‘অথবা’

rina ma-danja rita ma na bam-haŋ ‘ৰীণা অথবা ৰীতা কোনোবাজনী মোলৈ ৰ’বা।’

ৰীণা প্ৰ.অ. ৰীতা মোলৈ ৰ’বা

সাধিত শব্দ :

সাধিত শব্দবোৰ ঘাইকৈ মৌলিক শব্দৰ আধাৰত নতুনকৈ গঠন বা সাধন কৰি লোৱা শব্দ। সাধিত শব্দবোৰ অৰ্থপূৰ্ণভাৱে খণ্ড খণ্ড কৰিব পাৰি।

নক্টে ভাষাৰ সাধিত শব্দসমূহ দুটা বা ততোধিক মূল ৰূপৰ সংযোগত আৰু মূল ৰূপৰ সৈতে

বদ্ধৰূপ সংযোগেৰে গঠিত হয়। এনেধৰণে দুটা বা ততোধিক ৰূপেৰে গঠন হোৱা শব্দৰ অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হয় কিন্তু মূল ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন নঘটে। নক্টে ভাষাত সাধিত শব্দসমূহ দুইৰূপবিশিষ্ট আৰু তিনিৰূপবিশিষ্ট — এই দুই ধৰণে পোৱা যায়। নক্টে ভাষাৰ সাধিত শব্দৰ উদাহৰণ —

ha ‘গাঁও’	-te ‘বদ্ধৰূপ’	ha-te ‘গঞা’
huum ‘ঘৰ’	-te ‘বদ্ধৰূপ’	huum-te ‘পৰিয়াল’
p ^h am ‘ঔষধ’	-ti ‘বদ্ধৰূপ’	p ^h am-ti ‘ঔষধৰ মিক্সাৰ’
pit ‘পথাৰ’	am ^o at ‘কাম’	pit-m ^o at ‘কৃষি’
poŋ ‘বতাহ’	ad ^o ŋ ‘ডাঙৰ’	poŋ-d ^o ŋ ‘ধুমুহা’
pit ‘পথাৰ’	m ^o at ‘কাম’ te ‘বদ্ধৰূপ’	pit-m ^o at-te ‘খেতিয়ক’

নক্টে ভাষাৰ শব্দসমূহৰ গাঁথনিক দিশৰপৰা বিচাৰ কৰি এই ভাষাৰ সাধিত শব্দৰ তিনিটা ভাগ পোৱা গৈছে। —

- সৰ্গৰ সংযোগত সাধিত শব্দ
- দুটা বা ততোধিক মৌলিক বা সাধিত শব্দৰ সংযোগত সাধিত শব্দ — সংযুক্ত শব্দ
- অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ দ্বাৰা সাধিত শব্দ — অন্যান্য শব্দ

নক্টে ভাষাৰ সাধিত শব্দসমূহৰ বিষয়ে পৰৱৰ্তী অধ্যয়নসমূহত বহুলকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

২.২.৩ নক্টে ভাষাৰ শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়া :

শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়াই নতুন নতুন শব্দ সাধন বা গঠন কৰা কাৰ্যক বুজায়। অৰ্থাৎ মূল ৰূপ বা প্ৰকৃতিৰ সৈতে মূল ৰূপ তথা বদ্ধৰূপ বা সৰ্গ সংযোগ কৰি বিভিন্ন অৰ্থবাচক নতুন শব্দ তৈয়াৰ কৰা প্ৰণালীয়েই হৈছে শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়া। শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়াই বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম আৰু ক্ৰিয়া শব্দৰ গঠনক সামৰি লয়। নক্টে ভাষাৰ শব্দগঠনৰ প্ৰধান প্ৰক্ৰিয়াকেইটা হ’ল —

- মূল ৰূপৰ সৈতে বদ্ধৰূপৰ সংযোগত শব্দগঠন
- দুটা বা ততোধিক মৌলিক বা সাধিত শব্দৰ সংযোগত শব্দ গঠন
- অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে শব্দগঠন

মূল ৰূপৰ সৈতে বন্ধৰূপৰ সংযোগত শব্দগঠন :

নক্টে ভাষাত মুক্তৰূপৰ সৈতে বন্ধৰূপৰ সংযোগত শব্দগঠন প্ৰক্ৰিয়া এনেধৰণ —

✓ মুক্তৰূপ + বন্ধৰূপ = সাধিত ৰূপ

এটা মুক্ত ৰূপ আৰু এটা বন্ধৰূপৰ সংযোগত নক্টে ভাষাত সাধিত হোৱা শব্দৰ কেইটামান

উদাহৰণ —	মুক্তৰূপ	বন্ধৰূপ	সাধিত ৰূপ
	nia 'মৌমাখি'	-ti	nia-ti 'মৌজোল'
	sap 'কান্দ'	-ta	sap-ta 'কন্দুৱা'
	tsa 'খা'	-ka	tsa-ka 'খুৱা'
	ue 'পঢ়'	-e	ue-e 'পঢ়ুৱা'
	bnɔŋ 'নাচি থকা'	-te	bnɔŋte 'নাচনী'

দুটা বা ততোধিক মুক্ত ৰূপৰ সংযোগত শব্দগঠন :

নক্টে ভাষাৰ দুটা বা ততোধিক মুক্ত ৰূপৰ সংযোগত সাধাৰণতে সৃষ্টি হোৱা কেইটামান শব্দৰ

উদাহৰণ দিয়া হ'ল —

ua 'দেউতা'	pho 'ককায়েক'	uapho 'বৰদেউতা'
p ^h am 'ঔষধ'	huum 'ঘৰ'	p ^h am-huum 'হাস্পতাল'
zo 'পানী'	k ^h am 'গৰম'	zok ^h am 'গৰম পানী'
paŋ 'বতাহ'	ki 'চেচা'	paŋki 'চেচা বতাহ'
da 'খোজ'	so 'খৰ'	da-so 'খৰকৈ'

অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে শব্দগঠন :

দ্বিৰুক্তি বা পুনৰুক্তি ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক দিশৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। শব্দ বা অক্ষৰৰ পুনঃ পুনঃ প্ৰয়োগেই হৈছে দ্বিৰুক্তি। নক্টে ভাষাত অৰ্থযুক্ত শব্দৰ অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ দ্বাৰাও নতুন নতুন শব্দসাধন কৰা হয়।^৯

^৯ পৰিবৃত্ত অধ্যায় (§ ৩.১.২, পৃ. ৭০)

দ্বিৰুক্তি দুই ধৰণৰ —

- সম্পূৰ্ণ দ্বিৰুক্তি
- আংশিক দ্বিৰুক্তি

যেতিয়া এটা শব্দ সম্পূৰ্ণৰূপে দুবাৰ প্ৰয়োগ হয় তেতিয়া সেয়াই সম্পূৰ্ণ দ্বিৰুক্তি। নক্টে ভাষাত এনে সম্পূৰ্ণ দ্বিৰুক্তিৰ দ্বাৰা সৃষ্ট শব্দৰ উদাহৰণ —

adap adap	‘বাৰে বাৰে’
han han	‘কোন কোন’
pɔw pɔw	‘বগা বগা’
sera sera	‘কি কি’
k ^h arɔk k ^h arɔk	‘ঘনে ঘনে’

এটা শব্দৰ লগত সেই শব্দটোৰ এটা অংশ আৰু এটা অনুরূপ শব্দ সংযোগ কৰি গঠন কৰা শব্দবোৰ আংশিক পুনৰুক্তি শব্দ। পুনৰুক্তি হোৱা অংশটো ধ্বনিগতভাৱে আৰু ৰূপতাত্ত্বিকভাৱে মূল অংশটোৰ সৈতে মিল থাকে। দ্বিৰুক্তি হোৱা শব্দবোৰৰ পিছৰ শব্দবোৰৰ কোনো অৰ্থ নাথাকে।

উদাহৰণ —	huum num	‘ঘৰ চৰ’
	mɔat sɔat	‘কাম চাম’

ভাষাবিশেষৰ শব্দসাধন প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি শব্দ সাধন দুই প্ৰকাৰৰ — সমবৰ্গীয় শব্দসাধন (Class maintaining derivation) আৰু বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন (Class changing derivation)।^{১০} শব্দসাধন প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণীৰ পৰিৱৰ্তন নঘটিলে অৰ্থাৎ বিশেষ্যৰ পৰা বিশেষ্য, বিশেষণৰ পৰা বিশেষণ আৰু ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুৰ পৰা ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুৰ সাধন হ’লে তাক সমবৰ্গীয় শব্দসাধন বোলা হয়। আনহাতে সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণীৰ

^{১০} পৰিবৃত্ত অধ্যায় (§ ৩.২.১, ৩.২.২, পৃ. ৭১-৭৪)

পৰিৱৰ্তন ঘটিলে তাক বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন বোলা হয়। নক্টে ভাষাৰ শব্দসাধন প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ তথা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তনলৈ দৃষ্টি ৰাখি ইয়াক দুভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

- সমবৰ্গীয় শব্দ সাধন
- বিষমবৰ্গীয় শব্দ সাধন

শব্দ সাধনৰ যি প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন নঘটিলে তাক সমবৰ্গীয় শব্দসাধন বোলা হয়। তলত নক্টে ভাষাৰ সমবৰ্গীয় শব্দসাধনৰ কেইটামান উদাহৰণ দেখুওৱা হৈছে —

বিশেষ্য	বিশেষ্য	সাধিত বিশেষ্য
zan ‘লো’	k ^h an ‘বল’	zank ^h an ‘বন্দুকৰ গুলী’
ua ‘দেউতা’	p ^h ɔ ‘ককায়েক’	uap ^h ɔ ‘বৰদেউতা’
বিশেষ্য	বিশেষ্য	বদ্ধৰূপ = বিশেষ্য
pit ‘পথাৰ’	mɔat ‘কাম’	te
		pit-mɔat-te
		‘খেতিয়ক’
বিশেষ্য	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
ha ‘গাঁও’	{-te}	ha-te ‘গঞা’
hum ‘ঘৰ’	{-te}	hum-te ‘পৰিয়াল’

শব্দসাধনৰ যি প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন ঘটে তাক বিষমবৰ্গীয় বিশেষ্য শব্দসাধন বুলি কোৱা হয়। নক্টে ভাষাৰ বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধনৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ উদাহৰণ এনেদৰে দেখুৱাব পাৰি —

পাৰি — ধাতু	বদ্ধৰূপ	বিশেষ্য
boŋ ‘নাচি থকা’	te	boŋte ‘নাচনী’
বিশেষ্য	+	বিশেষণ = সাধিত বিশেষ্য
zɔ ‘পানী’	k ^h am ‘গৰম’	zɔk ^h am ‘গৰম পানী’
poŋ ‘বতাহ’	ki ‘চেচা’	poŋki ‘চেচা বতাহ’

তৃতীয় অধ্যায়

৩.০ নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্যৰ গঠন আৰু ৰূপসাধন

৩.১ বিশেষ্যৰ গঠন

৩.১.১ মৌলিক বিশেষ্য

৩.১.২ সাধিত বিশেষ্য

৩.২ বিশেষ্যৰ শব্দ সাধন

৩.২.১ সমবৰ্গীয় শব্দসাধন

৩.২.২ বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন

৩.৩ বিশেষ্যৰ প্ৰকাৰ

৩.৩.১ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য

৩.৩.২ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য

৩.৩.৩ সংখ্যাবাচক বিশেষ্য

৩.৪ বিশেষ্যৰ ৰূপসাধন

৩.৪.১ বচন

৩.৪.২ লিঙ্গ

৩.৪.৩ কাৰক আৰু কাৰকসূচক ৰূপ

৩.৫ নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ

৩.৬ অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ

৩.০ নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্যৰ গঠন আৰু ৰূপসাধন

৩.১ বিশেষ্যৰ গঠন :

ভিন্ ভিন্ প্ৰাণী, বস্তু, উদ্ভিদ আদিৰ নাম, মনৰ অৱস্থা আৰু কাৰ্য আদিৰ নাম সূচোৱা শব্দবোৰেই হৈছে বিশেষ্য শব্দ। অৰ্থাৎ নাম বুজোৱা শব্দ মাত্ৰেই বিশেষ্য শব্দ। নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্য শব্দবোৰৰ কিছুমান একৰূপবিশিষ্ট আৰু কিছুমান বহুৰূপবিশিষ্ট। নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্য শব্দসমূহক গঠন অনুসৰি দুই ভাগত ভগাব পাৰি —

- মুক্ত বা মৌলিক বিশেষ্য শব্দ।
- সাধিত বিশেষ্য শব্দ।

৩.১.১ মৌলিক বিশেষ্য :

মৌলিক শব্দসমূহে স্বাধীনভাৱে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে আৰু এনে শব্দক অৰ্থপূৰ্ণভাৱে খণ্ডিত কৰিব নোৱাৰি। এনেবোৰ শব্দৰ গঠন প্ৰক্ৰিয়াও মৌলিক। নক্টে ভাষাত যথেষ্ট পৰিমাণৰ মুক্ত বা মৌলিক বিশেষ্য শব্দ আছে। উদাহৰণ —

নক্টে	অসমীয়া
ua	‘দেউতা’
ran	‘শত্ৰু’
pa	‘দাঁত’
hum	‘ঘৰ’
man	‘গৰু’
ra	‘চৰাই’
la	‘ঈগল’
mpk	‘ঘোঁৰা’
mian	‘মেকুৰি’

paŋ	‘ডেকাচাং’
raŋ	‘আকাশ’
da	‘জোন’
alin	‘শব্দ’
van	‘জুই’
poŋ	‘বতাহ’
hin	‘ঘাঁহ’
buu	‘ডিঙি’
pa	‘দাঁত’

অক্ষৰ অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ মৌলিক বিশেষ্য শব্দসমূহক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি।

- এক অক্ষৰবিশিষ্ট বিশেষ্য শব্দ
- দ্বি অক্ষৰযুক্তবিশিষ্ট বিশেষ্য শব্দ

উদাহৰণ — এক অক্ষৰযুক্তবিশিষ্ট বিশেষ্য শব্দ —

tap	‘হৃদয়’
lo	‘টকৌপাত’
sam	‘ভাত’
ti	‘কণী’
k ^h o	‘লাওখোলা’
mit, mik	‘চকু’
na	‘কাণ’
pa	‘দাঁত’
suw	‘মুখচ’

ri	‘বেত’
t ^h ɔŋ	‘খুটা’
tɔŋ	‘হোৰা’
lit	‘চেইন/হাড়’
ŋa	‘মাছ’

দ্বি অক্ষৰযুক্তবিশিষ্ট বিশেষ্য শব্দ —

min-jaŋ	‘মানুহ’
k ^h e-tat	‘চুৰেটাৰ’
k ^h a-t ^h uɔp	‘ছাতি’
le-sin	‘পিঁয়াজ’
bɔ-hɔŋ	‘চাউল’
lum-le	‘গাঁড়’
dehijak	‘মহিলা’
hopa, hapa	‘শহুৰ’
t ^h eli	‘জিভা’
bɔan	‘হোৰা’ (মহিলাৰ বাবে)
mpat	‘কৰ্ম’

৩.১.২ সাধিত শব্দ :

সাধিত বিশেষ্য শব্দবোৰে ঘাইকৈ মৌলিক শব্দৰ আধাৰত সৃষ্টি হৈ স্বতন্ত্ৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। সাধিত শব্দসমূহ মূল ৰূপৰ সৈতে বন্ধৰূপৰ সংযোগত, দুটা বা ততোধিক ভিন্ন অৰ্থবাচক মূলৰূপৰ সংযোগত আৰু অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে গঠিত হয়। নক্টে ভাষাৰ সাধিত বিশেষ্য শব্দবোৰ বহুৰূপযুক্ত আৰু বহু অক্ষৰযুক্ত। নক্টে ভাষাৰ অধিকাংশ বিশেষ্য শব্দই সাধিত। ইহঁতৰ সাধন প্ৰক্ৰিয়া

অতি বিশেষত্বপূৰ্ণ। গঠন প্ৰকৃতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি নক্টে ভাষাৰ সাধিত বিশেষ্য শব্দবোৰ তিনিধৰণে গঠন হোৱা দেখা যায়।

- দুটা বা ততোধিক মুক্ত ৰূপৰ সংযোগত
- মূল ৰূপৰ সৈতে বন্ধৰূপৰ সংযোগত
- অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে

ক) দুটা বা ততোধিক মুক্ত ৰূপৰ সংযোগত সাধিত বিশেষ্য শব্দ :

- নক্টে ভাষাত বিশেষ্য শব্দৰ লগত আন বিশেষ্য শব্দ যোগ কৰি নতুন বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা

হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

বিশেষ্য	বিশেষ্য	সাধিত বিশেষ্য
va ‘দেউতা’	phɔ ‘ককায়েক’	vaphɔ ‘বৰদেউতা’
p ^h am ‘ঔষধ’	huum ‘ঘৰ’	p ^h am-huum ‘হাস্পতাল’
van ‘জুই’	t ^h ɔ ‘চুঙা’	van-t ^h ɔ ‘বন্দুক’
raŋ ‘আকাশ’	sa ‘পুতেক’	raŋsa ‘বেলি’
zan ‘লো’	k ^h an ‘বল’	zank ^h an ‘বন্দুকৰ গুলী’
ŋa ‘মাছ’	raŋ ‘ফিছা’	ŋa-raŋ ‘মাছৰ ফিছা’
ŋa ‘মাছ’	raaŋ ‘কাঁইট’	ŋa-raaŋ ‘মাছৰ কাঁইট’
ŋa ‘মাছ’	sek ‘বাকলি’	ŋa-sek ‘মাছৰ বাকলি’
ha ‘মাটি’	pandɔŋ ‘কঠাল’ ree ‘ফল’	hapandɔŋ-ree ‘আনাৰস/মাটিকঠাল’
ka ‘পাহাৰ’	ɔŋ ‘ডাঙৰ’ ree ‘ফল’	kadɔŋ-ree ‘অমিতা’
mak ^h ɔ ‘আঠা’	mak ‘মাঠা, মূৰ’ ree ‘ফল’	mak ^h ɔmak-ree ‘চিঙিলে আঠা ওলোৱা এবিধ ফল’

- নক্টে ভাষাৰ কিছুমান বিশেষ্য শব্দ বিশেষণ শব্দৰ সংযোগত সাধিত হয়। এনেধৰণে সাধিত শব্দত বিশেষণটো বিশেষ্যৰ পাছত বহে। উদাহৰণ —

বিশেষ্য	বিশেষণ	সাধিত বিশেষ্য
tai ‘ককা’	kaŋ ‘বুঢ়া’	taikaŋ ‘বুঢ়া মানুহ’
uɔ ‘চৰাই’	sa ‘সৰু’	uɔsa ‘ঘৰচিৰিকা’
sa ‘সৰু’	k ^h at ‘কাপোৰ’	sak ^h at ‘ৰুমাল’
zɔ ‘পানী’	k ^h am ‘গৰম’	zɔk ^h am ‘গৰম পানী’
pɔŋ ‘বতাহ’	ki ‘চেঁচা’	pɔŋki ‘চেঁচা বতাহ’

- নক্টে ভাষাত বিশেষ্য শব্দৰ সৈতে ধাতু আৰু বিশেষ্য শব্দৰ সংযোগতো বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা হয়।
উদাহৰণ —

বিশেষ্য	ধাতু	সাধিত বিশেষ্য
tsam ‘দেহা’	mɔ ‘মোহাৰ/মচ’	tsammaɔ ‘গামোচা’
na ‘কাণ’	te ‘ওলমি থাক’	nate ‘কাণফুলি’
tsam ‘দেহা’	sɔŋ ‘পিন্ধ’	tsamsɔŋ ‘কামিজ’
k ^h at ‘কাপোৰ’	t ^h ak ‘পিন্ধ’	khatt ^h ak ‘মেখেলা’
vuw ‘চৰাই’	k ^h a ‘কাউৰীৰ কা কা’	vuwk ^h a ‘কাউৰী’
vuw ‘চৰাই’	k ^h wuk ‘মনে মনে বহ’	vuwk ^h wuk ‘ফেঁচা’
vuw ‘চৰাই’	taa ‘কাঠ খোলাৰ মাত’	vuwtaa ‘কাঠখোলা’
vuw ‘চৰাই’	kun ‘কুন্ কুন্ মাত’	vuwkun ‘শগুন’

বিশেষ্য	ধাতু	বিশেষ্য	সাধিত বিশেষ্য
tsa	daŋ	hʉm	ts a-daŋ-hʉm
‘ভাত’	‘বান্ধ’	‘ঘৰ’	‘বান্ধনিশাল’
pik	rɔk	zaŋ	pik-rɔk zaŋ
‘খেতি’	‘জ্বলা’	‘মাহ’	‘জানুৱাৰী মাহ’
kɔk	k ^h hit	zaŋ	kɔk-k ^h hit zaŋ
‘কচু’	‘ৰো’	‘মাহ’	‘ফেব্ৰুৱাৰী মাহ’
hamme	pan	zaŋ	hamme-pan zaŋ
‘কণী ধান’	‘নিৰা’	‘মাহ’	‘মাৰ্চ মাহ’
kap	k ^h ʉt	zaŋ	kap-k ^h ʉt zaŋ
‘আছ ধান’	‘সিঁচ’	‘মাহ’	‘এপ্ৰিল’
hamme	puŋ	zaŋ	hamme-puŋ zaŋ
‘কণীধান’	‘কাট’	‘মাহ’	‘মে’
kɔ	p ^h ʉ	zaŋ	kɔ-p ^h ʉ zaŋ
‘নৰা’	‘গুচা’	‘মাহ’	‘জুন’
kap	tsaʉpɔk	zaŋ	kap tsaʉpɔk zaŋ
‘আছ ধান’	‘চাফা কৰ’	‘মাহ’	‘জুলাই’
tsaam pɔ	puŋ	zaŋ	tsaam pɔ puŋ zaŋ
‘ধানগছ’	‘কাট’	‘মাহ’	‘আগষ্ট’
lɔ tu	vaɔwɔk	zaŋ	lɔ tu vaɔwɔk zaŋ
‘বাঁহ, টকৌপাত’	‘গোটা’	‘মাহ’	‘ছেপ্তেম্বৰ’
hʉm	hɔn	zaŋ	hʉm hɔn zaŋ
‘ঘৰ’	‘সাজ’	‘মাহ’	‘অক্টোবৰ’
pik	ʉɔt	zaŋ	pik ʉɔt zaŋ
‘পথাৰ’	‘প্ৰস্তুত কৰ’	‘মাহ’	‘ডিচেম্বৰ’

খ) মূল ৰূপৰ সৈতে বদ্ধৰূপৰ সংযোগত :

- নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্য শব্দৰ লগত বদ্ধৰূপ যোগ কৰি বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা হয়। উদাহৰণ —

বিশেষ্য	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
ha ‘গাঁও’	-te	ha-te ‘গঞ’
huum ‘ঘৰ’	-te	huum-te ‘পৰিয়াল’
p ^h am ‘ঔষধ’	-te	p ^h am-te ‘ডাক্তৰ’
p ^h am ‘ঔষধ’	-ti	p ^h am-ti ‘ঔষধৰ মিক্সাৰ’
nia ‘মৌমাখি’	-ti	nia-ti ‘মৌজোল’
p ^h aru ‘শাক পাচলি’	-ti	p ^h aru-ti ‘শাক-পাচলিৰ জোল’

- নক্টে ভাষাৰ কিছুমান বিশেষ্য শব্দ দুটা মৌলিক শব্দৰ পিচত বদ্ধৰূপৰ সংযোগ কৰি সাধন হয়।

উদাহৰণ —

বিশেষ্য	বিশেষ্য	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
pit ‘পথাৰ’	mcoat ‘কাম’	te ‘বদ্ধৰূপ’	pit-mcoat-te ‘খেতিয়ক’
বিশেষ্য	ধাতু	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
nam ‘চিকাৰ’	hap ‘কৰ’	te ‘বদ্ধৰূপ’	nam-hap-te ‘চিকাৰী’
dbkan ‘দোকান’	taŋ ‘দে’	te ‘বদ্ধৰূপ’	dbkan taŋ-te ‘দোকানী’

- নক্টে ভাষাৰ কিছুমান বিশেষ্য শব্দ ক্ৰিয়ামূলৰ সৈতে বদ্ধৰূপৰ সংযোগত গঠন কৰা হয়।

উদাহৰণস্বৰূপে —

বিশেষ্য	ধাতু	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
na ‘মাছ’	lbat ‘ধৰ’	te ‘বদ্ধৰূপ’	na-lbat-te ‘মাছমৰীয়া’
nam ‘চিকাৰ’	hap ‘কৰ’	te ‘বদ্ধৰূপ’	nam-hap-te ‘চিকাৰী’
ধাতু	বদ্ধৰূপ	বিশেষ্য	
bnŋ ‘নাচি থকা’	te	bnŋte ‘নাচনী’	

- নক্টে ভাষাত বিশেষ্য শব্দ গঠনত কেতবোৰত এটা মূল ৰূপৰ পৰা একেধৰণৰ নতুন শব্দ গঠন হয়। এনেদৰে গঠন হোৱা শব্দত মূল ৰূপৰ সৈতে আন শব্দ যোগ হোৱাত মূল ৰূপটোৱে পূৰ্বৰ অৰ্থৰ পৰা আঁতৰি আহি নতুন অৰ্থ পৰিগ্ৰহ কৰে। উদাহৰণ —

da ‘ভৰি’ক মূল ৰূপ হিচাপে লৈ —

da	‘ভৰি’
da-ku	‘আঠু’
da-tok	‘ভৰি’
da-sok	‘জন্তুৰ ঠেঙৰ খুৰা’
da-p ^h a	‘তলুৱা’

raŋ ‘আকাশ’ক মূল ৰূপ হিচাপে লৈ —

raŋ	‘আকাশ’
raŋ-p ^h a	‘ঢেৰেকণি’
raŋ-mok	‘চমকনি’
raŋ-ŋak	‘আন্ধাৰ’
raŋ-pa	‘বহুৰ’
raŋ-za	‘সন্ধিয়া’

uɯ ‘চৰাই’ক মূল ৰূপ হিচাপে লৈ —

uɯ	‘চৰাই’
uɯ-k ^h a	‘কাউৰী’
uɯ-raŋ	‘পাখি’
uɯ-t ^h ɔi	‘ভাটৌ’
uɯ-kra	‘কপৌ’

ŋa ‘মাছ’ক মূল ৰূপ হিচাপে লৈ —

ŋa-raŋ	‘মাছৰ ফিছা’
ŋa-raŋ	‘মাছৰ কাঁইট’
ŋa-sek	‘মাছৰ বাকলি’

van ‘জুই’ক মূল ৰূপ হিচাপে লৈ —

van-k ^h u	‘ধোঁৱা’
van-po	‘ছাই’
van-hi	‘এঙাৰ’
van-rak	‘ফিৰিঙতি’

- নক্টে ভাষাৰ কিছুমান বিশেষ্য শব্দত দুটা ৰূপ যোগ হওঁতে শব্দটোত পাছত যুক্ত হোৱা ৰূপৰ আদি অক্ষৰ লোপ পায়। এনে শব্দৰ উদাহৰণ —

pit ‘পথাৰ’ + ampat ‘কাম’	=	pit-mopat ‘কৃষি’
ponj ‘বতাহ’ + adonj ‘ডাঙৰ’	=	ponj-donj ‘ধুমুহা’

- নক্টে ভাষাত এটা মূল ৰূপৰ পৰা একেধৰণৰ নতুন বিশেষ্য শব্দ গঠন হওঁতে কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত মূল শব্দৰ আদি অক্ষৰ লোপ হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণ —

apo	‘ফুল’
po-k ^h um	‘ফুলৰ কলি’
po-p ^h ak	‘ফুলৰ পাহি’

- নক্টে ভাষাত সম্বোধনবাচক বিশেষ্য শব্দবোৰ গঠন হওঁতে কিছুমান শব্দৰ ক্ষেত্ৰত মূল ৰূপৰ সৈতে স্বৰৰ আগম হয়। উদাহৰণ —

আগম	সম্বন্ধবাচক শব্দ	সম্বোধনবাচক শব্দ
i	ua ‘পিতৃ’	iva ‘দেউতা’

i	ŋiɔŋ	‘মাতৃ’	iŋiɔŋ	‘মা’
i	vi	‘আইতা’	iŋiɔŋ	‘আইতা’
i	vi	‘পিতৃৰ মাতৃ’	ivi	‘আইতা’
i	nam	‘জোঁৰাই’	inam	‘জোঁৰাই’

গ) অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে সাধিত শব্দ :

নক্টেভাষাত অৰ্থযুক্ত শব্দৰ অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ দ্বাৰাও নতুন নতুন শব্দসাধন কৰা হয়। অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে গঠন হোৱা শব্দক দ্বিৰুক্তি বোলা হয়। উদাহৰণ —

নক্টে	অসমীয়া
adap-adap	‘বাৰে বাৰে’
ma-ma	‘কোনো কোনো’
han-han	‘কোন কোন’
k ^h am-k ^h am	‘মনে মনে’
t ^h am-t ^h am	‘মনোযোগেৰে’
pɔw-pɔw	‘বগা বগা’
sera-sera	‘কি কি’
tsan-tsan	‘উস্ বক্ষা’
k ^h arɔk k ^h arɔk	‘ঘনে ঘনে’
tsan-tsan mei-mei	‘ভাল অৱস্থা’

অৰ্থযুক্ত শব্দৰ আংশিক পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তেও কেতবোৰ বিশেষ্য শব্দৰ সাধন হয়। উদাহৰণ —

নক্টে	অসমীয়া
hum num	‘ঘৰ চৰ’
mɔat sɔat	‘কাম চাম’
a tsuŋ-suŋ ma	‘পকা চকা’

৩.২ বিশেষ্যৰ শব্দ সাধন :

বিশেষ্যৰ গঠন বা সাধন সম্পৰ্কে আলোচনা কৰোঁতে সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন ঘটাবা নঘটা দিশটোৰো সুকীয়াভাৱে বিচাৰ কৰিব পৰা যায়। ভাষাবিশেষৰ শব্দসাধন প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি শব্দ সাধন দুই প্ৰকাৰৰ — সমবৰ্গীয় শব্দসাধন (Class maintaining derivation) আৰু বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন (Class changing derivation)। শব্দসাধন প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণীৰ পৰিৱৰ্তন নঘটিলে অৰ্থাৎ বিশেষ্যৰ পৰা বিশেষ্য, বিশেষণৰ পৰা বিশেষণ আৰু ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুৰ পৰা ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুৰ সাধন হ'লে তাক সমবৰ্গীয় শব্দসাধন বোলা হয়। আনহাতে সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণীৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিলে তাক বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন বোলা হয়। নক্টে ভাষাৰ শব্দসাধন প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ তথা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তনলৈ দৃষ্টি ৰাখি ইয়াক দুভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

- সমবৰ্গীয় বিশেষ্য শব্দ সাধন আৰু
- বিষমবৰ্গীয় বিশেষ্য শব্দ সাধন

৩.২.১ সমবৰ্গীয় শব্দসাধন (Class maintaining derivation) :

বিশেষ্য শব্দ সাধনৰ যি প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন নঘটে অৰ্থাৎ বিশেষ্যৰ পৰা বিশেষ্য শব্দৰ সাধন হয় তাক সমবৰ্গীয় বিশেষ্য শব্দসাধন বোলা হয়। তলত নক্টে ভাষাৰ সমবৰ্গীয় শব্দসাধনৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ কেইটামান উদাহৰণ দেখুওৱা হৈছে —

- নক্টে ভাষাত এটা মৌলিক বিশেষ্য শব্দৰ লগত আন এটা মৌলিক বিশেষ্য শব্দ যোগ কৰি নতুন বিশেষ্য শব্দ সাধিত হয়। উদাহৰণ —

বিশেষ্য	বিশেষ্য	সাধিত বিশেষ্য
k ^h at 'কাপোৰ'	betchiŋ 'ষ্টেণ্ড'(Stand)	k ^h at-betchiŋ 'আলুনা'
k ^h ap 'বাঁহ'	laŋ 'পাত্ৰ'	k ^h ap-laŋ 'পানী থোৱা বাঁহৰ পাত্ৰ'
kaŋ 'পাহাৰ'	k ^h w 'মূৰ'	kaŋk ^h w 'শৃঙ্গ'

zan	‘লো’	k ^h an	‘বল’	zank ^h an	‘বন্দুকৰ গুলী’
va	‘দেউতা’	p ^h ɔ	‘ককায়েক’	vap ^h ɔ	‘বৰদেউতা’
p ^h am	‘ঔষধ’	huum	‘ঘৰ’	p ^h am-huum	‘হাস্পতাল’

- নক্টে ভাষাত এটা মৌলিক বিশেষ্য শব্দৰ সৈতে বদ্ধৰূপৰ সংযোগত ভালেসংখ্যক সমবৰ্গীয় বিশেষ্য শব্দৰ সাধন হয়। উদাহৰণ —

বিশেষ্য	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
ha	{-te}	ha-te ‘গাঁও’
huum	{-te}	huum-te ‘পৰিয়াল’
p ^h am	{-ti}	p ^h am-ti ‘ঔষধৰ মিক্সাৰ’

- নক্টে ভাষাত দুটা মৌলিক বিশেষ্য শব্দৰ লগত নিৰ্দিষ্টতাচক {-te} বদ্ধৰূপ যোগ কৰি যৌগিক বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা হয়। এনে সাধিত শব্দৰ শ্ৰেণীৰ পৰিৱৰ্তন নঘটে। উদাহৰণ —

বিশেষ্য	বিশেষ্য	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
pit	‘পথাৰ’	mɔat	‘কাম’ te pit-mɔat-te ‘খেতিয়ক’

৩.২.২ বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধন (Class changing derivation) :

বিশেষ্য শব্দসাধনৰ যি প্ৰক্ৰিয়াত সাধিত শব্দৰ বৰ্গ বা শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন ঘটে অৰ্থাৎ ধাতু, ক্ৰিয়া বা বিশেষণ শব্দৰ পৰা বিশেষ্য শব্দৰ সাধন হয় তাক বিষমবৰ্গীয় বিশেষ্য শব্দসাধন বুলি কোৱা হয়। নক্টে ভাষাৰ বিষমবৰ্গীয় শব্দসাধনৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ উদাহৰণ এনেদৰে দেখুৱাব পাৰি —

- নক্টে ভাষাত ধাতুৰ সৈতে বদ্ধৰূপৰ সংযোগত, ধাতুৰ সৈতে বিশেষ্যৰ সংযোগত, ধাতুৰ সৈতে বিশেষণৰ, ধাতুৰ সৈতে ধাতুৰ সংযোগত শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন ঘটি বিশেষ্য শব্দৰ সাধন হয়। উদাহৰণ —

বিশেষ্য	ধাতু	সাধিত বিশেষ্য			
ts am	‘দেহা’	mɔ	‘মোহাৰ/মচ’	ts am mɔ	‘গামোচা’
na	‘কাণ’	te	‘ওলমি থাক’	nate	‘কাণফুলি’

বিশেষ্য	ধাতু	সাধিত বিশেষ্য
uʋ 'চৰাই'	k ^h a 'কাউৰীৰ কা কা'	uʋk ^h a 'কাউৰী'
uʋ 'চৰাই'	k ^h uʋk 'মনে মনে বহ'	uʋk ^h uʋk 'ফেঁচা'

ধাতু	বদ্ধৰূপ	সাধিত বিশেষ্য
boŋ 'নাচি থকা'	te	boŋte 'নাচনী'

বিশেষ্য	ধাতু	বিশেষ্য	সাধিত বিশেষ্য
tsa	daŋ	huʋm	tsa-daŋ-huʋm
'ভাত'	'ৰান্ধ'	'ঘৰ'	'ৰান্ধনিশাল'
pik	roʋk	zaŋ	pik-roʋk zaŋ
'খেতি'	'জ্বলা'	'মাহ'	'জানুৱাৰী মাহ'

ধাতু	ধাতু	সাধিত বিশেষ্য
ka 'বন্ধ কৰ'	sak 'খোল'	kasak 'দুৱাৰ'
p ^h an 'মেল'	p ^h ei 'পাখিৰে উৰ'	p ^h an-p ^h ei 'পখিলা'

- বিশেষ্য শব্দৰ সৈতে বিশেষণৰ সংযোগত সাধিত যৌগিক বিশেষ্য —

বিশেষ্য	বিশেষণ	সাধিত বিশেষ্য
uʋ 'চৰাই'	sa 'সৰু'	uʋsa 'ঘৰচিৰিকা'
sa 'সৰু'	k ^h at 'কাপোৰ'	sak ^h at 'ৰুমাল'
zo 'পানী'	k ^h am 'গৰম'	zo k ^h am 'গৰম পানী'
poŋ 'বতাহ'	ki 'চেচা'	poŋki 'চেচা বতাহ'

- নিৰ্দেশবোধক ৰূপৰ সৈতে বিশেষ্য শব্দৰ সংযোগতো পৰিৱৰ্তিত ৰূপত সাধিত বিশেষ্য গঠন হয়।

উদাহৰণ —

নিৰ্দেশবোধক	বিশেষ্য	যৌগিক বিশেষ্য
tam 'পাছফাল'	ra: 'হাড়'	tam-ra ৰাজহাড়

৩.৩ বিশেষ্যৰ প্ৰকাৰ :

প্ৰকৃতি অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্য শব্দসমূহক মূলতঃ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি।

- সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য
- সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য
- সংখ্যাবাচক বিশেষ্য

৩.৩.১ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য :

যি বিশেষ্যই কোনো জাতি বা শ্ৰেণীৰ সাধাৰণ সংজ্ঞা বা নাম, কোনো বস্তু, ঠাইৰ নাম, মানুহ বা প্ৰাণীৰ নাম, পৰ্বত, নদী ইত্যাদিৰ নাম বুজায় সেইবোৰেই সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য। সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য শব্দসমূহক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি।

- সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য
- বিশেষ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য

সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য :

কোনো জাতি বা শ্ৰেণীৰ সাধাৰণ নাম বুজোৱা শব্দবোৰেই সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য। এই বিশেষ্য শব্দসমূহে কোনো বিশেষ এটা প্ৰাণী বা বিশেষ নদ-নদীক নুবুজাই সাধাৰণভাৱে সকলোকে বুজায়। উদাহৰণ —

man	'গৰু'
uɔ	'চৰাই'
sa	'বাঘ'
poŋ	'ছাগলী'

miaŋ	‘মেকুৰী’
ha-ho	‘পাহাৰ’
lei	‘ম’হ’
uak	‘গাহৰি’
poak	‘হাতী’
ue	‘বান্দৰ’
zu-po	‘এন্দুৰ’
tsu:m-p ^h o	‘জেঠী’
su:n	‘বেলি’
ha	‘পৃথিৱী/মাটি’
ha-ŋak	‘বোকা’
raŋ	‘আকাশ’
p ^h oam	‘মেঘ’
zo	‘পানী’
loŋ	‘শিল’
mo:k	‘ঘোঁৰা’
uɔ-poŋ	‘কুকুৰা’
pu:	‘সাপ’
lu:p	‘ভেকুলী’
ua-k ^h a	‘কাউৰী’
ɲia-k ^h u:ti	‘মৌ’
mit-tsit	‘মাখি’

বিশেষ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য :

কোনো বিশেষ বস্তু, ঠাইৰ নাম বা মানুহৰ নাম, পৰ্বত-পাহাৰ, নদীৰ নাম আদিক বিশেষভাৱে বুজোৱা বিশেষ্যবোৰেই বিশেষ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য। উদাহৰণ —

মানুহৰ নাম :	ronpi 'ৰংপি'	risaŋ 'ৰিচাং'
	k ^h u ⁿ sid 'খুনচিদ'	nokpɔ 'নকপ'
	ninɔ 'নিন'	vaŋk ^h u 'বানখু'
	vanlɔ 'বানল'	panka 'পানকা'
ঠাইৰ নাম :	k ^h u ⁿ sa 'খুনচা'	deomali 'দেওমালী'
	paniduria 'পানীদুৰীয়া'	lazu 'লাজু'
	dadɔm 'ডাডম'	joipur 'জয়পুৰ'
নদীৰ নাম :	tirap 'টিৰাপ'	dibaŋ 'দিবাং'
	kameŋ 'কামেং'	namku 'নামকু'
	tisa 'টিচা'	tiɔk 'টিয়ক'
	timɔn 'টিমন'	d ^h ɔnsiri 'ধনশিৰি'
খাদ্যবস্তুৰ নাম :	uɔŋ 'চাউল'	tian 'তেল'
	sum 'নিমখ'	ŋa 'মাছ'
	ti 'কণী'	k ^h elap, p ^h alap 'চাহ'
	pɔ-uɔŋ 'গোমধান'	pellu, pallu 'তামোল'
শাক-পাচলিৰ নাম :		
	p ^h an-t ^h uri 'বেঙেনা'	ku ^m 'ৰঙালাও'
	mak-ri 'নেমু'	ha-k ^h ɔn 'বনৰীয়া আলু'
	ri-tsit 'কেপচিকাম'	tsiŋ 'আদা'

চৰাই-চিৰিকটিৰ নাম :

varak 'হাইঠা'	la 'শেন'
vuukun 'শগুন'	pag-mak 'হাঁহ'
vuuk ^h a 'কাউৰী'	vuuk ^h uuk 'ফেঁচা'
vuutaa 'কাঠখোলা'	

৩.৩.২ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য :

মানুহৰ মাজত গঢ়ি উঠা সম্পৰ্কবোৰ নিৰ্দেশ কৰা শব্দবোৰেই সম্বন্ধবাচক শব্দ। সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰ জন্মগত, বৈবাহিক আৰু সামাজিক সম্পৰ্কৰ জৰিয়তে গঢ় লয়। নক্টেভাষাৰ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য শব্দসমূহক এনেদৰে ভাগ কৰিব পাৰি। —

- জন্মসূত্ৰে
- বৈবাহিক সূত্ৰে
- সামাজিক সম্পৰ্ক সূত্ৰে

জন্মসূত্ৰে গঢ়ি উঠা সম্বন্ধবাচক শব্দ :

ua	'পিতৃ'
niŋŋ	'মাতৃ'
dala- ^h tsa	'পুত্ৰ'
dehijak- ^h tsa	'জী'
p ^h ɔ	'ককাই'
vaphɔ	'বৰদেউতা'
k ^h ɔk ^h ɔ	'বৰমা'
vadi	'দদাই'
ŋinadi	'পেহী'

ɲik ^h ɔ	‘জেঠাই’
te	‘ককা’
ʈsu	‘নাতি/নাতিনী’
ʈsa	‘ভাগিন/ভাগিনী’
ui	‘আইতা’

বৈবাহিক সূত্রে গঢ়ি উঠা সম্বন্ধবাচক শব্দ :

taŋ-va	‘পতি’
taŋ-niu	‘পত্নী’
hɔpa	‘শহুৰ’
nipa	‘শাহু’
na-nijan	‘বোৱাৰী’
me:mat	‘খুলশালী’
hɔupa	‘শহুৰ’

সামাজিক সম্পর্ক সূত্রে গঢ়ি উঠা সম্বন্ধবাচক শব্দ :

ru-va	‘বন্ধু’
p ^h a-na	‘সমবয়সীয়া বন্ধু’
lam-ru-sa	‘যিকোনো বয়সৰ বন্ধু’
ran	‘শত্ৰু’

নক্টে ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ গঠন :

গঠনৰ ফালৰপৰা নক্টে ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দবোৰক মৌলিক আৰু যৌগিক — এই দুই ধৰণে ভাগ কৰি দেখুৱাব পাৰি।

মৌলিক সম্বন্ধবাচক শব্দ :	va	‘পিতৃ’
	ui	‘আইতা/আজু আইতা’

	na	‘ভনী’
	pho	‘ককাই’
	nipa	‘শাহ’
	te	‘ককা’
যৌগিক সম্বন্ধবাচক শব্দ :	taŋ-va	‘পতি’
	taŋ-niu	‘পত্নী’
	ruu-va	‘বন্ধু’
	lam-ruu-sa	‘যিকোনো বয়সৰ বন্ধু’

নক্টেভাষাৰ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য (Kinsip noun) শব্দসমূহৰ কিছুমান সম্বন্ধৰ ক্ষেত্ৰত সম্বোধনাত্মক শব্দ (Terms of address) আৰু সম্বন্ধবাচক শব্দ (Terms of reference) সুকীয়া সুকীয়া। এই দিশৰ পৰা বিচাৰ কৰি চালে এনেধৰণে দেখুৱাব পাৰি —

- সম্বন্ধ (Terms of reference) আৰু সম্বোধন (Terms of address) ৰ বাবে একে শব্দৰ ব্যৱহাৰ।
- সম্বন্ধ (Terms of reference) আৰু সম্বোধন (Terms of address) ৰ বাবে সুকীয়া শব্দৰ ব্যৱহাৰ।

সম্বন্ধ (Terms of reference) আৰু সম্বোধন (Terms of address) ৰ বাবে একে শব্দৰ

ব্যৱহাৰ—	সম্বন্ধ (Terms of reference)	সম্বোধন (Terms of address)
	vapho ‘বৰদেউতাক’	vapho ‘বৰদেউতা’
	vadi ‘দদায়েক’	vadi ‘দদাই’
	k ^h ɔk ^h ɔ ‘বৰমাক’	k ^h ɔk ^h ɔ ‘বৰমা’
	ŋinadi ‘পেহীয়েক’	ŋinadi ‘পেহী’
	ŋik ^h ɔ ‘জেঠায়েক’	ŋik ^h ɔ ‘জেঠাই’

সম্বন্ধ (Terms of reference) আৰু সম্বোধন (Terms of address) ৰ বাবে সুকীয়া শব্দৰ ব্যৱহাৰ—

	সম্বন্ধ (Terms of reference)	সম্বোধন (Terms of address)
আগম :	va ‘পিতৃ’	iva ‘দেউতা’
	niɔŋ ‘মাতৃ’	iɲiɔŋ ‘মা’
	vi ‘পিতৃৰ মাতৃ’	ivi ‘আইতা’
দ্বিৰুক্তি :	phɔ ‘ককাই’	phɔ-phɔ ‘ককাইদেউ’
	suu ‘ডাঙৰ বায়েক’	susu ‘বাইদেউ’
লোপ :	va-didi পিতৃৰ ভায়েকৰ পত্নী	didi ‘খুৰীদেউ’

৩.৩.৩ সংখ্যাবাচক বিশেষ্য শব্দ :

নক্টে ভাষাত সংখ্যাবাচক বিশেষ্য শব্দসমূহ চাৰি ধৰণেৰে গঠিত হয়। সেইসমূহ হৈছে —

- পৃথক শব্দ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা
- যোগাত্মক পদ্ধতিৰ দ্বাৰা
- পূৰণাত্মক আৰু যোগাত্মক পদ্ধতিৰ সংমিশ্ৰণত
- পূৰণাত্মক পদ্ধতিৰ দ্বাৰা

পৃথক শব্দ ব্যৱহাৰ :

নক্টে ভাষাত একৰপৰা দহলৈকে সংখ্যাবাচক শব্দবোৰ বুজাবলৈ পৃথক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

সংখ্যাবাচক মৌলিক শব্দসমূহৰ ক্ষেত্ৰত একৰ পৰা তিনিলৈকে ‘van’ ৰূপৰ প্ৰয়োগ হয়। উদাহৰণ —

van-t ^h e	‘এক’
van-ɲi	‘দুই’
van-ram	‘তিনি’
ɔɔli	‘চাৰি’
baŋa	‘পাঁচ’

irok	‘ছয়’
ijit	‘সাত’
set	‘আঠ’
k ^h u	‘ন’
tsi	‘দহ’

যোগাত্মক পদ্ধতিৰ দ্বাৰা :

নক্টে ভাষাত এঘাৰৰ পৰা উনৈশলৈকে tsi ‘দহ’ সংখ্যাবাচক শব্দৰ লগত একৰ পৰা ন বুজোৱা

সংখ্যাবাচক শব্দ যোগ হয়। উদাহৰণ —

tsi ‘দহ’ + van-t ^h e ‘এক’	=	tsi-van-t ^h e ‘এঘাৰ’
tsi ‘দহ’ + van-ni ‘দুই’	=	tsi-van-ni ‘বাৰ’
tsi ‘দহ’ + van-ram ‘তিনি’	=	tsi-van-ram ‘তেৰ’
tsi ‘দহ’ + bɔli ‘চাৰি’	=	tsi-bɔli ‘চৈধ্য’
tsi ‘দহ’ + baŋa ‘পাঁচ’	=	tsi-baŋa ‘পোন্ধৰ’
tsi ‘দহ’ + irok ‘ছয়’	=	tsi-irok ‘ষোল্ল’
tsi ‘দহ’ + ijit ‘সাত’	=	tsi-ijit ‘সোতৰ’
tsi ‘দহ’ + set ‘আঠ’	=	tsi-set ‘ওঠৰ’
tsi ‘দহ’ + k ^h u ‘ন’	=	tsi-k ^h u ‘উনৈশ’

পূৰণাত্মক আৰু যোগাত্মক পদ্ধতিৰ সংমিশ্ৰণত :

নক্টে ভাষাত পূৰণাত্মক আৰু যোগাত্মক এই দুই ধৰণৰ পদ্ধতিৰ সংমিশ্ৰণেৰেও সংখ্যাবাচক শব্দ গঠন কৰা হয়। নক্টে ভাষাত একৈশৰ পৰা উনত্রিশলৈকে, একত্রিশৰ পৰা উনচল্লিশলৈকে, একচল্লিশৰ পৰা উনপঞ্চাশলৈকে, একাৱনৰ পৰা উনষাঠলৈকে, এযষ্টিৰ পৰা উনসত্তৰলৈকে, একাশীৰ পৰা উন্নান্বৈলৈকে, একান্বৈৰ পৰা নিৰান্বৈলৈকে সংখ্যাবাচক শব্দবোৰ গঠন কৰোঁতে ক্ৰমে দহ বুজোৱা

{ruvok} শব্দৰ সৈতে এক, দুই আদি সংখ্যাবোৰ পূৰণ কৰি বিশ, ত্ৰিশ, চল্লিছ, পঞ্চাশ, ষাঠি, সত্তৰ, আশী, নব্বৈ আদি সংখ্যা গঠন কৰা হয়। তাৰ লগত পুনৰ এক, দুই আদি সংখ্যা যোগ দি সংখ্যাবাচক শব্দ গঠন কৰা হয়। উদাহৰণ —

ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + van-t ^{he} ‘এক’	= ruvokni-van-t ^{he} ‘একৈশ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + van-ni ‘দুই’	= ruvokni-van-ni ‘বাইছ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + van-ram ‘তিনি’	= ruvokni-van-ram ‘তেইছ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + boli ‘চাৰি’	= ruvokni-boli ‘চৌবিশ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + baya ‘পাঁচ’	= ruvokni-baya ‘পঁচিশ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + irok ‘ছয়’	= ruvokni-irok ‘ছাবিশ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + injit ‘সাত’	= ruvokni-injit ‘সাতইশ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + set ‘আঠ’	= ruvokni-set ‘আঠাইশ’
ruvok ‘দহ’ x ni ‘দুই’ + k ^{hu} ‘ন’	= ruvokni-k ^{hu} ‘উনত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + van-t ^{he} ‘এক’	= ruvokram-van-t ^{he} ‘একত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + van-ni ‘দুই’	= ruvokram-van-ni ‘বত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + van-ram ‘তিনি’	= ruvokram-van-ram ‘তেত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + boli ‘চাৰি’	= ruvokram-boli ‘চৌত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + baya ‘পাঁচ’	= ruvokram-baya ‘পয়ত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + irok ‘ছয়’	= ruvokram-irok ‘ছয়ত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + injit ‘সাত’	= ruvokram-injit ‘সাতত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + set ‘আঠ’	= ruvokram-set ‘আঠত্ৰিশ’
ruvok ‘দহ’ x ram ‘তিনি’ + k ^{hu} ‘ন’	= ruvokram-k ^{hu} ‘উনচল্লিশ’
ruvok ‘দহ’ x boli ‘চাৰি’ + van-t ^{he} ‘এক’	= ruvok-boli-van-t ^{he} ‘একচল্লিশ’

rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + van-ni ‘দুই’	= rʉʉʉk-bɔli-van-ni ‘বিয়াল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + van-ram ‘তিনি’	= rʉʉʉk-bɔli-van-ram ‘তিয়াল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + bɔli ‘চাৰি’	= rʉʉʉk-bɔli-bɔli ‘চৌৰাল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + baŋa ‘পাঁচ’	= rʉʉʉk-bɔli-baŋa ‘পঞ্চাল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + irɔk ‘ছয়’	= rʉʉʉk-bɔli-irɔk ‘ছয়চাল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + iŋit ‘সাত’	= rʉʉʉk-bɔli-iŋit ‘সাতচাল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + set ‘আঠ’	= rʉʉʉk-bɔli-set ‘আঠচাল্লিশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’ + k ^h w ‘ন’	= rʉʉʉk-bɔli-k ^h w ‘উনপঞ্চাশ’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + van-t ^h e ‘এক’	= rʉʉʉk-baŋa-van-t ^h e ‘একাৰন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + van-ni ‘দুই’	= rʉʉʉk-baŋa-van-ni ‘বাৰন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + van-ram ‘তিনি’	= rʉʉʉk-baŋa-van-ram ‘তেৰন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + bɔli ‘চাৰি’	= rʉʉʉk-baŋa-bɔli ‘চৌৰন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + baŋa ‘পাঁচ’	= rʉʉʉk-baŋa-baŋa ‘পাঁচপন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + irɔk ‘ছয়’	= rʉʉʉk-baŋa-irɔk ‘ছাপন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + iŋit ‘সাত’	= rʉʉʉk-baŋa-iŋit ‘সাতাৰন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + set ‘আঠ’	= rʉʉʉk-baŋa-set ‘আঠাৰন’
rʉʉʉk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’ + k ^h w ‘ন’	= rʉʉʉk-baŋa-k ^h w ‘উনষাঠি’
rʉʉʉk ‘দহ’ x rɔk ‘ছয়’ + van-t ^h e ‘এক’	= rʉʉʉk-rɔk-van-t ^h e ‘এষষ্ঠি’
rʉʉʉk ‘দহ’ x rɔk ‘ছয়’ + van-ni ‘দুই’	= rʉʉʉk-rɔk-van-ni ‘বাষষ্ঠি’
rʉʉʉk ‘দহ’ x rɔk ‘ছয়’ + van-ram ‘তিনি’	= rʉʉʉk-rɔk-van-ram ‘তেষষ্ঠি’
rʉʉʉk ‘দহ’ x rɔk ‘ছয়’ + bɔli ‘চাৰি’	= rʉʉʉk-rɔk-bɔli ‘চৌষষ্ঠি’
rʉʉʉk ‘দহ’ x rɔk ‘ছয়’ + baŋa ‘পাঁচ’	= rʉʉʉk-rɔk-baŋa ‘পয়ষষ্ঠি’

ruvok 'দহ' x rok 'ছয়' + irok 'ছয়'	= ruvok-rok-irok 'ছয়ষষ্ঠি'
ruvok 'দহ' x rok 'ছয়' + ijit 'সাত'	= ruvok-rok-ijit 'সাতষষ্ঠি'
ruvok 'দহ' x rok 'ছয়' + set 'আঠ'	= ruvok-rok-set 'আঠষষ্ঠি'
ruvok 'দহ' x rok 'ছয়' + k ^h u 'ন'	= ruvok-rok-k ^h u 'উনসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + van-t ^h e 'এক'	= ruvok-jit-van-t ^h e 'এসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + van-ni 'দুই'	= ruvok-jit-van-ni 'বাসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + van-ram 'তিনি'	= ruvok-jit-van-ram 'তেসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + b ^o li 'চাৰি'	= ruvok-jit-b ^o li 'চৌসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + ba ^o a 'পাঁচ'	= ruvok-jit-ba ^o a 'পয়সত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + irok 'ছয়'	= ruvok-jit-irok 'ছয়সত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + ijit 'সাত'	= ruvok-jit-ijit 'সাতসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + set 'আঠ'	= ruvok-jit-set 'আঠসত্তৰ'
ruvok 'দহ' x jit 'সাত' + k ^h u 'ন'	= ruvok-jit-k ^h u 'উনাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + van-t ^h e 'এক'	= ruvok-sat-van-t ^h e 'একাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + van-ni 'দুই'	= ruvok-sat-van-ni 'বিৰাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + van-ram 'তিনি'	= ruvok-sat-van-ram 'তিৰাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + b ^o li 'চাৰি'	= ruvok-sat-b ^o li 'চৌৰাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + ba ^o a 'পাঁচ'	= ruvok-sat-ba ^o a 'পঁচাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + irok 'ছয়'	= ruvok-sat-irok 'ছয়শী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + ijit 'সাত'	= ruvok-sat-ijit 'সাতাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + set 'আঠ'	= ruvok-sat-set 'আঠাশী'
ruvok 'দহ' x sat 'আঠ' + k ^h u 'ন'	= ruvok-sat-k ^h u 'উনানব্বৈ'

rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + van-t ^h e ‘এক’	= rwɔɔk-k ^h u-van-t ^h e ‘একান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + van-ni ‘দুই’	= rwɔɔk-k ^h u-van-ni ‘বিবান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + van-ram ‘তিনি’	= rwɔɔk-k ^h u-van-ram ‘তিবান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + bɔli ‘চাৰি’	= rwɔɔk-k ^h u-bɔli ‘চৌবান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + baŋa ‘পাঁচ’	= rwɔɔk-k ^h u-baŋa ‘পঞ্চান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + iɾɔk ‘ছয়’	= rwɔɔk-k ^h u-iɾɔk ‘ছয়ান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + iŋit ‘সাত’	= rwɔɔk-k ^h u-iŋit ‘সাতান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + set ‘আঠ’	= rwɔɔk-k ^h u-set ‘আঠান্নবৈ’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’ + k ^h u ‘ন’	= rwɔɔk-k ^h u-k ^h u ‘নিবান্নবৈ’

পূৰণাত্মক পদ্ধতিৰে :

নক্টে ভাষাত দহ বুজাবলৈ *tsi* ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কিন্তু বিশ, ত্ৰিশ আদি সংখ্যাবাচক শব্দ গঠন হওঁতে দহ বুজাবলৈ আন এটা ৰূপ {rwɔɔk} ব্যৱহাৰ কৰি তাৰ সৈতে পূৰণাত্মক পদ্ধতিৰে দহ-দুই, দহ-তিনি, দহ-চাৰি – এনেদৰে বিশ, ত্ৰিশ, চল্লিশৰ পৰা নব্বৈলৈকে সংখ্যাবাচক শব্দ গঠন কৰা হয়।

উদাহৰণ—

rwɔɔk ‘দহ’ x ni ‘দুই’	=	rwɔɔkni ‘বিশ’
rwɔɔk ‘দহ’ x ram ‘তিনি’	=	rwɔɔkram ‘ত্ৰিশ’
rwɔɔk ‘দহ’ x bɔli ‘চাৰি’	=	rwɔɔk-bɔli ‘চল্লিশ’
rwɔɔk ‘দহ’ x baŋa ‘পাঁচ’	=	rwɔɔk-baŋa ‘পঞ্চাশ’
rwɔɔk ‘দহ’ x rɔk ‘ছয়’	=	rwɔɔk-rɔk ‘ষাঠি’
rwɔɔk ‘দহ’ x ŋit ‘সাত’	=	rwɔɔk-ŋit ‘সত্তৰ’
rwɔɔk ‘দহ’ x sat ‘আঠ’	=	rwɔɔk-sat ‘আশী’
rwɔɔk ‘দহ’ x k ^h u ‘ন’	=	rwɔɔk-k ^h u ‘নব্বৈ’

নক্টে ভাষাত প্ৰথম, দ্বিতীয়, তৃতীয়; এবাৰ, দুবাৰ, তিনিবাৰ – আদি ধৰণৰ সংখ্যাৰাচকতা গঠনৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য দেখা যায়। তলত এনেধৰণৰ কেইটামান উদাহৰণ দিয়া হৈছে —

k ^h ɔbaŋ	‘প্ৰথম’
k ^h adi	‘দ্বিতীয়’
pɔdram	‘তৃতীয়’
dɔpɔɔli	‘চতুৰ্থ’
hɔk-t ^h e	‘এবাৰ’ (Once)
hɔk-ni	‘দুবাৰ’ (Twice)
hɔk-ram	‘তিনিবাৰ’ (Thrice)

ভগ্নাংশ :

ak ^h a	$\frac{1}{2}$
b ^h agbali	$\frac{1}{4}$
va-ni k ^h a-te	$1\frac{1}{2}$
va-t ^h e k ^h a-t ^h e	$2\frac{1}{2}$
isi-p ^h a	ডজন (darzan)
p ^h an-rɔk	আধাডজন

নক্টে ভাষাৰ কেলেণ্ডাৰ (nokte danian)

নক্টেসকলৰ তাৰিখৰ গণনা চন্দ্ৰৰ গতিবিধিৰ সৈতে সম্পৰ্কিত। নক্টে ভাষাত danian মানে হৈছে কেলেণ্ডাৰ। da মানে চন্দ্ৰ। নক্টেসকলৰ কেলেণ্ডাৰত ত্ৰিছ দিনলৈকে গণনা কৰা হয়। তলত নক্টেসকলৰ কেলেণ্ডাৰ অনুসৰি ত্ৰিছ দিনৰ গণনা উল্লেখ কৰা হ’ল —

danian vɔ-t ^h e	‘এক’	ন জোনৰ প্ৰথম দিন
danian vɔ-ni	‘দুই’	ন জোনৰ দ্বিতীয় দিন

dajian ʋD-ram	‘তিনি’ ন জোনৰ তৃতীয় দিন
dajian ʋD-bɔli	‘চাৰি’ ন জোনৰ চতুৰ্থ দিন
dajian ʋD-baŋa	‘পাঁচ’ ন জোনৰ পঞ্চম দিন
dajian ʋD-erɔk	‘ছয়’ ন জোনৰ ষষ্ঠ দিন
dajian ʋD-eiŋit	‘সাত’ ন জোনৰ সপ্তম দিন
dajian ʋD-esat	‘আঠ’ ন জোনৰ অষ্টম দিন
dajian ʋD-ek ^h u	‘ন’ ন জোনৰ নবম দিন
dajian ʋD-e tsi	‘দহ’ ন জোনৰ দশম দিন
lɔm t̃s a ʋD-t ^h e	এঘাৰ ন জোনৰ একাদশ দিন
lɔnu ʋD-ni	বাৰ ন জোনৰ দ্বাদশী দিন
datum	তেৰ পূৰ্ণ জোন (পূৰ্ণিমা)
datum	চৈধ্য পূৰ্ণ জোন (নক্সেসকলৰ মতে তিনিদিন পূৰ্ণজোন থাকে)
datum	পোন্ধৰ পূৰ্ণ জোন
dasɔŋ ʋD-t ^h e	ষোল্ল পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ প্ৰথম দিন
dasɔŋ ʋD-ni	সোতৰ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ দ্বিতীয় দিন
dasɔŋ ʋD-ram	ওঠৰ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ তৃতীয় দিন
dasɔŋ ʋD-bɔli	উনৈশ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ চতুৰ্থ দিন
dasɔŋ ʋD-baŋa	বিশ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ পঞ্চম দিন
dasɔŋ ʋD-erɔk	একৈশ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ ষষ্ঠ দিন
dasɔŋ ʋD-eiŋit	বাইছ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ সপ্তম দিন
dasɔŋ ʋD-esat	তেইশ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ অষ্টম দিন
dasɔŋ ʋD-ek ^h u	চৌবিশ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ নবম দিন
dasɔŋ ʋD-e tsi	পচিশ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ দশম দিন

tsil ʋɔ-tʰe	চাবিছ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ একাদশ দিন
tsil ʋɔ-ni	সাতাইছ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ দ্বাদশ দিন
da-ma	আঠাইছ পূৰ্ণ জোনৰ পাছৰ ত্ৰয়োদশ দিন (আউসী)
da-pu	উনত্ৰিশ আউসীৰ পাছৰ প্ৰথম দিন
tsɔ pʰa-da/zɯ kʰe-da	ত্ৰিশ

আউসীৰ পাছৰ প্ৰথম জোন ওলোৱা দিন অৰ্থাৎ নক্টে কেলেণ্ডাৰৰ ত্ৰিছ সংখ্যক দিনটোক ‘tsɔ-pʰa-da’ নাইবা ‘zɯ kʰe’ বোলা হয়। নক্টে ভাষাত ‘tsɔ pʰa’ মানে বজাঘৰীয়া বিশিষ্ট লোক, যিয়ে তীক্ষ্ণ মেধাশক্তি আৰু দৃষ্টিশক্তিৰ অধিকাৰী। তেওঁলোকৰ মতে আউসীৰ পাছৰ প্ৰথম জোন সেই ‘লোকজনেহে দেখা পায়। ‘zɯ kʰe’ ৰ শব্দৰ অৰ্থ জন্তু। এই জোন ‘tsɔ pʰa’ ৰ উপৰিও ‘zɯ kʰe’ (জীৱ জন্তু)ও দেখে বুলি নক্টেসকলে বিশ্বাস কৰে।

মাহ :

নক্টেসকলৰ মাহৰ গণনা কৃষিৰ সৈতে পোনপটীয়াকৈ সম্পৰ্কিত। সেয়ে কৃষিকাৰ্যৰ সময় অনুসৰি তেওঁলোকে মাহসমূহৰ নাম নিৰ্ধাৰণ কৰি লৈছে। তলত নক্টেসকলৰ মাহসমূহৰ নাম উল্লেখ কৰা হ’ল।

pik-rɔk zaŋ	January	pik ‘খেতি’+ rɔk ‘জ্বলা’ বুমখেতিৰ কাৰণে পথাৰৰ জাবৰ জ্বলোৱা সময়
kɔk-kʰhit zaŋ	February	kɔk ‘কচু’+ kʰhit ‘বো’ কচু বোৱাৰ মাহ
hamme-pan zaŋ	March	hamme ‘কণী ধান’+ hamme ‘নিৰা’ কণীধানৰ পথাৰ চাফা কৰাৰ মাহ
kap-kʰuut zaŋ	April	kap ‘আছ ধান’+ kʰuut ‘সিঁচ’ আছধান সিঁচাৰ মাহ
hamme-puŋ zaŋ	May	hamme ‘কণীধান’+ puŋ ‘কাট’ কণীধান কটাৰ মাহ
kɔ-pʰu zaŋ	June	kɔ ‘নৰা’+ pʰu ‘গুচা’ কণীধানৰ নৰা গুচোৱা মাহ
kap tsuɔk zaŋ	July	kap ‘আছ ধান’+ tsuɔk ‘চাফা কৰ’ আছধানৰ পথাৰ চাফা কৰা মাহ

tsaam pɔ puun zaŋ	August	tsaam pɔ ‘আহু ধানৰ গছ’+ puun ‘কাট’ আহুধান কটাৰ মাহ
lo tuu vaduɔk zaŋ	September	lo tuu ‘বাঁহ, টকৌপাত’+ vaduɔk ‘গোটা’ ঘৰ সাজিবৰ বাবে বাঁহ, টকৌপাত গোটাৰ মাহ।
huum hɔn zaŋ	October	huum ‘ঘৰ’+ hɔn ‘সাজ’ ঘৰ সজাৰ মাহ
loku zaŋ (New year)	November	loku ‘লকু’ (নষ্টেসকলৰ মূল উৎসৰ লকু) লকু উৎসৰ সময়।
pik vɔt zaŋ	December	pik ‘পথাৰ’+ vɔt ‘প্ৰস্তুত কৰ’ পুনৰ ধুমখেতিৰ বাবে পথাৰ চাপা কৰা মাহ

৩.৪ বিশেষ্যৰ ৰূপসাধন :

৩.৪.১ বচন :

নষ্টে ভাষাৰ বচনৰ একবচন আৰু বহুবচন এই দুই ৰূপ পোৱা যায়। নষ্টে ভাষাত দ্বিবচন পোৱা নাযায়। অৱশ্যে দুই বা যোৰ বুজোৱা সংখ্যাবাচক শব্দ যোগ কৰি দুটা বুজোৱা হয়।

একবচন :

নষ্টে ভাষাত একবচন আৰু বচন নিৰপেক্ষ ৰূপৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। একবচন বুজাবলৈ বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা বচন নিৰপেক্ষ বিশেষ্যকে সাধাৰণতে একবচন হিচাপেও ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

উদাহৰণ—

নষ্টে	অসমীয়া
man	‘গৰু’
lei	‘ম’হ’
ra	‘চৰাই’
sad	‘বাঘ’

sap-ba	‘ভালুক’
huu	‘কুকুৰ’
ue	‘বান্দৰ’
minjaŋ	‘মানুহ’

অৱশ্যে কিছুমান বিশেষ্যৰ সৈতে সংখ্যাবাচক এক শব্দৰ ব্যৱহাৰেৰে নক্টে ভাষাত একবচন নিৰ্দেশ কৰা হয়। উদাহৰণ –

নক্টে	অসমীয়া
man-van-t ^h e	‘এটা গৰু’
lei-van-t ^h e	‘এটা ম’হ’
huu-van-t ^h e	‘এটা কুকুৰ’
ue-van-t ^h e	‘এটা বান্দৰ’
minjaŋ-van-t ^h e	‘এটা মানুহ’
ue-van-t ^h e	‘এটা বান্দৰ’

বহুবচন :

নক্টে ভাষাত মানুহ আৰু জীৱ জন্তু তথা প্ৰাণীবাচক, অপ্ৰাণীবাচক বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনৰ অৰ্থ নিৰ্ণয়ৰ প্ৰক্ৰিয়া তিনিটা। প্ৰক্ৰিয়াকেইটা হ’ল —

- বহুবচনাত্মক ৰূপৰ সংযোগত
- সংখ্যাবাচক শব্দৰ সংযোগত
- নিৰ্দিষ্টতাবাচক আৰু অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপৰ সংযোগত

বহুবচনাত্মক ৰূপৰ সংযোগত :

বহুবচনৰ ৰূপ দিবলৈ সাধাৰণতে মানুহ আৰু জীৱ জন্তু তথা প্ৰাণীবাচক, অপ্ৰাণীবাচক আদি বচন নিৰপেক্ষ বিশেষ্য শব্দৰ পাছত {-he} বহুবচনাত্মক ৰূপ যোগ কৰা হয়।

উদাহৰণ —

মানুহৰ ক্ষেত্ৰত :	বচন নিৰপেক্ষ ৰূপ	বহুবচনাত্মক ৰূপ
	minjaŋ ‘মানুহ’	minjaŋ-he ‘মানুহবোৰ’
	dehijak ‘মাইকী মানুহ’	dehijak-he ‘মাইকী মানুহবোৰ’
	paŋmi-sa ‘ডেকা’	paŋmi-sa-he ‘ডেকাবোৰ’
	zantsɔ-na ‘গাভৰু’	zantsɔ-na-he ‘গাভৰুবোৰ’
	ʈs u ‘নাতি’	ʈs u-he ‘নাতিবোৰ’
	ruu-va ‘বন্ধু’	ruu-va-he ‘বন্ধুবোৰ’
	ran ‘শত্ৰু’	ran-he ‘শত্ৰুবোৰ’
জীৱ-জন্তুৰ ক্ষেত্ৰত :	বচন নিৰপেক্ষ ৰূপ	বহুবচনাত্মক ৰূপ
	uak ‘গাহৰি’	uak-he ‘গাহৰিবোৰ’
	huu ‘কুকুৰ’	huu-he ‘কুকুৰবোৰ’
	uɔ ‘চৰাই’	uɔ-he ‘চৰাইবোৰ’
	sa ‘বাঘ’	sa-he ‘বাঘবোৰ’
	poŋ ‘ছাগলী’	poŋ-he ‘ছাগলীবোৰ’
	miaŋ ‘মেকুৰী’	miaŋ-he ‘মেকুৰীবোৰ’
গছ-গছনিৰ ক্ষেত্ৰত :	বচন নিৰপেক্ষ ৰূপ	বহুবচনাত্মক ৰূপ
	baŋ ‘গছ’	baŋ-he ‘গছবোৰ’
	apo ‘ফুল’	apo-he ‘গছবোৰ’
	adak ‘পাত’	adak-he ‘পাতবোৰ’
	uan ‘ঘাঁহ’	uan-he ‘ঘাঁহবোৰ’
	apo ‘ফুল’	apo-he ‘ফুলবোৰ’

pan-ri ‘ফল’	pan-ri-he ‘ফলবোৰ’
uun ‘হাবি’	uun-he ‘হাবিবোৰ’
baŋ-k ^h a ‘কাঠ’	baŋ-k ^h a-he ‘কাঠবোৰ’

সংখ্যাবাচক শব্দৰ সংযোগত :

নক্টে ভাষাত সংখ্যাবাচক শব্দৰে বিশেষ্যৰ বচন নিৰ্ণয় কৰোঁতে কেতবোৰ মূল বিশেষ্যৰ বচন নিৰপেক্ষ ৰূপৰ পাছত সংখ্যাবাচক শব্দ যোগ হয়।

baŋ ‘গছ’	+	baŋa ‘পাঁচ’	=	baŋ-baŋa ‘পাঁচডাল গছ’
raŋ-pa বছৰ	+	van-ram ‘তিনি’	=	raŋ-pa van-ram ‘তিনিবছৰ’
uɔ ‘চৰাই’	+	tsi ‘দহ’	=	uɔ-tsi i ‘দহটা চৰাই’
ha ‘গাঁও’	+	van-ni ‘দুই’	=	ha-van-ni ‘দুখন গাঁও’
man ‘গৰু’	+	iŋit ‘সাত’	=	man-iŋit ‘সাতটা গৰু’

নিৰ্দিষ্টতা বাচক ৰূপৰ সংযোগত:

নক্টে ভাষাত নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাব বিচৰা বস্তুটোৰ আকৃতি, প্ৰকৃতি, গঠনলৈ চাই কেইবাটাও নিৰ্দিষ্টতা বাচক ৰূপ পোৱা যায়।^১ এনে নিৰ্দিষ্টতা বাচক ৰূপৰ সৈতে সংখ্যা বাচক শব্দ সংযোগ কৰি বচন নিৰ্দেশ কৰা হয়। এনেদৰে নিৰ্দিষ্টতা বাচক ৰূপৰ সৈতে সংখ্যা বাচক শব্দ সংযোগ হওঁতে সংখ্যা বাচক শব্দৰ প্ৰথম অক্ষৰ লোপ হয়। উদাহৰণ —

{p^hahŋ} — এই নিৰ্দিষ্টতা বাচক ৰূপ ঘৰ, ফল-মূল, কণী আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

p^hahŋ-t^he panri ‘এটা ফল’

p^hahŋ-ram panri ‘তিনিটা কণী’

p^hahŋ-t^he uɔ ti ‘এটা কণী’

huum p^hahŋ-t^he ‘এটা ঘৰ’

^১ পৰিবৃত্ত অধ্যায় (§ ৩.৫, পৃ. ১০৩-১০৬)

{k^ha} — বহল আৰু চেপেটা বস্তু — কাগজ, কাঁহী আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ

k^ha-t^he niap ‘এখন কাগজ’

van k^ha-baŋa ‘পাঁচখন কাঁহী’

{p^ha} — চেপেটা, ঘূৰণীয়া বস্তু; যেনে — মুদ্ৰা আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ

p^ha-t^he ‘এটকা মুদ্ৰা’

{tɔak} — সেৰ বুজাবলৈ

tɔak-t^he ‘এসেৰ’

tɔak-ni ‘দুসেৰ’

{tsɯp} — ডোখৰ, টুকুৰা বুজাবলৈ

tsɯp-t^he ‘এটুকুৰা মঙহ’

৩.৪.২ লিঙ্গ :

নক্টে ভাষাত প্ৰাণীবাচক শব্দৰ লিঙ্গভেদ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত লিঙ্গ দুবিধ — পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ। পুৰুষ বা মতা বুজালে পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰী বুজালে স্ত্ৰীলিঙ্গ। আনহাতে পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী উভয় বুজোৱা অৰ্থাৎ পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী একোৰে ধাৰণা দিব নোৱাৰা ৰূপসমূহক লিঙ্গ নিৰপেক্ষ ৰূপ হিচাপে ধৰা হয়। সাধাৰণতে প্ৰাণীবাচক লিঙ্গ নিৰপেক্ষ ৰূপসমূহৰ পৰা পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী বুজোৱা ৰূপ সংযোগেৰে পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ ৰূপ পাব পাৰি। অপ্ৰাণীবাচক ৰূপবিলাকৰ লিঙ্গভেদ নাই। অৱশ্যে ধাৰণাৰ ভিত্তিত দুই এটা ৰূপ বা ধাৰণাক পুৰুষ বা স্ত্ৰী ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত লিঙ্গ নিৰ্ণয় প্ৰক্ৰিয়াসমূহ হ’ল—

- পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী বুজোৱা পৃথক পৃথক শব্দ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা
- পুৰুষবাচক আৰু স্ত্ৰীবাচক ৰূপ সংযোগৰ দ্বাৰা
- ধাৰণাৰ ভিত্তিত

পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী বুজোৱা পৃথক পৃথক শব্দ ব্যৱহাৰ :

নক্টে ভাষাত পুৰুষ আৰু স্ত্ৰীসূচক ভিন্ ভিন্ শব্দ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা বিশেষ্য শব্দৰ পুংলিঙ্গ-স্ত্ৰীলিঙ্গ চিনাক্ত কৰা হয়। উদাহৰণ —

পুংলিঙ্গ	স্ত্ৰীলিঙ্গ
dala 'মুনিহ'	dehijak 'তিৰোতা'
dala tsa 'পুত্ৰ'	dehijak tsa 'স্ত্ৰী'
leta 'ল'ৰা'	jantsa 'ছেৱালী'

সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য শব্দৰ লিঙ্গ নিৰ্ণয় কৰোঁতে পুৰুষ আৰু স্ত্ৰীবাচক ভিন্ ভিন্ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে —

পুংলিঙ্গ	স্ত্ৰীলিঙ্গ
va 'পিতৃ'	niɔŋ 'মাতৃ'
vap ^h ɔ 'বৰদেউতাক'	k ^h ɔk ^h ɔ 'বৰমাক'
taŋ-va 'পতি'	taŋ-niu 'পত্নী'
hopa 'শহুৰ'	hɔwpa 'শহুৰ'
p ^h ɔ 'ককাই'	na 'ভনী'
te 'ককা'	ui 'আইতা'
vadi 'দদায়েক'	ua-didi 'খুৰীয়েক'

নক্টে ভাষাত কিছুমান সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গবাচক ৰূপ একেটাই।

উদাহৰণ —	পুংলিঙ্গ	স্ত্ৰীলিঙ্গ
	tsu	'নাতি/নাতিনী'
	tsa	'ভাগিন/ভাগিনী'
	me:mat	'খুলশালী'

পুৰুষবাচক আৰু স্ত্ৰীবাচক ৰূপ সংযোগৰ দ্বাৰা :

নক্টে ভাষাত জীৱ জন্তু তথা প্ৰাণীবাচক ৰূপৰ লিঙ্গ নিৰ্ণয় কৰিবৰ কাৰণে লিঙ্গনিৰপেক্ষ বিশেষ্য শব্দৰ পাছত পুংলিঙ্গবাচক {-pɔŋ} 'মতা' আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গবাচক {-niɔŋ} 'মাইকী' ৰূপ যোগ কৰা হয়।

উদাহৰণ —

লিঙ্গ নিৰপেক্ষ ৰূপ	পুংলিঙ্গ	স্ত্ৰীলিঙ্গ
mok 'ঘোঁৰা'	mok-pɔŋ 'মতা ঘোঁৰা'	mok-niɔŋ 'মাইকী ঘোঁৰা'
sa 'বাঘ'	sa-pɔŋ 'মতা বাঘ'	sa-niɔŋ 'মাইকী বাঘ'
man 'গৰু'	man-pɔŋ 'মতা গৰু'	man-niɔŋ 'মাইকী গৰু'
lei 'ম'হ'	lei-pɔŋ 'মতা ম'হ'	lei-niɔŋ 'মাইকী ম'হ'
huu 'কুকুৰ'	huu-pɔŋ 'মতা কুকুৰ'	huu-niɔŋ 'মাইকী কুকুৰ'
uo 'কুকুৰা'	uo-pɔŋ 'মতা কুকুৰা'	uo-niɔŋ 'মাইকী কুকুৰা'

ধাৰণাৰ ভিত্তিত :

নক্টে ভাষাত ধাৰণাৰ ভিত্তিতো কিছুমান শব্দৰ লিঙ্গভেদ আছে। আকৃতি, প্ৰকৃতি আৰু আকাৰৰ ভিত্তিত তথা পূৰ্বাপৰ প্ৰচলিত ধাৰণাৰ ভিত্তিত এনেবোৰ শব্দৰ লিঙ্গ নিৰূপন কৰা হয়। ইয়াৰে কিছুমান শব্দ পুংলিঙ্গ আৰু কিছুমান শব্দ স্ত্ৰীলিঙ্গ। উদাহৰণ —

পুংলিঙ্গবাচক শব্দ —

sa:n	'সূৰ্য'
ha-hɔ	'পাহাৰ'
zaɔban	'ভগৱান'
lɔaŋ dɔŋ	'গাঁওবুঢ়া '
lɔŋ	'শিল '
van	'অৰণ্য'
raŋ	'আকাশ '
uan	'জুই'

স্ত্রীলিঙ্গবাচক শব্দ :

ha	‘পৃথিৱী’
zD	‘নদী’
ts an- ts dan	‘ৰামধেনু’
zD	‘পানী’
pit	‘পথাৰ’
da	‘জোন’

৩.৪.৩ কাৰক আৰু কাৰকসূচক ৰূপ :

নক্টে ভাষাত ক্ৰিয়াপদৰ সৈতে নামপদৰ সঙ্গতি স্থাপন কৰিবৰ বাবে কাৰকসূচক ৰূপ সংযোগ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত কাৰকসূচক ৰূপ সংযোগৰ ফলত মূল শব্দৰ আভ্যন্তৰীণ পৰিৱৰ্তন সাধন নহয়। সংযোজিত কাৰকসূচক ৰূপসমূহে বাক্যত পদৰ সঙ্গতি স্থাপন কৰে। নক্টে ভাষাত ‘কাৰকসূচক ৰূপ’ সাত প্ৰকাৰৰ — কৰ্তা, কৰ্ম, কৰণ, নিমিত্ত, অপাদান, সম্বন্ধ আৰু অধিকৰণ। তলত নক্টে ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা কাৰকসূচক ৰূপবোৰৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰি দেখুওৱা হ’ল —

তালিকা - ০৭

কাৰক	কাৰকসূচক ৰূপ
কৰ্তা	-ma, - φ
কৰ্ম	-naŋ
কৰণ	-ma
নিমিত্ত	-naŋ
অপাদান	-va
সম্বন্ধ পদ	- φ
অধিকৰণ	-naŋ

কাৰকসূচক ৰূপসমূহ বিশেষ্য আৰু বিশেষণ শব্দৰ পাছত সংযোগ হৈ ভিন্ন পদৰ ধাৰণা দিয়ে। এই ৰূপসমূহ মূল শব্দটোৰ গাতে লগলাগি বহে। একবচন তথা লিঙ্গনিৰপেক্ষ বিশেষ্যৰ ক্ষেত্ৰত কাৰকসূচক

ৰূপবোৰ সংযোগ কৰোঁতে মূল ৰূপৰ সৈতে কাৰকসূচক ৰূপ সংযোগ কৰি বাক্যত পদৰ সঙ্গতি স্থাপন কৰা হয়। আনহাতে, বহুবচনাত্মক ৰূপৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথমে বহুবচনাত্মক ৰূপ সংযোগৰ পাছত কাৰকসূচক ৰূপ সংযোগ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত কৰ্তা আৰু কৰণ কাৰকৰ কাৰকসূচক ৰূপ আৰু কৰ্ম, নিমিত্ত আৰু অধিকৰণ কাৰকৰ কাৰকসূচক ৰূপসমূহ একে। কৰ্তা আৰু কৰণ কাৰকত কাৰকসূচক ৰূপ {-ma}; কৰ্ম, নিমিত্ত আৰু অধিকৰণ কাৰকত {-nan} কাৰকসূচক ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

● কৰ্তাকাৰক :

নক্টে ভাষাত কাৰ্য সম্পাদন কৰোঁতাক বুজাবলৈ কৰ্তাৰ সৈতে শূন্য বিভক্তি {-ϕ} আৰু {-ma} যোগ কৰা হয়। প্ৰাণীবাচক বিশেষ্য আৰু সৰ্বনাম ৰূপৰ সৈতেও {-ma} কাৰকসূচক ৰূপ যোগ হয়। উদাহৰণ —

{-ϕ} ৰূপৰ সংযোগ :

vuu	puu-tah	‘চৰাই উৰে।’
চৰাই ϕ	উৰে	
ŋa	tsam sat-sa	‘মই ভাত খাওঁ।’
মই ϕ	ভাত খাওঁ	

{-ma} ৰূপৰ সংযোগ :

kien - ma	hin p ^h aka	‘ছাগলীয়ে ঘাঁহ খায়।’
ছাগলী	কা.ৰু. ঘাঁহ খায়	
luŋsid - ma	ʊp k ^h e-ka	‘লংচিদে চৰাই দেখিছে।’
লংচিদ	কা.ৰু. চৰাই দেখিছে	
mina - ma	tsam pwan-ka	‘মীনাই ভাত ৰান্ধিছে।’
মীনা	কা.ৰু. ভাত ৰান্ধিছে	
ŋa - ma	nokte zap huun-e kaŋ	‘মই নক্টে ভাষা শিকিব বিচাৰোঁ।’
মই	কা.ৰু. নক্টে ভাষা শিকিব বিচাৰোঁ।	

ŋa - ma vaŋk^hu-va kolom kap tak ‘মই রাংখুৰপৰা কলমটো ল’লো।’

মই কা.ক. রাংখুৰপৰা কলমটো ল’লো

ŋa - ma glas-pa k^ha-vat-tak ‘মই গিলাছটো ভাঙিলোঁ।’

মই কা.ক. গিলাছটো ভাঙিলোঁ

ate-ma vaŋk^hu-va juun tsu-e-ka ‘সি রাংখুৰপৰা টকা বিচাৰিছে।’

সি কা.ক. রাংখুৰপৰা টকা বিচাৰিছে

● কৰ্মকাৰক :

নক্টেভাষাত কৰ্মকাৰকত কাৰকবাচক ৰূপ {-nan} যোগ হয়। বহুবচনৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} যোগ কৰাৰ পাছত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ কৰা হয়। উদাহৰণ —

{-nan} ৰূপৰ সংযোগ :

ŋa - ma nan - nan huun ki ‘মই তোমাক ভাল পাওঁ।’

মই তুমি কা.ক. ভাল পাওঁ

te - nan p^halap kɔw-o ‘তাক চাহ দিয়া।’

সি/তা কা.ক. চাহ দিয়া

ŋa - nan p^haka - tsa kw huŋ ‘মোক খাবলৈ দিয়া।’

মই/মো কা.ক. খাবলৈ দিয়া

te - nan hu ma kapta ‘তাইক কুকুৰে কামুৰিলে।’

তাই কা.ক. কুকুৰে কামুৰিলে

ŋa - ma ate - nan ko-tak ‘মই তাক দিছিলোঁ।’

মই সি/তা কা.ক. দিছিলোঁ

ŋa-ma robin - nan tiak-tak ‘মই ববিনক হৰুৱালোঁ।’

মই ববিন কা.ক. মাতিছোঁ

ŋa-ma ate - naŋ ʈsien tak ‘মই তাক মাতিছোঁ।’
 মই সি কা.ক. মাতিছোঁ

● কৰণ কাৰক :

নক্টে ভাষাত যাৰ দ্বাৰা বা যিহৰ দ্বাৰা কতাই ক্ৰিয়া সম্পন্ন কৰে তেনে অৰ্থত কাৰকবাচক ৰূপ {-ma} যোগ হয়। বহুবচনৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} যোগ কৰাৰ পাছত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ কৰা হয়। উদাহৰণ —

{-ma} ৰূপৰ সংযোগ :

te - ma daŋ - **ma** ʈsau duak ka ‘সি দাৰে খৰি কাটিছে।’
 সি দা কা.ক. খৰি কাটিছে

ŋa - ma kolom - **ma** raŋ kaŋ ‘মই কলমেৰে লিখিছোঁ।’
 মই কা.ক. কলম কা.ক. লিখিছোঁ

ŋa - ma dolon - **ma** daŋaŋ ‘মই দলঙেদি পাৰ হ’ম।’
 মই দলঙ কা.ক. পাৰ হ’ম

pinki - ma haturi - **ma** k^hili tak-ka
 পিংকি য়ে হাতুৰি কা.ক. গজাল মাৰিছে

‘পিংকিয়ে হাতুৰিৰে গজাল মাৰিছে।’

ŋa - ma bus - **ma** vaŋ^haŋ ‘মই বাছেৰে আহিলোঁ।’
 মই কা.ক. বাছ কা.ক. আহিলোঁ

ŋa - ma daŋ - **ma** baŋ zot-tak
 মই কা.ক. দা কা.ক. গছ কাটিলোঁ

‘মই গছডাল দাৰে কাটিলোঁ।’

● নিমিত্ত কাৰক :

নক্টে ভাষাত উদ্দেশ্য, লক্ষ্য, দিশ, নিমিত্ত আদি অৰ্থত কাৰকসূচক ৰূপ {-nan} ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বহুবচনৰ ক্ষেত্ৰত একে ধৰণেৰে বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} যোগ কৰাৰ পাছত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ কৰা হয়। উদাহৰণ —

{-nan} ৰূপৰ সংযোগ :

ni hahɔ - nan vaŋ e ‘আমি পথাৰলৈ যাওঁ।’

আমি পথাৰ কা.ৰ. যাওঁ

te skuul - nan vaŋ ka ‘তাই স্কুললৈ গৈছে।’

তাই স্কুল কা.ৰ. গৈছে

ŋa -ran zɔ van-rɔ ‘মৌলৈ পানী আনা।’

মই/মৌ কা.ৰ. পানী আনা

ate bazar - nan vaŋ-ka ‘সি/তাই বজাৰলৈ যায়।’

তাই বজাৰ কা.ৰ. যায়

ofisar-ma k^hunsa - nan kat-ran-ma tsien-va

অফিচাৰজনে খুনচা কা.ৰ. যাবলৈ দিলে

‘অফিচাৰজনে মোক খুনচালৈ যাবলৈ দিলে।’

ŋa silɔŋ - nan kat-ran hoan tak ‘মই শ্বিলঙলৈ যাবলৈ থিক কৰিছোঁ।’

মই শ্বিলং কা.ৰ. যাবলৈ থিক কৰিছোঁ

● অপাদান কাৰক :

নক্টে ভাষাত যাৰপৰা বা যিহৰপৰা উৎপন্ন হোৱা, আৰম্ভ হোৱা, পতিত হোৱা ইত্যাদি অৰ্থত কাৰকসূচক ৰূপ {-va} যোগ কৰা হয়। বহুবচনৰ ক্ষেত্ৰত একে ধৰণেৰে বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} যোগ কৰাৰ পাছত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ কৰা হয়।

উদাহৰণ —

{-va} ৰূপৰ সংযোগ :

baŋ	-va	ɔk	zaeka	‘গছৰ পৰা পাত সৰিছে।’
গছ	কা.ৰু.	পাত	সৰিছে	
te	taun	-va	vaŋ-e ra	‘সি টাউনৰ পৰা আহিছে।’
সি	টাউন	কা.ৰু.	আহিছে।	
ŋa	pit	-va	vaŋ-e ra	‘মই পথাৰৰপৰা আহিছোঁ।’
মই	পথাৰ	কা.ৰু.	আহিছোঁ	
ŋa	k ^h uŋsa	-va	vaŋ-e ra	‘মই খুনচাৰ পৰা আহিছোঁ।’
মই	খুনচা	কা.ৰু.	আহিছোঁ	
ɔzar	-va	t̪sen	ka-t ^h ɔwva	‘বজাৰৰ পৰা কি আনিলা?’
বজাৰ	কা.ৰু.	কি	অনিলা	

● সম্বন্ধ পদ :

নক্টে ভাষাত বাক্যত পদৰ লগত পদৰ অৰ্থাৎ এটা নামপদৰ লগত আন এটা নামপদৰ ইটো সিটোৰ অধিকাৰৰ ভিতৰত বা ইটো সিটোৰ অংগ বা অংশৰ সম্বন্ধ ঘটাৰ অৰ্থত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ নহয়, অৰ্থাৎ শূন্য বিভক্তি {- φ} লগ লাগে। উদাহৰণ —

baŋ	- φ	kaŋ	‘গছৰ ডাল’
গছ		ডাল	
ni	- φ	huŋ	‘আমাৰ ঘৰ’
আমি		ঘৰ	
naŋ	- φ	kitab	‘তোমাৰ কিতাপ’
তুমি		কিতাপ	

ʊɒ - ɸ ti ‘কুকুৰাৰ কণী।’

কুকুৰা কণী

● অধিকৰণ কাৰক :

স্থান, কাল আৰু পাত্র যিহৰ আধাৰত বা আশ্রয়ত ক্ৰিয়া সম্পাদিত হয় সিয়েই অধিকৰণ কাৰক।
নক্টে ভাষাত এনে অৰ্থত কাৰকসূচক ৰূপ {-nan} যোগ কৰা হয়। বহুবচনৰ ক্ষেত্ৰত বহুবচনাত্মক ৰূপ
{-he} যোগ কৰাৰ পাছত কাৰকসূচক ৰূপ যোগ কৰা হয়। উদাহৰণ —

{-nan} ৰূপৰ সংযোগ :

huum -nan ‘ঘৰত’

ঘৰ কা.ৰ.

huum -nan han ton-a ‘ঘৰত কোন আছে?’

ঘৰ কা.ৰ. কোন আছে

rian -nan p^hak-mak ton-a ‘গড়ালত হাঁহ আছে।’

গৰাল কা.ৰ. হাঁহ আছে

tsɔŋ-pɒ -nan p^han-p^he pae-ka ‘ফুলত পখিলা পৰিছে।’

ফুল কা.ৰ. পখিলা পৰিছে

zɔ -nan seni tsek-ɒ ‘পানীত চেনি দিয়া।’

পানী কা.ৰ. চেনী দিয়া

te huum -nan ton-a ‘তাই ঘৰত আছে।’

তাই ঘৰ কা.ৰ. আছে

ban -nan ʊɒ ton-a ‘গছত চৰাই এটা আছে।’

গছ কা.ৰ. চৰাই আছে

৩.৫ নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ :

নির্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ সংখ্যাবাচক শব্দ, বিশেষ্য, বিশেষণ আৰু সৰ্বনামৰ সৈতে যিবোৰ বন্ধৰূপ সংযোগ কৰা হয় এইবোৰেই নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ। নক্টে ভাষাত নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপসমূহক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি।

- একত্ব নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ
- দ্বিত্ব নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ
- বহুত্ব নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ
- একত্ব নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ :

একত্ব নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপবোৰে একবচন নির্দেশ কৰে। নক্টে ভাষাত নির্দিষ্টকৈ বুজাব বিচৰা প্ৰাণী বা বস্তুটোৰ আকৃতি, প্ৰকৃতি, গঠনলৈ চাই কেইবাটাও নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ পোৱা যায়। একত্ব নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপবোৰে একবচন নির্দেশ কৰে। নক্টে ভাষাত নির্দিষ্টকৈ বুজাব বিচৰা প্ৰাণী বা বস্তুটোৰ আকৃতি, প্ৰকৃতি, গঠনলৈ চাই কেইবাটাও নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ পোৱা যায়। উদাহৰণ —

{va} জন	minjaŋ-va ‘মানুহজন’
{niw} জনী	minjaŋ-niw ‘মানুহজনী’
{tsa} টো (চৰাইৰ ক্ষেত্ৰত)	ʊʊ-tsa ‘চৰাইটো’
{pa} টো	puŋk-pa ‘হাতীটো’
	ŋa-pa ‘মাছটো’
	ʈsuanzak-pa ‘আমটো’
	ghori-pa ‘ঘড়ীটো’
	kolom-pa ‘কলমটো’
	gari-pa ‘গাড়ীখন’

নক্টে ভাষাত কেইটামান নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপ সংখ্যাবাচক শব্দৰ সংযোগতহে ব্যৱহাৰ হয়। এনে নির্দিষ্টতাবাচক ৰূপৰ সৈতে এক সংখ্যাবাচক শব্দ সংযোগ কৰি একত্ব নির্দিষ্টতাবাচক আৰু একৰ বাহিৰে

আন সংখ্যাবাচক শব্দ সংযোগ কৰি বহুত্ব নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ গঠন কৰা হয়। এইসমূহ নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপৰ সৈতে সংখ্যাবাচক শব্দ সংযোগ হওঁতে সংখ্যাবাচক শব্দৰ কোনোবাটোৰ প্ৰথম অক্ষৰ লোপ হয়। সংখ্যাবাচক শব্দবোৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপবোৰৰ পাছত সংযোগ হৈ কেতিয়াবা নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাব বিচৰা শব্দটোৰ আগত আৰু কেতিয়াবা পাছত বহে। উদাহৰণ —

{p^haŋ} — এই নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ ঘৰ, ফল-মূল, কণী আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

p^haŋ-t^he panri ‘এটা ফল’

টা এক ফল

p^haŋ-t^he uɔ ti ‘এটা কণী’

টা এক কণী

huum p^haŋ-t^he ‘এটা ঘৰ’

ঘৰ টা এক

{k^ha} — বহল আৰু চেপেটা বস্তু — কাগজ, কাঁহী আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ

k^ha-t^he niap ‘এখন কাগজ’

খন এক কাগজ

van k^ha-t^he ‘এখন কাঁহী’

কাঁহী খন এক

{p^ha} — চেপেটা, ঘূৰণীয়া বস্তু; যেনে — মুদ্ৰা আদি নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ

ŋunp^ha-t^he ‘এটকা মুদ্ৰা’

টকা এক

{tɔak} — সেৰ বুজাবলৈ

tɔak-t^he ‘এসেৰ’

সেৰ এক

{tsup} — ডোখৰ, টুকুৰা বুজাবলৈ

nam tsup-t^he ‘এটুকুৰা মঙহ’

মঙহ টুকুৰা এক

• দ্বিত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰ্চক ৰূপ :

দুটাক নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ দ্বিত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰ্চক ৰূপবোৰৰ প্ৰয়োগ হয়। দ্বিত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰ্চক ৰূপ মূল শব্দৰ আগত আৰু কোনোটোত পাছত যোগ হয়। নক্টে ভাষাৰ দ্বিত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰ্চক ৰূপ হ’ল —

মূল শব্দৰ পাছত :

{zwt^he} যোৰ

p^hari-pa - zwt^he ‘পাৰযোৰ’

পাৰ কা.ক. যোৰ

uc-pa -zwt^he ‘চৰাইযোৰ’

চৰাই কা.ক. যোৰ

মূল শব্দৰ আগত :

{zwt^he} যোৰ

zwt^he-zwta ‘জোতায়োৰ’

যোৰ জোতা

zwt^he-muza ‘মোজায়োৰ’

যোৰ মোজা

zwt^he-sasma ‘চশমায়োৰ’

যোৰ চশমা

{hant^he} হাল

hant^he-man ‘গৰুহাল’

হাল গৰু

hant^he-lei ‘ম’হহাল’

হাল ম’হ

- বহুত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপ :

বহুত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপবোৰে বহুতক নিৰ্দিষ্টকৈ নিৰ্দেশ কৰে। নক্টে ভাষাৰ বহুত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপবোৰ দুই ধৰণে পোৱা যায়।

- নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপৰ সৈতে এক ভিন্ন সংখ্যাৰাচক শব্দ সংযোগ কৰি।
- বহুত্ব বুজাবলৈ সুকীয়া বহুত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপৰ ব্যৱহাৰ।

নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপৰ সৈতে এক ভিন্ন সংখ্যাৰাচক শব্দ সংযোগ কৰি গঠন হোৱা বহুত্ব নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় হৈছে —

{p^haŋ} — p^haŋ-ram uoti ‘তিনিটা কণী’

টা তিনি কণী

p^haŋ-ni panri ‘দুটা ফল’

টা দুই ফল

huum p^haŋ-rok ‘ছটা ঘৰ’

ঘৰ টা ছয়

{k^ha} — k^ha-ŋit niap ‘সাতখন কাগজ’

খন সাত কাগজ

van k^ha-k^hu ‘নখন কাঁহী’

কাঁহী খন ন

{p^ha} — ŋun p^ha-baŋa ‘পাঁচ টকা মুদ্ৰা’

টকা টো পাঁচ

{toak} — সেৰ বুজাবলৈ

toak-ni ‘দুসেৰ’

সেৰ দুই

{ts up} — ডোখৰ, টুকুৰা বুজাবলৈ

nam ts up-set ‘আঠ টুকুৰা মঙহ’

মঙহ টুকুৰা আঠ

নক্টে ভাষাৰ বহুত্ৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপসমূহ মূল শব্দৰ আগত আৰু কোনো কোনোটোত পাছত যোগ হয়। নক্টে ভাষাৰ সুকীয়া বহুত্ৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপৰ উদাহৰণ —

মূল শব্দৰ পাছত :

{robkt^he} মুঠা tsan-robkt^he ‘খৰিমুঠা’

{muuthi} গুচি palu muuthi ‘পাণগুচি’

মূল শব্দৰ আগত :

{thu^hkt^he} থোকা thu^hkt^he-kiakte ‘কলথোকা’

thu^hkt^he-khabe ‘তামোলথোকা’

{tu^hnt^he} কোচা tu^hnt^he-bun ‘ঘাঁহমুঠা’

{kh^hu^hthoŋ} কোচা kh^hu^hthoŋ-khaso ‘চুলিকোচা’

৩.৬ অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ :

কোনো বস্তুক অনিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা ৰূপবোৰেই অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ। নক্টে ভাষাত কেইবাটাও অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপ পোৱা যায়। সাধাৰণতে পৰিমাণ আদিক অনিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ এইসমূহ ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। নক্টে ভাষাৰ এনে অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপৰ উদাহৰণ —

van^hni-vanram ‘দুই তিনি’/‘অলপমান’ (সংখ্যাবাচক বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত)

raŋ-man ‘বহুত’ (মানুহৰ ক্ষেত্ৰত)

za man ‘বহুত’ (টকাৰ ক্ষেত্ৰত)

p^haŋ-ma ‘আটাইবোৰ’

tu^h-tu^h-tsa / man-tsa ‘অলপ অলপ’

বাক্যত প্রয়োগ :

van̄ni-vanram minjan̄ tɔŋ-va

দুই-তিনি মানুষ আছে

raŋ-man minjan̄ vaŋ-e-ra

বহুত মানুষ আহিছে

za-man muun lam-a

বহুত টাকা লাগে

p^haŋ-ma kitab kɔ-haŋ

আটাইবোর কিতাপ দিয়া

tuu-tuu- tsa raŋ-pa e-ka

অলপ অলপ বৰষুণ দিছে

man- tsa khun e-ka

অলপ অলপ জ্বৰ উঠিছে।

‘দুই তিনিটা মানুষ আছে।’

‘বহুত মানুষ আহিছে।’

‘বহুত টাকা লাগে।’

‘আটাইবোর কিতাপ দিয়া।’

‘অলপ অলপকৈ বৰষুণ পৰিছে।’

‘অলপ অলপ জ্বৰ উঠিছে।’

চতুৰ্থ অধ্যায়

৪.০ নক্টে ভাষাৰ বিশেষণৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

৪.১ বিশেষণৰ গঠন

৪.১.১ মৌলিক বিশেষণ

৪.১.২ সাধিত বিশেষণ

৪.২ বিশেষণৰ শ্ৰেণীবিভাজন

৪.২.১ বিশেষ্যৰ বিশেষণ

৪.২.২ বিশেষণীয় বিশেষণ

৪.২.৩ ক্ৰিয়া বিশেষণ

৪.৩ বিশেষণৰ তুলনা

8.0 নক্টে ভাষাৰ বিশেষণৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

8.1 বিশেষণৰ গঠন :

কোনো বিশেষ্য বা ক্ৰিয়াক বিশেষভাৱে বুজাবৰ বাবে বিশেষণ শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বিশেষণ পদে নামপদ আৰু ক্ৰিয়াৰ দোষ, গুণ, পৰিমাণ, অৱস্থা আদি বুজায়। উদাহৰণ —

san	‘ধুনীয়া’
k ^h at san	‘ধুনীয়া কাপোৰ’
rin	‘সৰু’
uɔ rin	‘সৰু চৰাই’
ana	‘তীক্ষ্ণ’
daŋ-na	‘তীক্ষ্ণ দা, চোকা দা’
ali	‘গধুৰ’
loŋ-li	‘গধুৰ শিল’
ki	‘চেচা’
pɔŋ ki	‘চেচা বতাহ’
pɔpɔ	‘বগা’
ʈɔŋ pɔpɔ	‘বগা ফুল’
asan	‘ভাল’
leta asan	‘ভাল ল’ৰা’

গঠন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ বিশেষণ শব্দবোৰক দুই ভাগত ভগাব পাৰি —

- মৌলিক বিশেষণ
- সাধিত বিশেষণ

৪.১.১ মৌলিক বিশেষণ :

স্বয়ংসম্পূর্ণকৈ অর্থ প্রকাশ কৰিব পৰা বিশেষণ শব্দবোৰেই মৌলিক বিশেষণ। এনে বিশেষণ শব্দবোৰৰ গঠনত আন শব্দ বা বন্ধৰূপৰ ভূমিকা নাই। উদাহৰণ —

aʈsak	‘ৰঙা’
apɔpɔ	‘বগা’
ak ^h am	‘গৰম’
aki	‘চেচা’
aʈsi	‘বেয়া’
arin	‘সৰু’
asan	‘ভাল’
rin	‘সৰু’
asuwɔŋ	‘ওখ’
ali	‘গধুৰ’
sɔ	‘খৰ’ (খৰকৈ)
nian	‘নতুন’

৪.১.২ সাধিত বিশেষণ :

নক্টে ভাষাৰ সাধিত বিশেষণ শব্দবোৰ এটা মৌলিক শব্দৰ সৈতে আন ৰূপৰ সংযোগত সৃষ্টি

হয়। উদাহৰণ — p^haŋ ‘চেহেৰা’ + ʈsan ‘ভাল’ = p^haŋ-ʈsan ‘ধুনীয়া’

da ‘খোজ’ + sɔ ‘খৰ’ = da-sɔ ‘খৰকৈ’

mik ‘চকু’ + dɔk ‘দেখা নোপোৱা’ = mik-dɔk ‘অন্ধ’

hei ‘তেজ’ + hɔŋ ‘ওলা’ = hei-hɔŋ ‘ৰক্তক্ষৰণ’

hei ‘তেজ’ + nei ‘নাই’ = hei-nei ‘এনিমিয়া’

নক্টে ভাষাত বিশেষণৰ প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত কিছুমান বৈশিষ্ট্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। যেনে —

- নক্টে ভাষাত বিশেষণ ৰূপে ব্যৱহাৰ হোৱা ৰূপবোৰ বিশেষ্য শব্দৰ পাছত বহে। উদাহৰণ —

khat tsak pa kɔhɑŋ ‘ৰঙা কাপোৰখন দিয়া।’

কাপোৰ ৰঙা খন দিয়া

tsɔŋ pɔpɔ pa pɔɕka ‘বগা ফুলপাহ ফুলিছে।’

ফুল বগা খন ফুলিছে

zɔ pa raŋ kʰam ‘পানীখিনি বৰ গৰম।’

পানী খিনি বৰ গৰম

uɔ rin tsɑ pa naklɔɔ ‘সৰু চৰাই পোৱালিটো নধৰিবি।’

চৰাই সৰু পোৱালি টো নধৰিবি

- নক্টে ভাষাত কেতিয়াবা বিশেষ্য শব্দও বিশেষণ ৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। এনেদৰে বিশেষণ হিচাপে

ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দটো বিশেষ্য শব্দৰ আগত বহে। উদাহৰণ —

huu-kʰuɔvɑm ‘কুকুৰখোজ’

কুকুৰ খোজ

meuu-kʰuɑm ‘মেকুৰীখোজ’

মেকুৰী খোজ

tsɑ-ɔvɑt ‘বাঘঢকা’

বাঘ ঢকা

- নক্টে ভাষাত বিশেষণ শব্দবোৰৰ লগত বেলেগ বেলেগ ৰূপ সংযোগ কৰি বচন, কাৰকৰ মৰ্যাদা

দিয়া হয়। উদাহৰণ —

tsak-kʰu ‘ৰঙাবোৰ’

atuu-kʰu ‘মিঠাবোৰ’

san-kʰu ‘ভালবোৰ’

asan ‘ভালৰ’

asan raj	‘ভাললৈ’
pa pa	‘বগাটো’
ʃak-pa	ৰঙাখন

বাক্যত প্ৰয়োগ :

ʃak-k ^h u	pa	peka	ro	‘ৰঙাবোৰ লৈ আহ।’
ৰঙাবোৰ	আন	লৈ	আহ	
san-k ^h u	pa	raꞤro		‘ভালবোৰ বাচ।’
ভালবোৰ	কা.ৰু.	বাচ		
pa pa	asan			‘বগাটো ভাল।’
বগাটো	ভাল			

৪.২ বিশেষণৰ শ্ৰেণীবিভাজন :

নক্টে ভাষাৰ বিশেষণ শব্দবোৰক তিনিটা ভাগত ভগাব পাৰি। সেইকেইটা হ’ল —

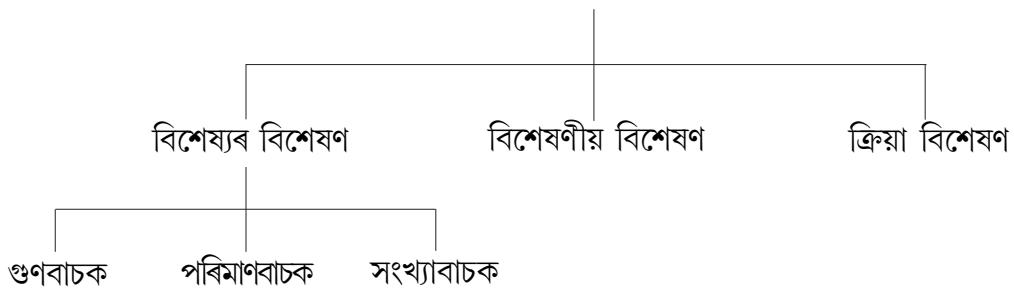
- বিশেষ্যৰ বিশেষণ
- বিশেষণীয় বিশেষণ
- ক্ৰিয়া বিশেষণ

বিশেষ্যৰ বিশেষণ শব্দবোৰক আকৌ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেইকেইটা হ’ল —

গুণবাচক বিশেষণ, পৰিমাণবাচক বিশেষণ আৰু সংখ্যাবাচক বিশেষণ। তলত বিশেষণৰ শ্ৰেণীবিভাজন

ৰৈখিক চিত্ৰৰ সহায়ত দেখুওৱা হ’ল —

ৰৈখিক চিত্ৰ - ০৬
বিশেষণ

৪.২.১ বিশেষ্যৰ বিশেষণ :

বিশেষ্যৰ দোষ-গুণ, অৱস্থা, পৰিমাণ, উপাদান, সংখ্যা আদি বুজোৱা বিশেষণবোৰেই বিশেষ্যৰ বিশেষণ। উদাহৰণ —

san	‘ভাল’
ãtsi	‘বেয়া’
pa	‘পুৰণা’
aɲian	‘নতুন’
suwɲ	‘ওখ’
ãtsuɲ	‘চাপৰ’
anɔap	‘কোমল’
ãtsan	‘টান’
tsak	‘ৰঙা’
k ^h am	‘গৰম’

বাক্যত প্ৰয়োগ —

k ^h at	tsak	pa	kɔhaɲ	‘ৰঙা কাপোৰখন দিয়া।’
কাপোৰ	ৰঙা	খন	দিয়া	
zɔ	pa	raɲ	k ^h am	‘পানীখিনি বৰ গৰম।’
পানী	খিনি	বৰ	গৰম	
raɲ	suwɲ	ɲia		‘বৰ ওখ ছোৱালী।’
বৰ	ওখ	ছোৱালী		
chɔɲpu	pɔ	napu	tai	‘বগা ফুলপাহ ফুলিছে।’
বগা	ফুলপাহ	ফুলিছে		

গুণবাচক বিশেষণ :

গুণবাচক বিশেষণ শব্দবোৰ সাধাৰণতে মানুহ আৰু প্ৰাণীবাচক তথা অপ্ৰাণীবাচক বস্তুৰ গুণ বুজাবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এই বিশেষণবোৰ বিশেষ্যৰ লগত যোগ হৈ বিশেষ্যটোক বিশেষভাৱে বুজায়। উদাহৰণ —

asan 'ভাল'	leta asan 'ভাল ল'ৰা'
tsi 'বেয়া'	minjan-tsi-pa 'বেয়া মানুহ'
san 'ধুনীয়া'	k ^h at san 'ধুনীয়া কাপোৰ'
rin 'সৰু'	uɔ rin 'সৰু চৰাই'
ɲian 'নতুন'	huum ɲian 'নতুন ঘৰ'
k ^h am 'গৰম'	zɔ k ^h am 'গৰম পানী'
ki 'চেচা'	pɔŋ ki 'চেচা বতাহ'
atuw 'মিঠা'	panri-tuw 'মিঠা ফল'
ana 'তীক্ষ্ণ'	daŋ-na 'তীক্ষ্ণ দা, চোকা দা'
asa 'ফৰকাল'	raŋ-asa 'ফৰকাল আকাশ'
ali 'গধুৰ'	loŋ-li 'গধুৰ শিল'

বাক্যত প্ৰয়োগ :

zɔ	pa	raŋ	k ^h am	'পানীখিনি বৰ গৰম।'
পানী	খিনি	বৰ	গৰম	
pɔŋ	ki	mateka		'চেঁচা বতাহ মাৰিছে।'
বতাহ	চেঁচা	মাৰিছে		
uɔ	rin	tsa-pa	naklɔp	'সৰু চৰাইটো নধৰিবি।'
চৰাই	সৰু	পোৱালীটো	নধৰিবি	

na ram-ri ma

‘মোৰ ভোক লগা নাই’

মোৰ ভোক নাই

পৰিমাণবাচক বিশেষণ :

পৰিমাণবাচক বিশেষণে প্ৰাণীবাচক আৰু অপ্ৰাণীবাচক বিশেষ্যৰ পৰিমাণ বুজায়। এই বিশেষণবোৰে অনিৰ্দিষ্টকৈ পৰিমাণক নিৰ্দেশ কৰে। নক্টে ভাষাৰ এনেধৰণৰ বিশেষণৰ উদাহৰণ —

raŋmba

‘বহুত’

p^haŋtaŋ

‘গোটেই’

tu- tsa / a-he

‘অলপমান’

t^huot

‘গোটেইবোৰ’

ato

‘ইমান’/‘সিমান’

tsinto

‘যিমান’

বাক্যত প্ৰয়োগ :

raŋmba kitab toŋa

‘বহুত কিতাপ আছে।’

বহুত কিতাপ আছে

t^huot minjaŋ uoŋ-e-ra

গোটেইবোৰ মানুহ আহিল।

গোটেইবোৰ মানুহ আহিল

tu- tsa uoŋ ko haŋ

‘অলপমান চাউল দিয়া।’

অলপমান চাউল দিয়া

a-he minjaŋ uoŋ-e-ra

‘অলপমান মানুহ আহিছে।’

অলপমান মানুহ আহিছে

ato minjaŋ uoŋ-e-ra

‘ইমান মানুহ আহিছে।’

ইমান মানুহ আহিছে

atɔ ŋun-a ho 'সিমান টকা নাই।'

সিমান টকা নাই

ʈsintɔ tɔŋ-a kɔ haŋ 'যিমান আছে দে।'

যিমান থকাখিনি দে

সংখ্যাবাচক বিশেষণ :

সংখ্যাবাচক বিশেষ্য শব্দবোৰ বিশেষ্যৰ সংখ্যা বুজাবলৈ বিশেষণ হিচাপেও ব্যৱহাৰ হোৱা দেখা যায়। উদাহৰণ —

hazar ŋun 'হাজাৰ টকা'

হাজাৰ টকা

ʈsi lo 'দহ হাত'

দহ হাত

ʈsat^he minjaŋ 'এশ মানুহ'

এশ মানুহ

ʈsi suw 'দহ আঙুল'

দহ আঙুল

বাক্যত প্ৰয়োগ :

te-ma hazar ŋun van era 'সি হাজাৰ টকা আনিছে।'

সি কা.ক. হাজাৰ টকা আনিছে

ruw-pa fuut ʈsi lo 'বছীডাল দহ হাত দীঘল'

বছীডাল হাত দহ দীঘল

৪.২.২ বিশেষণীয় বিশেষণ :

বিশেষণীয় বিশেষণে বিশেষণৰ দোষ-গুণ, অৱস্থা আদিক বিশেষভাৱে বুজায়। নক্টে ভাষাত বিশেষণক বিশেষভাৱে দেখুৱাবৰ বাবে মূল বিশেষণ শব্দৰ আগত {raŋ-} ৰূপ যোগ কৰা হয়। এনেদৰে

ব্যৱহাৰ হওঁতে মূল বিশেষণ ৰূপৰ প্ৰথম অক্ষৰ {a} লোপ পায়। উদাহৰণ —

aʈsi 'বেয়া'	raŋ ʈsi 'বৰ বেয়া'
asan 'ভাল'	raŋ san 'বৰ ভাল'
asuoŋ 'ওখ'	raŋ suoŋ 'বৰ ওখ'
anijak 'আন্ধাৰ'	raŋ nijak 'বৰ আন্ধাৰ'
aʈsak 'ৰঙা'	raŋ ʈsak 'বৰ ৰঙা'

বাক্যত প্ৰয়োগ :

raŋ ʈsi minjaŋ	'বৰ বেয়া মানুহ।'
বৰ বেয়া মানুহ	
raŋ san minjaŋ	'বৰ ভাল মানুহ।'
বৰ ভাল মানুহ	
raŋ suoŋ nia	'বৰ ওখ ছোৱালী।'
বৰ ওখ ছোৱালী	
raŋ ʈsak k ^h at	'বেছি ৰঙা কাপোৰ'
বেছি ৰঙা কাপোৰ	

৪.২.৩ ক্ৰিয়া বিশেষণ :

ক্ৰিয়াৰ গুণ বা অৱস্থা বুজোৱা শব্দবোৰেই ক্ৰিয়া বিশেষণ। উদাহৰণ —

ma-ma	'সোনকালে'
re-re	'লাহে-লাহে'
re-ma	'লাহেকৈ'
muu-ma	'মনে মনে'
san-t ^h am	'ভালকৈ'
si-ma	'বেয়াকৈ'

বাক্যত প্ৰয়োগ :

naŋ	ma-ma	vanrɔ	‘তুমি সোনকালে আহিবা।’
তুমি	সোনকালে	আহিবা	
re-re	makau		‘লাহে লাহে যাবা।’
লাহে লাহে	যাবা		
re-ma	rɔ-ʊɔ		‘লাহেকৈ যাবি।’
লাহেকৈ	যাবি		
naŋ-ka	mu-ma	tonɔ	‘তই মনে মনে থাক।’
তই	মনে মনে	থাক	
te-nɔŋ	si-ma	nɔk-ŋap	‘তাক বেয়াকৈ নকবি।’
তাক	বেয়াকৈ	নকবি	

সংখ্যাবাচক ক্ৰিয়াবিশেষণ :

নক্টে ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা কেইটামান সংখ্যাবাচক ক্ৰিয়া বিশেষণ শব্দৰ উদাহৰণ হ’ল —

নক্টে	অসমীয়া
dap-t ^h e	‘এবাৰ’
dap t ^h e kɔ	‘এবাৰকৈ’
dap-ŋi	‘দুবাৰ’
dap-ŋi ku-a	‘দুবাৰকৈ’
sup-t ^h e	‘এখন’
sup-t ^h e-kɔ	‘এখনকৈ’
zaŋ-t ^h e raŋ	‘এমহীয়াকৈ’
p ^h a-t ^h e-ma	‘এটকাকৈ’

বাক্যত প্ৰয়োগ :

dap-t ^h e	suw-kɒ	haŋ	‘এবাৰ চাই দিবি।’
এবাৰ	চাই	দিবি	
naŋ-a ni-t ^h e	dap t ^h e kɒ	van rɔ	‘তই দিনে এবাৰকৈ আহিবি’
তই	এদিনত	এবাৰকৈ	আহিবি
ŋa	dap-ni huw-nuŋ	van-tɒk	‘মই দুবাৰ ঘৰলৈ গ’লো।’
মই	দুবাৰ	ঘৰলৈ	গ’লো
dap-ni ku-a	zak	nak tsa-ɒ	‘দুবাৰতকৈ বেছি নাখাবি’
দুবাৰকৈ	বেছি	নাখাবি	
khawe sup-t ^h e	kɔ-huŋ		‘তামোল এখন দে।’
তামোল	এখন	দে	
ade-je homkam	zaŋ-t ^h e raŋ	huan-min	‘এইবাৰ খেতিটো এমহীয়াকৈ পাতিছোঁ।’
এইবাৰ	সকাম	এমহীয়াকৈ	পাতিছোঁ
ŋun-pa	p ^h a-t ^h e-ma	p ^h an-kɒ-ɒ	‘পইচাবোৰ এটকাকৈ ভগাই দে।’
পইচাবোৰ	এটকাকৈ	ভগাই	দে

৪.৩ বিশেষণৰ তুলনা :

দুটা বা তাতকৈ অধিকৰ মাজত তুলনা কৰি এটা আনটোতকৈ উৎকৃষ্ট বা অপকৃষ্ট বুলি দেখুৱাবলৈ বিশেষণৰ তুলনা কৰা হয়। তুলনা দুই ধৰণৰ —

- দুটাৰ মাজত তুলনা
- বহুতৰ মাজত তুলনা।

নক্টে ভাষাত বিশেষণৰ তুলনা কৰোঁতে কিছুমান বিশেষ ৰূপ সংযোগ কৰা হয়।

- নক্টে ভাষাত দুটা বস্তুৰ মাজত এটাৰ ভাল-বেয়া গুণৰ তুলনা কৰোঁতে বিশেষণ শব্দৰ আগত

{noma-} ৰূপ যোগ হয়। উদাহৰণ —

rupa	rina	noma	asan	‘ৰূপা বীণাতকৈ ভাল।’
ৰূপা	বীণা	- কৈ	ভাল	
are	baŋ-pa	ire-noma	alo	‘এইজোপা গছ তাতকৈ ওখ।’
এই	গছ-জোপা	তাত-কৈ	ওখ	
dibrugor	k ^h unsa-noma	ak ^h am		‘ডিব্ৰুগড় খুনচাতকৈ গৰম।’
ডিব্ৰুগড়	খুনচা	- কৈ	গৰম	
lazu	k ^h unsa-noma	ko		‘লাজু খুনচাতকৈ ওপৰত।’
লাজু	খুনচা	- কৈ	ওপৰ	

- নক্টে ভাষাত বহুতৰ মাজত ভাল-বেয়া গুণ বা মাত্ৰাৰ আধিক্য তুলনা কৰোঁতে বিশেষণ শব্দৰ আগত

{t^hɒan-} ৰূপৰ প্ৰয়োগ হয়। উদাহৰণ —

thoŋsi	asan	- t ^h ɒan	leta	‘থংচি আটাইতকৈ ভাল ল’ৰা।’	
থংচি	ভাল	- আটাইতকৈ	ল’ৰা		
tirap	- ko	namsaŋ	ha-pa	ak ^h am - t ^h ɒan	‘টিৰাপৰ ভিতৰত নামচাং গাঁও
টিৰাপ	- কা.ক.	নামচাং	গাঁও	গৰম	আটাইতকৈ
					আটাইতকৈ গৰম।’

পঞ্চম অধ্যায়

৫.০ নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

৫.১ সৰ্বনামৰ গঠন

৫.১.১ মৌলিক সৰ্বনাম

৫.১.২ সাধিত সৰ্বনাম

৫.২ সৰ্বনামৰ শ্ৰেণীবিভাজন

৫.২.১ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনাম

৫.২.২ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনাম

৫.২.৩ সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম

৫.২.৪ অনিৰ্দিষ্টতাবাচক সৰ্বনাম

৫.২.৫ প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনাম

৫.২.৬ আত্মবাচক সৰ্বনাম

৫.০ নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

৫.১ সৰ্বনামৰ গঠন :

বাক্যত পূৰ্বতে ব্যৱহৃত বিশেষ্য অথবা অজ্ঞাত কোনো বিশেষ্যৰ সলনি ব্যৱহাৰ হোৱা পদবোৰেই সৰ্বনাম। উদাহৰণ —

ŋa	‘মই’
ni	‘আমি’
naŋ	‘তই/তুমি’
apa	‘এই/এখেত/ই/এইটো’
ipa	‘সেই, সেইটো’
han	‘যাৰ’

গঠন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনাম শব্দবোৰক দুই ভাগত ভগাব পাৰি —

- মৌলিক সৰ্বনাম
- সাধিত সৰ্বনাম

৫.১.১ মৌলিক সৰ্বনাম :

মৌলিক সৰ্বনামসমূহে স্বয়ংসম্পূৰ্ণকৈ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। এনে সৰ্বনাম শব্দবোৰৰ গঠনত আন শব্দ বা বন্ধকপৰ ভূমিকা নাই। উদাহৰণ —

ŋa	‘মই’
ni	‘আমি’
naŋ	‘তই’
han	‘যাৰ’
tsin	‘কিবা’
mɔkɔ	‘য’ত’
zɔ	‘একো/কোনো’
niza	‘নিজ’

৫.১.২ সাধিত সৰ্বনাম :

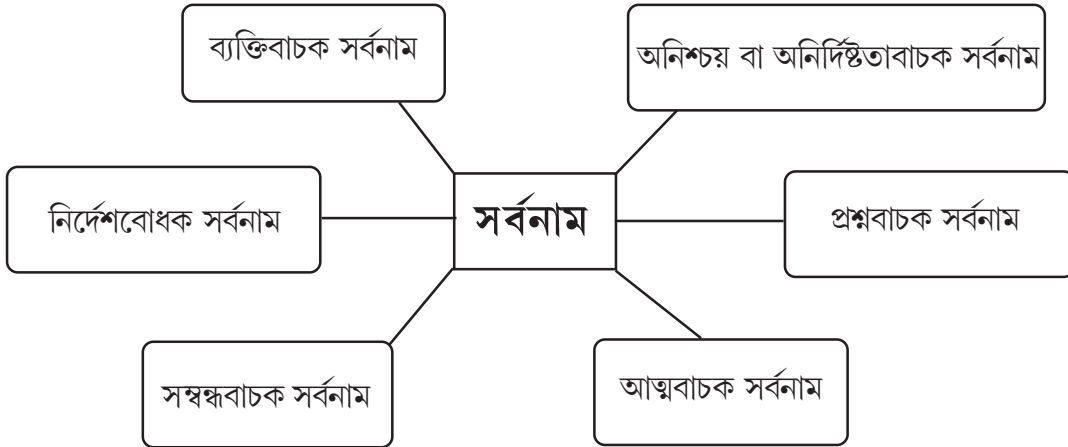
সাধিত সৰ্বনাম শব্দবোৰে ঘাইকৈ মৌলিক শব্দৰ আধাৰত সৃষ্টি হৈ স্বতন্ত্ৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। সাধিত শব্দসমূহ মূল ৰূপৰ সৈতে বদ্ধৰূপৰ সংযোগত, দুটা বা ততোধিক ভিন্ন অৰ্থবাচক মূলৰূপৰ সংযোগত আৰু অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে গঠিত হয়। উদাহৰণ —

a	+	pa	=	apa	‘এই/এখেত/ই/এইটো’		
i	+	pa	=	ipa	‘সেই, সেইটো’		
a	+	he	=	ahe	‘এইবোৰ’		
i	+	he	=	ihe	‘সেইবোৰ’		
moko	+	moko	=	moko-moko	‘য’ত ত’ত’		
phan	+	ma	=	phan-ma	‘সকলো’		
tseni	+	o	=	tseni-o	‘কি’		
mare	+	pa	=	mare-pa	‘কোনজন, কোনটো’		
maro	+	ma	=	maro-ma	‘কেনেকৈ’		
mak	+	va	=	mak-va	‘ক’ৰ’		
niza	+	ma	+	zo	=	niza-ma-zo	‘নিজে নিজে’

৫.২ সৰ্বনামৰ শ্ৰেণীবিভাজন :

নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামসমূহক তলত দিয়াৰ ধৰণে ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি। —

ৰৈখিক চিত্ৰ নং ৭

নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনাম শব্দবোৰৰ কিছুমান নিজা বৈশিষ্ট্য আছে। সেইসমূহ হ'ল —

- নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনাম শব্দৰ একবচন আৰু বহুবচনৰ ৰূপবোৰ সুকীয়া।
- ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামবোৰৰ বিভিন্ন পুৰুষৰ বিভিন্ন ৰূপ আছে। এনে সৰ্বনামবোৰৰ তিনিটা পুৰুষ— প্ৰথম, দ্বিতীয় আৰু তৃতীয়।
- নক্টে ভাষাৰ দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম শব্দৰ বাবে লিঙ্গ অনুসৰি সুকীয়া সুকীয়া ৰূপৰ প্ৰয়োগ নাই।
- নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনাম শব্দবোৰ সীমিত সংখ্যাৰ।
- নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনাম শব্দবোৰ লিঙ্গ নিৰপেক্ষ ৰূপত পোৱা যায়।

৫.২.১ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনাম :

বিশেষ্যৰ সলনি যি শব্দই কৰ্তাৰ নিৰ্দেশ কৰে সেয়াই ব্যক্তিবাচক বা পুৰুষবাচক সৰ্বনাম। নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামক পুৰুষ অনুসৰি তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। — প্ৰথম পুৰুষ, দ্বিতীয় পুৰুষ আৰু তৃতীয় পুৰুষ। বচন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামবোৰৰ ৰূপ সুকীয়া। তলত নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি তালিকা কৰি দেখুওৱা হ'ল —

তালিকা - ৮

পুৰুষ	বচন	
	একবচন	বহুবচন
প্ৰথম	ŋa 'মই'	ni 'আমি'
দ্বিতীয়	naŋ 'তই/তুমি'	ne, nek ^h u 'তহঁত/তোমালোক'
তৃতীয়	ate 'সি/তাই/তেওঁ'	ʂinin 'সিহঁত/তেওঁলোক'

নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামৰ বাক্যত প্ৰয়োগ তলত দেখুওৱা হ'ল —

প্ৰথম পুৰুষ (একবচন)

ŋa 'মই'

ŋa ha-spk-te

'মই এজন আলহী।'

ɲa za-kat-min		‘মই তললৈ/নামনিলৈ যাম।’
ɲa boan-mak		‘মোৰ ভাগৰ লগা নাই।’
ɲa ram-ri-kaŋ		‘মোৰ ভোক লাগিছে।’
প্রথম পুৰুষ (বহুবচন)	ni	‘আমি’
ni ve-e-kaŋ		‘আমি পঢ়োঁ।’
ni raŋ-e-kaŋ		‘আমি লিখিছোঁ।’
ni-ma zaɔban-isɔam-aŋ		‘আমি ভগৱানক প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ।’
দ্বিতীয় পুৰুষ (একবচন)	naŋ	‘তই/তুমি’
naŋ ve-e-ko		‘তুমি পঢ়া।’
naŋ-ma ɲa ihe-tho-heŋ		‘তুমি মোক পঢ়ুৱাবা।’
দ্বিতীয় পুৰুষ (বহুবচন)	ne/nek ^h u	‘তোমালোক’
ne ve-e-kan		‘তোমালোকে পঢ়া।’
তৃতীয় পুৰুষ (একবচন)	ate	‘সি/তাই/তেওঁ’
ate ve-e-ka		‘সি পঢ়ে।’
ate hum-hoan-ta		‘সি ঘৰ সাজিলে।’
ate-ma pit-mo-e-ka		‘সি মাটি চহাইছে।’
ate-ma wank ^h u-va ɲuən tsu-e-ka		‘সি ৰাংখুৰপৰা পইচা বিচাৰিছে।’
তৃতীয় পুৰুষ (বহুবচন)	tsinin	‘সিহঁত/তেওঁলোক’
tsinin ve-e-ka		‘সিহঁতে পঢ়ে।’

নক্টে ভাষাত সৰ্বনাম ৰূপৰ পাছত কাৰক অনুসৰি সুকীয়া সুকীয়া কাৰকসূচক ৰূপ ব্যৱহাৰ হয়। বাক্যত পদৰ লগত সঙ্গতি স্থাপন কৰিবৰ বাবে সৰ্বনাম শব্দৰ লগত কাৰকসূচক ৰূপসমূহ যোগ

কৰি কাৰকৰ ধাৰণা দিয়া হয়। তলত কাৰকসূচক ৰূপ ব্যৱহাৰ হোৱাৰ পাছত ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামে লোৱা ৰূপবোৰৰ তালিকা কৰি দেখুওৱা হৈছে।

তালিকা - ৮ (ক)

বচন → কাৰক ↓	প্ৰথম পুৰুষৰ সৰ্বনাম ηa ('মই' পুং. + স্ত্ৰী)	
	একবচন	বহুবচন
কৰ্তা	ηa - ϕ , ηa - ma 'মই'	ηa - ϕ , ni - ma 'আমি'
কৰ্ম	ηa - $na\eta$ 'মোক'	ni - $na\eta$ 'আমাক'
কৰণ	ηa - ma 'মোৰে'	ni - ma 'আমাৰে'
নিমিত্ত	ηa - $na\eta$ 'মোলৈ'	ni - $na\eta$ 'আমালৈ'
অপাদান	ηa - va 'মোৰ পৰা'	ni - va 'আমাৰ পৰা'
সম্বন্ধ পদ	ηa - ϕ 'মোৰ'	ni - ϕ 'আমাৰ'
অধিকৰণ	ηa - $na\eta$ 'মোত'	ni - $na\eta$ 'আমাত'

তালিকা - ৮ (খ)

বচন → কাৰক ↓	দ্বিতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম $na\eta$ ('তই/তুমি' পুং. + স্ত্ৰী)	
	একবচন	বহুবচন
কৰ্তা	ne - ϕ , $na\eta$ - ma 'তই/তুমি'	ne - ϕ , ne - ma 'তহঁত/তোমালোকে'
কৰ্ম	$na\eta$ - $na\eta$ 'তোক/তোমাক'	ne - $na\eta$ 'তহঁতক/তোমালোকক'
কৰণ	$na\eta$ - ma 'তোৰে/তোমাৰে'	ne - ma 'তহঁতৰে/তোমালোকৰে'
নিমিত্ত	$na\eta$ - $na\eta$ 'তোলৈ/তোমালৈ'	ne - $na\eta$ 'তহঁতলৈ/তোমালোকলৈ'
অপাদান	$na\eta$ - va 'তোৰ/তোমাৰ পৰা'	ne - va 'তহঁতৰ/তোমালোকৰ পৰা'
সম্বন্ধ পদ	$na\eta$ - ϕ 'তোৰ/তোমাৰ'	ne - ϕ 'তহঁতৰ/তোমালোকৰ'
অধিকৰণ	$na\eta$ - $na\eta$ 'তোত/তোমাত'	ne - $na\eta$ 'তহঁতত/তোমালোকত'

তালিকা - ৮ (গ)

বচন → কাৰক ↓	তৃতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম ate ('সি/তাই/তেওঁ' পুং. + স্ত্ৰী)	
	একবচন	বহুবচন
কৰ্তা	ate-φ, ate-ma 'সি/তাই/তেওঁ'	ts inin-φ, ts inin-ma 'সিহঁতে
কৰ্ম	ate-naŋ 'তাক/তাইক/তেওঁক'	tsinin-naŋ 'সিহঁতক/তেওঁলোকক'
কৰণ	ate-ma 'তাৰে/তাইৰে/তেওঁৰে'	tsinin-ma 'সিহঁতৰে/তেওঁলোকৰে'
নিমিত্ত	ate-naŋ 'তালৈ/তাইলৈ/তেওঁলোকলৈ'	tsinin-naŋ 'সিহঁতলৈ/তেওঁলোকলৈ'
অপাদান	ate-va 'তাৰ/তাইৰ/তেওঁৰ পৰা'	tsinin-va 'সিহঁতৰ/তেওঁলোকৰ পৰা'
সম্বন্ধ পদ	ate- φ 'তাৰ/তাইৰ/তেওঁৰ'	tsinin- φ 'সিহঁতৰ/তেওঁলোকৰ'
অধিকৰণ	ate-naŋ 'তাত/তাইত/তেওঁত'	tsinin-naŋ 'সিহঁতত/তেওঁলোকত'

৫.২.২ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনাম :

নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনামবোৰে ওচৰত বা দূৰত থকা কোনো প্ৰাণী বা বস্তুক নিৰ্দেশ কৰে। নক্টে ভাষাৰ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনামবোৰৰ দূৰত্ব অনুসৰি দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। —

- প্ৰত্যক্ষ বা নিকটস্থ নিৰ্দেশক
- পৰোক্ষ বা দূৰস্থ নিৰ্দেশক

নক্টে ভাষাৰ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনামৰ ৰূপবোৰ এনেধৰণৰ —

তালিকা - ৯

বচন	নিকটস্থ নিৰ্দেশক	দূৰস্থ নিৰ্দেশক
একবচন	apa	ipa
বহুবচন	ahe	ihe

নিকটৰতীঃ {apa} 'এই/এখেত/ই/এইটো'

বাক্যত প্ৰয়োগঃ

apa	ŋa	ina	'ই মোৰ ভাই।'
ই	মোৰ	ভাই	
apa	ŋa	naŋia	'এই মোৰ ভনী।'
এই	মোৰ	ভনী	
apa	te	ua	'এইজন তাৰ দেউতা।'
এইজন	তাৰ	দেউতা	
apa	ni	huum	'এইটো আমাৰ ঘৰ।'
এইটো	আমাৰ	ঘৰ	
apa	ŋa	daŋ	'এইখন মোৰ দা।'
এইখন	মোৰ	দা	
apa	asan		'এইটো ভাল।'
এইটো	ভাল		

নিকটস্থ নিৰ্দেশকৰ বহুবচনাত্মক ৰূপ —

{ahe}	'এইবোৰ'			
ahe	ni	minjaŋ	'এইবোৰ আমাৰ মানুহ'	
এইবোৰ	আমাৰ	মানুহ		
ahe	tsin	pit	moat	'এইবোৰ সিহঁতৰ খেতি'
এইবোৰ	সিহঁতৰ	খেতি		
ahe	ŋa	niabraŋ	'এইখিনি মোৰ কিতাপ'	
এইবোৰ	মোৰ	কিতাপ		

দূৰৰতীঃ {ipa} 'সেই, সেইটো'

বাক্যত প্ৰয়োগ :

ipa	ate	va	‘সেইজন তাৰ দেউতাক।’
সেইজন	তাৰ	দেউতা	
ipa	ate	niŋ	‘সেইজনী তাৰ মাক।’
সেইজনী	তাৰ	মাক	
ipa	ŋa	hʊm	‘সেইটো আমাৰ ঘৰ।’
সেইটো	আমাৰ	ঘৰ	
ipa	ʃin	man	‘সেইটো সিহঁতৰ গৰু।’
সেইটো	সিহঁতৰ	গৰু	

দূৰস্থ নিৰ্দেশকৰ বহুবচনাত্মক ৰূপ —

{ihe} ‘এইবোৰ’

ihe ni man ‘সেইবোৰ আমাৰ গৰু’
সেইবোৰ আমাৰ গৰু

ihe ni pit ‘সেইবোৰ আমাৰ পথাৰ’
সেইবোৰ আমাৰ পথাৰ

ihe colez va ʃsa ‘সেইখিনি কলেজৰ ল’ৰা’
সেইখিনি কলেজৰ ল’ৰা

নক্টে ভাষাৰ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনামৰ বহুবচনৰ ক্ষেত্ৰত সৰ্বনামৰ ৰূপৰ লগত বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} ‘-বোৰ’ যোগ দি বহুবচনাত্মক নিৰ্দেশবোধক গঠন কৰা হয়। — {ahe}, {ihe}। নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনামৰ নিকটৱৰ্তী নিৰ্দেশক ৰূপ {apa}ৰ সৈতে বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় যোগ কৰিলে {apa} ৰূপৰ কেৱল {a}ৰ সৈতে বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} সংযোগ হৈ বাকী অংশ লোপ হয়। তেনেদৰে দূৰৱৰ্তী নিৰ্দেশক ৰূপ {ipa}ৰ সৈতে বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় যোগ কৰিলে {ipa}ৰূপৰ {a}ৰ সৈতে বহুবচনাত্মক ৰূপ {-he} সংযোগ হৈ বাকী অংশ লোপ হয়।

৫.২.৩ সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম :

নক্টে ভাষাত সম্বন্ধবাচক সৰ্বনামৰ ৰূপবোৰে বাক্যত বহি আন নামপদৰ লগত সম্বন্ধ বা সঙ্গতি স্থাপন কৰে। নক্টে ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা সম্বন্ধবাচক সৰ্বনামৰ ৰূপ হৈছে –

ʈinŋa/ʈinpa ‘যি/যিহ’

ʈinpa-he ‘যিবোৰ’

{han} ‘যাৰ’

{mɔkɔ} ‘য’ত’

{mɔkɔ-mɔkɔ} ‘য’ত ত’ত’

বাক্যত প্ৰয়োগ :

ʈinŋa/ʈinpa ‘যি/যিহ’, ʈinpa-he ‘যিবোৰ’

ʈinpa zap kɔ asan ma jap-ɔ ‘যিটো কৈছ, ভালকৈ ক।’

যিটো কথা কোৱা ভাল কৈ ক

ʈinpa ʈen ki je-pa tʰuɔɔ ‘যিটো সুধিছে, সেইটো ক।’

যিটো সোধা সেইটো ক

ʈinpa-he minjaŋ huɾa pʰak ʈsa kʰuɔɔn ‘যিবোৰ মানুহ আহিব, খাবলৈ দিবি।’

যিবোৰ মানুহ আহিব খাবলৈ দিবি

ʈinŋa-he ŋa uantʰa pʰaŋ-ma sa:n ‘যিবোৰ মাছ আনিলি, আটাইবোৰ গেলা।’

যিবোৰ মাছ আনিলি আটাইবোৰ গেলা

{han} ‘যাৰ’

han kama je pa mban ‘যাৰ যি কাম সেইটো কৰ’

যাৰ কাম সি কৰ

han ma daŋ ta ko humnaŋ kan ‘যাৰ হৈছে ঘৰলৈ যা’

যাৰ হ’ল যদি ঘৰলৈ যা’

{mɔkɔ} ‘য’ত’

mɔkɔ tsa-t^hu ka je ko kau ‘য’ত খাবলৈ দিয়ে তালৈ যা’

য’ত খাবলৈ দিছে তাত যা

mɔkɔ-mɔkɔ nak p^huŋ k^huam-ɔ ‘য’ত ত’ত ঘূৰি নুফুৰিবি’

য’ত ত’ত নুফুৰিবি ফুৰ

৫.২.৪ অনিশ্চয় বা অনিৰ্দিষ্টতাবাচক সৰ্বনাম :

নক্টে ভাষাত অনিশ্চয় বা অনিৰ্দিষ্টতাবাচক সৰ্বনামবোৰ কোনো প্ৰাণী বা বস্তুক বুজাবৰ বাবে নামপদৰ সলনি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত এনে সৰ্বনামৰ উদাহৰণ—

{zɔ} ‘একো/কোনো’

{han} ‘কোনোবা’

{t^huot / phaŋ-ma} ‘সকলো’

{tsin} ‘কিবা’

বাক্যত প্ৰয়োগ :

hum-naŋ huɔn zɔ ho ‘ঘৰত কোনো নাই।’

ঘৰত কোনো নাই

phak-tsa-thin zɔ ho ‘খাবলৈ একো নাই।’

খাবলৈ একো নাই

te ma	tsin-zo-min	t ^h o ^m a	‘সি একো নক’লে।’
সি	একো	নক’লে	
han	hu-era		‘কোনোবা আহিছে নেকি?’
কোনোবা	আহিছে	নেকি	
ak ^o -va	t ^h uot	dehijak-niu	‘ইয়াত থকা সকলো মহিলা।’
ইয়াত	সকলো	মহিলা	
mini ^{ja} ⁿ -he	thuot	ts uon-ta	‘সকলো মানুহ গ’ল।’
মানুহবোৰ	সকলো	গ’ল	
na ⁿ	tsin	p ^h ak-tsa t ^o -a	‘তই কিবা খালিনে?’
তই	কিবা	খালিনে	
na ⁿ -ma	tsin	k ^o m min-m ^o	‘তই কিবা এটা কৰ।’
তই	কিবা	কাম কৰ	

- নক্টে ভাষাৰ অনিৰ্দিষ্টবাচক সৰ্বনাম শব্দবোৰ বেছিকৈ প্ৰাণীবাচক (মানুহৰ ক্ষেত্ৰত) ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

৫.২.৫ প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনাম (Interrogative Pronoun) :

প্ৰশ্ন সুধিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা সৰ্বনামবোৰেই হৈছে প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনাম। নক্টে ভাষাত প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনামৰ ৰূপবোৰ এনেধৰণৰ –

han	‘কোন, কাৰ, কাক’
tseni-o	‘কি’
man ^o	‘কি’
mare-pa	‘কোনজন, কোনটো’
m ^o k ^o	‘ক’ত, ক’লৈ, ক’ৰপৰা’

marɔ-ma 'কেনেকৈ'

makɔ-va 'ক'ৰ'

বাক্যত প্ৰয়োগ :

han 'কোন, কাৰ, কাক'

ate han-a? 'সি কোন?'

সি কোন

apa han kɔlɔm-a? 'এইটো কাৰ কলম?'

এইটো কাৰ কলম

apa huɔn huɔm- ma 'এইটো কাৰ ঘৰ?'

এইটো কাৰ ঘৰ বন্ধৰূপ

naŋ han damnaŋ kau? 'তই কাৰ লগত যাবি?'

তই কাৰ লগত যাবি

huɔm naŋ han tɔŋ-a? 'ঘৰত কোন আছে।'

ঘৰত কোন আছে

ʂeni-ɔ 'কি'

apa ʂeni-ɔ? 'এইটো কি?'

এইটো কি

manɔ 'কি'

ma min manɔ 'তোৰ নাম কি?'

তোৰ নাম কি

mare-pa 'কোনজন, কোনটো'

me pa ri tɔ-a? 'কোনটো কিনিলা?'

কোনটো কিনিলা

mɔkɔ ‘ক’ত, ক’লৈ’

naŋ	mɔkɔ	tɔŋ-kɔ?	‘তুমি ক’ত থাকা?’
তুমি	ক’ত	থাকা	
makɔ		daŋ-kɔ-a?	‘ক’লৈ যাব?’
ক’লৈ	যাব		
naŋ	makɔ-va	hu -tʰɔ-a?	‘তই ক’ৰপৰা আহিলি?’
তই	ক’ৰপৰা	আহিলি	

marɔ-ma ‘কেনেকৈ’

marɔ-ma	kam-ma	mɔtɔ-a	‘কামটো কেনেকৈ কৰিলি?’
কেনেকৈ	কামটো	কৰিলি	
a-naŋ	marɔ-ma	hu-thɔ	‘ইয়ালৈ কেনেকৈ আহিলি?’
ইয়ালৈ	কেনেকৈ	আহিলি	
hum-pa	ma	marɔ-ma	‘ঘৰটো কেনেকৈ ভাগিল?’
ঘৰটো	কেনেকৈ	ভাগিল?	

mɔkɔ-va ‘ক’ৰ’

mɔkɔ-va	tsa	‘ক’ৰ ল’ৰা?’	
ক’ৰ	ল’ৰা		
atu-ne	mɔkɔ-va	a	‘মিঠাইখিনি ক’ৰ?’
‘মিঠাইখিনি	ক’ৰ?’		

- নক্টে ভাষাৰ প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনামবোৰৰ বেছিভাগৰে আৰম্ভণি /m/ বৰ্ণৰে হৈছে।
- একেটা প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনামে কেইবাটাও অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। যেনে — han (কোন, কাৰ, কাক), mare-pa (কোনজন, কোনটো), mɔkɔ (ক’ত, ক’লৈ, ক’ৰপৰা)।

৫.২.৬ আত্মবাচক সৰ্বনাম (Reflexive Pronoun) :

নক্টে ভাষাত নিজক নিৰ্দেশ কৰা আত্মবাচক সৰ্বনামৰ ৰূপৰ প্ৰয়োগ পোয়া যায়। উদাহৰণ —

{niza}	‘নিজ’
{niza-ma-zo}	‘নিজে নিজে’

বাক্যত প্ৰয়োগ :

ŋa	niza	kaŋ	‘মই নিজে যাম।’
মই	নিজে	যাম	
ŋa	niza	ta-aŋ	‘মই নিজে পাৰিম।’
মই	নিজে	পাৰিম	
ŋa	niza-ma	zet-aŋ	‘মই নিজে জানো।’
মই	নিজে	জানো	
ŋa	niza-ma	ʃa-ŋ	‘মই নিজে খাম।’
মই	নিজে	খাম	
ŋa	niza-ma	mo-aŋ	‘মই নিজে কৰিম।’
মই	নিজে	কৰিম	
ŋa	niza-ma-zo	ve-aŋ	‘মই নিজে নিজে পঢ়িম।’
‘মই	নিজে নিজে	পঢ়িম।’	
ŋa	niza-ma-zo	mo-aŋ	‘মই নিজে নিজে কৰিম।’
‘মই	নিজে নিজে	কৰিম।’	

ষষ্ঠ অধ্যায়

৬.০ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

৬.১ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন

৬.২ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ প্ৰকাৰ

৬.২.১ গঠন অনুসৰি ক্ৰিয়াৰ ৰূপ

৬.২.২ কাৰ্য সম্পাদনৰ প্ৰকৃতিৰ ভিত্তিত

৬.২.৩ কাৰ্য সম্পাদনৰ অৰ্থৰ ভিত্তিত

৬.২.৪ ক্ৰিয়াৰ অন্যান্য ৰূপ

৬.৩ ক্ৰিয়াৰ কাল

৬.৪ ক্ৰিয়াৰ ভাৱ

৬.৫ ক্ৰিয়াৰ বাচ্য

৬.০ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ

৬.১ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন :

ক্ৰিয়াপদ ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাৰ এক মুখ্য দিশ। বাক্যৰ প্ৰতিটো মূল পদৰ লগত ক্ৰিয়াপদৰ সংগতি থাকে। সেয়ে ক্ৰিয়াপদ বাক্যৰ ধৰণীস্বৰূপ। ক্ৰিয়াপদে কোনো কাম কৰা, হোৱা বা ঘটনা বুজায়। ৰূপতত্ত্বৰ দিশৰ পৰা ক'বলৈ গ'লে, বিবিধ প্ৰকাৰৰ ধাতুৰ লগত পুৰুষ, কাল, ভাব আদি অনুসৰি পুৰুষসূচক বিভক্তি আৰু কালসূচক প্ৰত্যয় যোগ কৰিলে যিবোৰ পদ পোৱা যায়, সেইবোৰেই হৈছে ক্ৰিয়াপদ।

ক্ৰিয়াৰ গঠন প্ৰণালী ভাষা অনুসৰি বেলেগ হ'ব পাৰে। সাধাৰণতে ক্ৰিয়ামূলৰ লগত আন মুক্ত বা বদ্ধৰূপৰ সংযোগত ক্ৰিয়াৰ গঠন কৰা হয়। কিন্তু তিব্বতবৰ্মীয় ভাষাবোৰত ক্ৰিয়ামূলটোৱেই স্বতন্ত্ৰৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। নক্টে ভাষাত ক্ৰিয়াৰ গঠন প্ৰণালীসমূহ এনেধৰণৰ —

- ক্ৰিয়াৰূপ স্বতন্ত্ৰভাৱে
- ক্ৰিয়াৰ লগত শব্দসাধনৰ বদ্ধৰূপৰ সংযোগত
- ক্ৰিয়াৰ লগত বচনবাচক ৰূপৰ সংযোগত
- ক্ৰিয়াৰ লগত কালবাচক ৰূপৰ সংযোগত
- ক্ৰিয়াৰ লগত কালবাচক ৰূপ আৰু কালৰ অৱস্থাবাচক ৰূপৰ সংযোগত
- ক্ৰিয়াৰ লগত পুৰুষসূচক ৰূপৰ সংযোগত

ক) ক্ৰিয়াৰূপ স্বতন্ত্ৰভাৱে :

স্বতন্ত্ৰৰূপে ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়াসমূহৰ গঠন প্ৰক্ৰিয়া মৌলিক। এই ক্ৰিয়াসমূহে স্বাধীনভাৱে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে আৰু এনে ৰূপক অৰ্থপূৰ্ণভাৱে খণ্ডিত কৰিব নোৱাৰি। এনেবোৰ ক্ৰিয়াৰ গঠনত আন কোনো মৌলিক শব্দ বা সৰ্গৰ ভূমিকা নাই। নক্টে ভাষাৰ এনে মৌলিক ক্ৰিয়াবোৰ একৰূপ বিশিষ্ট। ইহঁতক সৰু সৰু অংশত ভাগ কৰিব নোৱাৰি। সাধাৰণতে নক্টে একাক্ষৰী ভাষা যদিও দুই এটা দ্বিঅক্ষৰযুক্ত ক্ৰিয়া শব্দও পোৱা যায়। তলত একঅক্ষৰযুক্ত আৰু দ্বিঅক্ষৰযুক্ত স্বতন্ত্ৰ ক্ৰিয়াৰূপৰ উদাহৰণ দিয়া

হৈছে —

একঅক্ষৰযুক্ত :	tsan	‘সহায় কৰ’
	sap	‘কান্দ’
	tsu	‘দাবী কৰ’
	hɔŋ	‘উদয় হ’
	kap	‘গ্রহণ কৰ’
	zɔk	‘পি খা’ (<i>Drink</i>)
	tsɔk	‘ভুক’ (<i>Bark</i>)
	k ^h ak	‘বান্ধ’ (<i>Bind</i>)
	k ^h am	‘জ্বলি উঠ’
	rɔ	‘মাত, চিঞৰ’
	lɔ	‘ধৰ’
দ্বিঅক্ষৰযুক্ত :	asam	‘নিকা কৰ’
	bɔaŋ	‘নাচ’
	arit	‘মৰ’
	asak	‘বন্ধ কৰ’
	tiak	‘ব্যর্থ কৰ/পৰাজিত কৰ’
	areak	‘কিন’
	tiak	‘ব্যর্থ কৰ’
	avat	‘আক্রমণ কৰ’
	tsien	‘সোধ/অনুসন্ধান কৰ’
	ak ^h a	‘গালি দে’

asak	‘জপা, বন্ধ কৰ’
hpan	‘ঠিৰাং কৰ/মিমাংসা কৰ’
akpat	‘বগাই উঠ/আৰোহণ কৰ’
akap	‘নিৰ্বাচন কৰ’
bpaŋ	‘নাচ’

খ) ক্ৰিয়াৰ সৈতে শব্দসাধনৰ বদ্ধৰূপৰ সংযোগত :

মুক্তৰূপ		বদ্ধৰূপ	সাধিত ক্ৰিয়া
mɔat ‘কৰ’	+	t ^h u	mɔat-t ^h u ‘কৰোৱা’
sap ‘কান্দ’ (মুক্তৰূপ)	+	ta	sap-ta ‘কন্দুৱা’
tsa ‘খা’ (মুক্তৰূপ)	+	ko	tsa-ko ‘খুৱা’
ve ‘পঢ়’ (মুক্তৰূপ)	+	e	ve-e ‘পঢ়ুৱা’

suw ‘দেখ’ (মুক্তৰূপ)

suw-mak (নঞৰ্থবাচকতা — কৰ্তা প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন, কৰ্ম তৃতীয় পুৰুষৰ একবচন)

suw-ma-ho (নঞৰ্থবাচকতা — কৰ্তা তৃতীয়পুৰুষৰ একবচন, কৰ্ম দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচন)

suw-ma-hi (নঞৰ্থবাচকতা — কৰ্তা তৃতীয় পুৰুষৰ বহুবচন, কৰ্ম প্ৰথম পুৰুষৰ বহুবচন)

suw-mat (নঞৰ্থবাচকতা — কৰ্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচন, কৰ্ম তৃতীয় পুৰুষৰ একবচন)

suw-ma (নঞৰ্থবাচকতা — কৰ্তা প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন/বহুবচন, কৰ্ম দ্বিতীয়/তৃতীয় পুৰুষৰ বহুবচন)

গ) ক্ৰিয়াৰ লগত বচনবাচক ৰূপৰ সংযোগত :

ton ‘বহ’

ton-ɔ ‘বহ’ (একবচন)

nag ton-ɔ ‘তই বহ।’

তই বহ + একবচনাত্মক ৰূপ

ton-an ‘বহ’ (বহুবচন) ne- ram ton- an ‘তহঁত তিনিওটা বহ।’

তহঁত তিনি বহ + বহুবচনাত্মক ৰূপ

zoat ‘কাট’

zoat-ɔ ‘কাট’ (একবচন) baŋ zoat-ɔ ‘গছজোপা কাট।’

গছজোপা কাট।

zoat-an ‘কাট’ (বহুবচন) baŋ-he zoat-an ‘গছবোৰ কাট।’

গছবোৰ কাট

cap ‘থিয় হ’

cap-ɔ ‘থিয় হ’ (একবচন)

cap-an ‘থিয় হ’ (বহুবচন)

ঘ) ক্ৰিয়াৰ সৈতে কালবাচক ৰূপৰ সংযোগত :

মুক্তৰূপ : ka ‘যা’

কালবাচক ৰূপ : aŋ / e / ɔ / a

যৌগিক ক্ৰিয়া : ka-aŋ (প্ৰথম পুৰুষৰ একবচনৰ নিত্য বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ka-e (প্ৰথম পুৰুষৰ বহুবচনৰ নিত্য বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ka-ɔ (দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচনৰ নিত্য বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ka-a (তৃতীয় পুৰুষৰ নিত্য বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

মুক্তৰূপ : ka ‘যা’

কালবাচক ৰূপ : tak / ti / tɔ / tat

যৌগিক ক্ৰিয়া : ka-tak (প্ৰথম পুৰুষৰ একবচনৰ সাধাৰণ অতীত কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ka-ti (প্ৰথম পুৰুষৰ বহুবচনৰ সাধাৰণ অতীতকালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ka-to (দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচনৰ সাধাৰণ অতীত কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ka-tat (দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচনৰ সাধাৰণ অতীত কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ)

ঙ) ক্ৰিয়াৰ লগত কালবাচক ৰূপ আৰু কালৰ অৱস্থাবাচক ৰূপৰ সংযোগত :

মুক্তৰূপ : ve 'যা'

কালৰ অৱস্থাসূচক ৰূপ : e / i (স্বৰূপ বৰ্তমান কালৰ অৱস্থাসূচক ৰূপ)

কালবাচক ৰূপ : kaŋ / ki / ko / kan / ka

ŋa ve-e-kaŋ 'মই পঢ়িছোঁ'

ni ve-i-ki 'আমি পঢ়িছোঁ'

naŋ ve-e-ko 'তই/তুমি পঢ়িছ/পঢ়িছা'

te ve-e-ka 'সি পঢ়িছে'।

tsanin ve-i-kiŋ 'সিহঁতে পঢ়িছে।'

চ) ক্ৰিয়াৰ লগত পুৰুষসূচক ৰূপৰ সংযোগত:

নক্টে ভাষাত পুৰুষ আৰু বচন অনুসাৰে ভিন্ ভিন্ কালবাচক ৰূপ যোগ হোৱাৰ উপৰিও অনুঞ্জবোধক বাক্যৰ ক্ষেত্ৰত ক্ৰিয়া ৰূপৰ সৈতে সুকীয়া পুৰুষসূচক বদ্ধৰূপৰ সংযোগেৰে ক্ৰিয়াপদ গঠন হয়। উদাহৰণ —

ko 'দে'

ko-haŋ 'দে' (কৰ্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচন আৰু কৰ্ম প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন) — 'তই মোক দে।'

ko-hi 'দে' (কৰ্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচন আৰু কৰ্ম প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন) — 'তহঁতে মোক দে।'

ko-aŋ/bŋ (কৰ্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচন আৰু কৰ্ম দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচন) — 'তহঁতে তাক দে।'

bam 'ৰ'

bam-haŋ 'দে' (কৰ্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচন আৰু কৰ্ম প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন) - 'তই মোলৈ ৰ।'

bam-hi ‘দে’ (কর্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচন আৰু কৰ্ম প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন) — ‘তহঁত মোলৈ ৰ।’

bam-an/ɔŋ (কর্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচন আৰু কৰ্ম দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচন) — ‘তহঁত তালৈ ৰ।’

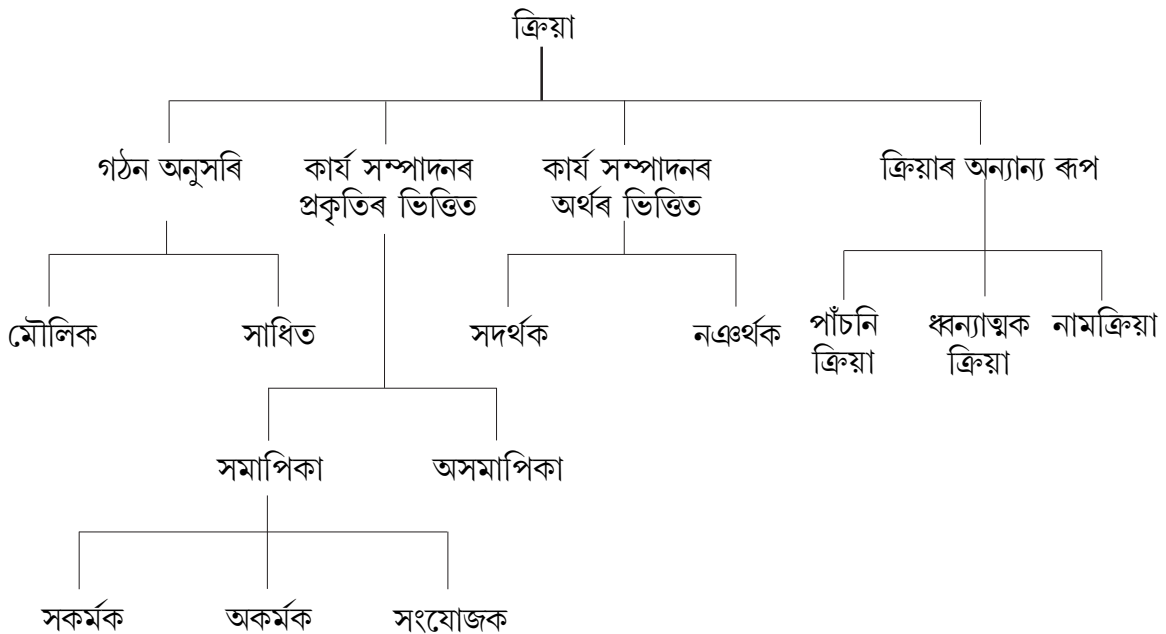
৬.২ নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ প্ৰকাৰ :

নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদসমূহক প্ৰকৃতি, অৰ্থ আৰু কাৰ্য অনুসৰি এনেদৰে শ্ৰেণীবিভাজন কৰিব পাৰি —

- গঠন অনুসৰি
- কাৰ্য সম্পাদনৰ প্ৰকৃতিৰ ভিত্তিত
- কাৰ্য সম্পাদনৰ অৰ্থৰ ভিত্তিত
- ক্ৰিয়াৰ অন্যান্য ৰূপ

তলত এই শ্ৰেণীবিভাজনক এনেদৰে বৈখিক চিত্ৰৰ সহায়ত দেখুওৱা হৈছে —

বৈখিক চিত্ৰ - ০৮

৬.২.১ গঠন অনুসৰি ক্ৰিয়াৰ প্ৰকাৰ :

গঠন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেইকেইটা হ'ল —

- মৌলিক ক্ৰিয়া
- সাধিত ক্ৰিয়া

ক) মৌলিক ক্ৰিয়া :

ক্ৰিয়াবোৰৰ সাধাৰণতে এটা মূল থাকে। সেই মূলৰ লগত অন্য ৰূপৰ সংযোগত নতুন ক্ৰিয়াপদৰ সৃষ্টি হয়। যিবোৰ ক্ৰিয়াৰ কেৱল মাত্ৰ মূলৰূপটোৱেই থাকে সেইবোৰ ক্ৰিয়াক সৰল ক্ৰিয়া বোলা হয়।

উদাহৰণস্বৰূপে —

[CVC] kap	‘গ্ৰহণ কৰ/ল’
[CVVC] huan	‘নিৰ্মাণ কৰ/সাজ’
[VCVC] asak	‘জপা/বন্ধ কৰ’
[CVC] huun	‘বাছি ল/পছন্দ কৰ’
[VC] ve	‘গণনা কৰ/লেখ’
[CVC] sap	‘কান্দ’
[CVVC] bbaŋ	‘নাচ’
[CV] tsu	‘খোজ/দাবী কৰ’

ক) সাধিত ক্ৰিয়া :

যিবোৰ ক্ৰিয়া এটা মূলৰূপৰ লগত আন ৰূপৰ সংযোগত সৃষ্টি হয় সেইবোৰকে সাধিত ক্ৰিয়া বুলি কোৱা হয়। নক্টে ভাষাৰ সাধিত ক্ৰিয়াসমূহ মূল ৰূপৰ সৈতে বন্ধৰূপৰ সংযোগত গঠন হয়। নক্টে ভাষাৰ নঞৰ্থবাচক ক্ৰিয়া আৰু পাঁচনী ক্ৰিয়াবোৰ সাধিত ক্ৰিয়া। উদাহৰণ —

মুক্তৰূপ		বন্ধৰূপ	সাধিত ক্ৰিয়া
mcat ‘কৰ’	+	t ^h u	mcat-t ^h u ‘কৰোৱা’

sap 'কান্দ' (মুক্তৰূপ)	+	ta	moat-se-ta 'কন্দুৱা'
tsa 'খা' (মুক্তৰূপ)	+	ka-e	tsa-ka-e 'খুৱা'
ue 'পঢ়' (মুক্তৰূপ)	+	e	ue-e 'পঢ়ুৱা'

ak^hak 'বান্ধ' (মুক্তৰূপ)

ak^hak-mak (নঞার্থবাচকতা — কৰ্তা প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন, কৰ্ম তৃতীয় পুৰুষৰ একবচন)

ak^hak-ma-ho (নঞার্থবাচকতা — কৰ্তা তৃতীয়পুৰুষৰ একবচন, কৰ্ম দ্বিতীয় পুৰুষৰ একবচন)

ak^hak-ma-hi (নঞার্থবাচকতা — কৰ্তা তৃতীয় পুৰুষৰ বহুবচন, কৰ্ম প্ৰথম পুৰুষৰ বহুবচন)

ak^hak-mat (নঞার্থবাচকতা — কৰ্তা দ্বিতীয় পুৰুষৰ বহুবচন, কৰ্ম তৃতীয় পুৰুষৰ একবচন)

ak^hak-ma (নঞার্থবাচকতা — কৰ্তা প্ৰথম পুৰুষৰ একবচন/বহুবচন, কৰ্ম দ্বিতীয়/তৃতীয় পুৰুষৰ বহুবচন)

৬.২.২ কাৰ্য সম্পাদনৰ প্ৰকৃতিৰ ভিত্তিত ক্ৰিয়াৰ প্ৰকাৰ :

কাৰ্য সম্পাদন কৰাৰ প্ৰকৃতি অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদসমূহক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি —

- সমাপিকা ক্ৰিয়া
- অসমাপিকা ক্ৰিয়া

ক) সমাপিকা ক্ৰিয়া :

সমাপিকা ক্ৰিয়াক্ৰপৰ সহায়ত কোনো কাৰ্য কৰি শেষ হোৱা বুজোৱা হয় আৰু বাক্যও শেষ হোৱা বুজায়। উদাহৰণ—

k^ham/ p^hat-t^hak 'তপত হ, গৰম কৰ'

ŋa-ma k^ham-mak 'মই গৰম নকৰোঁ।'

মই গৰম/তপত-নঞার্থবাচকতা

zo p^hat-e-ka 'পানী গৰম হৈছে।'

পানী গৰম-দশা-কাল.ৰ.

mira-ma zo p^hat-t^hak-ta 'মীৰাই পানী গৰম কৰিলে।'

মীৰাই পানী গৰম-কাল.ৰ.

lo ধৰ

razib	ud	lo	ta	‘ৰাজীৱে চৰাই ধৰিলে।’
ৰাজীৱ	চৰাই	ধৰ	কাল.ৰু.	
naŋ-ma		lo-a	?	‘তুমি ধৰিবানে?’
তুমি		ধৰ-প্ৰশ্নবাচক		
ŋa-ma		lo-mak		‘মই নধৰোঁ।’
মই		ধৰ নঞৰ্থবাচকতা		

sap ‘কান্দ, চিঞৰ’

leta-pa		sap-e-ka		‘ল’ৰাটোৱে কান্দিছে।’
ল’ৰাটোৱে		কান্দ-দশা-কাল.ৰু.		
nak		sap-o		‘নাকান্দিবি।’
		নঞৰ্থবাচক ৰূপ	কান্দ-কাল.ৰু.	

বাক্য একোটাত ক্ৰিয়াৰ কৰ্ম থকা নথকা অনুযায়ী সমাপিকা ক্ৰিয়াক দুই ভাগত ভগাব পাৰি। —

- সকৰ্মক ক্ৰিয়া
- অকৰ্মক ক্ৰিয়া
- **সকৰ্মক ক্ৰিয়া** : নক্টে ভাষাৰ যিবিলাক সমাপিকা ক্ৰিয়া কৰ্মযুক্ত, তেনে ক্ৰিয়াক সকৰ্মক ক্ৰিয়া বোলা হয়। উদাহৰণ —

mira-ma	zD	p ^h at-t ^h ak-ta		‘মীৰাই পানী গৰম কৰিলে।’
মীৰাই		পানী	গৰম-কাল.ৰু.	
razib	ud	lo	ta	‘ৰাজীৱে চৰাই ধৰিলে।’
ৰাজীৱ	চৰাই	ধৰ	কাল.ৰু.	
ŋa	silŋ-ua	uaŋ-t ^h aŋ		‘মই শ্বিলঙৰ পৰা আহিছোঁ।’
মই	শ্বিলঙৰপৰা	আহ-কাল.ৰু.		

ŋa-ma glas-pa k^ha-vat-tak ‘মই গিলাছটো ভাঙিলোঁ।’

মই গিলাছটো ভাঙ-কাল.ৰু.-পুৰুষবাচক

ŋa tsam tsa tak ‘মই ভাত খালোঁ।’

মই ভাত খা কাল.ৰু.

- অকৰ্মক ক্ৰিয়া : নক্টে ভাষাৰ ভাষাৰ যিবিলাক সমাপিকা ক্ৰিয়া কমহীন, তেনে ক্ৰিয়াক অকৰ্মক ক্ৰিয়া বোলা হয়। উদাহৰণ —

leta pa sap-e-ka ‘ল’ৰাটোৱে কান্দিছে।’

ল’ৰাটোৱে কান্দ-দশা-কাল.ৰু.

huu ts ok-e-ka ‘কুকুৰটোৱে ভুকিছে।’

কুকুৰ ভুক-দশা-কাল.ৰু.

ক) অসমাপিকা ক্ৰিয়া :

যি ক্ৰিয়াই বাক্যৰ অৰ্থ সম্পূৰ্ণভাৱে ব্যক্ত কৰিব নোৱাৰে অথবা বাক্য সম্পূৰ্ণ কৰিবলৈ অন্য ক্ৰিয়াৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লাগে তেনে ক্ৰিয়াই অসমাপিকা ক্ৰিয়া। স্বৰূপাৰ্থত অসমাপিকা ক্ৰিয়াই দুটা উপবাক্যক জোৰা লগায়।

অসমাপিকা ক্ৰিয়া গঠনৰ ক্ষেত্ৰত নক্টে ভাষাত অসমাপিকা ক্ৰিয়াৰ সৈতে পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি সুকীয়া সুকীয়া ৰূপ যোগ হয়। লগতে {ma} বদ্ধৰূপৰো সংযোগ ঘটে। নক্টে ভাষাৰ অসমাপিকা ক্ৰিয়া গঠনৰ ৰূপ এনেধৰণৰ — ক্ৰিয়ামূল + পুৰুষ আৰু বচনসূচক ৰূপ + ‘ma’ বদ্ধৰূপ। তলত অসমাপিকা ক্ৰিয়া গঠনত সংযোগ হোৱা পুৰুষ আৰু বচনসূচক বদ্ধৰূপসমূহ উল্লেখ কৰা হৈছে —

পুৰুষ	একবচন	বহুবচন
প্ৰথম পুৰুষ	lak	li
দ্বিতীয় পুৰুষ	lo	lat
তৃতীয় পুৰুষ	la	la

উদাহৰণ —

na	tsam	tsa-lak-ma	kat-min	‘মই ভাত খাই যাম।’	
মই	ভাত	খাই	যাম		
ate	sa-pa	k ^h e-la-ma	ts ^h an-ta	‘সি বাঘটো দেখি পলাল।’	
সি	বাঘটো	দেখি	পলাল		
ate	sa-pa	k ^h e-li-ma	ts ^h an-ta	‘আমি বাঘটো দেখি পলালোঁ।’	
আমি	বাঘটো	দেখি	পলালোঁ		
naŋ	sa-pa	k ^h e-lo-ma	ts ^h an-ta	‘তুমি বাঘটো দেখি পলালাঁ।’	
তুমি	বাঘটো	দেখি	পলালা		
inaŋ	vaŋ-lo-ma	ate naŋ	ʋa-pa	kɔ-ɔ	‘তই তালৈ গৈ কুকুৰাটো তাক দি আহ।’
তাত	গৈ	তাক	কুকুৰাটো	দে	

৬.২.৩ কাৰ্য সম্পাদনৰ অৰ্থৰ ভিত্তিত :

কাৰ্য সম্পাদন হোৱা বা নোহোৱা অৰ্থ বুজোৱা অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদসমূহক দুই ভাগত

ভগাব পাৰি — • সদৰ্থক ক্ৰিয়া

- নএৰ্থক ক্ৰিয়া

ক) সদৰ্থক ক্ৰিয়া :

কোনো ভাষাৰ ব্যাকৰণগত বিশ্লেষণত যেতিয়া ক্ৰিয়াই ইতিবাচক অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে সেইবোৰেই

সদৰ্থক ক্ৰিয়া।

উদাহৰণ —

na	koŋ-min	h ^u n-e-kaŋ	‘মই লগ পাব বিচাৰোঁ।’
মই	লগ পাব	বিচাৰোঁ	
na	ram	ki-e-kaŋ	‘মোৰ ভোক লাগিছে।’
মোৰ	ভোক	লাগিছে	

ŋa-ma sum	riak-min	‘মই নিমখ কিনিম।’	
মই	নিমখ	কিনিম	
iŋiŋ huun	itŋ-ɔ	‘মা ঘৰত আছে।’	
মা	ঘৰ	আছে	
ŋa	bazar-naŋ	ka-e-kaŋ	‘মই বজাৰলৈ যাম।’
মই	বজাৰলৈ	যাম	

খ) নঞৰ্থক ক্ৰিয়া :

ব্যাকৰণগত আৰু অৰ্থগত বিশ্লেষণত নহয় বা নোহোৱা বুজাবলৈ যিবোৰ ক্ৰিয়া ব্যৱহাৰ কৰা হয় সেইবোৰেই নঞৰ্থক ক্ৰিয়া। নক্টে ভাষাত সদৰ্থক ক্ৰিয়াৰ ৰূপৰ লগত নঞৰ্থবাচকতা পৰসৰ্গ সংযোগ কৰি নঞৰ্থক ক্ৰিয়া গঠন কৰা হয়। নক্টে ভাষাৰ কাল অনুসৰি আৰু পুৰুষ অনুসৰি নঞৰ্থক ক্ৰিয়া গঠনৰ সুকীয়া নিয়ম পৰিলক্ষিত হয়। তলত এইসমূহ উল্লেখ কৰা হৈছে। —

● বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰূপৰ সৈতে নঞৰ্থক ৰূপৰ সংযোগত :

বৰ্তমান কালৰ বাক্যৰ ক্ৰিয়াৰ নঞৰ্থবাচক সৰ্গসমূহ কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি সংযোগ

হয়। উদাহৰণ —	পুৰুষ	একবচন	বহুবচন
	প্ৰথম পুৰুষ	mak	mi
	দ্বিতীয় পুৰুষ	mo	mat
	তৃতীয় পুৰুষ	ma	ma

উদাহৰণ —

প্ৰথম পুৰুষ, একবচন : {-mak}

ŋa	skul-naŋ	roantaŋ	raŋ-ka-aŋ	‘মই সদায় স্কুললৈ যাওঁ।’
মই	স্কুললৈ	সদায়	যাওঁ	
ŋa	skul-naŋ	roantaŋ	raŋ-ka-mak	‘মই সদায় স্কুললৈ নাযাওঁ।’
মই	স্কুললৈ	সদায়	নাযাওঁ	

প্রথম পুরুষ, বহুবচন : {-mi}

ni raᅇ-ka-e ‘আমি যাওঁ।’

আমি যাওঁ

ni raᅇ-ka-mi ‘আমি নাযাওঁ।’

আমি নাযাওঁ

দ্বিতীয় পুরুষ, একবচন : {-mo}

naᅇ ve-e-ko ‘তুমি পড়া।’

তুমি পড়া

naᅇ ve-e-mo ‘তুমি নপড়া।’

তুমি নপড়া

দ্বিতীয় পুরুষ, বহুবচন : {-mat}

ne ve-kaᅇ ‘তোমালোকে পড়া।’

তুমি নপড়া

ne ve-e-mat ‘তোমালোকে নপড়া।’

তুমি নপড়া

তৃতীয় পুরুষ, একবচন : {-ma}

ate ve-e-ka ‘সি পড়ে।’

সি পড়ে

ne ve-e-ma ‘সি নপড়ে।’

সি নপড়ে

তৃতীয় পুরুষ, বহুবচন : {-ma}

ᅇsinin ve-e-ka ‘সিহঁতে পড়ে।’

সিহঁতে পড়ে

ne ve-e-ma ‘সিহঁতে নপড়ে।’

সিহঁতে নপড়ে

na	skul-nan	rpantan	ran-ka-an	‘মই সদায় স্কুললৈ যাওঁ।’
মই	স্কুললৈ	সদায়	যাওঁ	
na	skul-nan	rpantan	ran-ka-mak	‘মই সদায় স্কুললৈ নাযাওঁ।’
মই	স্কুললৈ	সদায়	নাযাওঁ	

- সাধাৰণ অতীত কালৰ বাক্যৰ ক্ৰিয়াৰ নঞৰ্থবাচক ৰূপ গঠন হওঁতে সদৰ্থক ক্ৰিয়াৰ ক্ৰিয়ামূল আৰু কালবাচক পৰসৰ্গৰ মাজত {-ma} বদ্ধৰূপ সংযোগ হয়। উদাহৰণ —

na	skul-nan	ka-tak	‘মই স্কুললৈ যোৱা গৈছিলোঁ।’
মই	স্কুললৈ	গৈছিলোঁ	
na	skul-nan	ka-ma-tak	‘মই স্কুললৈ যোৱা নাছিলোঁ।’
মই	স্কুললৈ	যোৱা নাছিলোঁ	
na	alin	tat-tak	‘মই শব্দটো শুনিছিলোঁ।’
মই	শব্দ	শুনিছিলোঁ	
na	alin	tat-ma-tak	‘মই শব্দটো শুনা নাছিলোঁ।’
মই	শব্দটো	শুনা নাছিলোঁ	

- অপূৰ্ণ অতীত কালৰ বাক্যৰ ক্ৰিয়াৰ নঞৰ্থবাচক ৰূপ গঠন হওঁতে সদৰ্থক ক্ৰিয়াৰ ক্ৰিয়ামূল আৰু কালবাচক পৰসৰ্গৰ মাজত {-dan-ma} বদ্ধৰূপ সংযোগ হয়। উদাহৰণ —

na	tsam	tsa-dan-ma-tak	‘মই ভাত খাই থকা নাছিলোঁ।’
মই	ভাত	খাই থকা নাছিলোঁ	
ate	azw-dan-ma-ta	‘সি সাতুৰি থকা নাছিল।’	
সি	সাতুৰি	থকা নাছিল	

- ভৱিষ্যত কালত ক্ৰিয়াৰ নঞৰ্থবাচক ৰূপৰ সৈতে সংযোগ হোৱা বদ্ধৰূপসমূহ কৰ্তা আৰু কৰ্মৰ পুৰুষ তথা বচন অনুযায়ী সুকীয়া সুকীয়া। তলত নক্টে ভাষাৰ ভৱিষ্যত কালৰ নঞৰ্থক ক্ৰিয়া গঠনত সংযোগ হোৱা পৰসৰ্গসমূহৰ এখন তালিকা পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি দেখুওৱা হ’ল —

তালিকা - ১০

কর্তা		কর্ম		বন্ধরূপ
একবচন	বহুবচন	একবচন	বহুবচন	
প্রথম পু.	—	তৃতীয় পু.	—	mak
প্রথম পু.	—	দ্বিতীয় পু.	—	mi
প্রথম পু.	—	—	তৃতীয় পু.	mak
প্রথম পু.	—	—	দ্বিতীয় পু.	ma
—	প্রথম পু.	দ্বিতীয় পু.	—	mi
—	প্রথম পু.	—	দ্বিতীয় পু.	ma
—	প্রথম পু.	তৃতীয় পু.	—	mi
—	প্রথম পু.	—	তৃতীয় পু.	mi
দ্বিতীয় পু.	—	প্রথম পু.	—	ma-heŋ
দ্বিতীয় পু.	—	তৃতীয় পু.	—	mɔ
দ্বিতীয় পু.	—	—	প্রথম পু.	ma-hi
—	দ্বিতীয় পু.	তৃতীয় পু.	—	mat
—	দ্বিতীয় পু.	—	প্রথম পু.	ma-hi
—	দ্বিতীয় পু.	—	তৃতীয় পু.	mat
তৃতীয় পু.	—	দ্বিতীয় পু.	—	ma-hɔ
তৃতীয় পু.	—	—	তৃতীয় পু.	ma
তৃতীয় পু.	—	প্রথম পু.	—	ma-heŋ
তৃতীয় পু.	—	—	প্রথম পু.	ma-hi
তৃতীয় পু.	—	দ্বিতীয় পু.	—	ma-hɔ
তৃতীয় পু.	—	তৃতীয় পু.	—	ma
তৃতীয় পু.	—	—	দ্বিতীয় পু.	ma-han
—	তৃতীয় পু.	দ্বিতীয় পু.	—	ma-hɔ
—	তৃতীয় পু.	প্রথম পু.	—	ma-heŋ
—	তৃতীয় পু.	—	দ্বিতীয় পু.	ma-han
—	তৃতীয় পু.	—	প্রথম পু.	ma-hi
—	তৃতীয় পু.	—	তৃতীয় পু.	ma

বাক্যত প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ —

kd ‘দে’

ŋa-ma ate-naŋ	kd-mak	‘মই তাক নিদিওঁ।’
মই	তাক	নিদিওঁ
naŋ-ma	naŋ-naŋ kd-mi	‘মই তোক নিদিওঁ’
মই	তোক	নিদিওঁ
ni-ma ne-naŋ	kd-ma	‘আমি তহঁতক নিদিওঁ।’
আমি	তহঁতক	নিদিওঁ
ne-ma ate-naŋ	kd-mat	‘তহঁতে তাক নিদিবি।’
তহঁতে	তাক	নিদিবি
ʃinin-ma	ni-naŋ kd-ma-hi	‘সিহঁতে আমাক নিদিয়ে।’
সিহঁতে	আমাক	নিদিয়ে

sok, su ‘দেখ, চা’

ŋa-ma ate-naŋ	su-mak	‘মই তাক দেখা নাই।’
মই	তাক	দেখা নাই
ŋa-ma naŋ-naŋ	su-mi	‘মই তোক নাচাওঁ।’
মই	তোক	নাচাওঁ
ate-ma	naŋ-naŋ su-ma-ho	‘সি তোক নাচায়।’
সি	তোক	নাচায়

৬.২.৪ ক্ৰিয়াৰ অন্যান্য ৰূপ :

নক্টে ভাষাৰ অন্যান্য ক্ৰিয়াসমূহ এনেধৰণৰ —

- পাঁচনি ক্ৰিয়া
- ধ্বন্যাত্মক ক্ৰিয়া
- নামক্ৰিয়া

ক) পাঁচনি ক্ৰিয়া :

আনক পাঁচি কোনো কাম কৰোৱা বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা ক্ৰিয়াসমূহেই পাঁচনি ক্ৰিয়া। উদাহৰণ—

মুক্তৰূপ		বদ্ধৰূপ	পাঁচনি ক্ৰিয়া
mɔat 'কৰ'	+	t ^h u	mɔat-t ^h u 'কৰোৱা'
sap 'কান্দ' (মুক্তৰূপ)	+	ta	sap-se 'কন্দুৱা'
tsa 'খা' (মুক্তৰূপ)	+	kɔ	tsa-kɔ 'খুৱা'

খ) ধন্যাত্মক ক্ৰিয়া :

কিছুমান ধনিৰ অনুকৰণত সৃষ্টি হোৱা অৰ্থপূৰ্ণ ৰূপৰ ক্ৰিয়াৰূপেই হৈছে ধন্যাত্মক ক্ৰিয়া।

pa- p^hat 'বক্ বক্'

zɔ pa- p^hat- ka 'পানী বক্‌বকাইছে।'

পানী বক্‌বক্-কাল. ৰ.

pa te 'ধপ্ ধপ্'

rin pa- te- ka 'বুকুখনে ধপধপাইছে।'

বুকু ধপ্ ধপ্- কাল. ৰ.

pa- rɔi 'কল্ কল্'

leta pa- rɔi- ka 'কেচুৱাটোৱে কল্‌কলাইছে।'

কেচুৱা কল্‌কল্- কাল. ৰ.

hɔ- se 'গুণ্ গুণ্'

se hɔ- se- ka 'গান গুণ্‌গুণাইছে।'

গান গুণ্‌গুণ-কাল. ৰ.

গ) নামক্ৰিয়া :

নামক্ৰিয়াসমূহ নামপদৰ পৰা গঠন হয়। নক্টে ভাষাৰ কেইটামান নামক্ৰিয়া হ'ল —

নামশব্দ	নামক্ৰিয়া
ua-tɔ 'মাৰ'	uat-tak 'মৰিওৱা'
tɔt 'ভুকু'	tɔp-ak 'ভুকুৱা'

tsap ‘কান্দ’	tsap-t ^h uk ‘কন্দুৰা’
tsan ‘চৰ’	tsan- ^u at ‘চৰিয়া’
da-ma-nɔk ‘লাঠি’	da-ma-nɔk-ɔ ‘লাঠিয়া’
tsuan ‘পলা’	tsuan-an ‘পলুৰা’

৬.৩ ক্ৰিয়াৰ কাল :

নক্টে ভাষাত তিনিটা কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ দেখিবলৈ পোৱা যায়। কাল অনুসৰি পৃথক কালবাচক ৰূপ আৰু অৱস্থাবাচক ৰূপ নক্টে ভাষাত পোৱা যায়। তদুপৰি পুৰুষ আৰু পুৰুষৰ বচন অনুযায়ী ক্ৰিয়াৰ সৈতে পুৰুষসূচক ৰূপৰ ভিন্নতা নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়া গঠনৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য। তলত কাল অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰূপ তালিকাসহ উল্লেখ কৰা হ’ল —

তালিকা - ১১

প্ৰধান কাল	কালৰ ভাগ	কালৰ অৱস্থাসূচক প্ৰত্যয়	পুৰুষ আৰু বচন নিৰ্দেশক কালবাচক ৰূপ
বৰ্তমান কাল	নিত্য বৰ্তমান	—	১ ম পু (একবচন) - aŋ (বহুবচন) - e
			২ ম পু (একবচন) - ɔ (বহুবচন) - an
			৩ য় পু - a
	স্বৰূপ বৰ্তমান	- e/ i	১ ম পু (একবচন) - kaŋ (বহুবচন) - ki
			২ ম পু (একবচন) - kɔ (বহুবচন) - kan
			৩ য় পু - ka
অতীত কাল	সাধাৰণ অতীত	—	১ ম পু (একবচন) - tak (বহুবচন) - ti
			২ ম পু (একবচন) - tɔ (বহুবচন) - tat
			৩ য় পু - ta
	অপূৰ্ণ অতীত	—	- va
ভৱিষ্যত কাল		—	- min

বৰ্তমান কাল (নিত্য বৰ্তমান) :

নক্টে ভাষাত কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি ক্ৰিয়াশব্দৰ পাছত সুকীয়া ৰূপ সংযোগ হয়।

নিত্য বৰ্তমান কালত ক্ৰিয়াৰ সৈতে সংযোগ হোৱা বদ্ধৰূপসমূহ এনেধৰণৰ —

পুৰুষ	একবচন	বহুবচন
প্ৰথম পুৰুষ	- aŋ	- e
দ্বিতীয় পুৰুষ	- ɔ	- an
তৃতীয় পুৰুষ	- a	- a

নিত্য বৰ্তমান কালত ক্ৰিয়াৰ আগত {raŋ-} বদ্ধৰূপ সংযোগ হৈ নিত্য বৰ্তমান কালৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে। নক্টে ভাষাৰ নিত্য বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন এনেধৰণৰ —

raŋ + ক্ৰিয়ামূল + বদ্ধৰূপ (নিত্য বৰ্তমান কালৰ কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি)

বাক্যত প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ —

প্ৰথম পুৰুষ, একবচন {- aŋ }

na skuul- naŋ roantaŋ raŋ-ka-aŋ ‘মই সদায় স্কুললৈ যাওঁ।’

মই স্কুললৈ সদায় যাওঁ

প্ৰথম পুৰুষ, বহুবচন {- e }

ni skuul- naŋ roantaŋ raŋ-ka- e ‘আমি সদায় স্কুললৈ যাওঁ।’

আমি স্কুললৈ সদায় যাওঁ

দ্বিতীয় পুৰুষ, একবচন {- ɔ }

naŋ skuul- naŋ roantaŋ raŋ-ka- ɔ ‘তুমি সদায় স্কুললৈ যোৱা।’

তুমি স্কুললৈ সদায় যোৱা

দ্বিতীয় পুৰুষ, বহুবচন {- an }

ne skuul- naŋ roantaŋ raŋ-ka-an ‘তোমালোক সদায় স্কুললৈ যোৱা।’

তোমালোক স্কুললৈ সদায় যোৱা

তৃতীয় পুৰুষ, একবচন {- a}

ate skul- naŋ roantaŋ raŋ-ka-a ‘সি সদায় স্কুললৈ যায়।’

সি স্কুললৈ সদায় যায়

তৃতীয় পুৰুষ, বহুবচন {- a}

ʈinin skul- naŋ roantaŋ raŋ-ka-a ‘সিহঁত সদায় স্কুললৈ যায়।’

সিহঁত স্কুললৈ সদায় যায়

স্বৰূপ বৰ্তমান :

নক্টে ভাষাত নিত্য বৰ্তমান কালত ক্ৰিয়াৰ সৈতে বৰ্তমান কালৰ অৱস্থাসূচক প্ৰত্যয় {-e/ -i} সংযোগ হোৱাৰ পাছত কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি ৰূপ সংযোগ হয়। নক্টে ভাষাৰ স্বৰূপ বৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন এনেধৰণৰ —

ক্ৰিয়ামূল + e/ i + বদ্ধৰূপ (স্বৰূপ বৰ্তমান কালৰ কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি)

স্বৰূপ বৰ্তমান কালত ক্ৰিয়াৰ সৈতে সংযোগ হোৱা বদ্ধৰূপসমূহ এনেধৰণৰ —

পুৰুষ	একবচন	বহুবচন
প্ৰথম পুৰুষ	e- kaŋ	i-ki
দ্বিতীয় পুৰুষ	e- ko	e- kan
তৃতীয় পুৰুষ	e-ka	e-ka

বাক্যত প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ —

প্ৰথম পুৰুষ, একবচন {e- kaŋ}

ŋa ve-e-kaŋ ‘মই পঢ়িছোঁ।’

মই পঢ়িছোঁ

প্ৰথম পুৰুষ, বহুবচন {i-ki}

ni ve-i-ki ‘আমি পঢ়িছোঁ।’

আমি পঢ়িছোঁ

দ্বিতীয় পুৰুষ, একবচন {e- ko}

naŋ ve-e-ko 'তুমি পঢ়িছা।'

তুমি পঢ়িছা

দ্বিতীয় পুৰুষ, বহুবচন {e- kan}

ne ve-e-kan 'তোমালোকে পঢ়িছা।'

তোমালোকে পঢ়িছা

তৃতীয় পুৰুষ, একবচন {e-ka}

ate ve-e-ka 'সি পঢ়িছে।'

সি পঢ়িছে

তৃতীয় পুৰুষ, বহুবচন {e-ka}

ʃinin ve-e-ka 'সিহঁতে পঢ়িছে।'

সিহঁতে পঢ়িছে

অতীত কাল (সাধাৰণ অতীত) :

সাধাৰণ অতীত কালত কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন অনুসৰি ক্ৰিয়াশব্দৰ পাছত সংযোগ হোৱা

বদ্ধৰূপসমূহ এনেধৰণৰ —

পুৰুষ	একবচন	বহুবচন
প্রথম পুৰুষ	- tak	- ti
দ্বিতীয় পুৰুষ	- to	- tat
তৃতীয় পুৰুষ	- ta	- ta

বাক্যত প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ —

প্রথম পুৰুষ, একবচন {- tak}

na ka-tak 'মই গ'লোঁ।'

মই গ'লোঁ

প্রথম পুৰুষ, বহুবচন {- ti}

ni ka-ti 'আমি গ'লোঁ।'

আমি গ'লোঁ

দ্বিতীয় পুৰুষ, একবচন {- to}

naŋ ka-to 'তুমি গ'লা।'

তুমি গ'লা

দ্বিতীয় পুৰুষ, বহুবচন {- tat}

ne ka-tat 'তোমালোক গ'লা।'

তোমালোক গ'লা

তৃতীয় পুৰুষ, একবচন {- ta}

ate ka-ta 'সি গ'ল।'

সি গ'ল

তৃতীয় পুৰুষ, বহুবচন {- ta}

ʂinin ka-ta 'সিহঁত গ'ল।'

সিহঁত গ'ল।

অপূৰ্ণঅতীত :

অপূৰ্ণঅতীত ক্ৰিয়াৰ সৈতে {-va} বদ্ধৰূপ কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন নিৰ্বিশেষে সংযোগ হয়। উদাহৰণ—

ŋa ʂam ʂa va 'মই ভাত খাইছিলোঁ।'

মই ভাত খাইছিলোঁ

ni ʂam ʂa va 'আমি ভাত খাইছিলোঁ।'

আমি ভাত খাইছিলোঁ

ʂinin pit-naŋ vaŋ-va 'সিহঁত পথাৰলৈ গৈছিল।'

সিহঁত পথাৰলৈ গৈছিল

ভৱিষ্যত কাল :

ভৱিষ্যত কালৰ ক্ৰিয়াৰ সৈতে {-min} বদ্ধৰূপ কৰ্তাৰ পুৰুষ আৰু বচন নিৰ্বিশেষে সংযোগ হয়।

উদাহৰণ —

ŋa ŋinap skuul- naŋ kat-min	‘মই কাইলৈ স্কুললৈ যাম।’
মই কাইলৈ স্কুললৈ যাম	
ate skuul- naŋ kat-min	‘সি স্কুললৈ যাব।’
সি স্কুললৈ যাব	
ŋa-ma baŋ-moat-min	‘মই কাম কৰিম।’
মই কাম কৰিম	

৬.৪ ক্ৰিয়াৰ ভাব :

কোনো কাৰ্য সম্পাদনত প্ৰকাশ পোৱা কৰ্তাৰ মনোভাবৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ক্ৰিয়াৰ ভাবক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

ক) নিৰ্দেশক ভাব

খ) অনুজ্ঞা ভাব

ক) নিৰ্দেশক ভাব :

নিৰ্দেশক ভাৱে সাধাৰণতে কোনো এক সময়ৰ কোনো এটা কাৰ্যৰ আভাস দিয়ে। নক্টে ভাষাত নিৰ্দেশক ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ সুকীয়া বিভক্তি নাই। ক্ৰিয়ামূলৰ সৈতে পুৰুষ আৰু বচন নিৰ্দেশক কালবাচক ৰূপ সংযোগ কৰিয়েই নিৰ্দেশক ভাব প্ৰকাশ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যত আটাইকেইটা কালতে নিৰ্দেশক ভাবৰ ক্ৰিয়াৰূপ পোৱা যায়। উদাহৰণ —

ate skuul- naŋ rpantaŋ raŋ-ka-a	‘সি সদায় স্কুললৈ যায়।’
সি স্কুললৈ সদায় যায়	

ṅa ve-e-kaṅ	‘মই পঢ়িছোঁ।’
মই পঢ়িছোঁ	
naṅ ka-ko	‘তুমি গ’লা।’
তুমি গ’লা	
ni ṣam ṣa va	‘আমি ভাত খাইছিলো।’
আমি ভাত খাইছিলো	
ṅa ṅinap skuṅ- naṅ kat-min	‘মই কাইলৈ স্কুললৈ যাম।’
মই কাইলৈ স্কুললৈ যাম	

খ) অনুজ্ঞা ভাব :

নক্টে ভাষাত দ্বিতীয় পুৰুষৰ প্ৰাণীবাচক বিশেষ্যৰ প্ৰতি আদেশ, অনুৰোধ, উপদেশ, অনুমতি প্ৰাৰ্থনা, ইচ্ছা আদি ভাব প্ৰকাশক অনুজ্ঞা ক্ৰিয়াৰূপ পোৱা যায়। নক্টে ভাষাত নিৰ্দেশক ভাবত বচন অনুসৰি ক্ৰিয়ামূলৰ সৈতে একবচনত {-o/-ro} আৰু বহুবচনত {-an/-ran} বদ্ধৰূপ সংযোগ হয়।

উদাহৰণ —

tṅ-o	‘বহ’ (একবচন)
tṅ-an	‘বহ’ (বহুবচন)
sap-o	‘থিয় হ’ (একবচন)
sap-an	‘থিয় হ’ (বহুবচন)
ka-ro	‘আহ’ (একবচন)
ka-ran	‘আহ’ (বহুবচন)
naṅ tṅ-o	‘তই বহ।’
ne-ram tṅ-an	‘তহঁত তিনিটা বহ।’

baŋ-he zpat-ɔ

‘গছজোপা কাট।’

baŋ-he zpat-an

‘গছকেইজোপা কাট।’

৬.৫ ক্ৰিয়াৰ বাচ্য :

বাক্যত ক্ৰিয়াই ক’বলগীয়া কথাই বাচ্য। বাক্যত ক্ৰিয়াই কেতিয়াবা প্রধানকৈ কৰ্তাৰ কথা, কেতিয়াবা কৰ্মৰ কথা, কেতিয়াবা ক্ৰিয়াৰ নিজৰ কথা আৰু কেতিয়াবা কৰ্ম আৰু ক্ৰিয়া উভয়ৰে কথা ব্যক্ত কৰে। এই বিচাৰৰ ভিত্তিত নক্টে ভাষাৰ বাক্যৰ বাচ্যক চাৰি প্ৰকাৰে ভগাব পাৰি। —

- কৰ্তৃবাচ্য
- কৰ্মবাচ্য
- ভাববাচ্য
- কৰ্মকৰ্তৃবাচ্য

কৰ্তৃবাচ্য : বাক্যত কৰ্তা প্রধান আৰু কৰ্তাপদৰ লগত ক্ৰিয়াপদৰ অন্ময় হোৱাই হৈছে কৰ্তৃবাচ্য। এনে বাক্যত কৰ্তা প্রধান হৈ বহে অৰ্থাৎ ক্ৰিয়াপদ কৰ্তা অনুযায়ী ৰূপ হৈ কৰ্তাকেই প্রধানকৈ বুজায়। উদাহৰণ—

ŋa-mbat-pa la-ta tak

‘মই কামটো কৰিলোঁ।’

মই কামটো কৰিলোঁ

leta-he bpaŋ-e-ka

‘ল’ৰাটোৱে নাচিছে।’

ল’ৰাটোৱে নাচিছে

ate-ma pit-mo-e-ka

‘সি মাটি চহাইছে।’

সি মাটি চহাইছে

কৰ্মবাচ্য : বাক্যত ক্ৰিয়াই মুখ্যভাৱে কৰ্তাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰি কৰ্মৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিলে কৰ্মবাচ্য হয়। কৰ্মবাচ্যত ক্ৰিয়াৰ কৰ্তাৰ সলনি কৰ্মৰ লগত অন্ময় হয়। কৰ্ম যিহেতু তৃতীয় পুৰুষৰ, সেয়ে কৰ্মবাচ্যৰ ক্ৰিয়াও সদায় তৃতীয় পুৰুষৰ হয়। উদাহৰণ —

hu-pa k^husak tso lo-eka

‘পুলিচৰ হাতত চোৰটো ধৰা পৰিল।’

চোৰটো পুলিচৰ হাতত ধৰা পৰিল।

ha-hɔ-pa	a-pa-ma	k ^h e	‘পাহাৰখন ইয়াৰপৰা দেখি।’
পাহাৰখন	ইয়াৰপৰা	দেখি।	
poŋ-pa	mit-ma	k ^h e-mi	‘বতাহ চকুৰে নেদেখি।’
বতাহ	চকুৰে	নেদেখি।	
a-kɔ	tsin-zɔ	tat-mi	‘ইয়াত একো নুশুনি।’
ইয়াত	একো	নুশুনি।	

ভাববাচ্য : ভাববাচ্যত ক্ৰিয়াই নিজ অৰ্থ প্ৰধানকৈ বুজায়, অৰ্থাৎ কৰ্তা, কৰ্ম, অপ্ৰধান হৈ ক্ৰিয়াক প্ৰধানকৈ দেখুৱায়। উদাহৰণ —

biri la-zɔk-min	‘বিড়ি খাব/ছপিব নালাগে।’
বিড়ি খাব/ছপিব নালাগে	
mpat la-ta	‘কামটো কৰা হ’ল।’
কামটো কৰা হ’ল	
hum ta-tɔan-ta	‘ঘৰটো সজা হ’ল।’
ঘৰটো সজা হ’ল	

কৰ্মকৰ্তৃবাচ্য : যি বাচ্যত কৰ্তা নাথাকিলেও কৰ্মই কৰ্তাৰ দৰে কাম কৰে আৰু ক্ৰিয়াটোৱে কৰ্মকে কৰ্তাৰ দৰে সূচায়, তাক কৰ্মকৰ্তৃবাচ্য বোলা হয়। উদাহৰণ —

sa:n hoŋ-ka	‘বেলি ওলাইছে।’
বেলি ওলাইছে	
sa:n lupe-ka	‘বেলি ডুবিছে।’
বেলি ডুবিছে	
raŋ pat-e-ka	‘বৰষুণ দিছে।’
বৰষুণ দিছে	

সপ্তম অধ্যায়

৭.০ নক্টে ভাষাৰ অব্যয়ৰ প্ৰকাৰ আৰু প্ৰয়োগ

৭.১ সংযোজক অব্যয়

৭.২ পৃথকাত্মক অব্যয়

৭.৩ সন্দেহবোধক অব্যয়

৭.৪ প্ৰশ্নবোধক অব্যয়

৭.৫ ভাৱবোধক অব্যয়

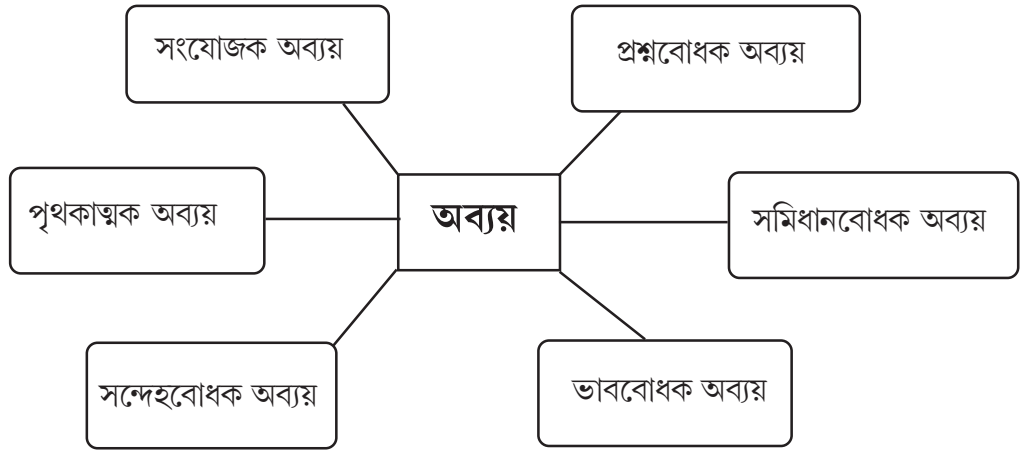
৭.৬ সমিধানবোধক অব্যয়

৭.৭ সম্বোধনাত্মক অব্যয়

৭.০ নক্টে ভাষাৰ অব্যয়ৰ প্ৰকাৰ আৰু প্ৰয়োগ

ভাষাৰ কোনো বাক্যৰ গাঁথনিতে ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন নোহোৱাকৈ অৰ্থাৎ ব্যয় নোহোৱাকৈ ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰেই অব্যয়। নক্টে ভাষাৰ অব্যয়সমূহক সাত ভাগত ভগাব পাৰি। সেইসমূহ হ'ল —

বৈখিক চিত্ৰ নং - ৯

৭.১ সংযোজক অব্যয় :

সংযোজক অব্যয়বোৰে শব্দ বা বাক্যৰ মাজত বহি সেই শব্দ বা বাক্য দুটাত ইটোৰ লগত সিটোৰ সংযোগ স্থাপন কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে —

le 'আৰু'

ɔɔkomin 'কিন্তু'

বাক্যত প্ৰয়োগ :

le 'আৰু'

ŋa le naŋ ma raŋ-e-ki

'তই আৰু মই লিখিছোঁ।'

মই সং.অ. তই লিখিছোঁ।

ɔɔbin le dʰiren skuɔɔl ɔɔpantaŋ raŋ ka-a 'ৰবীন আৰু ধীৰেণ সদায় স্কুললৈ যায়।'

ৰবীন সং.অ. ধীৰেণ স্কুল সদায় যায়

ɔkomin ‘কিন্তু’

ate tant̪si ɔkomin tɔaŋ taŋ ‘সি দুখীয়া, কিন্তু জ্ঞানী।’

সি দুখীয়া সৎ.অ. জ্ঞানী

৭.২ পৃথকাত্মক অব্যয় :

পৃথকাত্মক অব্যয়বোৰে বাক্যৰ মাজত যোগ হৈ এটা পদক আন এটা পদৰপৰা পৃথক কৰে।

উদাহৰণ —

ma-daŋa ‘অথবা’

rina ma-daŋa rita ma ŋa bam-haŋ ‘ৰীনা অথবা ৰীতা কোনোবাজনী মোলৈ ৰ’বা।’

ৰীনা প্ৰ.অ. ৰীতা মোলৈ ৰ’বা

lonŋsa ma-daŋa romŋu ma lam pa k^he-sɔk-haŋ ‘লংচা অথবা ৰংমুয়ে মোক

লংচা অথবা ৰংমুয়ে বাটটো দেখুওৱা বাটটো দেখুওৱা।’

৭.৩ সন্দেহবোধক অব্যয় :

সন্দেহ প্ৰকাশ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা অব্যয়বোৰেই সন্দেহবোধক অব্যয়। নক্টে ভাষাত কেইবাটাও

সন্দেহবোধক ৰূপ পোৱা যায়। উদাহৰণ —

t^ham-a ‘হবলা/চাগে’

zan̪t̪ɔ-pa isap t^ham-a ‘ছেৱালীজনীয়ে কান্দিব চাগে’

ছেৱালীজনীয়ে কান্দিব স.অ.

ate vaŋ t^ham-a ‘সি আহিব হবলা।’

সি আহিব স.অ.

raŋ-pat hu t^ham-a ‘বৰষুণ আহিব চাগে।’

বৰষুণ আহিব স.অ.

৭.৪ প্রশ্নবোধক অব্যয় :

প্রশ্নবোধক অব্যয়সমূহ প্রশ্ন সুধিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। নক্টে ভাষাৰ প্রশ্নবোধক অব্যয়সমূহ হ'ল—

isen 'কি'

isen ri-t^hu-a ? 'তুমি কি কৰিছা?'

প্র.অ. কৰিছা

isen su-e-ko ? 'তুমি কি দেখিছা?'

প্র.অ. দেখিছা

manaj 'ক'ত/ক'লৈ'

ate manaj kat-min-e ? 'সি ক'লৈ গ'ল?'

সি প্র.অ. গ'ল

na manaj kat-min-e ? 'মই ক'লৈ যাম?'

মই প্র.অ. যাম

ma nij manaj-a ? 'তোমাৰ মাৰা ক'ত আছে?'

তোমাৰ মাৰা প্র.অ.

maro 'কেনে'

na maro-a ? 'তোমাৰ কেনে?'

তোমাৰ প্র.অ.

han 'কোন'

han va-e-ra ? 'কোন আহিছে?'

প্র.অ. আহিছে

mare 'কোনটো'

na-ma mare-pa asan-t^han 'তোমাৰ কোনটো ভাল লাগিছে?'

তোমাৰ প্র.অ. ভাল লাগিছে

maro ‘কেনেকৈ’

maro-ma doak to-a ‘তুমি কেনেকৈ কাটিলা?’
 প্র.অ. কাটিলা

৭.৫ ভাববোধক অব্যয় :

মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা অব্যয়সমূহেই ভাববোধক অব্যয়। নক্টে ভাষাৰ ভাববোধক অব্যয়সমূহ হ’ল —

oh: ‘উঃ’

oh: ran-phan lom ‘উঃ ইমান গৰম।’
 উঃ বহুত গৰম

oh: nia ram boan e kan ‘উঃ ভাগৰ লাগিছে।’
 উঃ বহুত ভাগৰ লাগিছে

a: ‘আইঅ’

a: ran-phan ran-ki ‘আইঅ’ ইমান ঠাণ্ডা।’
 আইঅ’ বেছি ঠাণ্ডা

a: ran-phan tsam ‘আইঅ’ ইমান ধুনীয়া।’
 আইঅ’ বেছি ধুনীয়া

ah: ‘বাঃ’

ah: ran-phan tsam ‘বাঃ বৰ ধুনীয়া।’
 বাঃ বেছি ধুনীয়া

ah: ah: ‘বাঃ বাঃ’

ah: ah: leta-atsan za ‘বাঃ বাঃ ভাল ল’ৰা।’
 বাঃ বাঃ ল’ৰা ভাল

eh: 'ইচ্'

eh:	raŋ	tsin	'ইচ্ ইমান লেতেৰা।'
	ইচ্	ইমান	লেতেৰা

eh: eh: 'ইচ্ ইচ্'

eh: eh:	raŋ	tsin	'ইচ্ ইচ্ ইমান লেতেৰা।'
	ইচ্ ইচ্	ইমান	লেতেৰা

tse- tse 'চিঃ চিঃ'

tse- tse	mi	tsin	tsa	'চিঃ চিঃ লেতেৰা ল'ৰা।'
চিঃ চিঃ		লেতেৰা	ল'ৰা	

et 'থেৎ'

et	mo-	t ^h ɔ	thɔ-e-ko	'থেৎ মিচা কথা কৈছ।'
থেৎ	মিচা	কথা	কথা কৈছ	

sei 'চেহ্ঃ'

sei	lok	ton	tok	'চেহ্ঃ দেৰি হ'ল।'
চেহ্ঃ	দেৰি		হ'ল	

৭.৬ সমিধানবোধক অব্যয় :

আন মানুহৰ কথা বা আচৰণৰ উত্তৰস্বৰূপে ব্যৱহাৰ হোৱা অব্যয়েই সমিধানবোধক অব্যয়। নক্টে

ভাষাৰ সমিধানবোধক অব্যয়ৰ উদাহৰণ —

idaŋa 'হয়'

idaŋa	karɔ	'হয়, আহা।'
হয়	আহাঁ	

idaŋa	t ^h u-ɒ	'হয়, কোৱা।'
হয়	কোৱাঁ	

dak^hu-tsen ‘ধন্যবাদ’

asan-huran ‘স্বাগতম’

৭.৭ সম্বোধনাত্মক অব্যয় :

কাৰোবাক সম্বোধন কৰি মাতিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা অব্যয়বোৰেই সম্বোধনাত্মক অব্যয়। নক্টে ভাষাৰ

সম্বোধনাত্মক অব্যয়বোৰ জ্যেষ্ঠ আৰু কনিষ্ঠ সম্বন্ধৰ ক্ষেত্ৰত সুকীয়া সুকীয়া। উদাহৰণ—

oe: leta an-naŋ ka-no-a ‘ঐ ল’ৰা এইফালে আহ।’

ঐ ল’ৰা এইফালে আহ।

oe: zan tsoi-naŋ ka-a ‘ঐ ছোৱালী তালৈ যা।’

ঐ ছোৱালী তালৈ যা।

oi man-naŋ-daŋ ko ‘হেৰি, কোনফালে যায়?’

হেৰি কোনফালে যায়?

oi man-naŋ-daŋ ko ‘হেৰৌ, ক’লৈ যাব?’

হেৰৌ ক’লৈ যাব?

৮.০ উপসংহাৰ

- সিদ্ধান্ত
- ভৱিষ্যত অধ্যয়নৰ সম্ভাৱনীয়তা

৮.০ উপসংহাৰ

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ বিভিন্ন ভাষিক জনগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰত চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ তিব্বতবৰ্মী শাখাৰ অন্তৰ্গত নক্টেভাষা এটা উল্লেখযোগ্য ভাষা। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ জিলাত বসতি কৰা নক্টেসকলৰ মাজত কথিত ৰূপত প্ৰচলিত ভাষাটো ঔপভাষিক ভিন্নতাৰে পৰিপূৰ্ণ। এই গৱেষণাত নক্টেভাষাৰ ভিতৰত ৯ টা উপভাষাৰ ভিতৰত 'হাৰা' উপভাষাৰ ৰূপতত্ত্বৰ দিশসমূহ বিশ্লেষণ কৰা হৈছে।

‘নক্টেভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ — শীৰ্ষক গৱেষণাকৰ্মত প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্তসমূহ অধ্যায় অনুসৰি তলত উল্লেখ কৰা হ’ল —

নক্টেসকলৰ পৰিচিতি আৰু ভাষিক স্থিতি — শীৰ্ষক প্ৰথম অধ্যায়ত প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্তসমূহ এনেধৰণৰ —

- অৰুণাচল প্ৰদেশৰ দক্ষিণ পশ্চিম দিশত অৱস্থিত টিৰাপ জিলাত বাস কৰা এটা জনগোষ্ঠী হৈছে নক্টেসকল। নৃতাত্ত্বিক বিচাৰত নক্টেসকল মঙ্গোলীয় গোষ্ঠীৰ আৰু ভাষাতাত্ত্বিক বিচাৰত নক্টেভাষা চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ নগা শাখাৰ অন্তৰ্গত।
- নক্টেসকলৰ আদি বসতি স্থান বৰ্তমানৰ ম্যানমাৰ (বাৰ্মা) বুলি ঠাৱৰ কৰিব পাৰি। বৰ্তমানৰ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ টিৰাপ অঞ্চললৈ নক্টেসকলৰ আগমন আহোমসকলৰ আগমনৰ আগতে অৰ্থাৎ বৰ্তমানৰ সময়ৰ পৰা বছৰ পূৰ্বে ঘটাৰ সম্ভাৱনাই অধিক। নক্টেসকল অৰুণাচল প্ৰদেশৰ দক্ষিণ পশ্চিম দিশত অৱস্থিত টিৰাপ জিলাৰ ৫ টা ৰাজহুচক্ৰৰ মুঠ ১১৩ খন গাঁও আৰু অসমৰ তিনিখন গাঁৱত বাস কৰে।
- নক্টেভাষাৰ ভাষিক স্থিতি সবল নহয়। নক্টেভাষাটো এক সীমিত ভৌগোলিক অঞ্চলত মুষ্টিমেয় নক্টেসকলৰ মাজত প্ৰচলিত ভাষা। UNESCO ৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি নক্টেভাষা বিপদাপন্ন অৱস্থাত আছে যদিও Sustainable স্তৰত চিহ্নিত কৰিছে। [§১.২.২, পৃ.৩৩]

- নক্টে ভাষা ভাষিক বৈচিত্ৰ্যৰে পৰিপূৰ্ণ। নক্টে ভাষাৰ নটা ঔপভাষিক ৰূপ পোৱা যায়।
নক্টে ভাষাৰ ঔপভাষিক ৰূপসমূহ হৈছে – হাৰাখুন, খাপা, হাৰা, ডলমাক, ফুটুং, জপা,
টুট, লাজু আৰু ডডাম।
- নক্টে ভাষাৰ স্বৰধ্বনি ৬ টা। সেইকেইটা হ'ল — /i/, /e/, /a/, /u/, /ɔ/, /o/
- নক্টে ভাষাৰ ব্যঞ্জনধ্বনি ২২ টা। সেইকেইটা হ'ল — /p/, /b/, /pʰ/, /m/, /v/, /t/, /d/, /tʰ/
/n/, /s/, /ʃ/, /l/, /r/, /c/, /ɲ/, /z/, /j/, /k/, /kʰ/, /ŋ/, /ʔ/, /h/
- নক্টে ভাষাৰ বাক্য গঠনৰ স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়াটো হৈছে — কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়া।
- নক্টে সুৰপ্ৰধান ভাষা। শব্দৰ উচ্চাৰণৰ সুৰ অনুসৰি অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন এই ভাষাত পোৱা
যায়। মূলতঃ নক্টে ভাষাত দুটা সুৰ পোৱা যায়। এইকেইটা হৈছে – সম (Level) আৰু
উচ্চ (Raising)।

‘নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্যৰ গঠন আৰু ৰূপসাধন’ — শীৰ্ষক অধ্যায়ত এইকেইটা সিদ্ধান্ত পোৱা
গৈছে —

- নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্য শব্দসমূহক দুই প্ৰকাৰৰ — মুক্ত বা মৌলিক আৰু সাধিত শব্দ। নক্টে
ভাষাৰ সাধিত বিশেষ্য শব্দবোৰ কিছুমান এক ৰূপবিশিষ্ট আৰু কিছুমান দুই ৰূপবিশিষ্ট
আৰু তিনি ৰূপবিশিষ্ট।
- মূলৰূপৰ লগত আন আন মুক্ত ৰূপৰ সংযোগত, মুক্ত ৰূপৰ লগত বন্ধ ৰূপৰ সংযোগত,
অভ্যাস বা পুনৰুক্তিৰ জৰিয়তে সাধিত বিশেষ্য শব্দসমূহ গঠন কৰা হয়।
- সাধিত বিশেষ্য শব্দসমূহৰ কিছুমানত শব্দটোত পাছত যুক্ত হোৱা মুক্ত ৰূপৰ আদি অক্ষৰ
লোপ পায়।
- সম্বোধনবাচক বিশেষ্য শব্দবোৰ গঠন হওঁতে কিছুমান শব্দৰ ক্ষেত্ৰত মূল ৰূপৰ সৈতে
স্বৰৰ আগম হয়।
- নক্টে ভাষাৰ সংখ্যাবাচক বিশেষ্য শব্দবোৰ মৌলিক আৰু সাধিত দুয়ো প্ৰকাৰৰ সংখ্যাবাচক

শব্দ পোৱা গৈছে। মৌলিক সংখ্যাবাচক শব্দবোৰৰ লগত অন্যান্য মৌলিক সংখ্যাবাচক শব্দ সংযোগেৰে সাধিত সংখ্যাবাচক গঠন কৰা হয়। সাধাৰণতে এনে সংযোগত যোগাত্মক পদ্ধতি, পূৰণাত্মক পদ্ধতি, পূৰণাত্মক আৰু যোগাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হয়।

- নক্টে ভাষাৰ বিশেষ্য শব্দসমূহক সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য, সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য, সংখ্যাবাচক বিশেষ্য — এই তিনিধৰণে ভাগ কৰিব পাৰি।
- নক্টে ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য (Kinsip noun) শব্দসমূহৰ কিছুমান সম্বন্ধৰ ক্ষেত্ৰত সম্বোধনাত্মক শব্দ (Terms of address) আৰু সম্বন্ধবাচক শব্দ (Terms of reference) সুকীয়া সুকীয়া।
- নক্টে ভাষাৰ বচনৰ একবচন আৰু বহুবচন এই দুই ৰূপ পোৱা যায়। একবচন আৰু বচন নিৰপেক্ষ ৰূপৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই। একবচন বুজাবলৈ এই ভাষাত সৰ্গ তথা সহায়ক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা নহয়। বহুবচনৰ অৰ্থ নিৰ্ণয়ৰ প্ৰক্ৰিয়াকেইটা হ'ল — বহুবচনাত্মক ৰূপৰ সংযোগত, সংখ্যাবাচক ৰূপৰ সংযোগত, নিৰ্দিষ্টতাবাচক আৰু অনিৰ্দিষ্টতাবাচক ৰূপৰ সংযোগত। নক্টে ভাষাৰ বচন ব্যাকৰণগত নহয়।
- নক্টে ভাষাত লিঙ্গ দুবিধ — পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ। নক্টে ভাষাত লিঙ্গ নিৰ্ণয় প্ৰক্ৰিয়াসমূহ হ'ল — পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী বুজোৱা পৃথক পৃথক শব্দ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা, পুৰুষবাচক আৰু স্ত্ৰীবাচক ৰূপ সংযোগৰ দ্বাৰা, ধাৰণাৰ ভিত্তিত। নক্টে ভাষাৰ লিঙ্গ ব্যাকৰণগত নহয়।
- নক্টে ভাষাত ক্ৰিয়াপদৰ সৈতে নামপদৰ সঙ্গতি স্থাপন কৰিবৰ বাবে কাৰকসূচক ৰূপ সংযোগ কৰা হয়। নক্টে ভাষাত কাৰকসূচক ৰূপ সংযোগৰ ফলত মূল শব্দৰ আভ্যন্তৰীণ পৰিৱৰ্তন সাধন নহয়। নক্টে ভাষাত 'কাৰকসূচক ৰূপ' সাত প্ৰকাৰৰ — কৰ্তা, কৰ্ম, কৰণ, নিমিত্ত, অপাদান, সম্বন্ধ আৰু অধিকৰণ।
- নক্টে ভাষাত কৰ্তা আৰু কৰণ কাৰকৰ কাৰকসূচক ৰূপ আৰু কৰ্ম, নিমিত্ত আৰু অধিকৰণ কাৰকৰ কাৰকসূচক ৰূপসমূহ একে। কৰ্তা আৰু কৰণ কাৰকত কাৰকসূচক ৰূপ{-ma};

কৰ্ম, নিমিত্ত আৰু অধিকৰণ কাৰকত {-nan} কাৰকসূচক ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

- নক্টে ভাষাত নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপসমূহক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি।
একত্ৰ নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপ, দ্বিত্ৰ নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপ, বহুত্ৰ নিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপ।
- নক্টে ভাষাত কেইবাটাও অনিৰ্দিষ্টতাৰাচক ৰূপ পোৱা যায়। অনিৰ্দিষ্টতা বুজাবলৈ—
{van̄ni-van̄ram}, {aza}, {p^hangtaŋ} আদি ৰূপ প্ৰয়োগ কৰা হয়।

নক্টে ভাষাৰ বিশেষণৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ— শীৰ্ষক অধ্যায়ৰ প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্তসমূহ হৈছে—

- গঠন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ বিশেষণ শব্দবোৰ দুই ধৰণৰ— মৌলিক বিশেষণ, সাধিত বিশেষণ।
- নক্টে ভাষাত বিশেষণ ৰূপে ব্যৱহাৰ হোৱা ৰূপবোৰ বিশেষ্য শব্দৰ পাছত বহে।
- নক্টে ভাষাত কেতিয়াবা বিশেষ্য শব্দও বিশেষণ ৰূপে ব্যৱহাৰ হয়। এনেদৰে বিশেষণ হিচাপে ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দটো বিশেষ্য শব্দৰ আগত বহে।
- নক্টে ভাষাৰ বিশেষণ শব্দবোৰক তিনিটা ভাগত ভগাব পাৰি। সেইকেইটা হ'ল —
বিশেষ্যৰ বিশেষণ, বিশেষণীয় বিশেষণ, ক্ৰিয়া বিশেষণ।
- নক্টে ভাষাৰ বিশেষণবোৰ দুটাৰ মাজত তুলনা আৰু বহুতৰ মাজত তুলনা কৰাৰ ব্যৱস্থা আছে। নক্টে ভাষাত বিশেষণৰ তুলনা কৰোঁতে কিছুমান বিশেষ ৰূপ সংযোগ কৰা হয়।
নক্টে ভাষাত দুটা বস্তুৰ মাজত এটাৰ ভাল-বেয়া গুণৰ তুলনা কৰোঁতে বিশেষণ শব্দৰ আগত {nɔma-} ৰূপ যোগ হয়। নক্টে ভাষাত বহুতৰ মাজত ভাল-বেয়া গুণ বা মাত্ৰাৰ আধিক্য তুলনা কৰোঁতে বিশেষণ শব্দৰ আগত {t^hɔan-} ৰূপৰ প্ৰয়োগ হয়।

নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামৰ প্ৰকাৰ আৰু প্ৰয়োগ — শীৰ্ষক অধ্যায়ৰ সিদ্ধান্তসমূহ হৈছে —

- গঠন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনাম শব্দবোৰ দুই ধৰণৰ— মৌলিক বিশেষণ, সাধিত বিশেষণ।
- নক্টে ভাষাৰ সৰ্বনামসমূহক ছটা ভাগত ভগাব পাৰি। সেইকেইটা হৈছে — ব্যক্তিব্যচক

সর্বনাম, নির্দেশবোধক সর্বনাম, সম্বন্ধবাচক সর্বনাম, অনিশ্চয় বা অনির্দিষ্টতাবাচক সর্বনাম, প্রশ্নবাচক সর্বনাম, আত্মবাচক সর্বনাম।

- নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামক পুৰুষ অনুসৰি তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। —
প্রথম পুৰুষ, দ্বিতীয় পুৰুষ আৰু তৃতীয় পুৰুষ। বচন অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামবোৰৰ ৰূপ সুকীয়া।
- নক্টে ভাষাৰ নিৰ্দেশবোধক সৰ্বনামবোৰৰ দূৰত্ব অনুসৰি দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। —
প্রত্যক্ষ বা নিকটস্থ নিৰ্দেশক, পৰোক্ষ বা দূৰস্থ নিৰ্দেশক।
- নক্টে ভাষাত সম্বন্ধবাচক সৰ্বনামৰ ৰূপবোৰে বাক্যত বহি আন নামপদৰ লগত সম্বন্ধ বা সঙ্গতি স্থাপন কৰে।
- নক্টে ভাষাত অনিশ্চয় বা অনিৰ্দিষ্টতাবাচক সৰ্বনামবোৰ কোনো প্ৰাণী বা বস্তুক বুজাবৰ বাবে নামপদৰ সলনি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- নক্টে ভাষাত নিজক নিৰ্দেশ কৰা আত্মবাচক সৰ্বনামৰ ৰূপৰ প্ৰয়োগ পোয়া যায়। এই ভাষাত কেৱল এটা ৰূপতহে আত্মবাচক সৰ্বনামৰ প্ৰয়োগ আছে।

নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াৰ গঠন আৰু প্ৰকাৰ — শীৰ্ষক অধ্যায়ত তলত উল্লেখ কৰা সিদ্ধান্তসমূহত উপনীত হ'ব পাৰি —

- নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াসমূহ মৌলিক আৰু সাধিত— এই দুই প্ৰকাৰৰ পোৱা গৈছে। সৰল ক্ৰিয়াবোৰ একৰূপবিশিষ্ট। সাধাৰণতে নক্টে একাক্ষৰী ভাষা যদিও দুই এটা দ্বিঅক্ষৰযুক্ত মৌলিক ক্ৰিয়াও পোৱা যায়।
- নক্টে ভাষাৰ সাধিত ক্ৰিয়াসমূহ ক্ৰিয়াৰ লগত বন্ধৰূপৰ সংযোগত, ক্ৰিয়াৰ লগত বচনবাচক ৰূপৰ সংযোগত, ক্ৰিয়াৰ লগত কালবাচক ৰূপৰ সংযোগত, ক্ৰিয়াৰ লগত কালবাচক ৰূপ আৰু কালৰ অৱস্থাবাচক ৰূপৰ সংযোগত, ক্ৰিয়াৰ লগত পুৰুষসূচক ৰূপৰ সংযোগত গঠন হয়।

- নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াসমূহক গঠন অনুসৰি, কাৰ্য সম্পাদনৰ প্ৰকৃতিৰ ভিত্তিত, কাৰ্য সম্পাদনৰ অৰ্থৰ ভিত্তিত আৰু ক্ৰিয়াৰ অন্যান্য ৰূপ — এই ধৰণে ভাগ কৰিব পাৰি।
- কাৰ্য সম্পাদন কৰাৰ প্ৰকৃতি অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদসমূহক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি — সমাপিকা ক্ৰিয়া, অসমাপিকা ক্ৰিয়া। বাক্য একোটাত ক্ৰিয়াৰ কৰ্ম থকা নথকা অনুযায়ী সমাপিকা ক্ৰিয়াক দুই ভাগত ভগাব পাৰি — সকৰ্মক ক্ৰিয়া, অকৰ্মক ক্ৰিয়া।
- নক্টে ভাষাত কাৰ্য সম্পাদন হোৱা বা নোহোৱা অৰ্থ বুজোৱা অনুসৰি নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদসমূহক সদৰ্থক আৰু নএৰ্থক — দুই ভাগত পোৱা যায়। নক্টে ভাষাৰ কাল অনুসৰি আৰু পুৰুষ অনুসৰি নএৰ্থক ক্ৰিয়া গঠনৰ সুকীয়া নিয়ম পৰিলক্ষিত হয়।
- নক্টে ভাষাৰ অন্যান্য ক্ৰিয়াসমূহক পাঁচনি ক্ৰিয়া আৰু ধ্বন্যাত্মক ক্ৰিয়া এই দুই ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰি।
- নক্টে ভাষাত তিনিটা কালৰ ক্ৰিয়াৰূপ দেখিবলৈ পোৱা যায়। কাল অনুসৰি পৃথক কালবাচক ৰূপ আৰু অৱস্থাবাচক ৰূপ নক্টে ভাষাত পোৱা যায়। তদুপৰি পুৰুষ আৰু পুৰুষৰ বচন অনুযায়ী ক্ৰিয়াৰ সৈতে সংযোগ হোৱা পুৰুষসূচক ৰূপৰ ভিন্নতা নক্টে ভাষাৰ ক্ৰিয়া গঠনৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য।
- নক্টে ভাষাত ক্ৰিয়াৰ নিৰ্দেশক আৰু অনুজ্ঞা — এই দুটা ভাব পোৱা যায়। নক্টে ভাষাত নিৰ্দেশক ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ সুকীয়া বিভক্তি নাই। ক্ৰিয়ামূলৰ সৈতে পুৰুষ আৰু বচন নিৰ্দেশক কালবাচক ৰূপ সংযোগ কৰিয়েই নিৰ্দেশক ভাব প্ৰকাশ কৰা হয়। আনহাতে নিৰ্দেশক ভাবত বচন অনুসৰি ক্ৰিয়ামূলৰ সৈতে সুকীয়া সুকীয়া বদ্ধৰূপ সংযোগ হয়।
- নক্টে ভাষাৰ বাক্যৰ বাচ্যক চাৰি প্ৰকাৰে ভগাব পাৰি। কৰ্তৃবাচ্য, কৰ্মবাচ্য, ভাববাচ্য, কৰ্মকৰ্তৃবাচ্য।

নক্টে ভাষাৰ অব্যয়ৰ প্ৰকাৰ আৰু প্ৰয়োগ — শীৰ্ষক অধ্যায়ত প্ৰাপ্ত সিদ্ধান্ত —

- নক্টে ভাষাৰ অব্যয়সমূহক সাত ভাগত ভগাব পাৰি। সেইসমূহ হ'ল — সংযোজক অব্যয়,

পৃথকাত্মক অব্যয়, সন্দেহবোধক অব্যয়, ভাববোধক অব্যয়, সমিধানবোধক অব্যয়, প্রশ্নবোধক অব্যয়।

নক্টেসকলৰ মাজত কথিত ৰূপত প্ৰচলিত নক্টে ভাষা এটা বিপন্নপ্ৰায় অৱস্থাৰ ভাষা। নক্টে ভাষাৰ ঔপভাষিক ভিন্নতাৰ বাবে কোনো উপভাষাই মান্যৰূপৰ মৰ্যাদা নোপোৱাত এতিয়ালৈকে লিখিত ৰূপত কোনো সাহিত্য সৃষ্টি হোৱা নাই। নক্টেভাষা কথিত ৰূপত চলি অহাৰ বাবে সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক আদি দিশত অন্যান্য উন্নত ভাষাৰ প্ৰভাৱ পৰাৰ বাবে ভাষাটো বিলুপ্ত হোৱাৰ পথত অগ্ৰসৰ গৈছে। তদুপৰি এই ভাষাৰ বিষয়ে বিজ্ঞানসন্মত চিন্তা-চৰ্চা, গৱেষণা আজি পৰ্যন্ত নোহোৱাৰ বাবে আজি বিপন্নপ্ৰায় অৱস্থাৰ সন্মুখীন হৈছে। নক্টেভাষাৰ লগতে এনেধৰণৰ বিপন্নপ্ৰায় অৱস্থাৰ ভাষাসমূহৰ অধ্যয়ন আৰু সংৰক্ষণৰ বাবে চৰকাৰী আঁচনি যুগুত কৰিব লাগিব, অন্যথা অতি কম সময়ৰ ভিতৰত এই ভাষাবোৰ সংকটৰ গৰাহত পৰিব। নক্টে ভাষাৰ বিস্তৃত অধ্যয়নৰ জৰিয়তে ভাষাটোৰ অন্তৰ্গত এটা উপভাষাক মান্যৰূপ প্ৰদান কৰিব পাৰিলে পৰৱৰ্তী সময়ত নক্টে ভাষাই বিস্তৃতি লাভ কৰিব পাৰিব। নক্টে ভাষাৰ সামগ্ৰিক অধ্যয়নৰ যথেষ্ট থল আছে। ‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ — শীৰ্ষক এই গৱেষণাকৰ্মৰ আঁত ধৰি পৰৱৰ্তী সময়ত নক্টে ভাষাৰ অন্যান্য দিশৰ অধ্যয়নৰ বাট মুকলি হ’ব বুলি ভবাৰ থল আছে।

ভৱিষ্যত অধ্যয়নৰ সম্ভাৱনীয়তা :

- ‘নক্টে ভাষা : এক ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ’ শীৰ্ষক অধ্যয়নৰ আঁত ধৰি নক্টে ভাষাৰ বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়নৰ থল আছে।
- এই অধ্যয়নে অৰুণাচল প্ৰদেশত প্ৰচলন হৈ থকা নক্টে ভাষা উপৰি অন্যান্য ভাষাসমূহৰ অধ্যয়নৰ বাট মুকলি কৰিছে। লগতে এই ভাষাসমূহৰ ঔপভাষিক ৰূপসমূহৰ অধ্যয়ন কৰাৰ যথেষ্ট আছে।
- অৰুণাচলৰ প্ৰায়বোৰ ভাষাৰে বিদ্যায়তনিক দিশত গৱেষণা কৰাৰ যথেষ্ট থল আছে। এই ভাষাসমূহৰ মাজত তুলনামূলক আৰু বৈপৰীত্যমূলক অধ্যয়ন কৰাৰ এখন ক্ষেত্ৰও পৰি আছে। এনে অধ্যয়নে অৰুণাচলৰ ভাষিক জনগোষ্ঠীৰ মাজত সমন্বয়ৰ লগতে

সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক দিশতো সমন্বয় স্থাপনত সহায় কৰিব বুলি আশা কৰা হৈছে আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশত বসবাস কৰি থকা ভাষা-ভাষীসকলে প্ৰত্যেকৰে প্ৰত্যেকৰ ভাষা শিকাত ইন্ধন যোগাব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

- যিহেতু ব্যাকৰণ আৰু অভিধান প্ৰণয়নে এটা ভাষা মান্যতাপ্ৰাপ্ত ইন্ধন যোগায়। নক্টে ভাষাৰ ৰূপতাত্ত্বিক দিশৰ গাঁথনিক বিশ্লেষণে এই ভাষাটোৰ এখন ব্যাকৰণ আৰু অভিধান প্ৰণয়নত সহায় কৰিব আৰু অভিধান প্ৰণয়ন হ'লে নক্টে ভাষাৰ এটা মান্যৰূপ স্থিৰ কৰিব পৰা হ'ব।

ଅନ୍ତଃପଞ୍ଜୀ

গ্ৰন্থপঞ্জী

অসমীয়া :

কোঁৱৰ, অৰ্পণা, *ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা*, ডিব্ৰুগড়, বনলতা, ২০০৮, দ্বিতীয় সংস্কৰণ

কোঁৱৰ, অৰ্পণা, *অসমীয়া ভাষা চিন্তন*, ডিব্ৰুগড়, বনলতা, ২০১৬, প্ৰথম প্ৰকাশ

কোঁৱৰ, অৰ্পণা আৰু শৰ্মা, অনুৰাধা (সম্পা.), *ভাষাবিজ্ঞান পাৰিভাষিক কোষ*, ডিব্ৰুগড়,
অসমীয়াবিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০০৮, প্ৰথম প্ৰকাশ

গগৈ, লীলা, *অসমৰ লোকসংস্কৃতি*, গুৱাহাটী, বীণা লাইব্ৰেৰী, ১৯৯০

গগৈ, লীলা, *অসমৰ সংস্কৃতি*, ডিব্ৰুগড়, বনলতা, ৫ম বনলতা সংস্কৰণ, ১৯৯৪

গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ, *অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ*, গুৱাহাটী, মণি মাণিক প্ৰকাশ, ২০০৫, সপ্তম প্ৰকাশ

গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ, *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ*, গুৱাহাটী, বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০৮, ষষ্ঠ
সংস্কৰণ

গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ, *অসমীয়া বৰ্ণপ্ৰকাশ*, গুৱাহাটী, বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০৭, চতুৰ্থ সংস্কৰণ

ঠাকুৰ, নগেন, *পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ভাষা*, গুৱাহাটী, জ্যোতি প্ৰকাশন, জুলাই ২০০৭, পঞ্চম প্ৰকাশ

দত্তবৰুৱা, ফনীন্দ্ৰনাৰায়ণ, *আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ পৰিচয়*, ডিব্ৰুগড়, বনলতা, ২০০৬

পাদুন, নাহেন্দ্ৰ (সম্পা.), *ভাষাৰ তত্ত্ব কথা*, গুৱাহাটী, লাৰণ্য প্ৰকাশন, আগষ্ট ২০০৪, প্ৰথম পুনৰ
প্ৰকাশ

বৰা, মহেন্দ্ৰ, *গৱেষণা প্ৰণালীতত্ত্ব*, ডিব্ৰুগড়, বনলতা, আগষ্ট - ২০০৯

বৰা শইকীয়া, লীলাৱতী, *অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব*, গুৱাহাটী, বনলতা, অক্টোবৰ ২০০১, দ্বিতীয়
প্ৰকাশ

বৰুৱা, ভীমকান্ত, *অসমৰ ভাষা*, ডিব্ৰুগড়, বনলতা, ২০০৩, চতুৰ্থ সংস্কৰণ

শইকীয়া, নগেন, *গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়*, ডিব্ৰুগড়, কৌস্তুভ প্ৰকাশন, ২০১০, চতুৰ্থ মুদ্ৰণ

শৰ্মা, ভাস্কৰজ্যোতি, *আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ধ্বনিলিপি আৰু অসমীয়া বৰ্ণলিপিৰ ভূমিকা*, গুৱাহাটী - ৩, স্বস্তিকা
প্ৰকাশন, ২০১১, দ্বিতীয় সংস্কৰণ

ইংৰাজী :

Ashraf, A.A., *Prehistoric Arunachal: A study on Prehistory and Ethnoarchaeology of Kamla Valley*, Itanagar, Directorate of Research, Government of Arunachal Pradesh, 1990, 1st Published.

Ahuja Ram, *Research methods*, New Delhi, Rawat Publications, 2001

Bareh, H.M, *Encyclopaedia of NorthEast India*, Vol-1, New Delhi, Mittal Publication, 2001 1st Published

Borpujari, H.K., *Problem of Hill Tribes*, North East Frontier, Guwahati, United Publishers, 1978

Borpujari, H.K., *A Comparative History of Assam*, Vol. II. Guwahati, Publication Board of Assam, 1990

Benedict, P.K., *Sino Tibetan, a conceptus*, New York, Cmabridge University Press, 1972, 1st published (digitally printed version - 2009)

Bhattacharya, P.C., *A Descriptive Analysis of the Bodo Language*, Guwahati, Department Publication, Gauhati University, 1977

- Bloomfield, Leonard, *Language*, Great Britain, Compton Printing Ltd, London and Aylesbury, 1967
- Booij, Geert, *The Grammar of Words, An Introduction to Linguistic Morphology*, New York, Oxford University Press, 2005, 1st Published
- Bowern, Claire, *Linguistic Fieldwork, A Practical Guide*, New York, 2008
- Chatterji, S.K., *kirata-Jana-Kriti, The Indo Mongoloids: Their Contribution to the History and Culture of India*, Calcutta, The Asiatic Society, 1998
- Croft, William and D.Alan Cruse *Cognitive Linguistics*.UK: Cambridge University Press, 2004
- Crowley , Terry, *Field Linguistic, A Beginners Guide*, New York, Oxford University Press, 2007, 1st Published
- Dhar, Bibhas & Coomar, Palash ch.(ed.), *Tribes of Arunachal Pradesh, History and Culture*, Delhi, abhijit Publication, 2004
- Das Gupta, K., *An Introduction to Nocte Language*, Shillong, Director of Information and Public Realtion, NEFA, 1971, 1st Published
- Dutta Boruah, P.N., *Language of North East*, Mysore, CIIL, 1997
- Dutta, Parul, *The Noctes*, Shillong, Director of Research, Govt of Arunachal Pradesh, 1978
- Dutta, Parul, *The Wanchos*, Itanagar, Govt of Arunachal Pradesh, 1990, 1st Published

- Dutta, Parul, *Tribel Chieftainship*, Itanagar, First Edition 2003.
- Elwin, Verrier, *A Philosophy of NEFA*, Itanagar, Director of research, Govt of Arunachal Pradesh, 1957, 4th Reprint Published
- Elwin, Verrier, *Myths of North-East Frontier of India*, Shillong, NEFA Administration, 1958
- Evans, Vyvyan and Melanie Green, *Cognitive Linguistics: An Introductio*, Britain: Edinburgh University Press Ltd, 2006
- Gait, Sir Edward., *A History of Assam*, Guwahati, LBS Publication, 1992, 1st edition
- Geeraerts, Dirk and Hubert Cuycken , *Cognitive Linguistics*, New York: Oxford University Press, 2007
- Gleason, H.A., *An Introduction to Descriptive Linguistics*, Indian 1st Edition, 1968
- Goswami, S.N., *Studies in Sino Tibetan Language*, Guwahati, Mondira Goswami (Publisher), 1988
- Graham Thurgood, *The Sino-Tibetan Languages*, Roulledge, London
- Grierson, G. A., *Linguistics Survey of India*, Vol : III, Part : II, New Delhi, Monital Banersidas, 1967
- Randy J. LaPolla, New York, e-edition Published in Taylor & Francis e-Library, 2006

- Gupta, R.S., *Language & the State*, New Delhi, Creative Abbi, etal. Books, 1995
- Hamawand, Zeki, *Morphology in English: Word formation Cognitive Grammar*,
New York: Continuum International Groups, 2011
- Hockett, Charles F., *A Course in modern Linguistics*, New Delhi -1, Oxford &
IBH publishing Co., 1970, Indian Edition
- Kakoti, B.K. : *Assamese : Its Formation and Development*, Guwahati,
Department of Historical & Antiquarian Studies, 1941, 1st Published
- Konwar, Arpana, *Karbi : The People and Their Language*, Dibrugarh, Dibrugarh
University, March - 2003, 1st Published.
- Lieber, Rochelle, *Handbook of Word Formation*, Netherland, Springer, 2005,
1st Published
- Lieber, Rochelle, *Introducing Morphology*, UK, Cambridge University Press,
2009, 1st Reprint Publication
- Nida, Eugene A., *Morphology, the descriptive analysis of Words*, Mechigan,
University of Mechigan, 1952, 2nd edition
- Miri, Mrinal, *Linguistic Situation in North East India*, Shillong, NEICSSR, 2003,
2nd Edition
- Redford, Andrew & Martin Atkinsonu (ED)., *Linguistics An Introduction*, Cambridge
University Press, 1999, 1st south Indian Edition, 2002
- Štekauer, Pavol & Rochelle Lieber (Ed.), *Handbook of Word-Formation*,
Netherland, Springer, Dordrecht, 2005

- Sarma, Mukunda, *Research Methodology, Assignment, Seminar Paper and Project*, Guwahati, EBH Publishers (India), 2010, 1st Published
- Spencer, Andrew & Arnold M.Zwicky, *The Handbook of Morphology*, UK, Blackwell Publisher, 1998, 1st published
- Samarian, William J., *Field Linguistics, A Guide to linguistic Field work*, New York, USA, Holt. Rimehart an Winson, 1967 1st published
- Taraporewala, I.J.S, *Elements of Science of Language*, Calcutta, Calcutta University, 1962, 3rd Edition

অপ্রকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ :

- গগৈ, পৱিত্ৰ, *চিংফৌ জনগোষ্ঠী আৰু ভাষা : এটি সমীক্ষাত্মক অধ্যয়ন*, অপ্রকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০০৩
- ফুকন, পাৰ্থপ্ৰতিম, *ৱান্‌ছু ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব : এক বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন*, অপ্রকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০১৭
- মৰাণ, বিজু, *টাই ফাকে ভাষা : বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন*, অপ্রকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০০৭
- সন্দিকৈ, বলীন, *টাই টুৰুং ভাষা : এটি বৰ্ণনাত্মক অধ্যয়ন*, অপ্রকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, অসমীয়া বিভাগ, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়, ২০০২
- Chutia, Swapan Kumar, *Derivative Process of word formation of Longchang : Da dialect of tangsa*, (M. Phil Dissertation) Department of Assamese, Dibrugarh University, 2012

Project Report :

Konwar, Arpana, *A Project Report on Languages of the sinpho (Kachin) Language on the Indian Side of the Indo Myanmar Border*, Department of Assamese, Dibrugarh University, 2007

Konwar, Arpana & Sharma, Bhaskarjyoti, *Project report on languages of Trans Border communities : language use, Attitutes and Interference of Dominant Language : A Case Study on tangsa of Indo Myanmar Border Area*, Department of Assamese, Dibrugarh University, 2009

Konwar, Arpana & Sharma, Bhaskarjyoti, *Project report on Standardization of the Tangsa Language and Preparation of Descriptiv Grammar*, Department of Assamese, Dibrugarh University, 2012

অভিধান :

Hindi Nocte English Vocabulary, Kohima, Nagaland Bhasa Parisad, 1974

পৰিশিষ্ট

(ক) তথ্যদাতাৰ নাম আৰু ঠিকনা

(খ) শব্দৰ নমুনা

(গ) বাক্যৰ নমুনা

(ক) তথ্যদাতাৰ নাম আৰু ঠিকনা

নাম	বয়স	লিংগ	ঠিকনা
নক্টে পানকা	৫৫	পুৰুষ	ৰাচাথং, দেওমালী, অৰুণাচল প্ৰদেশ
ৰাংনপ ল'ৰাং	৭৫	পুৰুষ	নামচাং, অৰুণাচল প্ৰদেশ
খুনপাম ল'ৰাং	৭৫	পুৰুষ	নামচাং, অৰুণাচল প্ৰদেশ
নকপং ল'ৰাং	৪৫	পুৰুষ	নামচাং, অৰুণাচল প্ৰদেশ
হাতিলাম নক্টে	৫২	পুৰুষ	বৰদুৰৰীয়া, খুনচা, অৰুণাচল প্ৰদেশ
জ্যোতি নক্টে	২৩	মহিলা	"
ৰাংনপ নক্টে	৩৮	পুৰুষ	"
ৰাংথুন নক্টে	৩০	পুৰুষ	"
ৰাংলিন ল'ৰাং	৪৮	পুৰুষ	অল্ড পানীদুৰৰীয়া, খুনচা, অৰুণাচল প্ৰদেশ
ডাঙৰাং নক্টে	৩২	পুৰুষ	কাইমাই, খুনচা, অৰুণাচল প্ৰদেশ
নংলং নক্টে	৩৬	পুৰুষ	লাপটাং, খুনচা, অৰুণাচল প্ৰদেশ
মানচ নক্টে	৩৯	পুৰুষ	"
ৰাংৰে কুমখ'	৫৯	মহিলা	"
মংখাম মংৱা	৪৬	পুৰুষ	দেওমালী, অৰুণাচল প্ৰদেশ
ডিম্বেশ্বৰ নক্টে	৩৪	পুৰুষ	"
খুনচিদ নক্টে	৭৫	পুৰুষ	দিহিংকিনাৰ নক্টে গাঁও, জয়পুৰ, অসম
লান্জ' নক্টে	৫৭	পুৰুষ	শিলনি নগা গাঁও, সাপেখাতী, চৰাইদেউ

(খ) নক্টে ভাষাৰ শব্দৰ নমুনা

জীৱ-জন্তু :

man	গৰু
man-tsa	গৰু পোৱালী
lei	মহ
lei-tsa	মহৰ পোৱালি
vak	গাহৰি
vak-la	মতা গাহৰি
vak-nioŋ	মাইকী গাহৰি
hu	কুকুৰ
miaŋ	মেকুৰি
mok	ঘোঁৰা
kien	ছাগলী
vuu-poŋ	কুকুৰা
vuu-ti	কুকুৰা কণী
sap	বাঘ
sap-ba	ভালুক
tsok	হৰিণ
ppak	হাতী
ue	বান্দৰ
zu-po	এন্দুৰ
tsu-m-p ^h o	জেঠী

pu:	সাপ
lup	ভেকুলী
va-k ^h a	কাউৰী
la	ঈগল
ra	চৰাই
mit-tsit	মহ
mit-tsit	মাখি
nia	মৌ মাখি
nia-k ^h uti	মৌ
nia-tuk	মৌচাক
p ^h an-p ^h i	বৰল
vab ^h ot, sab ^h ot	তেজপিয়া
tsup-sak	পৰুৱা
rit	ওকণি
tsak-ma	মকৰা
arɔŋ	শিং
da-sɔk	ঘোৰাৰ খুৰা
me	নেজ
ʊɔ-t ^h uɔn	চৰাইৰ ঠোঁট
ʊɔ-nap	পাখি
গাঁও আৰু সমাজ সম্বন্ধীয় শব্দঃ	
miniaŋ	মানুহ

dala	পুৰুষ
dehijak	মহিলা
huum-taŋ	পৰিয়াল
zat	গোত্র
ha	গাঁও
ha-da-miŋian	গঞা
mi-nok	বহিৰাগত
lovaŋ	মুখিয়াল
paŋ	ডেকাচাং
at ^h uko	গোচৰ
ahw	চোৰ
mi-t̄sak-huum	ফাটেক
at̄saŋ	ভাল
at̄si	অপৰাধ
ak ^h ak	গ্ৰেপ্তাৰ
loat-min	যুদ্ধ

প্রকৃতি সম্বন্ধীয় শব্দ :

ha-ho	পাহাৰ
loŋ-kan	গুহা
ha-ho-t̄s paŋ, ha-ho-k ^h o	শৃঙ্গ
ha-ho-da	হেলনীয়া গড়া

tsɔŋ	ওপৰ
anwum	তল
ha-t ^h wŋ	সমতল
t ^h am	পুখুৰী
zɔ-dɔŋ	বান
zɔ	পানী
zɔ-k ^h am	বাষ্প
loŋ	শিল
diak	এলেকা
ha	পৃথিৱী/মাটি
ha-ŋak	বোকা
raŋ	আকাশ
p ^h ɔam	মেঘ
ts an- tsɔn	ৰামধেনু
raŋ-mɔk	চমকনি
raŋ-p ^h a	বিজুলী
su:n	বেলি
su:n-da	সূৰ্যৰ ৰশ্মি
ak ^h an	গৰম
raŋ-t ^h ɔŋ, raŋ-ki	ঠাণ্ডা
sa:n-hɔŋ	সূৰ্যোদয়
sa:n-ham	সূৰ্যাস্ত

da	জোন
da-tuun	পূৰ্ণিমা
da-sɔŋ	একাদশী
da-nian	ন-জোন
da-liet	জোনৰ পোহৰ
raŋ	আন্ধাৰ
san-zɔk	সূৰ্যগ্ৰহণ
da-zɔk	চন্দ্ৰগ্ৰহণ
mi-rik	তৰা
raŋ-k ^h a	পুৰা
raŋ-za	সন্ধ্যা
raŋ-pɔat	সময়
niŋ-mɔŋ	দুপৰীয়া
raŋ-k ^h a	নামনি
da-zaŋ	মাহ
raŋ-pa	বছৰ
ran-tso	ঋতু
pɔŋ	বতাহ
pɔŋ-dɔŋ	ধুমুহা
alin	শব্দ
van	জুই
van-k ^h u	ধোঁৱা

van-pɔ	ছাই
van-hi	কয়লা
tsan	ইক্ষন
van-rak	শিখা
ru	লতা
van-tsa	জোপোহা গছ
ap ^h ɔak-tsa	গছ
baŋ-kaŋ	ডাল
adak, baŋ-dak	পাত
baŋ-p ^h ɔ	কাণ্ড
apɔ	ফুল
pan	বাগিছা
atum	সুৰভি, সুবাস
pɔ-p ^h ak	পাহি
nia-ti	মৌ
ri, pan-ri	ফল
atsum	পূৰ্ঠ
ri-hin	কেচা, অপৈনত
k ^h a-hin	তামোল
baŋ-k ^h ɔan	গছৰ ডাল
baŋ-rin	মূল, শিপা
tsu	কাঁইট

hin	ঘাঁহ
uun	হাবি, জংঘল
baŋ-k ^h a	কাঠ
সম্বন্ধবাচক শব্দ :	
taŋ-va	স্বামী
taŋ-nu	স্ত্রী
dala-t̄sa	পুত্র
dehijak-t̄sa	পুত্রী
va	পিতা
nijon	মাতা
p ^h ɔ-p ^h o	জ্যেষ্ঠ ভাতৃ
te	ককা
ui	আইতা
t̄su	নাতি
t̄su	নাতিনী
t̄sa	ভাগিন, ভাগিনী
hopa, hapa	শহুর
nipa	শাহ
memat	জেঠেৰি
ru-va	বন্ধু
p ^h a-na	সমবয়সীয়া বন্ধু
p ^h a ru-t̄sa	যিকোনো বয়সৰ বন্ধু

ran শত্ৰু

শৰীৰৰ অঙ্গ সম্পর্কীয় শব্দ :

k^hɔ লাওখোলা

k^ha-tsu চুলি

k^haŋ কপাল

t^han গাল

t^huun মুখ

mit, mik চকু

mik-k^hɔan চকুৰ মণি

na কাণ

na-uən কাণৰ লতি

na-kan কাণৰ বিন্ধা

nalɔŋ কাণৰ পর্দা

k^hɔ নাক

k^hɔ-kan নাকৰ বিন্ধা

t^huun-k^huap গুঁঠ

t^huun-nap গোঁফ

t^heli জিভা

pa দাঁত

ka থুঁতৰিৰ হাড়

ka-ra থুঁতৰি

bu ডিঙি

rot-tho	গল, কঠ
tswak-k ^h o	বাজহাড়
t ^h an-k ^h u	বুকু
ha-ba	কলিজা
ni-po	স্তন
p ^h ak-t ^h am	বাহু
dak-vo:k	কিলাকুটি
dak-si	মণিবন্ধ
dak	হাত
dak-su	আঙুলি
dak-k ^h in	নখ
po-te	নাভি
pin	যকৃত
roam	কঁকাল
da-p ^h a	ভরি
da-ku	আঠু
da-to:k	ভরিৰ পতা
k ^h o-van	ছাল
ra:	হাড়
pu:tien-lam	শিৰা
sa	মুত্র
mit-p ^h i	চকুপানী

গৃহ আৰু গৃহসজ্জা সম্বন্ধীয় শব্দ :

huum	ঘৰ
k ^h uum-t ^h a-li	কোঠা
kuu-npak	গুডাম ঘৰ
va-ka	সন্মুখৰ কোঠালি
te-leaŋ	বাবান্দা
huum-k ^h an	চ'ৰাঘৰ
va-lam	মজিয়া
sup	মুখচ
lo-dak	খেৰ
naŋ	কোঠাৰ কাষ
ma-ŋe	আগফাল
di-ŋe	পাছফাল
dak-t̃sa	সোঁফাল
dak-k ^h it	বাঁওফাল
soŋ-daŋ-huum	পাকঘৰ
uohuu-rien	কুকুৰা গড়াল
ka-sak	দৰ্জা
pon-ka	খিড়িকী
p ^h a-san	ৰেক
pan-ka-sak	জপনা
zo-pokpa	খাল

t ^h ɔŋ	খুটা
ʊɔ-kɔŋ-t ^h ɔŋ	লাইখুটা
baŋ-k ^h a:	মূল চতি
baŋ-k ^h a:	তক্তা
ca:n	খৰি
va	বাঁহ
lɔ	টকৌপাত
ri	বেত
lɔŋ	শিল
bali	বালি
ɔɔak-nak	বোকা

ঘৰুৱা সৰঞ্জাম সম্বন্ধীয় শব্দ :

juɔp-t ^h in	বিচনা চাদৰ
k ^h a-laŋ	গাৰু
su-kut	চকী
tɔŋ-t ^h in	আসন
liaŋ	শোৱা পাটী
ham	তুলি
tɔŋ	হোৰা
ɔɔan	হোৰা (মহিলাৰ বাবে)
din	হোৰা (ল'ৰা-ছেৱালী নিবৰ বাবে)

ts-k ^h ɔk	(হোৰা জোখ-মাখৰ ব্যৱহাৰৰ)
am	হোৰা (বস্তু থ'বৰ বাবে)
van-hiet	দিয়াশলাই
van	জুইৰ শিখা
van-k ^h u	ধোঁৱা
k ^h in-k ^h a-riak	ছাই
tik	ৰন্ধা পাত্ৰ
k ^h am-tit	মদ থোৱা ডাঙৰ পাত্ৰ
t ^h ɔ	চুঙা
zɔ-t ^h ɔ	পানী চুঙা
k ^h am-t ^h ɔ	মদৰ চুঙা
kɔk-lak	চামুচ
man	উৰাল মাৰি

সাজপাৰ, অয়-অলংকাৰ :

tsa-k ^h am	পোাচাক
k ^h u-dit	পাণ্ডৰি
k ^h a-p ^h ɔk	টুপি
lɔŋ-sɔŋ-k ^h a-p ^h ɔk	বেতৰ টুপি
sa:k ^h ɔn-k ^h a-p ^h ɔk	বাঘৰ ছালৰ টুপি
sam- tsɔŋ	কামিজ
ri-niak	বেল্ট

lit	চেইন/হাড়
lit-to	ডাঙৰ হাড়
lit-p ^h eaŋ	সৰু হাড়
din-k ^h ap	মুদ্ৰাৰে নিৰ্মিত হাড়
dak-ku	ছাগলীৰ নোমৰ অলংকাৰ
k ^h o-hat	পিন
na-t ^h o	কাণফুলি
na- ts oŋ	কাণফুলি
dak-k ^h ap	আঙুঠি
roam-dit	টঙালি, কটিবন্ধ
man-t ^h uun	লাখুটি
t ^h an-k ^h ut ^h u	টেটু (পুৰুষৰ বুকুৰ)
tam-tu	টেটু (পুৰুষৰ পিঠিৰ ফালে)
ue-tu	টেটু (উৰু)

খাদ্য আৰু পানীয় :

tsa	ধান
uoŋ	চাউল
tsam	ভাত
ham-me- ts a	কাণি
po-uoŋ	গোমধান
t ^h o-mu	কুঁহিয়াৰ
ha-k ^h oan	বনৰীয়া আলু

ti	চুৰুহা, জোল
p ^h a-ruu	শাক-পাচলি
juu-kaŋ	সৰিয়হ
kuum	ৰঙালাও
phan-t ^h uuri	বেঙেনা
ri-tsit	কেপচিকাম
tsiŋ	আদা
pan-ri	ফল
pan-dɔŋ-ri	কঠাল
tsɔn-riak-ri	আম
mak-ri	নেমু
ŋam	মঙহ
ŋa	মাছ
ti	কণী
suum	নিমখ
sini	চেনি
zo	পানী
tian	তেল
ve-tsi	কাঠফুলা
k ^h elap, p ^h alap	চাহ
van-k ^h u	চাদা
pellu, pallu	তামোল

arom-t̄sa	ভোজ
atuu	মিঠা
a:k ^h am	গৰম
t̄sit	চোকা, বেজবেজাই ধৰা
t̄si	টেঙা
apin	সোৱাদ

ৰোগ আৰু চিকিৎসা সম্বন্ধীয় শব্দ ৩

p ^h am	ঔষধ
k ^h van-t̄set	ৰোগ
t̄set	জ্বৰ
raŋ-t̄sɔŋ	মেলেৰিয়া
ha-t̄sɔn	গ্ৰহণী
t̄sam	সিদ্ধ
ma	আঘাত, জখম
t̄si-lɔk	সৰু আই
ŋpak	ভাঙন, ফ্ৰেকচাৰ
mit-t̄set	চকুৰ ৰোগ
mit-dɔak	অন্ধ
mit-t̄set	কাণৰ ৰোগ
k ^h ɔ-t̄set	নাকৰ ৰোগ
t̄set	বিষ

p ^h at-p ^h e	বমি
khɔ̃-tset	অমনোযোগিতা
p ^h am-kan	বড়ি
p ^h am-ti	মিঞ্জাৰ
baŋ-rin-p ^h am	ঔষধি গছ
puu-p ^h am	সাপে কামোৰা ঔষধ
khɔ̃n-tset-sɔk	চিকিৎসা
he-hɔŋ	বক্তৃক্ষৰণ
p ^h am-va	চিকিৎসক
p ^h am-huun	হাম্পাতাল

বৃত্তি সম্পর্কীয় শব্দ :

moat	কৰ্ম
pit-moat	কৃষি
pit	কৃষিক্ষেত্র, পথাৰ
pit-moat	কৃষি কাৰ্য
ɔ̃huun-sam	হাবি কটা
zanhuun-k ^h ut	কোৰ মৰা
tsa-kan-t ^h ut	খেতি চপোৱা
ha-kan-t ^h ut	খন্দা
hin-p ^h u	বন নিৰোৱা
zan-uun	কোৰ

va: ka:	কুঠাৰ
daŋ	দা
ri- tsit	জলকীয়া
kum	কোমোৰা
k ^h et-ali	গুটি, ফল
pum- tsa	ভঁৰাল
ha	মাটি
pit-mpat-te	খেতিয়ক
ri-k ^h am	বেতশিল্প

কাঠৰ কাৰুকাৰ্য সম্বন্ধীয় শব্দ :

korot	কৰত
k ^h il	গজাল
a- tsoat	জোৰা
alb-rap	বিন্ধা কৰ
piara	কাঠ
suu-kit	চকী

বয়নশিল্প সম্বন্ধীয় শব্দ :

k ^h a:tat	তাঁত
k ^h at	কাপোৰ
k ^h at-ri	সূতা

roŋ-sɔŋ	ৰং কৰা
k ^h a:tat-te	বোৱনী
k ^h at-p ^h in	চিলাই
mat-ku	বেজি

মাছমৰা আৰু চিকাৰ সম্বন্ধীয় শব্দ :

ŋa-lbat	মাছধৰা
tsak	জাল
ta:n	ফান্দ
k ^h ɔan-k ^h ɔ	নাও
ŋa-lbat-te	মাছমৰীয়া
ŋam-hap	চিকাৰ কৰা
ŋam-hap-te	চিকাৰী
t ^h u-nu	ধেনু
lat-tsan	কাঁড়
t ^h ɔ	টোণ (কাড় ৰখা বিশেষ সজুলি)
nisan	লক্ষ্য
lak	ঢাল, বৰ্ম
pa	যাঠি
van-thɔ	বন্দুক
zan-k ^h an	বন্দুকৰ গুলী

বাণিজ্য সম্পর্কীয় শব্দ :

zan-tiak	কাৰিকৰ, ধাতুৰ কাম কৰা লোক
reak	কিন
maŋ	বিক্ৰী
alik-min	বিনিময়
t ^h a	দৰ
ŋuun	টকা
ɔɔkan	দোকান
ɔɔkan taŋ-te	দোকানী
hat	বজাৰ
ar ^h ik-te	গ্ৰাহক
anam	ঋণ
huut	সুত

ধৰ্ম আৰু ৰীতি-নীতি সম্পর্কীয় শব্দ :

zantsɔ-tseiet	বিবাহ
t ^h a-kɔ	গা-ধন
k ^h a-k ^h at	ঘটক
na-hoŋ	জন্ম
dalats a-nahoŋ	ল'ৰা জন্ম
dehijakts a-nahoŋ	ছেৰালী জন্ম
arit	মৃত্যু

maŋ-sen	স্বাভাৱিক মৃত্যু
ahɔan-hɔan-rit	আত্মহত্যা
maŋ-ruɔp	স্মশান
ap ^h u-akam	অন্তেষ্টিক্ৰিয়া
huŋ-t̃si	বিলাপ
huum-hɔan	ঘৰ সাজ
raŋ-sɔam	প্রার্থনা
joban-sɔam	পূজা, উপাসনা
t ^h am	বণশিঙা
apute	বিশ্বাস
ptu-ma	অবিশ্বাস
tɔaŋ-taŋ	ধাৰ্মিক
ram	খৰকৈ
ba-luum	স্বৰ্গ
rit-t̃si	নৰক
maŋ-da	ভূত
p ^h am-hɔan	যাদুবিদ্যা
p ^h am-hɔan	মোহাছন্ন কৰ
mik-mɔaŋ-siet-te	যাদুকৰ
se	সংগীত
se-va	সংগীতজ্ঞ
t ^h am	ঢোল

pe-pu	বাঁহী
baŋ	নাচ
teua-ua-t ^h ɔ	সাধু
rin-roam	আমোদ-প্রমোদ, কৌতুক
albam-t ^h in-tsa	পুতলা
noŋ-gat	ধর্মীয় উৎসব
baŋ-te	নাচনী
abbaŋ	নৃত্য

সর্বনাম শব্দ :

ŋa	মই
ni	আমি
naŋ	তুমি
ne, nek ^h u	তোমালোক
ate	সি, তাই
tsinin	সিঁহত
ŋa	মোৰ
apa, ape	এইটো
ahe	সেইবোৰ
ipa, ire	সৌটো
ŋa-naŋ	মোৰ
ŋa-naŋ	তোমাৰ

ate-naŋ	তাৰ
ŋa-raŋ-ma	মোলৈ
naŋ-raŋ	তোমালৈ
ate-raŋ	তালৈ
ŋa-va	মোৰ পৰা
naŋ-va	মোৰ পৰা
ni-va	আমাৰ পৰা

বিশেষণ শব্দ :

atsei	ভয়
p ^h andaŋ	বৰ্ষীয়ান, প্ৰবীন
rin-k ^h a	খং
azup	শো
tsi	বেয়া
miniaŋ-tsi-pa	বেয়া মানুহ
p ^h aŋ-san	ধুনীয়া
adoŋ	ডাঙৰ
aŋia	ক'লা
mit-dpak	অন্ধ
ahin	নীলা
azaŋ	উজ্জ্বল
sa:nzaŋ	উজ্জ্বল সূৰ্য

ak ^h a	বহল, মুকলি
lam-k ^h a	বহল পথ
p ^h aŋ-san	মনোমোহা
t ^h a-san	সস্তা
asa	স্পষ্ট
raŋ-asa	ফৰকাল আকাশ
aki	ঠাণ্ডা
raŋ-t̃sɔŋ, raŋ-ku	ঠাণ্ডা দিন
zɔ-aki	ঠাণ্ডা পানী
pa-t̃si	কাপুৰুষ
t̃sa-va-minjaŋ	ভীৰু
aŋpan	নিষ্ঠুৰ
raŋ-niak	আন্ধাৰ
maŋ, rit minjaŋri-te, maŋ	মৃত ব্যক্তি
naba	কলা
aba	বোবা
amin-t̃sen	মৰমৰ, প্ৰিয়
amin-t̃sen, lam-ru-t̃sa	প্ৰিয় বন্ধু
t̃san	কঠিন
atsin	লেতেৰা
khat-t̃sin	লেতেৰা কাপোৰ
azet-te, adɔŋ	চিনাক্তকৰণ

k ^h am-zɔk-te	অন্ধকাৰ
ʈsɔak, ran	শুকান
ʈsa-ʈsɔak	শুকান ধান
raŋ-k ^h a-k ^h ɔ	সোনকাল
ha-lɔ	দূৰ
ataŋ	সামান্য দূৰ
trovaŋ-taŋ	বিশ্বাসী
moɔt ^h ɔ	চমকনি
atat	শকত
atsei-li	হিংস্র
ha-san	উৰ্বৰ
aŋak	মূৰ্খ
aŋak leta	মূৰ্খ ল'ৰা
amien	সতেজ
man-ʈsɔŋ	সম্পূৰ্ণ
asan	ভাল
huŋ-si	আনন্দিত
adaŋ, adɔŋ	মহান
at̪sa:n	কঠিন
at̪si	অনিষ্টকৰ
p ^h ɔaŋ-san	স্বাস্থ্যবান
ali	গধুৰ

lon-li	গধুৰ শিল
atsan	ওখ
ak ^h am	গৰম
aran	ভোক
ram minjan	ভোকাতুৰ মানুহ
k ^h ban-tset	নৰিয়া
alami-li	গুৰুত্বপূৰ্ণ
alami-nin	গুৰুত্বপূৰ্ণ আলোচনা
ran-t ^h up	অসম্ভৱ
amban	শান্ত
apa	উন্মাদ
tian-npat	চতুৰ, বুদ্ধিয়ক
amin-tsen	দয়ালু
azɔ	এলেখুৱা
arin	ক্ষীণ
alb	দীঘল
va-lɔ	দীঘল বাহ
atsan	ডাঙৰ
ha-num	দ মাটি
ban-lan	উলংগ
k ^h arin	ঠেক
lam rin-tsa	সংকীৰ্ণ পথ

anjan	নতুন
khadi	পাছৰ
teku	বুঢ়া
vi-ku	বুঢ়ী মানুহ
alan	খোলা
atset	বেদনাদায়ক
tan-tsi	দুখীয়া
apan-lan	গৌৰৱ
mak ^{he}	দন্দুৰা
mi-tsit	সম্পূৰ্ণৰূপে, নিচেই, সমূলি
mi-tsit tsa	ভদ্ৰ ল'ৰা
ahin	সেউজীয়া
panri hin	কেঁচা ফল
atsak	ৰঙা
te-tsu	ধনী
asan, asen	শুদ্ধ
asan	পচা
atsum	লম্পট
atum, atam	ঘূৰণীয়া
apan-lan	অসভ্য
hun-tsi, huŋ-tsi	লেতেৰা
ŋin-hu ŋin	গোপনীয়

ana	তীক্ষ্ণ
daŋ-na	তীক্ষ্ণ দা, চোকা দা
at ^h ɒan	চুটি
mant ^h um-t ^h ɒan	চুটি লাখুটি
are-re-ma	লাহে লাহে
are-se	লাজুক
arin	সৰু
anɒap	কোমল
katuak	আওগৰীয়া, ঠিয়
tin	পোনপটীয়া
lɒtsan	শক্তিশালী
aza	যথেষ্ট
atu	মিঠা
panri-tu	মিঠা ফল
a ^h tsɒaŋ	ওখ
baŋ ^h tsɒaŋ	ওখ গছ
aram	ক্ষীণ
zo-lan	পিয়াহ, তৃষণ
abɒan	ভাগৰুৱা
tɒaŋa-taŋ	সত্য
p ^h aŋ-tsi	কুৎসিত
alamin	প্রয়োজনীয়, দৰকাৰী

mot ^h o	অসত্য, মিছা
alin	মূল্যবান
tsa-k ^h am-lin	মূল্যবান সামগ্রী
raŋ-gup	উষ্ণ, গৰম
abpaŋ	দুৰ্বল
as:an	সেমেকা, ভিজা
k ^h at-sa:n	ভিজা কাপোৰ
app	বগা
miŋan	বদমাছ, দুষ্ট
miŋan-tsa	দুষ্ট ল'ৰা
azatazien	জ্ঞানী
ampaŋ	ভুল
amien	হালধীয়া
paŋ-mi, pa-mi	ডেকা

(খ) নক্টে ভাষাৰ বাক্যৰ নমুনা

risaŋ moat-pa t ^h in-p ^h e-ta	‘ৰিচাঙে কামটো এৰি পেলালে।’
tsinin ma-ha la-t ^h in-ta	‘সিহঁত গাওঁ এৰি গুচি গ’ল।’
ŋa-ma ritu-va kołom kap tak (t ^h a tak)	‘মই কলমটো বিতুৰ পৰা ল’লো।’
ŋa-ma kołom-pa kap ma-tak	‘মই কলমটো লোৱা নাই।’
ŋa shiloŋ-naŋ ma-dam-naŋ zo-ka-min	‘মই তোমাক শ্বিলঙলৈকে সংগ দিম।’
mina ma wank ^h u-naŋ minjaŋ tsan-ŋa-e-ka	‘মিনাই ৰাংখুক প্ৰশংসা কৰিছে।’
noŋ-taŋ-ma zoban-soam-re-ka	‘গাঁওবাসীয়ে আৰাধনা কৰিছে।’
ŋa-ma zoban-soam-aŋa	‘মই আৰাধনা কৰিছোঁ।’
wanŋk ^h am i-dum-naŋ haŋ-zut waŋ-e-ke	‘ৰাংখু মোৰ সৈতে একমত।’
ŋa-ma wank ^h u-naŋ tsan-ko-va	‘মই ৰাংখুক সহায় কৰিলোঁ।’
wank ^h u ŋa-naŋ tsan-ko-va	‘ৰাংখুয়ে মোক সহায় কৰিলে।’
wank ^h u, ŋa-naŋ min-tsen-maŋ-haŋ	‘ৰাংখু, মোক সহায় কৰা।’
ŋa-naŋ tsen-ta-ko-haŋ-le	‘তুমি মোক সহায় কৰিবানে?’
ŋa-ma tsen-ta-hoan-mi	‘মই তোমাক সহায় নকৰোঁ।’
ŋa-ma pak-lak-e	‘মই তোমাক আমনি নকৰোঁ।’
nak ma pak-lak-haŋ	‘আমনি নকৰিবি।’
ofisar-ma robin-naŋ kam-ko-e	‘অফিচাৰজনে ৰবিনক নিযুক্তি দিলে।’
sa:n hoŋ-e-ka	‘বেলি ওলাইছে।’
t ^h a-za sa:n-pa hoŋ-ma	‘আজি বেলি নোলায়।’
pulis-ma a ^h u-pa k ^h ak-e-ka	‘পুলিছটোৱে চোৰটোক ধৰিলে।’
ate-naŋ nak k ^h ak-o	‘তাক নধৰিবি।’

ŋa-ma ate-naŋ ʔsien tak	‘মই তাক সুধিছোঁ।’
ni-ma ate-naŋ ʔsien ti	‘আমি তাক সুধিছোঁ।’
ate-ma ŋa-naŋ ʔsien taŋ	‘সি মোক সুধিছে।’
pulis-ma ahu-naŋ mant ^h un-ma vat-e-ka	‘পুলিছটোৱে চোৰটোক লাঠিৰে মৰিয়াইছে।’
nok-rup pit-naŋ k ^h ɔan-min	‘গঞা ৰাইজ পথাৰত একগোট হৈছে।’
wnagfa apuk-zahaz k ^h e-la-ma pat-ri-ta	‘ৰাংখু এৰোপ্পেন দেখি আচৰিত হৈছে।’
nak pat-ri-t ^h uk haŋ	‘মোক আচৰিত নকৰিবা।’
ŋa-ma t ^h at-hɔan-tan-min	‘মই চেষ্টা কৰিম।’
hu ʔsɔk-e-ka	‘কুকুৰবোৰে ভুকিছে।’
hu ʔsɔk-ta	‘কুকুৰবোৰে ভুকিছিল।’
naŋ-ma ʔsenli lit-min-a ?	‘তুমি কি সলনি কৰিবা ?’
ŋa zɔ-sɔan-aŋa	‘মই গা ধুম।’
ŋa zɔ-sɔan-mak	‘মই গা নোদোঙ।’
ŋa-ma baŋ-mo-e-kaŋ	‘মই কাম কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছোঁ।’
ŋa-ma baŋ-mo-tak	‘মই কাম কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ।’
ŋa-ma baŋ-moat-min	‘মই কাম কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিম।’
ŋa-ma ma zap-pa pu-te-aŋ	‘মই তোমাৰ কথা বিশ্বাস কৰিছোঁ।’
man-pa k ^h ak-ɔ	‘গৰুটো বান্ধি থ।’
hum-pa k ^h am-e-ka	‘ঘৰটো জ্বলিছে।’
ppŋ ppŋ-e-ka	‘বতাহ বলিছে।’
zɔ p ^h at-e-ka	‘পানী গৰম হৈছে।’
wank ^h u-ma zɔ p ^h at-t ^h ak-ta	‘ৰাংখুৱে পানী উতলাইছে।’

ŋa-ma mi-va anam rei-tak	‘মই মানুহটোৰ পৰা ধাৰে লৈছোঁ।’
ŋa-ma glas-pa k ^h a-va-tak	‘মই গিলাছটো ভাঙিলোঁ।’
glas-pa nak k ^h a-siet-ɒ	‘গিলাছটো নাভাঙিব।’
ate hum hcan-ta	‘সি ঘৰ এটা সাজিলে।’
naŋ-ma vɒ ti reak-min-e?	‘তুমি কণী কিনিবা নেকি?’
naŋ-ma rik-mak	‘মই নিকিনোঁ।’
minjaŋ-pa rɒ	‘মানুহটোক মাত।’
wank ^h u vɒ lɒ ta	‘ৰাংখুৰে চৰাই ধৰিলে।’
naŋ-ma lɒ-a ?	‘তুমি ধৰিবানে?’
ŋa-ma lɒ-mak	‘মই নধৰোঁ।’
ate-ma wank ^h u dijep-tsa-va	‘সি ৰাংখুক মিছা মাতিলে।’
wank ^h u k ^h at-san-pa hun-e-ka	‘ৰাংখুৰে কাপোৰ পছন্দ কৰিছে।’
hum-pa ru-ɒ	‘ঘৰটো চাফা কৰ।’
wank ^h u baŋ-khɒ-naŋ kɒ-ta	‘ৰাংখু গছডালত উঠিল।’
ŋa-ma kasak-pa sak-min	‘মই দুৰাৰখন বন্ধ কৰিম।’
kasak-he sak-ɒ	‘দুৰাৰখন বন্ধ কৰ।’
puja raŋ ate-ma mun k ^h ɒan-se-ta	‘সিহঁতে পূজাৰ বাবে টকা গোটাইছে।’
ts ɒŋpɒ-he k ^h ɒan-set-an	‘ফুলবোৰ সংগ্ৰহ কৰ।’
wank ^h u k ^h ɒ-k ^h it-e-ka	‘ৰাংখুৰে মূৰ আঁচুৰিছে।’
ŋa silɒŋ-va vaŋ-t ^h aŋ	‘মই শিলঙৰপৰা আহিছেআঁ।’
ne-idamaŋ ka-ren	‘আমাৰ সৈতে আহ।’
wank ^h u ka-ta	‘ৰাংখু গ’ল।’

wank ^h u ka-t ^h a	‘বাংখু আহি পালে।’
wank ^h u-ma pulis.-naŋ-ka ts en-ta	‘বাংখুয়ে পুলিছক গোছৰ দিলে।’
ŋ-ma ts en-mak	‘মই গোছৰ নিদিওঁ।’
ŋa-mpat-pa la-ta tak	‘মই কামটো শেষ কৰিলোঁ।’
zetma san-siet-ɒ	‘কামটো শেষ কৰ।’
ʊɒ-ti pa ve-ɒ	‘কণীবোৰ হিচাপ কৰ।’
ŋa-ma ve-ti-pa ve-tak	‘মই কণীবোৰ হিচাপ কৰিলোঁ।’
glas-ka-pa hap-ɒ	‘আইনাখন ঢাকি থ।’
tabul k ^h at-ma kam-ɒ	‘টেবুলখন কাপোৰেৰে ঢাকি থ।’
wank ^h u zɒ dan-ka	‘বাংখু নদীখন পাৰ হ’ল।’
leta pa sap-e-ka	‘ল’ৰাটোৱে কান্দিছে।’
nak sap-ɒ	‘নাকান্দিবি।’
ate-ma pit-mɒ-e-ka	‘সি মাটি চহাইছে।’
ma khɒan-ts et-pa pham-va-ma sen-sɒk min	‘ডাক্তৰে তোমাৰ অসুখ ভাল কৰিব।’
ate-ma daŋ-ma akɒak-e-ka	‘সি দাৰে কাটিছে।’
leta-he bɒaŋ-e-ka	‘ল’ৰাটোৱে নাচিছে।’
naŋ bɒaŋ-le ?	‘তুমি নাচিবানে?’
ŋa silɒŋ-naŋ kat-raŋ hɒan tak	‘মই শ্বিলঙলৈ যাবলৈ থিক কৰিছোঁ।’
ŋa-ma wank ^h u-naŋ tiak-tak	‘মই বাংখুক হৰালো।’
sipahi-ma naŋ deak pam-e-ka	‘সৈন্যসকলে আমাৰ দেশক ৰক্ষা কৰিছে।’
ire minjaŋ- pa	‘মানুহটো মৰিল।’
minjaŋ k ^h up arit-min	‘মানুহজন মৰিব।’

ha-nak b-o	‘মাটিবোৰ নাখান্দিবি।’
mut ^h ala-he leta-he-naŋ phan-kɔ ɔ	‘আমবোৰ ল’ৰাবোৰৰ মাজত ভগাই দিয়া।’
ŋa zɔ zɔk aŋa	‘মই পানী খাম।’
naŋ-ma zɔ zɔk-a ?	‘তুমি পানী খাবানে?’
naŋ tsam tsɑ-tɔ-a ?	‘তুমি ভাত খালানে?’
ŋa tsam tsɑ-tak ?	‘মই ভাত খালোঁ।’
bizu naŋ tsam tsɑ-tɔ-a ?	‘বিজুয়ে গাঁওবুঢ়া হিচাপে নিযুক্তি পালে।’
vanŋi-vanram minjaŋ tɔŋ-va	‘দুই তিনিটা মানুহ আছে।’
raŋ-man minjaŋ vaŋ-e-ra	‘বহুত মানুহ আহিছে।’
za-man mun lam-a	‘বহুত টকা লাগে।’
p ^h aŋ-ma kitab kɔ-haŋ	‘আটাইবোৰ কিতাপ দিয়া।’
tu-tu- tsɑ raŋ-pa e-ka	‘অলপ অলপকৈ বৰষুণ পৰিছে।’
man- tsɑ khun e-ka	‘অলপ অলপ জ্বৰ উঠিছে।’
raŋmɔɑ kitab tɔŋa	‘বহুত কিতাপ আছে।’
t ^h uɔt minjaŋ vɔŋ-e-ra	‘গোটেইবোৰ মানুহ আহিল।’
tu- tsɑ vɔŋ kɔ haŋ	‘অলপমান চাউল দিয়া।’
a-he minjaŋ vɔŋ-e-ra	‘অলপমান মানুহ আহিছে।’
dap-t ^h e suu-kɔ haŋ	‘এবাৰ চাই দিবি।’
naŋ-a ŋi-t ^h e dap t ^h e kɔ van rɔ	‘তই দিনে এবাৰকৈ আহিবি’
ŋa dap-ŋi huu-m-nuŋ van-tɔk	‘মই দুবাৰ ঘৰলৈ গ’লো।’
khave suup-t ^h e kɔ-huŋ	‘তামোল এখন দে।’
ade-je homkam zaŋ-t ^h e raŋ huan-min	‘এইবাৰ খেতিটো এমহীয়াকৈ পাতিছে।’

ŋun-pa p ^h a-t ^h e-ma p ^h an-ko-o	‘পইচাবোৰ এটকাকৈ ভগাই দে।’
ato minjaŋ uoŋ-e-ra	‘ইমান মানুহ আহিছে’
ato ŋun-a ho	‘সিমান টকা নাই’
apa ŋa ina	‘ই মোৰ ভাই।’
apa ŋa naŋia	‘এই মোৰ ভনী।’
apa te va	‘এইজন তাৰ দেউতা।’
apa ni hum	‘এইটো আমাৰ ঘৰ।’
apa ŋa daŋ	‘এইখন মোৰ দা।’
apa asan	‘এইটো ভাল।’
ahe ni minjaŋ	‘এইবোৰ আমাৰ মানুহ’
ahe tsin pit moat	‘এইবোৰ সিহঁতৰ খেতি’
ahe ŋa niabraŋ	‘এইখিনি মোৰ কিতাপ’
ipa ate va	‘সেইজন তাৰ দেউতাক।’
ipa ate niŋŋ	‘সেইজনী তাৰ মাক।’
ipa ŋa hum	‘সেইটো আমাৰ ঘৰ।’
ipa tsin man	‘সেইটো সিহঁতৰ গৰু।’
ihe ni man	‘সেইবোৰ আমাৰ গৰু’
ihe ni pit	‘সেইবোৰ আমাৰ পথাৰ’
ihe colez va ts̄a	‘সেইখিনি কলেজৰ ল’ৰা’
ts̄inpa zap ko asan ma jap-o	‘যিটো কৈছ, ভালকৈ ক।’
ts̄inpa ts̄en ki je-pa thuo	‘যিটো সুধিছো, সেইটো ক।’
ts̄inpa-he minjaŋ huwa phakts̄a khuon	‘যিবোৰ মানুহ আহিব, খাবলৈ দিবি।’

ʃinŋa-he ŋa vant^ha phaŋ ma sa:n
 han kama je pa mɔan
 han ma daŋ ta kɔ humnaŋ kan
 mɔkɔ ʃsa-t^hu ka je kɔ kau
 mɔkɔ-mɔkɔ nak p^huŋ k^huam-ɔ
 hum-naŋ huw zɔ hɔ
 phak-ʃsa-thin zɔ hɔ
 te ma ʃsin-zɔ-min t^hɔma
 han hu-era
 akɔ-va t^huɔt dehijak-niu
 minijaŋ-he thuɔt ʃs uɔn-ta
 naŋ ʃsin p^hak-ʃsa tɔ-a
 naŋ-ma ʃsin kɔm min-mɔ
 apa seni-ɔ?
 ma min manɔ
 naŋ mɔkɔ tɔŋ-kɔ?
 makɔ daŋ-kɔ-a?
 naŋ makɔ-va huw -e-nɔ?
 marɔ-ma kam-ma mɔtɔ-a
 a-naŋ marɔ-ma hu-thɔ
 hum-pa ma marɔ-ma ʃsi-ta-a
 mɔkɔ-va ʃsa

‘যিবোৰ মাছ আনিলি, আটাইবোৰ গেলা।’
 ‘যাৰ যি কাম সেইটো কৰ’
 ‘যাৰ হৈছে ঘৰলৈ যা’
 ‘য’ত খাবলৈ দিয়ে তালৈ যা’
 ‘য’ত ত’ত ঘূৰি নুফুৰিবি’
 ‘ঘৰত কোনো নাই।’
 ‘খাবলৈ একো নাই।’
 ‘সি একো নক’লে।’
 ‘কোনোবা আহিছে নেকি?’
 ‘ইয়াত থকা সকলো মহিলা।’
 ‘সকলো মানুহ গ’ল।’
 ‘তই কিবা খালিনে?’
 ‘তই কিবা এটা কৰ।’
 ‘এইটো কি?’
 ‘তোৰ নাম কি?’
 ‘তুমি ক’ত থাকা?’
 ‘ক’লে যাৰ?’
 ‘তই ক’ৰপৰা আহিলি?’
 ‘কামটো কেনেকৈ কৰিলি?’
 ‘ইয়ালৈ কেনেকৈ আহিলি?’
 ‘ঘৰটো কেনেকৈ ভাগিল?’
 ‘ক’ৰ ল’ৰা?’

atu-ne mɔkɔ-ua a	‘মিঠাইখিনি ক’ৰ?’
ŋa niza kaŋ	‘মই নিজে যাম।’
ŋa niza ta-aŋ	‘মই নিজে পাৰিম।’
ŋa niza-ma zet-aŋ	‘মই নিজে জানো।’
ŋa niza-ma ʃa-ŋ	‘মই নিজে খাম।’
hu-pa k ^h usak ʃɔp lɔ-eka	‘পুলিচৰ হাতত চোৰটো ধৰা পৰিল।’
ha-hɔ-pa a-pa-ma k ^h e	‘পাহাৰখন ইয়াৰপৰা দেখি।’
pɔŋ-pa mit-ma k ^h e-mi	‘বতাহ চকুৰে নেদেখি।’
a-kɔ ʃsin-zɔ tat-mi	‘ইয়াত একো নুশুনি।’
ŋa le naŋ ma raŋ-e-ki	‘তই আৰু মই লিখিছো।’
rɔbin le d ^h iren skuɫ rɔantaŋ raŋ ka-a	‘ৰবীন আৰু ধীৰেণ সদায় স্কুললৈ যায়।’
ate taŋsi dɔkɔmin tɔaŋ taŋ	‘সি দুখীয়া কিন্তু জ্ঞানী।’
rina ma-daŋa rita ma ŋa bam-haŋ	‘ৰীনা অথবা ৰীতা কোনোবাজনী মৌলৈ ৰ’বা।’
lɔŋsa ma-daŋa rɔmŋu ma lam pa k ^h e-sɔk-haŋ	‘লংচা অথবা ৰংমুয়ে মোক লংচা বাটটো দেখুওৱা।’
zaŋ ʃɔp-pa isap t ^h am-a	‘ছেৱালীজনীয়ে কান্দিব চাগে’
ate vaŋ t ^h am-a	‘সি আহিব হবলা।’
raŋ-pat hu t ^h am-a	‘বৰষুণ আহিব চাগে।’
ʃsen ri-t ^h u-a ?	‘তুমি কি কৰিছা?’
ʃsen su-e-kɔ ?	‘তুমি কি দেখিছা?’
ate manaŋ kat-min-e ?	‘সি ক’লে গ’ল?’
ŋa manaŋ kat-min-e ?	‘মই ক’লে যাম?’
ma niɔŋ manaŋ-a ?	‘তোমাৰ মাৰা ক’ত আছে?’

naŋ-ma mare-pa asan-t^hɒan

‘তোমাৰ কোনটো ভাল লাগিছে?’

marɒ-ma dɒak tɒ-a

‘তুমি কেনেকৈ কাটিলা?’

oh: raŋ-phaŋ lɒm

‘উহঃ ইমান গৰম।’

oh: ɲia ram bɒan e kaŋ

‘উহঃ ভাগৰ লাগিছে।’

a: raŋ-phaŋ naŋ-ki

‘আইঅ’ ইমান ঠাণ্ডা।’

a: raŋ-phaŋ tsam

‘আইঅ’ ইমান ধুনীয়া।’

oe: leta an-naŋ ka-nɒ-a

‘ঐ ল’ৰা এইফালে আহ।’

oe: zan tsɔ i-naŋ ka-a

‘ঐ ছোৱালী তালৈ যা।’

oi man-naŋ-daŋ kɒ

‘হেৰি, কোনফালে যায়?’

oi man-naŋ-daŋ kɒ

‘হেৰৌ, ক’লৈ যাব?’